

๗๕๖๕๖๗๑๗

รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน
ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สนุก สิงห์มาตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สำนักวิทยบริการฯ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
วันรับ..... 24 ส.ค. 2559
วันลงทะเบียน..... 246057
เลขทะเบียน.....
เลขเรียกหนังสือ... ๑ 323 ค 15 5

๑๒

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

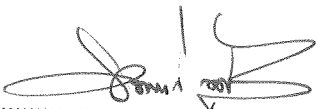
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พ.ศ. 2559

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ ดาบตำรวจ สนุก สิงห์มาตร แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมเจตน์ ภูศรี)

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมฆไชสง)

กรรมการ
(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักดี โพธิ์สิงห์)

กรรมการ
(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก)

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ)

กรรมการ
(อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนธิ เตีเมืองซ้าย)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่.....เดือน..... 17 ส.ค. 2559 พ.ศ.....

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ชื่อเรื่อง : รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้วิจัย : สุนุก ลิงห์มาตร

ปริญญา : รป.ค. (รัฐประศาสนศาสตร์)

อาจารย์ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

รศ.ดร.สัจญา เกตนาภูมิ

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม 2559

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3) เพื่อสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองและการคัดสรรปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ ได้แก่ ประชากรที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี พ.ศ. 2558 ทั้ง 20 จังหวัด จำนวน 15,429,425 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรผู้มีอายุระหว่าง 18 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่มีสิทธิ์เลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในแต่ละกลุ่มจังหวัดทั้ง 5 กลุ่ม โดยใช้สูตรทราโรว์ ยามาเน่ ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อนำไปวิพากษ์โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน ด้วยการใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) นำผลการเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มมาปรับปรุง จากนั้นก็ยืนยันรูปแบบด้วยวิธีการใช้เทคนิคกระบวนการเชิงพิณิจ (Rational Technique) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Penal Experts) จำนวน 19 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ (Model) โดยมีประเด็นการประเมิน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความเป็นไปได้ด้านความเหมาะสมด้านอรรถประโยชน์และด้านความถูกต้อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง ด้านการติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง และด้านการชุมนุมทางการเมืองเมื่อเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมืองรองลงมาคือด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้ง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง 2) ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีปัจจัยพยากรณ์ 9 ปัจจัย ที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมือง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.868 และค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.753 แสดงว่า ปัจจัยทั้ง 9 ปัจจัยสามารถพยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองได้ร้อยละ 75.30 ซึ่งเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรค การเมืองการส่งเสริมจากภาครัฐ การเห็นคุณค่าทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง การพัฒนาทางการเมือง สภาพแวดล้อมทางการเมืองวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และการส่งเสริมจากภาคประชาสังคมตามลำดับ 3) ผลการสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม ปรากฏว่ามีการนำหลักการ PDCA เพื่อนำปัจจัยทั้ง 12 ปัจจัยไปพัฒนาประชาธิปไตย ทั้งปัจเจกบุคคลและองค์กรในชุมชนภายใต้กรอบของกฎหมาย สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเมืองให้ประชาชนรับรู้ ตระหนัก ให้การยอมรับ และนำไปสู่การปฏิบัติโดยมีคุณธรรม จริยธรรมทางการเมืองสอดแทรกสำหรับประชาชนและ 4) การยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบโดยภาพรวม อยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}= 4.30$) ถ้าพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความถูกต้อง ($\bar{X}= 4.42$) ด้านความเหมาะสม ($\bar{X}= 4.35$) ด้านอรรถประโยชน์ ($\bar{X}= 4.25$) และด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X}= 4.18$)

โดยสรุป รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสม

TITLE : Citizens' Political Expression in the Northeast Region of Thailand

AUTHOR : Sanuk Singmart **DEGREE :** Ph.D. (Public Administration)

ADVISORS : Asst. Prof. Dr. Pakdee Phosing Major Advisor

Assoc. Prof. Dr. Sanya Khanaphum Co-advisor

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY, 2016

ABSTRACT

This research served the purposes: 1) to study the level of citizens' political expression in Thailand's northeastern region, 2) to examine the factors making contribution to their political expression, 3) to construct a model and confirm that of their political expression. It was conducted in two phases. In the first phase, it was the quantitative research to search for the level of their political expression and the selected factors making contribution to their political expression. Samples for the research in this phase comprised 15,429,425 citizens with ages of eighteen years and up, legally becoming eligible voters, whose actual domiciles were in twenty provinces of the region in B.E. 2558. The sampling group was deducted with Taro Yamane' table out of five provincial groups, garnering 400 subjects. The research instrument was the questionnaires. Data were analyzed with multiple regression analysis. In the second phase, the research was qualitatively conducted to construct and confirm the author-constructed model of their political expression so as to have results judged by fifteen experts through focus group discussion (FGD). Results of suggestions from FGD were taken to shape the model. It was then confirmed through rational technique by five panel experts to assess issues of propriety of the model, by which issues of assessments are of four aspects: i) feasibility, ii) suitability, iii) utility and iv) accuracy.

The research yields the following results: 1) The level of citizens' political expression in Thailand's northeastern region has been rated at the 'high' level in the overall aspect. In light of a single one, four aspects have been found rated at the high level, which are: i) monitoring political movements, ii) campaigning for casting the ballot, iii) exercising

their suffrage, and iv) applying for a member of a political party. For other three aspects rated at 'moderate', they are: i) taking part in political activities with a political party/group, ii) liaising with a politician, and iii) a political rally. To place all aspects in descending of means, they are: i) monitoring political movements, ii) campaigning for casting the ballot, iii) exercising their suffrage and iv) taking part in political activities with a political party/group.

2) Results of the study on factors making contribution to their political expression have been found that nine predictable factors culminating in their political expression with coefficient of multiplying correlation amount to 0.868 and coefficient of prediction (R^2) at 0.753. As such, they can predict their political expression for 75.30 percent. All nine factors can be ranked in their significance: i) their faith in a political party, ii) support from government sectors, iii) appreciation of political values, iv) democratically political ideology, v) faith in politicians, vi) political developments, vii) political environments, viii) democratically political cultures, ix) support from the civil society respectively.

3) The result of the constructed model on their political expression in by making use of focus group discussion appears that the principle of PDCA is taken into use to develop democracy for both individuals and bodies in communities under the frame of law to create innovation of political learning to let citizens acknowledge, be aware, and accept the model that results in the practice of political ethics and morality hidden inside it for them.

4) Expert panel's confirmation of citizens' political expression have been found that the former's opinions on the model have been scaled at the most appropriate level ($\bar{X} = 4.30$) in the overall aspect. In light of a single one, their confirmation proves that every aspect is at the most appropriate level, each of which can be placed in descending order of means as follows: accuracy ($\bar{X} = 4.42$), propriety, ($\bar{X} = 4.35$), utility, ($\bar{X} = 4.25$) and feasibility ($\bar{X} = 4.18$).

In conclusion, the research-obtained model on citizens' political expression in Thailand's northeastern region can be brought into use appropriately.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือและแนะนำเป็นอย่างดีจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.สัตยญา เคนาภูมิ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.สมเจต ภูศรี ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย และ รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ เมยไชสง ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้กรุณาให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์ ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ผศ.ดร.สุริทธิ์ ไกรสิน ผศ.ดร.จรัส บุคดาพงษ์ ดร.ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี ดร.สถาคุณวุฒิ ดร.วิญญู ยุพฤทธิ์ ดร.สติรพร นาคสุข ท่านพิภฏ ศรีชนะ คณาจารย์จากคณะรัฐศาสตร์ การปกครอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ โสธรทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและแนะนำในการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบพระคุณพี่น้องประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถาม ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือและให้คำชี้แนะในการจัดทำวิจัยในครั้งนี้ ตลอดจนขอขอบคุณผู้ช่วยวิจัยทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดทำวิจัยให้สำเร็จลงได้ด้วยดี คุณค่าอันพึงจะมีได้จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศส่วนกุศลแด่คุณพ่อบุญมี คุณแม่ทองสุข สingshama และขอมอบเป็นเครื่องสักการบูชาพระคุณของครู คณาจารย์ ที่มีส่วนสำคัญในการวางรากฐานด้านการศึกษาแก่ผู้วิจัย

ความสำเร็จในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รับกำลังใจจากครอบครัวและความร่วมมือจากผู้บังคับบัญชาทุกท่านอย่างยิ่ง ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจมุ่งมั่น ขยันหมั่นเพียร จนประสบความสำเร็จ

สนุก สิงห์มาตร

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	จ
กิตติกรรมประกาศ	ข
สารบัญ	ฅ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภาพ	ฎ
สารบัญตารางภาคผนวก	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
คำถามการวิจัย	5
วัตถุประสงค์การวิจัย	5
สมมติฐานการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	13
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบและการสร้างรูปแบบ	14
แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย	42
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	58
แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมือง	68
การพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน	98
บริบทพื้นที่ในการวิจัย	102
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	114
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	125

หัวเรื่อง	หน้า
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	128
ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ	128
ระยะที่ 2 การสร้างและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมือง ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	137
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	140
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	141
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	198
วัตถุประสงค์การวิจัย	198
สมมติฐานการวิจัย	198
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	199
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	200
สรุปผลการวิจัย	203
อภิปรายผล	205
ข้อเสนอแนะ	216
บรรณานุกรม	218
ภาคผนวก ก หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัยและหนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ	231
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและแบบการประเมินรูปแบบ	238
ภาคผนวก ค คำดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	260
ภาคผนวก ง คำอำนาจจำแนกและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	266
ภาคผนวก จ แบบประเมินและตารางคะแนนการประเมินรูปแบบ	278
ภาคผนวก ฉ รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ	284
ภาคผนวก ช รายชื่อหมู่บ้านที่เก็บรวบรวมข้อมูล	288
ภาคผนวก ซ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม	294
ภาคผนวก ฌ ภาพถ่ายกิจกรรมประกอบการวิจัย	296
ประวัติผู้วิจัย	306

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1	ตารางแสดงจำนวนอำเภอและจำนวนประชากรในเขตจังหวัดชัยภูมิ 111
2	ตารางสรุปผลวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน 125
3	ตารางข้อมูลการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 130
4	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจังหวัด 131
5	ระดับคะแนนความคิดเห็นและพฤติกรรม 136
6	แสดงข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ 142
7	ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน 143
8	ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง และรายข้อ 144
9	ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง และรายข้อ 145
10	ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และรายข้อ 146
11	ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมือง และกลุ่มการเมือง และรายข้อ 148
12	ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง และรายข้อ 149
13	ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการชุมนุมทางการเมือง และรายข้อ 150
14	ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และรายข้อ 151
15	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวพยากรณ์ด้วยกันและระหว่าง ตัวพยากรณ์กับการแสดงออกทางการเมืองหรือตัวเกณฑ์ของประชาชนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ 152

16	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R ²) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ค่าคงที่และการทดสอบ นัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การพยากรณ์	153
17	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของคะแนนดิบ (b) สัมประสิทธิ์การถดถอย ของคะแนนมาตรฐาน (β) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ของการพยากรณ์แต่ละปัจจัยและการทดสอบนัยสำคัญของ สัมประสิทธิ์การถดถอย (t-test)	154
18	ผลสรุปการประเมินรูปแบบการแสดงออกทางการเมือง ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 19 คน	197
19	ระดับคะแนนความคิดเห็นและพฤติกรรม	201

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
1	รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ของบราวน์และโมเบิร์ก	18
2	ลำดับขั้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปหามาก ในระบอบประชาธิปไตย	30
3	ลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทสากล	39
4	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมือง	91
5	แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	127
6	ร่างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	157
7	รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาค	184
8	วงจรการจัดการ PDCA	187

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

สารบัญตารางภาคผนวก

ตารางภาคผนวกที่	หน้า
1 ค่าความสอดคล้อง (Item Objective Congruence : IOC)	261
2 รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ	279
3 ผลการประเมินรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านความเป็นไปได้ (Feasibility)	280
4 ผลการประเมินรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านความเหมาะสม (Propriety)	281
5 ผลการประเมินรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านความถูกต้อง (Accuracy)	282
6 ผลการประเมินรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านความรรถประโยชน์ (Utility)	283
7 บัญชีรายชื่อหมู่บ้านที่เก็บรวบรวมข้อมูล	289

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ประเทศไทยนับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ถือเป็นปฐมฤกษ์ในการปกครองประเทศจากการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประเทศเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของประเทศ กำหนดอนาคตของตนเองได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้มีความสอดคล้องกับหลักการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตย เป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศนั้นเป็นของประชาชนโดยประชาชนจะใช้อำนาจในการออกกฎหมายผ่านรัฐสภา ใช้การบริหารผ่านคณะรัฐบาล และใช้อำนาจตุลาการผ่านระบบศาลต่าง จนทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองในอุดมคติของหลาย ๆ ประเทศ (ทินพันธ์ นาคะตะ. 2543 : 1 - 2) จนทำให้สะท้อนลักษณะที่เห็นได้อย่างชัดเจนของประชาธิปไตยที่ว่า รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชน หรือโดยความยินยอมพร้อมใจจากประชาชน ดังนั้นประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลาผ่านกลไกต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ หรือให้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้โดยตรง และการกระทำของรัฐบาลทุกอย่างต้องรับผิดชอบต่อประชาชน (สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. 2527 : 33)

ถึงอย่างไรก็ตาม แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาแล้ว 80 กว่าปี อำนาจอธิปไตยนั้นจะเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนก็ตาม แต่ในความเป็นจริงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนก็ยังมีน้อยอยู่มาก การตื่นตัวทางการเมืองน้อย และประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้รับมากกว่าผู้กระทำ ดังนั้นอำนาจส่วนใหญ่ในการปกครองประเทศจึงไปตกอยู่กับชนชั้นนำของประเทศ ที่เรียกกันว่า “อมาตยาธิปไตย” จากชนชั้นเจ้าขุนมูลนาย ชนชั้นข้าราชการ ทหาร ตำรวจ รวมถึงนักธุรกิจ พ่อค้า เป็นต้น ในหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นก็คือการมีรัฐธรรมนูญไว้เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่งประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญมาแล้วหลายฉบับที่ประกาศใช้แล้วก็เลิกใช้โดยส่วนมากสาเหตุหลักที่ต้องเปลี่ยนเนื่องมาจากผลพวงของการปฏิวัติรัฐประหาร จนกระทั่งการตื่นตัวของนักเรียนนิสิตนักศึกษาและประชาชน ในการเรียกร้องประชาธิปไตยเมื่อเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 แล้วได้ขยายตัวออกไปยังประชาชนโดยทั่วไทย จนเกิดมีกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับ ปี พ.ศ. 2540 ประกาศใช้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่ต้องการให้คนไทยทุกคนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง สร้างความเข้มแข็งให้นักการเมืองและพรรคการเมือง เพื่อให้พรรคการเมืองสามารถดำเนินนโยบายสาธารณะเพื่อคนทุกคนในสังคมและทุกภาคส่วนได้รับประโยชน์จากการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เกิดความเสมอภาคในทุกมิติ นักการเมือง พรรคการเมืองเข้มแข็งไม่ถูกชี้นำจากภาคราชการ เมื่อเป็นเช่นนี้หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540 (สนุค สingham และสัญญา เคนาภูมิ. 2558 : 92) จึงทำให้กระแสประชาธิปไตยกลับมาเฟื่องฟูในสังคมไทยอีกครั้ง นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนชาวไทยตื่นตัวในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ในที่สุดกระแสประชาธิปไตยของโลกได้มีอิทธิพลเข้ามาขับเคลื่อนให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้พัฒนาไปสู่การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาชน จนมีความรู้สึกประหนึ่งว่า “การเมืองเป็นเรื่องที่ประชาชนต้องรับผิดชอบร่วมกัน การใช้อำนาจทางการเมืองล้วนมีผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนทั้งสิ้น” (สมบัติ ชำรงชัญญะ. 2549 : 562 - 563)

นอกจากนี้ ปรากฏการณ์ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาประชาชนชาวไทยมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นเนื่องจากกฎหมายรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 อันเป็นกฎหมายที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศขนานนามว่า รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการเมืองไว้อย่างชัดเจนว่าให้เน้นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมากกว่าที่จะเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน (สุวรา ประทานวรปัญญา. 2557) นั่นหมายความว่ากำหนดให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองในทุกขั้นตอน เช่น กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชน การที่ประชาชนมีสิทธิในการเสนอร่างกฎหมาย การเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถลงประชามติและทำประชามติได้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิลงนามเพื่อถอดถอนบุคลากรระดับสูง รวมถึงเน้นการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงบทบาททางการเมืองของตน สามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อการแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์ประโยชน์แก่สังคมของตน (จักษ์ พันธุ์เพชร. 2549 : 359 - 360) ซึ่งรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2550 ได้กำหนดบทบาทของประชาชนเกี่ยวกับการเมืองซึ่งสะท้อนเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างชัดเจนที่ว่า มาตรา 63 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ มาตรา 65 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมตัวกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น (สุวรา ประทานวรปัญญา. 2557) ตามวิถีทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มาตรา 164 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อมีมติให้ถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งได้ มาตรา 165 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติ (ราชกิจจานุเบกษา. 2550 : 61) รวมถึง

ยังมีการกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ส่วนท้องถิ่น โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมกับท้องถิ่นมากขึ้น ดังมาตรา 287 ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีวิธีการให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวได้ด้วย ยังรวมถึงที่ว่า ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรายงานการดำเนินงานต่อประชาชนในเรื่องการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่าย และผลการดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ราชกิจจานุเบกษา, 2550 : 115) เป็นต้น จนเกิดสภาวะที่เกิดความแตกต่างทางความคิดในด้านการเมืองและด้านอื่น ๆ ที่ปรากฏการแสดงออกทางการเมืองออกมาจนเกิดความขัดแย้งทางการเมืองผ่านตัวแทนสี่เสี้ยวตัวแทนสี่เสี้ยวในช่วงปี พ.ศ. 2552 - 2553 ที่เกิดความขัดแย้งในสังคมไทยที่รุนแรง ทำให้ประเทศไทยต้องตกอยู่ความขัดแย้งทางความคิดในสังคมอย่างกว้างขวางเกิดการไม่ยอมรับในการกระทำของผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มของตนเอง เกิดการลุกขึ้นมาต่อต้านอำนาจรัฐหรือเรียกร้องทางการเมืองอยู่บ่อยครั้งทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด โดยเฉพาะที่สำคัญในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีนักต่อสู้ทางการเมืองเกิดขึ้นมากมาย ทุกฝ่ายพยายามที่จะแสดงออกทางการเมืองในส่วนที่เป็นประโยชน์ของตนเองทำให้ประเทศตกอยู่ในสภาวะที่ถดถอยทางการพัฒนาประเทศ รัฐบาลไม่สามารถพัฒนาประเทศได้อย่างที่ควรจะเป็น เจ้าหน้าที่ของรัฐเองก็เกิดความขัดแย้งกันเองในหน่วยงานเป็นฝักฝ่ายส่งผลเสียต่อการทำงานและการพัฒนาประเทศ จากการแสดงออกทางการเมืองของคนในสังคมอันเกิดจากความรู้ ทักษะคิดและพฤติกรรมที่แสดงออกมาทางการเมืองนั่นเอง ส่วนสาเหตุอีกประการหนึ่ง คือ สภาพสังคมไทยในปัจจุบันยังประสบปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในแง่ของความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมที่จะแสดงออกของประชาชนในทางการเมืองภาคประชาชนที่สำคัญประชาชนยังมีค่านิยมและทัศนคติไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย สังคมและวัฒนธรรมที่เป็นประชาธิปไตยนั้นประชาชนต้องเป็นคนที่มีเหตุผล ยอมรับความจริง เคารพในศีลธรรม และส่วนรวม มองโลกในแง่ดีเสมอเคารพกฎหมาย และดำเนินชีวิตในกรอบของกฎหมาย ปัจจุบันประเทศไทยยังประสบปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ความแตกต่างของวัฒนธรรมทางการเมืองระหว่างในเมืองกับชนบทล้วนเป็นปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2550)

สำหรับประชาชนที่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประชาชนนั้นประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ สภาพสังคมจึงเป็นแบบสังคมเกษตรกรรม ประเพณี ค่านิยมยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ได้ให้ความสนใจในการเมืองการปกครอง

หรือมีการแสดงออกทางการเมืองเท่าใดนัก เนื่องจากมีความเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องที่ไกลตัวเกินไป แต่นับจากหลังปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา เมื่อประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้มีความรู้ มีความเข้าใจในระบอบการเมืองเพิ่มมากขึ้น ได้รับบรรณประโยชน์ ตลอดจนทั้งได้รับการตอบสนอง เอาใจใส่จากนักการเมือง องค์กรทางการเมืองที่มาจากการเมืองการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตยมากขึ้น ทำให้ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้หันมาสนใจในเรื่องการเมือง การปกครองมากยิ่งขึ้น จากนั้นก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางการเมืองมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องการเห็นการเมืองและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เอื้อประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น รวมทั้งมีการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความเสมอภาค และเท่าเทียม ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการเมืองการปกครองโดยเฉพาะในระบอบ ประชาธิปไตย พร้อมทั้งประชาชนได้รับบรรณประโยชน์สูงสุดจากการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย หรือที่เรียกอีกประการหนึ่งว่า “ประชาธิปไตยกินได้” (สนุก สิงห์มาตรและสัญญา เคนาภูมิ. 2558 : 93) แต่ถึงกระนั้นก็ยังพบว่าบทบาทการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนนั้น ยังขาดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมแบบจริงจังและขาดความศรัทธาต่อประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ที่จะรักษาและหวงแหนประชาธิปไตยที่จะไม่ให้ใครคนใดคนหนึ่งมาแย่งชิงเอาไปจากประชาชนได้ (กรรณิกา ชมดี. 2544 : 39)

จากเหตุผลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา การแสดงออกทางการเมืองของ ประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ถือว่ามีความตื่นตัวทางด้านการเมืองมาก พอสมควรในช่วงที่ผ่านมา รวมทั้งได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองในหลายครั้ง ของเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองว่ามีปัจจัยใดบ้าง ตลอดจนสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมือง ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะผู้วิจัยมีความเห็นว่าการแสดงออกทางการเมืองนั้น เป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นตัวชี้วัดถึง ระบอบการปกครองได้ นั่นก็คือ ประเทศใดที่ประชาชนมีบทบาทในการแสดงออกต่อการมีส่วนร่วม ทางการเมืองสูงย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยสูง แต่ประเทศใดที่ประชาชนมีบทบาทในการ แสดงออกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำย่อมแสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยต่ำไปด้วย ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นไปเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้กับหน่วยงานของรัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น หรือองค์กรภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการศึกษาที่ได้นี้ไปเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนา ทางการเมืองของประชาชนของประเทศชาติต่อไปได้

คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอะไรบ้าง
2. รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะอย่างไร
3. ผลการยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ผลเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยภายนอกบุคคล และปัจจัยสภาพทางการเมือง มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมในระดับมาก

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ตัวแปรที่ศึกษา

1.1 ตัวแปรอิสระหรือตัวพยากรณ์ การวิจัยครั้งนี้ คำว่า “ตัวแปร” ผู้วิจัยใช้คำว่า “ปัจจัย” แทน ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1.1 ปัจจัยหลัก ประกอบด้วย 3 ปัจจัย ได้แก่

1) ปัจจัยภายในบุคคล

2) ปัจจัยภายนอกบุคคล

3) ปัจจัยสภาพทางการเมือง

1.1.2 ปัจจัยย่อยหรือตัวบ่งชี้ มี 12 ตัว ประกอบด้วย

1) ความสนใจในการเมือง

2) เจตคติต่อการเมือง

3) อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

4) การเห็นคุณค่าทางการเมือง

5) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย

6) การกล่อมเกลາทางการเมือง

7) การส่งเสริมจากภาครัฐ

8) การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม

9) ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง

10) ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง

11) สภาพแวดล้อมทางการเมือง

12) การพัฒนาการเมือง

1.2 ตัวแปรตาม เป็นตัวแปรที่ถูกรูพยากรณ์ คือ การแสดงออกทางการเมือง ประกอบด้วย ตัวแปรย่อย ได้แก่

1.2.1 การติดตามข่าวสารทางการเมือง

1.2.2 การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

1.2.3 การใช้สิทธิเลือกตั้ง

1.2.4 การเข้าร่วมกิจกรรมพรรคการเมือง/กลุ่มการเมือง

1.2.5 การติดต่อกับนักการเมือง

1.2.6 การชุมนุมทางการเมือง

1.2.7 การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

2. กลุ่มเป้าหมาย จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มที่ 1 สำหรับการให้ข้อมูลเพิ่มเติมในระยะที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มที่ 1 มีจำนวน 8 คน เลือกมาด้วยวิธีการจำเพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

2.1.1 นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา เป็นผู้มีประสบการณ์ในการการสอนรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 5 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท หรือปริญญาเอก หรือ

มีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 2 คน

2.1.2 บุคคลที่ผ่านการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2 คน

2.1.3 ประชาชนชาวบ้าน โดยมีอายุไม่ต่ำกว่า 55 ปี และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2 คน

2.1.4 ผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชนหรือแกนนำการเคลื่อนไหวทางการเมืองในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2 คน

2.2 กลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มที่ 2 สำหรับการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) ในระยะที่ 2 ขั้นตอนที่ 2 เพื่อการพัฒนารูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มที่ 2 จำนวน 15 คน เลือกมาด้วยวิธีการจำเพาะเจาะจง (Purpose Sampling) โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

2.2.1 นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนวิชารัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 5 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 5 คน

2.2.2 บุคคลที่ผ่านการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือสมาชิกสภาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 คน

2.2.3 ผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชนหรือแกนนำการเคลื่อนไหวทางการเมืองในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 คน

2.3 กลุ่มเป้าหมายผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มที่ 3 สำหรับยืนยันรูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้เทคนิคกระบวนการเชิงพินิจ (Rational Technique) ในระยะที่ 2 ขั้นตอนที่ 3 โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 19 คน เลือกมาด้วยวิธีการจำเพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์ในข้อ 2.2

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี พ.ศ. 2558 โดยมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น จำนวน 15,429,425 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีอายุระหว่าง 18 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 400 คน

4. การแบ่งระยะของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งระยะการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองและการคัดสรรปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองและคัดสรรปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ระยะที่ 2 การสร้างและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการในระยะที่ 2 นี้ มีวิธีการอยู่ 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ร่างรูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำผลการคัดสรรปัจจัยจากระยะที่ 2 และแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 มาร่างรูปแบบ (Model)

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD)

ขั้นตอนที่ 3 ยืนยันรูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในขั้นตอนที่ 3 นำผลจากขั้นตอนที่ 2 ที่ได้จากการพัฒนารูปแบบ (Model) ในขั้นตอนนี้ใช้เทคนิคกระบวนการเชิงพินิจ (Rational Technique) โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Connoisseurship)

นิยามศัพท์เฉพาะ

รูปแบบการแสดงออกทางการเมือง หมายถึง กระบวนการหรือวิธีการทางการเมืองของประชาชนที่พึงแสดงออกมา เช่น การประชุม การอภิปราย การปฏิบัติกิจกรรม การใช้สิทธิไปลงคะแนนเสียง การสนทนาเรื่องการเมือง และเสียสละเวลาในการปฏิบัติงาน การไม่สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมใดเลย แสดงตนเป็นผู้สนใจทางการเมือง เป็นผู้เปิดประเด็นพูดคุยเรื่องการเมือง หักความรู้ผู้อื่น พยายามพูดเชิญชวนให้ผู้อื่นไปเลือกผู้ที่ตนสนับสนุน ร่วมประชาสัมพันธ์ทางการเมือง เช่น การสวมเสื้อหรือติดสติ๊กเกอร์ที่รถยนต์ ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำทางการเมือง บริจาคเงิน/สิ่งของช่วยเหลือพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ร่วมการประชุม ฟังการหาเสียง แนะนำตัว หรือการชุมนุมทางการเมือง ช่วยรณรงค์หาเสียง สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ร่วมกิจกรรมของพรรค เช่น การเข้าร่วมประชุม ดาเนินกิจกรรมหาเงินเข้าพรรคการเมือง เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในนามพรรคการเมือง ร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณะ และดูแลกิจกรรมของพรรคการเมือง เป็นต้น

การแสดงออกทางการเมือง หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำที่แสดงออกของปัจเจกบุคคลที่สื่อถึงหรือที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองในลักษณะต่าง ๆ ยังผลการกระทำนั้นถึงรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เช่น การติดตามข่าวสารทางการเมือง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้ง การเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมือง การติดต่อกับนักการเมือง การชุมนุมทางการเมือง และการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

การติดตามข่าวสารทางการเมือง หมายถึง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองภายในครอบครัว การติดตามข่าวสารทางการเมืองจากสื่อวิทยุโทรทัศน์หนังสือพิมพ์วารสารบทความวิชาการเป็นประจำ การติดตามรายการ “เดินหน้าประเทศไทย กับนายฯ ท่าน ประยุทธ์” เป็นประจำทุกสัปดาห์ ความสนใจที่อาสารับใช้ประชาชน ความสนใจสมัครเข้าพรรคหรือกลุ่มการเมือง การเลือกตั้งท้องถิ่นหรือระดับชาติท่านเฝ้าติดตามข่าวสารผลการเลือกตั้งเสมอ โอกาสเข้าไปมีบทบาททางการเมืองเช่นการรณรงค์ประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งการฟังปราศรัยของนักการเมืองการไปเลือกตั้งการประชุมชนประท้วงรวมถึงการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่าง ๆ ท่านจะเข้าร่วมเสมอ

การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง หมายถึง การรณรงค์หาเสียงเพื่อชี้แจงนโยบายพรรคหรือแนวทางการทำงานของผู้สมัคร เป็นสิ่งสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง การที่บุคคลแนะนำให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครที่ใกล้ชิด การที่เคยลงคะแนนเสียงผู้สมัครเพราะคำชี้แนะหรือเชิญชวนจากคนที่ท่านรู้จัก การลงคะแนนเสียงให้กับผู้สมัครเนื่องจากได้รับผลประโยชน์หรือเงินทอง สิ่งของจากผู้สมัครการหาเสียงด้วยการเคาะประตูบ้านได้ผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้สมัคร ในช่วงเวลาใกล้วันเลือกตั้งก็มีการแจกจ่ายเงินหรือสิ่งของจากผู้สมัครหรือหวัะแนนของผู้สมัคร รวมทั้งการที่บุคคลลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่จ่ายเงินหรือผลประโยชน์แก่ตน

การใช้สิทธิเลือกตั้ง หมายถึง การที่บุคคลไปใช้สิทธิทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น/ชุมชน หรือระดับชาติ การได้ชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติด้วย รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ ร่วมการรณรงค์เลือกตั้งหรือเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเพื่อกระตุ้นให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

การเข้าร่วมทำกิจกรรมการเมือง หมายถึง การที่บุคคลได้สมัครเป็นสมาชิกพรรคใดพรรคการเมืองหนึ่งในช่วงระหว่างการรณรงค์หาเสียงของนักการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติ การสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเมืองเช่น กลุ่ม กปปส.หรือกลุ่ม นปช.หรือกลุ่มอื่น ๆ การชุมนุมประท้วง การที่บุคคลเคยร่วมหาเสียงให้กับนักการเมืองหรือกลุ่มทางการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติ เช่น การคิดป้ายหาเสียงติดสติ๊กเกอร์ การบริจาคเงินช่วยเหลือพรรคการเมืองหรือกลุ่มทางการเมือง การเข้าร่วมประชุมทางการเมืองของพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมือง เป็นต้น

การติดต่อกับนักการเมือง หมายถึง การที่บุคคล มีโอกาสพบปะพูดคุยกับกรรมการชุมชน นักการเมืองท้องถิ่นหรือระดับชาติ การทำเรื่องร้องทุกข์เสนอปัญหาไปยังนักการเมืองท้องถิ่นผู้นำทางการเมืองและหน่วยงานภาครัฐอื่น การติดต่อประสานงาน ไปยังกรรมการชุมชนหรือนักการเมือง หรือพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพื่อเสนอปัญหาหรือร้องทุกข์ในแก้ปัญหาและขอความช่วยเหลือ ตลอดจนการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักการเมืองท้องถิ่นในการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ

การชุมนุมทางการเมือง หมายถึง การที่บุคคลได้พบกลุ่มเพื่อนนัดพูดคุยกันเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองและปัญหาสังคม การเข้าร่วมลงชื่อขับไล่การทำงานของนักการเมืองระดับชาติหรือคณะรัฐบาล การเข้าร่วมชุมนุมประท้วงเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่ทุจริต การเข้าร่วมชุมนุมฟังการปราศรัยของนักการเมืองท้องถิ่นหรือนักการเมืองระดับชาติ การเห็นด้วย กับการเรียกร้องหรือชุมนุมทางการเมือง รวมทั้งการเข้าร่วมชุมนุมเดินขบวนประท้วงขับไล่รัฐบาล

การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หมายถึง การที่บุคคลที่ให้ความสำคัญต่อพรรคการเมืองและเห็นว่าพรรคการเมืองมีความจำเป็นต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยนักการเมืองทุกคนควรสังกัดพรรคการเมือง รัฐบาลต้องอุดหนุนให้พรรคการเมืองหรือจัดให้พรรคการเมืองจัดงานระดมหาทุนหรือมีผู้บริจาคเงินให้กับพรรคการเมืองเพื่อทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็งไม่อ่อนแอ แต่ก็ไม่สนับสนุนให้มีการตั้งพรรคการเมืองที่ง่ายเกินไปควรส่งเสริมให้เป็นสถาบันที่เข้มแข็ง รวมทั้งประชาชนทุกคนควรเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมือง หมายถึง องค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้ที่สนับสนุนให้บุคคลในชุมชน ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมตามระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ สภาวะทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม และการสนับสนุนความรู้ความเข้าใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความสนใจในการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การเห็นคุณค่าทางการเมือง วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย การกล่อมเกลாதทางการเมือง การส่งเสริมจากภาครัฐ การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง สภาพแวดล้อมทางการเมือง การพัฒนาการเมือง

ความสนใจทางการเมือง หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลต่อเหตุการณ์บ้านเมือง ทั้งในเรื่องการรับรู้ข่าวสารบ้านเมือง การรับฟังการอภิปราย การหาเสียง การไปลงคะแนนเสียง การติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการตัดสินใจสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งพฤติกรรม การแสดงออกของความสนใจนั้นจะมากน้อยต่างกันออกไปด้วยปัจจัยส่วนบุคคล สังคมและเศรษฐกิจ

เจตคติต่อการเมือง หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในระบอบประชาธิปไตย โดยการมองโลกในแง่ดี ยอมรับความเสมอภาค ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนใหญ่ เคารพและรับฟังเสียงข้างน้อย สังคม และองค์กรต่าง ๆ

อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย หมายถึง ความเชื่อของกลุ่มคนในทางการเมืองที่กลุ่มคนนั้นยอมรับและใช้เป็นหลักเกณฑ์ทางการเมือง เพื่อการอธิบาย ตัดสิน และยึดถือปฏิบัติ ในทางการเมืองร่วมกัน อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นระบบความเชื่อที่มีลักษณะสำคัญคือเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคน เป็นสิ่งที่กลุ่มคนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและใช้เป็นข้ออ้างในการทำกิจกรรมทางการเมือง ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานที่สำคัญได้แก่ อำนาจของประชาชน สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล ฉันทานุมัติ การเป็นตัวแทน การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ รัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ สาธารณะประโยชน์

การเห็นคุณค่าทางการเมือง หมายถึง การที่บุคคลมีความคิดในการเห็นคุณค่าของการเมือง การปกครอง มองเห็นความเสมอภาคทางการเมือง มองการเมืองในทางที่สร้างสรรค์ เป็นผู้ที่จัดในที่เสียสละจิตสาธารณะต่อสังคมส่วนร่วม

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ความคิด ความเชื่อ ทศนคติที่เป็นของแนวคิดทางการเมืองที่สั่งสมมาที่บุคคลแต่ละยุคแต่ละสมัยจนกลายเป็นแบบแผนแนวทางการปฏิบัติทางการเมือง โดยเป้าหมายคือการบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองจะมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองของปัจเจกบุคคลอย่างมาก แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แตกต่างกันได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคลที่ได้อบรมกล่อมกลาทางการเมือง กลุ่มบุคคล เช่นกลุ่มชนชั้นรากหญ้า (ล่าง) กลุ่มชนชั้นกลาง และกลุ่มชนชั้นสูง จะมีแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้รวมถึงปัจจัยความโน้มเอียงที่มีต่อโครงสร้างทางการเมือง ความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยต่าง ๆ ในระบบการเมือง และความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง

การกล่อมกลาทางการเมือง หมายถึง การเรียนรู้ แนวคิด ค่านิยม การกระทำ พฤติกรรมทางการเมือง ตลอดจนวัฒนธรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคล จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง มีลักษณะของการถ่ายทอดหรือส่งผ่านไปยังสมาชิกในสังคมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติกันอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่องและดำรงอยู่ได้

การส่งเสริมจากภาครัฐ หมายถึง การที่ประชาชนได้รับการเอาใจใส่จากภาคราชการในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการสร้างแนวทางต่าง ๆ ที่จะทำให้ประชาชนหันมาสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม หมายถึง การที่ประชาชนได้รับการเอาใจใส่จากภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชนด้วยกันในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการสร้างแนวทางต่าง ๆ ที่จะทำให้ประชาชนหันมาสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

ความเต็มใจสละชีวิตต่อนักการเมือง หมายถึง การที่บุคคลมีความนิยมชมชอบ ต่อนักการเมืองเป็นการเฉพาะตัวคนใดคนหนึ่ง แล้วสามารถเขียนเรื่องร้องทุกข์เสนอปัญหาไปยังนักการเมืองท้องถิ่น หรือระดับชาติ และเชื่อว่าผู้นำทางการเมืองนักการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นคนที่เสียสละประโยชน์ เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถในด้านการเมืองการปกครอง ตลอดทั้งเคยช่วยผู้สมัครที่ท่านขึ้นชื้อขอหาเสียง โดยไม่หวังค่าตอบแทนนักการเมืองที่ท่านขึ้นชื้อขอ

ความเต็มใจสละชีวิตต่อพรรคการเมือง หมายถึง การที่บุคคลเชื่อว่าพรรคการเมืองเป็นสถาบันที่มีคุณค่าในสังคมที่ควรสนับสนุนให้มีความเข้มแข็ง เชื่อในศักยภาพของพรรคการเมืองในประเทศไทยว่ามีคุณภาพนักการเมืองที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งระดับชาติควรจะต้องสังกัดพรรคการเมือง รวมทั้งเคยบริจาคเงินสมทบสนับสนุนพรรคการเมือง และเคยช่วยพรรคการเมืองที่ท่านขึ้นชื้อขอหาเสียง โดยไม่หวังค่าตอบแทนใดตลอดทั้งเคยเขียนเรื่องร้องทุกข์เสนอปัญหาไปยังพรรคหรือหน่วยงานภาครัฐอื่น

สภาพแวดล้อมทางการเมือง หมายถึง สภาพการณ์ทางการเมือง เหตุการณ์บ้านเมือง หรือปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เป็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันในสังคม ที่สะท้อนสภาพการณ์ทั้งทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ โดยมีผลต่อการบริหารจัดการบ้านเมืองของรัฐบาล และการดำรงชีวิตของประชาชน

การพัฒนาการเมือง หมายถึง การปรับเปลี่ยนพื้นฐานวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนที่ต้องตอบสนองความต้องการของสังคมอย่างเสมอภาค และเป็นธรรม รวมถึงการเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เป็นแกนสำคัญของการขับเคลื่อนระบบหรือองค์กรทางการเมือง และกระบวนการที่ดำเนินการไปนั้นสามารถตอบสนองประโยชน์ของส่วนรวมได้ และมีความเป็นธรรมในการบริหารจัดการแล้วนั้น ย่อมเป็นการพัฒนาการเมืองที่สมบูรณ์แบบอย่างแท้จริง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงระดับการแสดงผลออกทางการเมืองและทราบปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการแสดงผลออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. ทำให้ได้รูปแบบการของการแสดงทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่สามารถนำไปใช้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน รวมทั้งนำไปใช้ในการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชน
3. นำข้อมูลผลการวิจัยในครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการศึกษา ค้นคว้า วิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการแสดงผลออกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน รวมทั้งการพัฒนาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโอกาสต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัย ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ และการสร้างรูปแบบ
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแสดงออกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่ผลต่อการแสดงออกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. การพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน
6. บริบทของพื้นที่ในการวิจัย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบและการสร้างรูปแบบ

ในการศึกษารูปแบบแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในครั้งนี้ มีลักษณะสำคัญ 2 ประการ ที่ต้องศึกษาได้แก่ ความหมายของรูปแบบ และรูปแบบการแสดงออกต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ความหมายของรูปแบบ

ในการศึกษาความหมายของรูปแบบในครั้งนี้นั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของรูปแบบ ที่น่าสนใจซึ่งพอสรุป ได้ดังนี้

ทิสนา แจมมณี (2550 : 220) ได้กล่าวอธิบายความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบหมายถึง เครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสร้างมาจากความคิด ประสบการณ์ การใช้อุปมาอุปไมย หรือจากทฤษฎี หลักการต่าง ๆ และแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

มาลี สืบกระแสด (2552 : 108 - 109) รูปแบบมีสองลักษณะ คือ รูปแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่นระบบการปฏิบัติงาน และรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่นเครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น รูปแบบอาจแสดงความสัมพันธ์ด้วยเส้นโยงแสดงในรูปแผนภาพหรือเขียนในรูปสมการคณิตศาสตร์ หรือสมการพยากรณ์หรือเขียนเป็นข้อความจำนวน หรือ ภาพ หรือแผนภูมิหรือรูปสามมิติ

ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล (2552 : 125) รูปแบบหมายถึง โครงสร้างโปรแกรม แบบจำลองหรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณาว่ามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้ทดแทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆของรูปแบบนั้นๆ

ปัญญา ทองนิล (2553) ได้กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างที่เกิดจากทฤษฎีประสบการณ์ การคาดการณ์ นำเสนอในรูปของข้อความหรือแผนผัง

Willer. (1967 : 125) กล่าวว่ารูปแบบเป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์โดยอาศัยหลักการ (Rationale) ของระบบรูปนัย (Formal system) และมีจุดมุ่งหมายเพื่อการทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยาม ความสัมพันธ์ และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง

Procter and Paul (1978 : 174) ให้ความหมายคาคานี้ไว้ใน Longman Dictionary of Contemporary English โดยสรุปแล้วจะมี 3 ลักษณะใหญ่ คือ Model ที่หมายถึงสิ่งซึ่งเป็นแบบย่อส่วนของจริงความหมายนี้ตรงกับภาษาไทยว่า แบบจำลอง เช่น แบบจำลองของเรือดำน้ำ เป็นต้น Model ที่หมายถึงสิ่งของหรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูแบบอย่าง นักเดินแบบหรือแม่แบบในการวาดภาพศิลป์ เป็นต้น Model ที่หมายถึงแบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่น 864X เป็นต้น

Tosi and Carroll.(1982 : 74) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบเป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมาก ๆ และมีทั้งรูปแบบทั้งกายภาพ (Physicalmodel) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอดูดาวแห่งชาติ แบบจำลองเครื่องบินขับไล่ เอฟ 16 เป็นต้น และรูปแบบเชิงลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ เช่น รูปแบบเชิงระบบและตามสถานการณ์ (A Sastem / Contingency Model) ของ บราวน์ และ โมเบริกส์ (Brown and Moberg. 1980 : 56) และรูปแบบการควบคุมวิทยานิพนธ์ ของ บุญชม ศรีสะอาด (2548) เป็นต้น และรูปแบบการบริหารซึ่งกำลังศึกษาและพัฒนาในการวิจัยครั้งนี้

จะอยู่ในกลุ่มของรูปแบบประเภทหลัง คือรูปแบบเชิงคุณลักษณะ ซึ่งเป็นรูปแบบในความหมาย โดยทั่วไปเมื่อกล่าวถึงคำนี้ในวงวิชาการ

Schwirian ; citngBardo & Hartman (1982 : 70) ได้กล่าวถึงรูปแบบในทาง สังคมศาสตร์ไว้ว่า “เป็นชุดของข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ ในการนิยามคุณลักษณะและ/ หรือ บรรยายคุณสมบัตินั้น ๆ ” Bardo และ Hartman อธิบาย ต่อไปว่า รูปแบบเป็นอะไรบางอย่างที่เราพัฒนาขึ้นมา เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ของ ปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงมิใช่การบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความ ซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ ซึ่งจะทำให้คุณค่าของรูปแบบนั้นด้อยลง ไป ส่วนการที่จัดระบบรูปแบบหนึ่ง ๆ จะต้องมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้น ๆ ควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้ก็แล้ว ปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์ นั้น ๆ อย่างไร (อ้างถึงใน สุวรา ประทานวรัญญา. 2557)

Stoner and Wankel (1986 : 12) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า รูปแบบเป็น แบบจำลองของปรากฏการณ์เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ได้ง่ายขึ้น ในขณะที่วิลเลอร์ (Willer. 1986 : 15) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ เป็นการสร้างมโนทัศน์ (Conceptualization) เกี่ยวกับชุดของปรากฏการณ์ โดยอาศัยความมี เหตุผลที่เป็นระบบแบบทางการและมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัด ทั้งในเรื่อง นิยามความสัมพันธ์และข้อความที่เกี่ยวข้อง

Joyce and Weil (1986 : 1 - 2) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง แผน (Plan) หรือแบบ (Pattern) ซึ่งสามารถใช้เพื่อยืนยันการเรียนการสอนในห้องเรียนหรือการสอน พิเศษเป็นกลุ่มย่อยหรือเพื่อจัดสื่อการสอนรวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์และเทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์และหลักสูตร แต่ละรูปแบบจะชี้แนวทางในการออกแบบการสอน ที่ช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ (สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย. 2557 : 12)

Husen and Poslethwaite .(1994 : 1 - 2) ได้กล่าวว่า รูปแบบมีความหมายที่แตกต่าง จากทฤษฎี เพราะรูปแบบยังไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่พิสูจน์แล้ว รูปแบบยังเป็นส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยกำลัง วิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกันขององค์ประกอบอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีทาง วิทยาศาสตร์เพื่อที่จะนำเสนอรูปแบบมาใช้ให้เป็นประโยชน์

Corsini and Auerbarch (1996 : 573 - 574) ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง ชุดของความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์ในโลกของความเป็นจริง

Good (2005 : 177) ในพจนานุกรมการศึกษาได้รวบรวมความหมายของรูปแบบเอาไว้ 4 ความหมาย คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็นตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น 3) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด 4) เป็นชุดของปัจจัย ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ ซึ่งกันและกันซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจจะเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษาก็ได้

สารานุกรมสแตนฟอร์ดด้านปรัชญา (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2006: 671) ได้ให้ความหมายของรูปแบบในลักษณะสอดคล้องกับการให้ความหมายของ Good ว่า รูปแบบเป็นระบบหรือโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นมาจากทฤษฎีทั่วไปเพื่อพรรณนาและอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ

Thinkexist (2008 : 1) ได้ให้ความหมายของคำว่ารูปแบบ (Model) ไว้ว่าเป็นแบบจำลองระบบการปฏิบัติงาน หรือแบบแปลนของการก่อสร้างที่วาดไว้ล่วงหน้า หรือสิ่งของที่เป็นตัวแทนแสดงความคิดของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือสิ่งที่เตรียมเอาไว้ล่วงหน้า

Arddictionary (2008 : 1) ได้นิยามความหมายของ (Model) ว่า หมายถึง แบบจำลองที่เป็นสัดส่วนหรือเป็นประเภทเดียวกันกับของจริงหรือสัญลักษณ์ของการเป็นตัวแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่คาดว่าจะเกิดในอนาคต หรือแบบแผนของสิ่งที่เตรียมไว้ การให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ในหนังสือ Encyclopedia of Psychology and Education ไว้ 2 ความหมายดังนี้

1. รูปแบบ คือ รูปร่างของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วย ข้อความ จำนวน หรือ ภาพ โดยการลดทอนเวลา และเทศะ ทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น

2. รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้แนวความคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะ
สรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง สภาพลักษณะที่เป็นโครงสร้าง แบบ หรือแบบจำลองที่ครอบคลุมองค์ต่าง ๆ ที่สำคัญ ซึ่งได้รับการจัดการไว้อย่างเป็นระบบระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ ไว้เป็นขั้นตอน กระบวนการ รวมทั้งวิธีการหรือเทคนิคต่าง ๆ ที่ช่วยให้เข้าใจได้ง่ายและเป็นที่ยอมรับ พร้อมทั้งจะได้รับการพิสูจน์ ทดสอบว่ามีประสิทธิภาพที่จะใช้เป็นแบบแผนไปสู่วัตถุประสงค์ได้

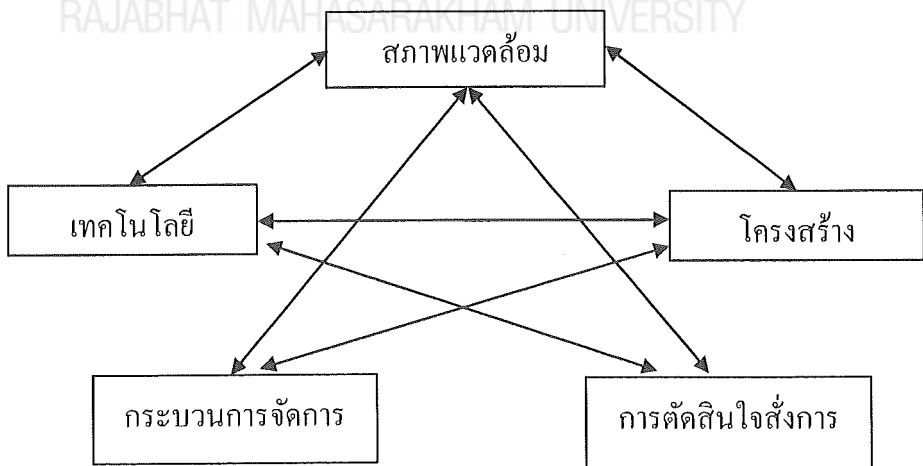
2. องค์ประกอบของรูปแบบ

ในเรื่องที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงองค์ประกอบของรูปแบบไว้มากมายหลายท่าน ดังต่อไปนี้

Husen and Postlethwaite (1994 : 3865) ได้อธิบายไว้ว่าองค์ประกอบของรูปแบบนั้นประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. รูปแบบสามารถนำไปสู่การทนายผลที่ตามมา สามารถทดสอบ / สังเกตได้
2. มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น / ปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา
3. รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา / ช่วยสืบเสาะความรู้
4. รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (ทีศนา แจมมณี. 2550 : 220)

Borwn and Moberg (1980 : 16 - 17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ และองค์ประกอบตามรูปแบบของ บราวน์และโมเบอร์ก ประกอบด้วย สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้างกระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ ในส่วนของรูปแบบการศึกษาและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดองค์การและการบริหาร ของ บราวน์และโมเบอร์ก มีลักษณะแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบเชิงระบบและสถานการณ์ของบราวน์และโมเบอร์ก

ที่มา : Systems/Contingency Model ของ Brown and Moberg (1980 : 17)

สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารการศึกษาเท่าที่พบจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องพบว่าส่วนใหญ่จะกล่าวถึง การจัดองค์การบริหารหรือโครงสร้างระบบบริหารและแนวทางในการดำเนินงานในภาระหน้าที่ (Function) ที่สำคัญ ๆ ในการบริหารงานขององค์การนั้น ๆ เช่น การบริหารงานบุคลากร การบริหารงานการเงิน การบริหารงานวิชาการ เป็นต้น ซึ่งจะได้กล่าวถึงอีกครั้งหนึ่งในตอนที่ว่าด้วยการกำหนดองค์ประกอบในการกำหนดรูปแบบต่อไปโดยสรุปแล้วในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใดมีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรากำลังศึกษา หรือจะออกแบบแนวคิดทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลักโครงสร้าง

Husen and Postlethwaite (1994 : 3865) ได้อธิบายไว้ว่าองค์ประกอบของรูปแบบนั้นประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. รูปแบบสามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา สามารถทดสอบ / สังเกตได้
2. มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น / ปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา
3. รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา / ช่วยสืบเสาะความรู้
4. รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (อ้างถึงใน ทิศนา แจมมณี. 2550 : 220)

สรุปได้ว่า ในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใดมีโครงสร้างและความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรากำลังศึกษา หรือจะออกแบบแนวคิดทฤษฎีและหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้น ๆ เป็นหลักโครงสร้าง

3. ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันซึ่งนักวิชาการด้านต่าง ๆ ก็ได้จัดแบ่งประเภทต่างกันออกไปสำหรับรูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์นั้นแตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น

Keeves (1988 : 561- 565) ได้แบ่งรูปแบบออกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม เช่น รูปแบบในการ

ทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้า และปล่อยน้ำออกจากถังนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง เป็นต้น

2. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นถึงโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบ ตลอดจนความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ เช่น รูปแบบการสอนของ Joyce and Well (1985 : 41)

3. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อกลางในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ทั้งในสาขาจิตวิทยาและศึกษาศาสตร์รวมถึงสาขาการบริหารการศึกษาด้วย (อังคณา กรณ์ยาธิกุล)

4. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญา ของเด็ก เป็นต้น (อ้างถึงใน ชีรศักดิ์ ศรีสุรกุล : 2557)

Bardo & Hardman. 1982 : 70 - 72) นักนิเวศวิทยาคนสำคัญ ได้แบ่งประเภทของรูปแบบด้วยการอธิบายลักษณะจากลักษณะของเมืองออกเป็นรูปแบบที่อธิบายโดยพื้นที่นั้นเป็นจุดมุ่งหมายในการบรรยายลักษณะของเมืองว่ามีลักษณะเช่นไร เช่น Concentric Zone Model และ Social Area Analysis Model เป็นต้น สำหรับรูปแบบที่ใช้อธิบายคุณลักษณะของประชากรเมืองนั้น เป็นรูปแบบที่เสนอแนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของประชากรเมืองต่าง ๆ เช่น Residential Segregation Model เป็นต้น

Joyce and Well (1985 : 74) ได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดหลักการหรือทฤษฎี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนี้ ๆ และได้แบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนเอาไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. Information-Processing Models เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลผลข้อมูลของผู้เรียนและแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. Personal Models รูปแบบการสอนที่จัดไว้ในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนามุคคนเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหมด

3. Social Interaction Models เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและบุคคลต่อสังคม

4. Behavior Models เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้

Steiner. (1988 : 148) ได้แบ่งรูปแบบออกได้เป็น 2 ประเภทคือ 1) รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Prectcal Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง 2) รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

Bardo and Hartman (1982 : 141) นักนิเวศวิทยาคนสำคัญท่านหนึ่งได้ให้ทัศนะที่น่าสนใจไว้อีกแนวหนึ่งซึ่งเป็นแนวคิดหรือทฤษฎีพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบ โดยแบ่งประเภทของรูปแบบ ด้วยการอธิบายลักษณะจากลักษณะของเมืองออกเป็นรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะพื้นที่และรูปแบบที่อธิบายโดยลักษณะของประชากร รูปแบบที่ใช้ในการอธิบายโดยพื้นที่นั้นมีจุดมุ่งหมายในการบรรยายลักษณะของเมืองว่าลักษณะอย่างไร เช่น Concentric Zone Model และ Social Area Analysis model เป็นต้น สำหรับรูปแบบที่ใช้อธิบายโดยคุณลักษณะของประชากรนั้น เป็นรูปแบบที่เสนอแนวคิดในการอธิบายเกี่ยวกับลักษณะของประชากรของเมืองต่าง ๆ เช่น Sesidential Segregation Model และ Group Location Model เป็นต้น

Steiner (1988 : 215) ได้แบ่งรูปแบบแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ

1. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Prectcal Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

2. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลองเป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน

Keeves (1988 : 178) ได้จำแนกออกได้เป็น 5 รูปแบบคือ

1. รูปแบบคล้าย (Analogue Models) คือเป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์กับระบบกายภาพ มักเป็นรูปแบบที่ใช้ในวิทยาศาสตร์กายภาพเป็นรูปแบบที่นำไปใช้อุปมากับสิ่งอื่นได้ เช่น รูปแบบแบบจำลองระบบสุริยะที่เกิดขึ้นจริง ธนาคารจำลองกับระบบธนาคารที่เป็นจริง แบบจำลองการผลิตกับการผลิตจริง เป็นต้น

2. รูปแบบที่อธิบายความหมายหรือให้ความหมาย (Semantic Models) คือเป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาในการบรรยายลักษณะของรูปแบบชนิดนี้จะใช้วิธีการอุปมาในการพิจารณาด้วยภาษามากกว่าที่จะใช้วิธีอุปมาในการพิจารณาด้วยโครงสร้างกายภาพ

3. รูปแบบที่มีลักษณะเป็นแผนภูมิแบบแผน หรือโครงการ (Schematic Models)

4. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Models) คือเป็นรูปแบบที่กำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในรูปสมการหรือฟังก์ชันทางคณิตศาสตร์

5. รูปแบบเชิงเหตุผล (Causal Models) คือเป็นรูปแบบที่มีโครงสร้างเป็นสมการเชิงเส้นที่ประกอบด้วยตัวแปรสัมพันธ์กันเป็นเหตุและผล

มีการทดสอบสมมุติฐานผลของรูปแบบจากลักษณะการแบ่งประเภทของรูปแบบของนักวิชาการต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดที่หนึ่งนั้นบอกให้ทราบถึงลักษณะการเขียนรูปแบบที่มีลักษณะ ส่วนการแบ่งประเภทของรูปแบบในแบบที่สองและสามนั้นเป็นการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยาย อธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ เป็นหลัก

สรุปได้ว่า รูปแบบมีหลายประเภทด้วยกันเป็นสิ่งที่สร้างและพัฒนาขึ้น ของแต่ละสาขาก็มีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป เช่น รูปแบบทางการศึกษาและสังคมศาสตร์ ได้แบ่งออกเป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรม รูปแบบที่ใช้ภาษาสื่อในการขยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ รูปภาพ รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ และรูปแบบที่นำเอา ตัวแปรต่าง ๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุและผลที่เกิดขึ้น เป็นต้น

4. คุณลักษณะของรูปแบบที่ดี

ในเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาและได้อธิบายเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของรูปแบบไว้ ดังนี้

Keeves (1988: 560) (อ้างถึงใน วิชาวิทยุทศ นุญมา. 2550) กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรจะมีข้อกำหนด (Requirement) 4 ประการ คือ

1. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (Associative Relationship)

2. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่กำลังศึกษาดังนั้นนอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างนวัตกรรมใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

5. การตรวจสอบรูปแบบ

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบก็เพื่อทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ การตรวจสอบรูปแบบมีหลายวิธี ซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ ส่วนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ ซึ่งการตรวจสอบรูปแบบควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง (อ้างถึงใน อุทุมพร จามรมาน. 2541: 23) คือ

1. การตรวจสอบความมากน้อยของความสัมพันธ์ / ความเกี่ยวข้อง / เหตุผลระหว่าง ตัวแปร

2. การประมาณค่าพารามิเตอร์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลา กลุ่มตัวอย่าง หรือสถานที่ได้ (Across Time , Samples , Sites)

Eisner (1976 : 192 - 193) ได้เสนอแนวความคิดการตรวจสอบโดยการใช้ผู้ทรงคุณวุฒิในบางเรื่องที่ต้องการความละเอียดอ่อนมากกว่าการวิจัยในเชิงปริมาณ โดยเชื่อว่าการรับรู้ที่เท่ากันนั้นเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของผู้รู้ และได้เสนอแนวความคิดการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิไว้ดังนี้

1. การประเมินโดยแนวทางนี้ มิได้เน้นผลสัมฤทธิ์ของเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ตาม รูปแบบการประเมินแบบอิงเป้าหมาย (Goal - Based Model) การตอบสนอง

ปัญหา และความต้องการของผู้เกี่ยวข้องตามรูปแบบการประเมินแบบสนองตอบ (Responsive model) หรือกระบวนการการวิเคราะห์วิจารณ์อย่างลึกซึ้งเฉพาะในประเด็นที่นำมาพิจารณา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเสมอไป แต่อาจจะผสมผสานปัจจัยในการพิจารณาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ตามวิจญาณของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับคุณภาพ ประสิทธิภาพ หรือความเหมาะสมของสิ่งที่ทำการประเมิน

2. เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Specialization)

ในเรื่องที่จะประเมิน โดยที่พัฒนามาจากรูปแบบการวิจารณ์งานศิลป์ (Art Criticism) ที่มีความละเอียดลึกซึ้งและต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญระดับสูงมาเป็นผู้วินิจฉัย เนื่องจากเป็นการวัดคุณค่าไม่อาจประเมินด้วยเครื่องวัดใด ๆ ได้ และต้องใช้ความรู้ความสามารถของผู้ประเมินอย่างแท้จริง ต่อมาได้มีการนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในทางการศึกษาระดับสูงในวงการอุดมศึกษามากขึ้น ในสาขาเฉพาะที่ต้องอาศัยผู้รู้ ผู้เล่นในเรื่องนั้นจริง ๆ มาเป็นผู้ประเมินผล ทั้งนี้เพราะองค์ความรู้เฉพาะสาขานั้นผู้ที่ศึกษาเรื่องนั้นจริง ๆ จึงจะทราบและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

3. เป็นรูปแบบที่ใช้บุคคล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นเครื่องมือในการประเมิน โดยให้ความเชื่อถือกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เที่ยงธรรมและมีดุลพินิจที่ดี ทั้งนี้มาตรฐานและเกณฑ์พิจารณาต่าง ๆ นั้น จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์และความชำนาญของผู้ทรงคุณวุฒินั่นเอง

4. เป็นรูปแบบที่ยอมให้ความยืดหยุ่นในกระบวนการทำงานของผู้ทรงคุณวุฒิตาม อรรถาศัย และความถนัดของแต่ละคน นับตั้งแต่การกำหนดประเด็นสำคัญที่พิจารณา การบ่งชี้ ข้อมูลที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การประมวลผล การวินิจฉัยข้อมูล ตลอดจนวิธีการนำเสนอ ทั้งนี้ การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิจะเน้นที่สถานภาพทางวิชาชีพ ประสบการณ์ และการเป็นที่เชื่อถือ (High Credit) ของวิชาชีพนั้นเป็นสำคัญ (นราวัลย์ สุรงค์สุริยกุล.)

6. การสร้างรูปแบบ

ในหัวข้อเรื่องของการสร้างรูปแบบ (Make Model) นั้น ได้มีนักวิชาการที่กล่าวถึงเรื่องนี้ พอสรุปได้ดังต่อไปนี้

สวนิต ขวาลัย และ ระวีวรรณ ประกอบผล (2537 : 3 - 5) ได้กล่าวให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า หมายถึง “รูปแบบจำลอง” การปฏิบัติงานซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการคาดคะเนสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น โดยเป็นแบบแผนที่จำลองเหตุการณ์ในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งตัวแปรแต่ละตัวจะบอกถึงองค์ประกอบเชิงหน้าที่ของความสัมพันธ์ตัวแปรต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน โดยการพรรณนาถึงความจริงอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยเจตนาที่เข้าใจง่าย อยู่ในรูปของแผนภูมิ

อุทุมพร จามรมาน (2541 : 1 - 6) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง โครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ดังนั้น โมเดลจึงน่าจะมีมากกว่า 1 มิติหลายตัวแปรและตัวแปรดังกล่าวต่างมีความเกี่ยวข้อง (เชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผล) ซึ่งกันและกัน

เกษม จันทร์แก้ว (2545 : 233) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง “รูปแบบจำลองสิ่งแวดล้อม” เป็นเครื่องมือที่ใช้พยากรณ์สถานการณ์สิ่งแวดล้อมในอนาคต เพื่อนแผน จัดการระบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม โดยที่แบบจำลองสิ่งแวดล้อม ที่ศึกษาเป็นแบบจำลองที่สร้างองค์ความรู้ไปถ่ายทอดให้ผู้เรียน โดยผ่านสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้ซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ความรู้และวิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้แตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น

ทิสนา เขมมณี (2545 : 22) ได้ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง สภาพ ลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วย กระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอนรวมทั้งวิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่ช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ (รสริน เจริญไชสง.)

สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย (2557 : 16) กล่าวว่า จากการศึกษาถึงการสร้างรูปแบบ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ แล้วพบว่า ไม่ปรากฏมีหลักเกณฑ์ที่เป็นกฎเกณฑ์ตายตัวว่า ในการสร้างรูปแบบนั้นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบอะไรบ้าง สร้างอย่างไร ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับ ลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา ส่วนการกำหนดองค์ประกอบ รูปแบบในการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการบริหาร ส่วนใหญ่จะใช้แนวคิดของ บราวน์และโมเบิร์ต ที่รูปแบบประกอบด้วย สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้างกระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ ซึ่งโดยสรุปแล้วการดำเนินการเป็นสองตอนใหญ่คือ การสร้างรูปแบบและการหาคุณภาพของรูปแบบ

Joyce and Weil (1986 : 359 - 364) ได้แบ่งวิธีการสร้างรูปแบบออกเป็นส่วนต่าง ๆ ได้เป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของรูปแบบ ประกอบด้วยเป้าหมายของรูปแบบ ทฤษฎีและข้อสมมติที่รองรับรูปแบบ หลักการและมโนทัศน์สำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ ส่วนที่ 2 ลักษณะของรูปแบบ เป็นการอธิบายด้วยรูปแบบ ซึ่งนำมาเป็นเรื่อง ๆ อย่างละเอียดและเน้นการปฏิบัติได้ แบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ

1. ขั้นตอนของรูปแบบ เป็นรายละเอียดของรูปแบบนั้น ว่ามีกี่ขั้นตอน โดยจัดเรียงลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้น ๆ แต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนไม่เท่ากัน
2. รูปแบบการปฏิสัมพันธ์ เป็นการอธิบายบทบาทของผู้นำ ผู้เรียนรู้และความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในแต่ละรูปแบบ บทบาทของผู้นำจะแตกต่างกัน เช่น เป็นผู้นำกิจกรรม ผู้อำนวยความสะดวก ผู้ให้การแนะนำเป็นแหล่งข้อมูล
3. หลักการแสดงการโต้ตอบ เป็นการบอกถึงวิธีการแสดงออกของผู้นำต่อผู้เรียนรู้ การตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้เรียนรู้กระทำ เช่น การปรับปรุงพฤติกรรมโดยการให้รางวัลหรือการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ด้วยการสร้างบรรยากาศที่เป็นอิสระ เป็นต้น
4. สิ่งสนับสนุน เป็นการบอกถึงเงื่อนไขหรือสิ่งจำเป็นต่อการใช้รูปแบบการสอนนั้น ๆ ให้เกิดผล เช่นรูปแบบการทดลองให้ห้องปฏิบัติการต้องใช้ผู้นำที่มีการฝึกฝนมาอย่างดีแล้ว เป็นต้น

นอกจากนั้น การพัฒนารูปแบบด้วยการถอดบทเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมาก ต่อการกำหนดทิศทางและการพัฒนารูปแบบต่าง ๆ โดยองค์ประกอบการถอดบทเรียนนั้น ดุษฎี อายุวัฒน์ (2550 : 55) ได้เสนอแนวคิดว่ามี 4 ประการใหญ่ ๆ ดังนี้

1. เนื้อหาของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในเรื่องใด มีจุดประสงค์และผลที่คาดว่าจะได้รับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีอะไรบ้าง และผลจากการดำเนินกิจกรรมนั้นบรรลุเป้าหมายวัตถุประสงค์นั้น ๆ หรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดใด ๆ ในการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ
2. บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้น คือใครบ้าง มีผู้สนับสนุนการดำเนินการคือใครบ้าง และความหลากหลายของกลุ่มบุคคลในมิติเรื่อง เพศ อายุ สถานภาพของกลุ่มคนมีหรือไม่ เพื่อนำผลการดำเนินการในกิจกรรมนั้น ๆ ว่าที่ผ่านมาผู้เข้าร่วมยังขาดกลุ่มใดและทำไมถึงเป็นเช่นนั้น
3. ความสัมพันธ์ของกลุ่มที่เข้าร่วม หลังดำเนินกิจกรรมเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร
4. กิจกรรมที่ดำเนินไปนั้น ได้รับผลผลิต ผลลัพธ์ ผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร (สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย. 2557 : 14 - 16)

Keeves (1988 : 560) ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้าง ๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1) รูปแบบควรประกอบกันขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง

(ของตัวแปร) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้นก็มีประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้น ๆ ของการพัฒนาแบบ 2) รูปแบบควรเป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้โดยการใช้การสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้ 3) รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงผลในเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้นรูปแบบนอกจากจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการพยากรณ์ได้ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย และนอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว 4) รูปแบบควรเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสร้างมโนทัศน์ใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ซึ่งเป็นการขยายความรู้ในเรื่องที่เรากำลังศึกษาดู (ล่อง วัจนะสาริกากุล.)

สรุปได้ว่า ในการสร้างรูปแบบนั้น ยังไม่มีปรากฏเกี่ยวกับหลักการสร้างรูปแบบที่ชัดเจนตายตัวว่าการสร้างรูปแบบมีลักษณะอย่างไร แต่ที่พบคือการสร้างรูปแบบของบราวน์และโมเบิร์ต ที่เห็นว่า รูปแบบควรมีองค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อม เทคโนโลยี โครงสร้าง กระบวนการจัดการ และการตัดสินใจสั่งการ

7. รูปแบบการแสดงออกทางการเมือง

สำหรับความหมายของ รูปแบบแสดงออกทางการเมืองของประชาชนกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งนักวิชาการส่วนมากจะอธิบายเป็นเรื่องเดียวกัน ในเรื่องดังกล่าวนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอไว้ดังต่อไปนี้

สถิติ นิยมญาติ (2524 : 33) ได้อธิบายลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 ประการ คือ ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อมด้านจิตวิทยา และทางด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ดังนี้

1. ตัวแปรทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม หมายถึง สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ประกอบด้วยระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ และพื้นที่อยู่อาศัย จากผลการศึกษาเปรียบเทียบในสหรัฐอเมริกา และประเทศอื่น ๆ พบว่า สิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. ตัวแปรทางด้านจิตวิทยา เมื่อพิจารณากันในแง่ของจิตวิทยาแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะดำรงคงอยู่ได้ขึ้นอยู่กับการให้รางวัล หรือผลตอบแทนแก่ผู้มีส่วนร่วมนั้น อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับเรื่องนี้นักวิชาการมักจะทำให้เหตุผลว่า การที่มนุษย์เราจะมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นก็เพื่อสนองความต้องการต่าง ๆ ของเขา เช่น ความต้องการอำนาจ การแข่งขัน

ความสำเร็จ การมีส่วนร่วมกับผู้อื่น การมีศักดิ์ศรี และการยอมรับจากสังคม สำหรับ มิลเบรทซ์ (Milbrath) ได้จำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในแง่ของเป้าประสงค์ ออกได้ เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีเป้าหมายเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการที่จะ ไปได้ มาซึ่งบางสิ่งบางอย่าง เช่น ชัยชนะของพรรค เพื่อจะให้กฎหมายบางอย่างออกมา และเพื่อยกสถานภาพของตนให้เด่นขึ้น

2.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีเป้าหมายสมบูรณ์ในตัวของมันเอง หรือมีส่วนร่วมเพียงแสดงออกเท่านั้น ผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองมีจุดมุ่งมันเพียงตอบสนอง ความพอใจในปัจจุบันทันด่วนมากกว่า หรือไม่ก็เพื่อระบายออกซึ่งความรู้สึกที่ตนมีอยู่เท่านั้น เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้งของคนบางคนที่ไม่สนใจว่าผลการเลือกตั้งจะออกมาในรูปใด เพียงแต่ตนรู้สึกสบายใจ ที่ได้มีโอกาสหย่อนบัตรลงในหีบเหมือนคนอื่น ๆ เท่านั้น

กรรณกิจ ชมดี (2524 : 13) ได้สรุปว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในความคิดเห็นของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศจะมีลักษณะการมีส่วนร่วมที่สอดคล้อง กันดังนี้

1. ร่วมคิดวางแผน (Planning Participation) โดยร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของ ปัญหาช่วยจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ร่วมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกำหนดความ ต้องการของชุมชนร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมร่วมเสนอแผนงาน โครงการ กิจกรรม

2. ร่วมดำเนินการ (Implementation Participation) โดยการติดตามการรายงาน และสรุปผลการดำเนินงานหรือสนับสนุนให้กำลังใจ ร่วมสนับสนุนทรัพยากร ร่วมบริหาร

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญ และผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้วต้องพิจารณาถึงการ กระจายผลประโยชน์ ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของการทำโครงการ อาจรวมถึงผลประโยชน์ ในทางบวกหรือเป็นผลที่เกิดขึ้นในทางลบ หรือเป็นผลเสียของโครงการก็ได้ ซึ่งจะเป็นทั้ง ประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

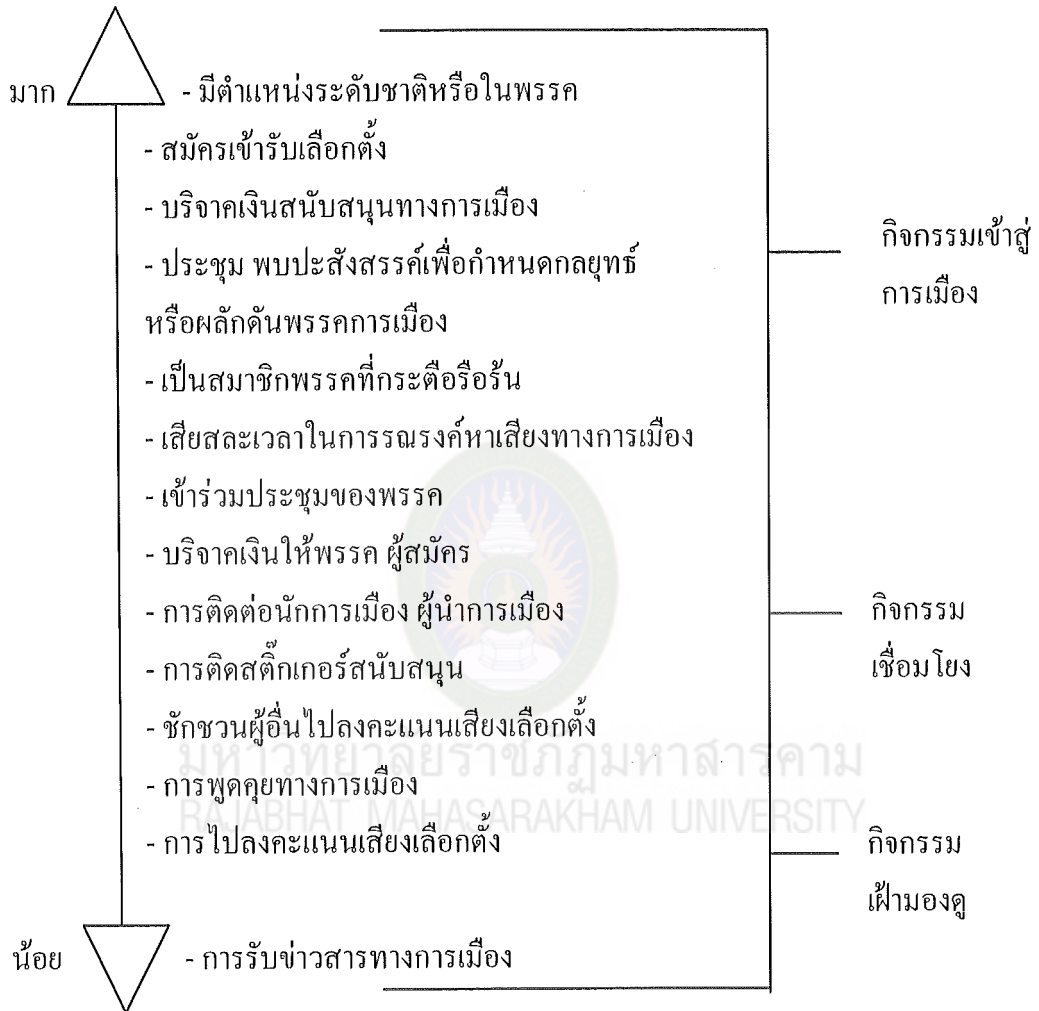
4. ร่วมประเมินผล (Evaluation Participation) โดยการติดตาม การรายงาน และสรุปผลการดำเนินงาน

ประหยัด หงส์ทองคำ (2526 : 56 - 58) ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วม ทางการเมืองในลักษณะที่คล้ายคลึงกันแต่ก็ได้เพิ่มเติมในบางรูปแบบเพื่อให้สมบูรณ์

และครอบคลุมเนื้อหามากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. กิจกรรมการเลือกตั้ง หมายถึง รวมถึงกิจกรรมการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และการเข้าร่วมรณรงค์หาเลือกในการเลือกตั้งด้วย
  2. การล็อบบี้ (Lobby) หมายถึง การเข้าหาเจ้าหน้าที่หรือผู้นำทางการเมืองเพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลโดยให้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์
  3. กิจกรรมองค์กร เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรใด ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์เฉพาะอย่างหรืออาจเป็นผลประโยชน์สูงสุดของส่วนรวมก็ได้
  4. การติดต่อ หมายถึง การเข้าหาเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการเป็นการส่วนตัว โดยปกติจะมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัวหรือครอบครัว
  5. การใช้กำลังรุนแรง หมายถึง กิจกรรมที่พยายามจะสร้างผลกระทบต่อการตัดสินใจของรัฐบาลโดยการทำร้ายร่างกายหรือทำลายทรัพย์สิน กิจกรรมนี้อาจดำเนินไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมือง เช่น กิจกรรมรัฐประหาร การลอบสังหาร ผู้นำทางการเมือง หรืออาจมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง เช่น การทำปฏิวัติก็ได้
- สิทธิพันธ์ พุทธหุน (2538 : 158 - 161) ได้กล่าวถึง รูปแบบทางการเมืองรูปแบบต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบคือ
1. การใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นกิจกรรมของบุคคลแต่ละคนในการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปมีอำนาจในการปกครอง สิทธิในการเลือกตั้งจึงอาจนับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการควบคุมรัฐบาล
  2. กิจกรรมในการรณรงค์หาเสียงเป็นกิจกรรมในลักษณะเดียวกับการไปใช้สิทธิเลือกแต่เป็นรูปของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการรณรงค์หาเสียง กิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของประชาชนอาจใช้เพื่อเพิ่มอิทธิพลที่เขาพึงมีต่อผลการเลือกตั้งนอกเหนือไปจากเสียงหนึ่งเสียงที่เขาได้จากสิทธิในการเลือกตั้งแล้ว กิจกรรมนี้นับเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากเมื่อเปรียบเทียบกับ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
  3. กิจกรรมของชุมชนที่เป็นกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กรที่ราษฎรร่วมกันดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาทางสังคมและการเมือง ในกรณีนี้ราษฎรจะร่วมมือกันใช้อิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล กิจกรรมนี้มีเป้าหมายที่แน่นอนและอิทธิพลมาก

4. การติดต่อเป็นการเฉพาะ เป็นรูปแบบสุดท้ายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และจะเกี่ยวเนื่องกับราษฎรเป็นรายบุคคลไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการเพื่อให้แก้ปัญหาใด ๆ เฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลน้อยมาก

แผนภาพที่ 2 ลำดับขั้นของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปหามาก
 ในระบอบประชาธิปไตย ที่มา : สิทธิพันธ์ พุทธหนู (2538 : 161)

ในการพิจารณาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยทั่วไปจะพิจารณาจากจำนวนผู้ใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งต่อประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง นอกจากนี้แล้วการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพจะต้องส่งผลในทางสร้างสรรค์และคงไว้ซึ่งระบบประชาธิปไตยและความเป็นประชาธิปไตยด้วย

ขั้นตอนในการตัดสินใจของประชาชนที่เกี่ยวกับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยทั่วไปจะมีการตัดสินใจอยู่ 2 ประการคือ

1. การตัดสินใจว่าจะมีบทบาทหรือไม่มีบทบาททางการเมือง
2. การตัดสินใจว่าเมื่อมีบทบาททางการเมืองแล้วจะมีแนวโน้มอย่างไร ในการมี

บทบาททางการเมือง

การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หากประชาชนตัดสินใจว่าจะมีบทบาททางการเมืองขั้นที่หนึ่งแล้ว มักจะสัมพันธ์ต่อมาถึงขั้นตอนที่สอง คือ การตัดสินใจต่อไปว่าจะมีบทบาททางการเมืองอย่างไรด้วย เช่น ในการเลือกตั้งทางการเมืองประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะตัดสินใจว่าตนจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และเมื่อตัดสินใจว่าจะออกเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครเลือกตั้งคนใดด้วย

นรนิติ เศรษฐบุตร สมคิด เลิศไพฑูรน์ และสายทิพย์ สุขดิพันธ์ (2541 : 6 - 9)

ได้สรุปกิจกรรมทางการเมืองที่จัดเป็นการมีส่วนร่วมหรือการแสดงออกทางการเมือง 6 ด้าน ดังนี้ 1) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 2) การอภิปรายวิพากษ์ วิจารณ์ทางการเมือง 3) การหาเสียงให้การสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้สมัคร 4) การจัดตั้งและการเข้าเป็นกลุ่มกดดันทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์สาธารณะ 5) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการเฉพาะตัว และ 6) การประท้วง การเดินขบวน การชุมนุมแสดงความคิดเห็น การลงชื่อประท้วง ตลอดจนการใช้ความรุนแรง (อ้างถึงใน เอกภาพ พลซื่อ, 2556 : 48)

นทนา สุทธิจารี (2544 : 412 - 414) ได้อธิบายเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย” แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ มีลักษณะที่กฎหมายรองรับให้กระทำได้ หรือต้องกระทำ ได้แก่ การเลือกตั้ง การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ จะมีลักษณะที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม และมีกฎหมายกำหนดข้อห้ามไว้อย่างชัดเจน ไม่มีกฎหมายรองรับว่าให้กระทำได้ ได้แก่ การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง และการก่อความไม่สงบทางการเมือง

เจมส์ คี ปิ่นทอง (2547 : 272 - 274) ได้กล่าวเกี่ยวกับรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง อาจมีส่วนร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือหลายขั้นตอน หรือทุกขั้นตอนก็ได้ โดยแบ่งเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ตามประเภทของกิจกรรมไว้แตกต่างกัน ตามความคิดเห็นของนักวิชาการต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติการ
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

Wirth ให้คำจำกัดความ การมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติด้วยกัน คือ

มิติที่หนึ่ง คือ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำอย่างไร

มิติที่สอง คือ มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการที่ได้ตัดสินใจ

มิติที่สาม คือ มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงาน

นอกจากนี้ ยังได้เพิ่มเติมว่า สาระสำคัญของการมีส่วนร่วม ประการที่ 4 ที่นำมาพิจารณา คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (สหชัย สืบด้วง. 2545 : 18)

โคเฮน และอ็ฟฮอฟ ได้อธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบของการมีส่วนร่วม โดยได้แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วม โดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป (สุเมธ แสงนันทนวล. 2545 : 12)

วรทิพย์ มีมาก และคณะ (2547 : 48 - 49) ได้อธิบายความหมายของรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญไว้อย่างน่าสนใจดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในรูปแบบของกลุ่มผลประโยชน์ การรวมตัวกันของบุคคล เป็นกลุ่มหรือองค์กรในสังคม จะมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มคนเท่านั้น โดยไม่มีเป้าหมายที่จะเข้าไปเป็นรัฐบาลเพื่อบริหารประเทศแต่อย่างใด สำหรับเป้าหมายของแต่ละกลุ่มจะแตกต่างกันไป บางกลุ่มอาจเรียกร้องให้รัฐบาลทำตามสิ่งที่กลุ่มคนต้องการ เช่น สมัชชาคนจนก็จะเรียกร้องให้รัฐแก้ไขปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน หนี้สินของเกษตรกร ฯลฯ กลุ่มผู้ประกอบการเอกชนก็จะเรียกร้องให้มีการแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับเดิม หรือการออกกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับใหม่ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่กลุ่มของตน เช่น กฎหมายภาษี กฎหมายการค้าและการลงทุน ฯลฯ บางกลุ่มอาจเรียกร้องให้รัฐบาลจัดทำ นโยบายหรือโครงการที่กลุ่มคนได้ประโยชน์ เช่น การสร้างบ่อนกาสิโน การขยายเวลาปิด สถานเริงรมย์ เป็นต้น (ฉัตรจิรา นาคศิริ)

2. การมีส่วนร่วมในรูปแบบของพรรคการเมือง เป็นการเข้ามารวมกลุ่มกัน ของบุคคลที่มีความเชื่อทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน เป้าหมายหลักจะอยู่ที่การส่งสมาชิกลง สมัครงับเลือกตั้งเพื่อไปทำหน้าที่ทั้งผ่านนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร อย่างไรก็ตาม การเข้ามารวมตัวกันรูปแบบพรรคการเมืองยังมีเป้าหมายอื่นอีกเช่น การให้การศึกษาดูงานแก่ ประชาชน การดูแลและรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม การสร้างผู้นำทางการเมือง การควบคุมติดตามและตรวจสอบทางการเมือง ฯลฯ ในส่วนของประชาชนก็สามารถเข้าไป มีส่วนร่วมในพรรคการเมืองได้ เช่น การสมัครเป็นสมาชิกพรรค การเข้าประชุมพรรค การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของพรรค การช่วยรณรงค์หาเสียงในช่วงที่มีการเลือกตั้ง ฯลฯ

3. การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การไปออกเสียง เลือกตั้งถือเป็นรูปแบบที่มีความสำคัญของการบริหารในระบอบประชาธิปไตยแต่สิ่งที่ควร ตระหนักคือ ประเทศที่ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือประเทศที่ประชาชน ไปใช้สิทธิ เลือกตั้งกันอย่างมากมายไม่ได้หมายความว่า ประเทศนั้นจะเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การไปใช้สิทธิเลือกตั้งในรูปแบบของประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น ต้องมีลักษณะดังนี้

3.1 การใช้สิทธิโดยอิสระ กล่าวคือ การไปออกเสียงต้องเกิดจากความสมัคร ใจ ไม่ได้เกิดมาจากการบังคับหรือข่มขู่หรือสัญญาว่าจะให้ผลตอบแทนในการไปออกเสียง

3.2 การเลือกตั้งโดยลับ การออกเสียงต้องกระทำในคูหาเลือกตั้งแต่เพียง ลำพัง โดยไม่มีผู้อื่นอยู่ร่วมด้วย เฉพาะผู้กาบัตรเท่านั้นที่จะทราบว่า ตนเองออกเสียงให้แก่ ผู้สมัครคนใด การออกเสียงเลือกตั้งของบุคคล ไม่สามารถประกาศให้ทราบเป็นการทั่วไปได้

3.3 ความเสมอภาคในการเลือกตั้ง บุคคลแต่ละคนมีสิทธิออกเสียงได้
คนละหนึ่งเสียงเท่านั้น บัตรที่มีการกาหมายเลขมากกว่าหนึ่งหมายเลข ถือเป็นบัตรเสียง

3.4 ความเป็นกลาง บุคคลที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการเลือกตั้งทุกคนต้อง
ปฏิบัติหน้าที่อย่างเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

4. การมีส่วนร่วมในรูปแบบของการแสดงออก บุคคลมีเสรีภาพในการแสดง
ความคิดเห็น การเขียน การพูด การโฆษณา การพิมพ์ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้อาจอยู่ในรูปแบบ
ของการวิพากษ์วิจารณ์ตามสื่อต่าง ๆ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ บ้านเรือน สถานที่สาธารณะ ฯลฯ รัฐบาลต้อง
ไม่ขัดขวางหรือห้ามปรามการแสดงออกของประชาชน โดยเฉพาะโครงการที่มีผลกระทบต่อ
ชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนและชุมชน รวมทั้งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาติ
แล้ว รัฐบาลต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นก่อนลงมือดำเนินการเสมอเช่น
การสร้างท่าอากาศยาน การสร้างเขื่อน การสร้างสนามบิน ฯลฯ นอกจากนี้ การแสดงออกที่สำคัญอีก
รูปแบบหนึ่ง คือ การชุมนุมหรือการประท้วงโดยสงบและปราศจากอาวุธ รัฐบาลต้องเปิด
โอกาสให้ประชาชนได้แสดงออกเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อจะได้แสดงความโปร่งใสในการทำงาน
ออกมาให้มากที่สุด

ในการจำแนกรูปแบบและกิจกรรมของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น
มีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาและจำแนกเอาไว้หลายรูปแบบด้วยกัน ซึ่งมีทั้งความ
คล้ายคลึงและแตกต่างกันตามทัศนะของแต่ละท่าน รูปแบบและกิจกรรมของการเข้ามีส่วนร่วม
ทางการเมืองที่ Milbrath จำแนกระดับการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองจากน้อยไปหามาก ดังนี้

1. การแสดงความสนใจต่อปัจจัยกระตุ้นของการเมือง เช่น รับฟังข่าวสาร
การเมือง เป็นต้น
2. การใช้สิทธิเลือกตั้งหรือการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
3. การริเริ่มพูดคุยทางการเมือง เช่น ชอบคุยเรื่องการเมือง
4. การชักจูงให้ผู้อื่นเลือกตั้งผู้ที่ตนสนับสนุน เช่น การสนับสนุนผู้สมัครหรือ
พรรคที่ตนสนับสนุน
5. การติดกระดุมสติ๊กเกอร์เพื่อแสดงการสนับสนุน เช่น ติดเครื่องหมายหาเสียง
เลือกตั้ง
6. การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง
7. การบริจาคเงินสนับสนุนการเมือง เช่น การสนับสนุนเงินช่วยเหลือผู้สมัคร
รับเลือกตั้งหรือพรรคการเมือง เป็นต้น

8. การร่วมประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง เช่น ไปฟังผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองหาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

9. การร่วมรณรงค์ทางการเมือง เช่น การช่วยผู้สมัครรับเลือกตั้ง หรือพรรคการเมืองหาเสียงเลือกตั้ง เป็นต้น

10. การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมืองหรือการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

11. การร่วมประชุมแกนนำของพรรคการเมืองหรือเข้าร่วมประชุมทางการเมือง

12. การระดมเงินทุนสำหรับพรรคการเมือง หรือการสนับสนุนทางการเงินแก่พรรคการเมือง

13. การเข้าแข่งขันทางการเมือง ได้แก่ การเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง

14. การดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ การได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น (อ้างถึงใน พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. 2545 : 98 - 109)

ภูสิทธิ์ ชันติกุล (2553 : 28) ได้อธิบายความหมายของรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า หมายถึง รูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารตามระบอบประชาธิปไตยประชาชนต้องตระหนักว่าตนเองเป็นเจ้าของประเทศ และต้องเข้าไปรับผิดชอบในกิจการบ้านเมืองในทุกโอกาสที่สามารถกระทำได้ ประชาชนต้องไม่ละเลยหรือเพิกเฉยการกระทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของสังคม หน้าที่สำคัญยิ่งของประชาชนคือ การส่งเสริมคนดีให้เข้ามาบริหารบ้านเมือง ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานไว้ว่า “ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้”

James R. Townsend (1967 : 25 - 29) ได้อธิบายไว้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง นั้น หมายถึง การมองภาพกว้างที่สะท้อนระบอบการปกครอง ที่ว่ารูปแบบของกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่ามี 2 ลักษณะ ได้แก่

1. ลักษณะแบบตะวันตก ในประเทศที่มีระบอบการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประชาชนมักจะเกี่ยวข้องกับการเมืองโดยความสมัครใจอยู่เสมอ

2. ลักษณะแบบสังคมคอมมิวนิสต์ ซึ่งประชาชนถูกบังคับให้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองในเรื่องที่รัฐบาลเห็นว่ามีความจำเป็นต่อการบริหาร (ภูสิทธิ์ ชันติกุล. 2553 : 18)

Barber J. David (1972 : 3) ได้อธิบายไว้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่าเป็นภาพสะท้อนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งตามแนวคิดของ บาร์เบอร์ เจ เดวิด ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ไว้ 2 ประการ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองตนเองโดยตรง เช่น การบริหารงาน การกำหนดนโยบาย และการตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง

2. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมแต่มิได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองด้วยตนเองโดยตรง แต่เป็นการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ด้วยวิธีการเลือกตั้งโดยประชาชนอย่างเสรี ซึ่งกลไกนี้ต้องการให้ประชาชนเข้ามาควบคุมการบริหารงานฝ่ายปกครองให้เป็นไปตามความต้องการ (ภูสิทธิ์ ชันติกุล. 2553 : 20)

Almond and Powell (1976 : 145 - 146) จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ ดังนี้

1. รูปแบบตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Conventional Forms) สามารถแบ่งเป็นรูปแบบย่อย ๆ ได้ดังนี้

1.1 การออกเสียงเลือกตั้ง

1.2 การสนทนาเรื่องการเมือง

1.3 การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

1.4 การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ

1.5 การติดต่อส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่การเมือง

2. รูปแบบที่ไม่เป็นไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ (Unconventional Forms) แบ่งเป็นรูปแบบย่อย ๆ ดังนี้

2.1 การยื่นข้อเรียกร้อง

2.2 การเดินขบวน

2.3 การเข้าประจันหน้ากัน

2.4 การละเมิดกฎหมายของสังคม

2.5 การใช้ความรุนแรงทางการเมือง

2.6 สงครามแบบกองโจรและการปฏิวัติรัฐประหาร (ภูสิทธิ์ ชันติกุล. 2553 :

Milbrath (1977 : 12 - 19) ได้กล่าวไว้ว่า การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนหรือชุมชนที่จะเข้าไปมีบทบาทร่วมกิจกรรมในทางการเมืองนั้น พร้อมทั้งได้เสนอลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยจำแนกกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนไว้ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 2) การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง 3) การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน 4) การติดต่อกันทางการเมือง 5) การเป็นผู้ประท้วง และ 6) การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง

นอกจากนั้น โคเฮน และอัลฟอสฟ ได้อธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบของการมีส่วนร่วม โดยได้แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระบะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผน (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วม โดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ รวมทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป (สุเมธ แสงนิมนวล. 2545 : 12)

สรุปได้ว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กิจกรรมทางการเมืองของประชาชนที่พึงแสดงออกมา เช่น การประชุม การอภิปราย การปฏิบัติกิจกรรม การใช้สิทธิไปลงคะแนนเสียง การสนทนาเรื่องการเมือง และเสียสละเวลาในการปฏิบัติงาน การไม่สนใจและเข้าร่วมกิจกรรมใดเลย แสดงตนเป็นผู้สนใจทางการเมือง เป็นผู้เปิดประเด็นพูดคุยเรื่องการเมือง ให้ความรู้ผู้อื่น พยายามพูดเชิญชวนให้ผู้อื่นไปเลือกผู้ที่ตนสนับสนุน ร่วมประชาสัมพันธ์ทางการเมือง เช่น การสวมเสื้อหรือติดสติ๊กเกอร์ที่รณรงค์ ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำทางการเมือง บริจาคเงิน/สิ่งของช่วยเหลือพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ร่วมการประชุม ฟังการหาเสียง แนะนำตัว หรือการประชุมทางการเมือง ช่วยรณรงค์หาเสียง สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ร่วมกิจกรรมของพรรค เช่น การเข้าร่วมประชุม ดำเนินกิจกรรมหาเงินเข้าพรรคการเมือง เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมือง ร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณะ และดูแลกิจกรรมของพรรคการเมือง เป็นต้น

8. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สำหรับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกประการหนึ่ง คือ ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นักวิชาการหลายท่านเช่นกันที่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ อาจสรุปได้ดังต่อไปนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 28) ได้อธิบายว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมมีหลายระดับ ตั้งแต่การเป็นสมาชิกจนถึงการเป็นผู้นำดังนี้

1. เป็นสมาชิก
2. เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมการประชุม
3. เป็นสมาชิกที่บริจาคเงินช่วยเหลือ
5. เป็นกรรมการ
6. เป็นประธานกรรมการ
7. สมาชิกผู้นั้นทำอะไรระหว่างประชุม
8. สมาชิกผู้นั้นเล่นบทบาทอะไรในที่ประชุม

ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (2527 : 10) ได้อธิบายและได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากระดับสูงไประดับต่ำ ดังนี้

1. ผู้มีตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ ประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายกเทศมนตรี
2. ผู้สมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งดังกล่าวข้างต้น
3. การช่วยโฆษณาหาเสียง เช่น การแจกใบปลิว การวางแผนเลือกตั้ง
4. การเข้าร่วมโดยทางอ้อม เช่น การอ่านหนังสือพิมพ์ ดูโทรทัศน์เกี่ยวกับปัญหาบ้านเมือง การถกปัญหาการเมือง การติดกระดุมที่มีตราพรรคการเมือง
5. ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง
6. การไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การไม่รู้ความเป็นไปทางการเมือง

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2548 : 64) ได้สะท้อนแนวคิดการมีส่วนร่วมในมิติหนึ่งของประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล ด้วย การวัดระดับการเป็นประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล จึงมักจะวัดที่ระดับของการมีส่วนร่วมด้วยปัจจัยหนึ่ง แต่ในที่นี้จะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นมิติหนึ่งของการเป็นประชาธิปไตยโดยมีลำดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยเมื่อปี 2543 ถวิลวดี

บุริกุล ได้พัฒนามาจาก Milbrath (1965) และ Roth and Wilson (1980) พอสรุปได้ดังภาพต่อไปนี

14 = ร่วมดำเนินกิจกรรมสาธารณะและดูแลพรรคการเมือง	
13 = เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมือง	
12 = การดำเนินกิจกรรมหาเงินเข้าพรรค	สนใจและมีส่วนร่วมมาก
11 = ร่วมกิจกรรมของพรรค เช่นร่วมประชุมพรรค	
10 = สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	
9 = ช่วยรณรงค์หาเสียง	สนใจและมีส่วนร่วมปานกลาง
8 = เข้าประชุม ฟังการหาเสียง แนะนำตัวหรือขุมหนุมทางการเมือง	
7 = ร่วมบริจาคเงิน/สิ่งของเพื่อช่วยเหลือพรรคการเมืองหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง	
6 = ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำทางการเมือง	
5 = ร่วมประชาสัมพันธ์ทางการเมือง เช่น ร่วมใส่เสื้อ หรือติดสติ๊กเกอร์ ผู้สมัครที่รถยนต์	
4 = พยายามพูดเชิญชวนให้ผู้อื่นเลือกผู้ที่ตนสนับสนุน	สนใจและมีส่วนร่วม
3 = เป็นผู้เปิดประเด็นพูดคุยการเมืองและให้ความรู้ผู้อื่น	
2 = ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	
1 = แสดงตนเป็นผู้สนใจการเมือง เช่น ร่วมพูดคุย	
0 = ไม่สนใจและไม่เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ เลย	ไม่มีส่วนร่วม

แผนภาพที่ 3 ลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทสากล

ที่มา : ถวิลวดี บุริกุล (2543 : 15) พัฒนามาจาก Milbrath (1965) และ Roth และ Wilson (1980)

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2549 : 579) ได้อธิบายเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ โดยได้สะท้อนระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 3 ระดับ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับปัจเจกบุคคล
2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับองค์กรหรือกลุ่ม
3. การสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคประชาชน

อารียวัตรณ พูลทรัพย์ (2553 : 11 - 12) ได้อธิบายไว้ว่า การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ ดังนี้

1. ระดับต่ำ หรือกลุ่มผู้ดู (Onlookers) คือ การให้ความสนใจต่อข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการตกเตียงปัญหาทางการเมือง การไปใช้สิทธิออกเสียงการเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์และการร่วมชุมนุมทางการเมือง

2. ระดับกลางหรือระดับผู้มีส่วนร่วม (Participants) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในโครงการของชุมชนการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

3. ระดับสูงหรือระดับนักกิจกรรม (Activists) ได้แก่การเป็นผู้นำกลุ่มผลประโยชน์ การมีตำแหน่งและทำงานเต็มเวลาให้แก่พรรคการเมือง และได้รับตำแหน่งทางการเมือง

Angus Campbell (1968 : 459) ได้สรุปการจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 3 ระดับ ได้แก่

1. ระดับสูง แสดงถึงการมาลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และเข้ามีส่วนร่วมอื่น ๆ
2. ระดับกลาง แสดงถึงการมาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น
3. ระดับต่ำ แสดงถึงการไม่มาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งแม้ว่าจะมีส่วนร่วมอื่น ๆ

ก็ตาม

นอกจากนี้ยังพบว่า มีนักวิชาการของไทยได้จัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีที่สอดคล้องกับแนวคิดของแอนกัส แคมเบล แต่มีรายละเอียดที่น่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของคนไทยซึ่งได้จัดแบ่งไว้ 3 ระดับ จากระดับต่ำไปหาระดับสูง และยังจำแนกระดับย่อย ๆ ได้ดังนี้

1. การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

1.1 ระดับต่ำสุด ได้แก่ การไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

1.2 ระดับต่ำสุด ได้แก่ การไปเลือกตั้งเฉย ๆ โดยไม่มีเหตุผล

1.3 ระดับต่ำ ๆ ได้แก่ การไปเลือกตั้งโดยถูกชักจูง

1.4 ระดับต่ำกลาง ได้แก่ การไปเลือกตั้งโดยคิดว่าเป็นหน้าที่

1.5 ระดับต่ำสูง ได้แก่ การไปเลือกตั้งโดยคิดว่าเสียงของตน คือพลังในการ

เปลี่ยนแปลงนโยบาย บุคคลเหล่านี้จึงมีข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองมาก

2. การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม แบ่งได้ดังนี้

2.1 ระดับปานกลางต่ำ ได้แก่ การเข้าร่วมในระดับสมาชิกทั่วไปโดยมีสิทธิลงคะแนนเสียงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในนโยบายกลุ่ม

2.2 ระดับปานกลาง ได้แก่ การได้รับเลือกตั้งเป็นกรรมการของกลุ่มที่มีอำนาจในการตัดสินใจแทนสมาชิกคนอื่น

2.3 ระดับปานกลางสูง ได้แก่ การได้รับเลือกตั้งให้เป็นประธานหรือหัวหน้ากลุ่มที่มีอำนาจในการตัดสินใจและมีโอกาสในการสร้างบารมีให้คนยอมรับได้

3. การเข้ารับการเลือกตั้งเป็นผู้แทน ซึ่งอาจจะเป็นผู้แทนในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ ก็ตาม แบ่งได้ดังนี้

3.1 ระดับสูงต่ำ ได้แก่ ระดับที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มให้สมัครให้เข้ารับการเลือกตั้งในนามของกลุ่มหรือพรรคได้

3.2 ระดับสูงปานกลาง ได้แก่ ระดับที่ผู้สมัครได้รับการคัดเลือก คือ

3.2.1 ระดับท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล สมาชิกสภาเขต

3.2.2 ระดับจังหวัด ได้แก่ สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร

3.2.3 ระดับชาติ ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา

3.3 ระดับสูงสุด ได้แก่ ระดับผู้ที่ได้รับการเลือกตั้ง และได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เช่น ตำแหน่งกรรมการ ตำแหน่งรัฐมนตรี เป็นต้น (ชาติยา กรรณสูต, 2535 : 128 - 130)

Norman H. Nie and Sidney Verba (1975 : 9 - 12) ได้จำแนกรูปแบบและกิจกรรมในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 4 รูป ได้แก่

1. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความนิยมสนับสนุนของประชาชน หรืออาจจะเป็นแรงกดดัน เพื่อให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตนทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนต่อไป

2. การรณรงค์หาเสียง เป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญ เท่ากับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเนื่องจากกิจกรรมการรณรงค์ทำให้ประชาชนสามารถเพิ่มอิทธิพลต่อผู้นำทางการเมืองได้ การรณรงค์หาเสียงยังเป็นวิธีการสื่อสารหรือบ่งบอกเกี่ยวกับความชื่นชอบของ

ประชาชนได้มากกว่า ด้วยเหตุที่ประชาชนที่ร่วมมรดงค์หาเสียงจะมีความสัมพันธ์ติดต่อกับ ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้อย่างใกล้ชิดมากขึ้น เช่น การชักชวนให้ผู้อื่นไปลงคะแนนเสียงเพื่อพรรค การเมือง การร่วมประชุมทางการเมือง การบริจาคเงินให้กับพรรคการเมือง และการเป็นสมาชิก สโมสรทางการเมือง

3. การติดต่องานของประชาชน คือการติดต่อเผชิญหน้าของบุคคลที่มีต่อรัฐบาล หรือหน่วยงานของรัฐบาลด้วยตัวเองและเป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับระยะเวลา เป้าหมายและ เนื้อหาสาระการเข้ามีส่วนร่วมของบุคคลได้เอง เป็นกิจกรรมที่ต้องการความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ก่อนข้างมาก กิจกรรมในรูปแบบนี้ ได้แก่ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเกี่ยวกับปัญหาเฉพาะ หรือปัญหาส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อร้องเรียนในการแก้ไขปรับปรุงจากรัฐบาล

4. การร่วมในกิจกรรมบางอย่างขององค์กร หรือกลุ่มเกี่ยวกับปัญหาการเมือง และสังคมเป็นกิจกรรมที่บุคคลกระทำร่วมกับผู้อื่น ซึ่งอาจจะกระทำร่วมกันในองค์กรที่เป็น ทางการเมืองหรือไม่เป็นทางการเมืองก็ได้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อรัฐบาล มาก เนื่องจากมีคนจำนวนมากเข้าร่วมและอาจเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ เป็นกิจกรรม ที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้วย (ภูสิทธิ์ ชันติกุล, 2553 : 21 - 22)

สรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นมีหลายระดับตามแต่ บริบทที่ผู้เขียนแต่ละท่านจะหยิบยกขึ้นมาวิเคราะห์ในด้านใด เช่น บริบทเชิงพื้นที่ ก็จะมีระดับ การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ถึงอย่างไรก็ตามยังสามารถมองลงไป ในระดับท้องถิ่นลงไปอีกมาก ด้วยเหตุนี้หากพิจารณาถึงความมากน้อยเป็นเกณฑ์ในการวัด พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้วิจัยสามารถแบ่งอย่างกว้าง ๆ ไว้ 3 ประการ ได้แก่ การ มีส่วนร่วมทางการเมืองระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1. ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่า “ประชาธิปไตย” ถอดศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า “Democracy” ซึ่งมีราก ศัพท์ มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ “Demos” แปลว่า “ประชาชน” และ “Kratos” แปลว่า “อำนาจ” เมื่อรวมกันเข้าแล้วก็มีความหมายว่า “อำนาจของประชาชน” หรือ “ประชาชนเป็นเจ้าของ อำนาจ” เพราะฉะนั้นหลักการขั้นมูลฐานของระบอบประชาธิปไตยก็คือ “การยอมรับนับถือ ความสำคัญและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาคและเสรีภาพในการ ดำเนินชีวิต” (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2534 : 51)

ประสาร ทองภักดี (2525 : 12) ได้ยกตัวอย่างการให้คำนิยามศัพท์ของท่าน ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น ที่ให้ความหมายหรือคำนิยามของ ประชาธิปไตย ในการกล่าวสุนทรพจน์ ณ เมืองเกตติสเบิร์ก หรือ “เกตต์สบูร์” ในมลรัฐ เพนซิลวาเนีย สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 1863 ว่า “รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชนจะไม่มีวันสูญสลายไปจากผืนพิภพนี้” (Lewis Copeland and Lawrence Lamn (eds.). 19852 : 315) วาทะดังกล่าวได้กลายเป็นคำนิยามยอดนิยม เพราะ กะทัดรัดและกระชับความ ทั้งนี้อาจวิเคราะห์คำนิยามของอับราฮัม ลินคอล์น ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) รัฐบาลของประชาชน 2) รัฐบาลโดยประชาชน 3) รัฐบาลเพื่อประชาชน นักรัฐศาสตร์ ผู้มีชื่อเสียงหลายท่านได้ให้คำจำกัดความเรื่อง ระบอบการปกครองประชาธิปไตยไว้ แตกต่างกัน

สุขุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ (2531 : 18) การปกครองที่เป็นประชาธิปไตย คือ รูปการปกครองที่ยึดอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนไม่ว่าจะเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบ ประธานาธิบดี (Presidential Democracy) หรือแบบรัฐสภา (Parliamentary Democracy) ถ้าอำนาจสูงสุดในการกำหนดการปกครองอยู่ที่ประชาชนแล้วก็เป็นกรปกครองแบบ ประชาธิปไตยทั้งสิ้น ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยนั้นจำเป็นต้องมีรัฐธรรมนูญซึ่งอาจเป็น รัฐธรรมนูญแบบลายลักษณ์อักษรหรือไม่ลายลักษณ์อักษรก็ได้ เพราะประชาธิปไตยคือการ ปกครองโดยกฎหมาย (Rule by law) อย่างไรก็ตามรัฐธรรมนูญนั้นเป็นเพียงกติกาการปกครอง ไม่ใช่เครื่องหมายแสดงความเป็นประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นการที่ประเทศใดมีรัฐธรรมนูญจึง มิได้หมายความว่ารูปการปกครองของประเทศนั้นเป็นประชาธิปไตย เพราะบางประเทศเช่น สหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่ามีระบบการปกครองแบบ เบ็ดเสร็จต่างก็มีรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับประเทศเสรีนิยมอื่น ๆ เหมือนกัน การที่จะพิจารณาว่า ประเทศใดเป็นประชาธิปไตยหรือไม่จึงต้องดูว่ารัฐธรรมนูญของประเทศนั้นกำหนดให้ ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยหรือไม่

จรูญ สุภาพ (2533 : 52 - 53) ได้กล่าวไว้ว่า สำหรับภาษาไทย คำว่า “ประชาธิปไตย” อาจจะแยกได้เป็น 2 คำ คือ ประชา ซึ่งหมายถึง ประชาชน และคำว่า อธิปไตย ซึ่งแปลว่าอำนาจ สูงสุดของแผ่นดิน เมื่อรวมกันขึ้นจึงหมายถึง การปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน หรือมาจากประชาชน ประชาธิปไตยจึงมีความหมาย ทั้งในรูปแบบและหลักของการปกครอง รวมตลอดถึงการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ ในแง่ของการปกครองนั้น มุ่งถึงการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในการที่จะเข้าร่วมกำหนดนโยบายต่าง ๆ อันเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม ส่วนในแง่ของการดำเนินชีวิตนั้น หมายถึง การยอมรับเสรีภาพ ความสำคัญ และประโยชน์ซึ่งกันและกัน โดยมีเหตุผลเป็นเครื่องนำทาง เพื่อความผาสุกร่วมกัน

ความหมายของประชาธิปไตยที่ใช้กันในภายหลังนั้น อาจจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ความหมายแคบกับความหมายกว้าง

ความหมายแคบ หมายถึง การที่ประชาชนมีอำนาจปกครองตนเอง

ส่วนในความหมายที่กว้าง ประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่งซึ่งมีแบบแผนแห่งพฤติกรรมในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

2. วิวัฒนาการประชาธิปไตย (Democracy)

ประชาธิปไตย แปลมาจากคำว่า Democracy ในภาษาอังกฤษ ซึ่งมีฐานศัพท์จากภาษากรีกคือ Demokratia (Raymond Williams. 1983 : 93) อันเป็นคำที่เกิดจากการรวมกันของคำว่า Demos ที่แปลว่า ประชาชน (The People) กับคำว่า Kratia ที่มีรากฐานมาจากคำกริยาว่า Kratien หรือเมื่อเป็นคำนามจะเขียนว่า Kratos ที่แปลว่า การปกครอง (To Rule) เพราะฉะนั้น คำว่า Demokratia จึงแปลว่า การปกครองโดยประชาชน (Government by the People)

การปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยเกิดขึ้นเริ่มแรกในสมัยกรีกโบราณที่มีรัฐเล็ก ๆ คือ นครรัฐ (City - States or Polis) แต่ละนครรัฐจะเป็นอิสระต่อกัน (เสน่ห์ จามริก. 2519 : 14 - 17) และมีการปกครองของตนเอง โดยในบางนครรัฐจะมีการปกครองโดยประชาชนโดยตรง หรือ ที่เรียกว่า ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ นครรัฐเอเธนส์ (Athens) ที่มีสภาประชาชน (The General Assembly of Citizens or Ecclesia) เป็นสถาบันสูงสุดที่แสดงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในการทำหน้าที่ออกกฎหมาย ควบคุมและอภิปรายเกี่ยวกับการทำงานของฝ่ายบริหารในการปกครองนครรัฐ และนโยบายต่างประเทศ สมาชิกของสภาประชาชนมาจากราชกรรมาชิกทุกคนที่เป็นพลเมืองของนครรัฐและมีอายุ 20 ปีขึ้นไป ส่วนฝ่ายบริหารได้แก่คณะมนตรีห้าร้อย (The Council of Five Hundred or Boucle) ที่มาจากการจับสลากของราชกรรมาชิกที่เป็นพลเมืองชายอายุ 30 ปีขึ้นไปจำนวน 500 คน วาระการดำรงตำแหน่งหนึ่งปี ทำหน้าที่ควบคุมและบริหารนครรัฐให้เป็นไปตามกฎหมายและนโยบายที่สภาประชาชนกำหนด สำหรับอำนาจตุลาการมีศาลประชาชน (Courts of Juries or Heliacal) ที่สมาชิกของศาลมาจากการจับสลากของราชกรรมาชิกที่เป็นพลเมืองชายอายุ 30 ปีขึ้นไปเช่นกัน (วิสุทธิ์ โปธิแทน. 2524 : 2) แต่การปกครองแบบประชาธิปไตยก็ไม่ได้ถูกนำมาใช้อีกภายหลังการล่มสลายของกรีกโบราณ จนกระทั่งในต้นศตวรรษที่ 13 แนวคิดเรื่อง

ประชาธิปไตยจึงได้รับความสนใจอีกครั้ง จนได้รับการนำมาปฏิบัติจนเป็นรูปธรรมในเวลาต่อมา

แนวคิดประชาธิปไตยที่ต่อต้านการมีอำนาจเด็ดขาดของกษัตริย์ได้เริ่มเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษ (Harold J Schultz, 1968 : 1 - 9) ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 13 เมื่อพวกขุนนางอังกฤษเรียกร้อง ให้พระเจ้าจอห์น (King John) ยอมลงนามใน กฎบัตร Magna Carta ในปี ค.ศ. 1215 เป็นการลดอำนาจของกษัตริย์ลงและตั้งสภาใหญ่ (The Great Council) เพื่อเป็นการเพิ่มอำนาจให้แก่กลุ่มขุนนาง ต่อมาในปี ค.ศ. 1258 ในสมัยพระเจ้าเฮนรีที่ 3 (King Henry III) ได้มีการตั้งสภาขุนนาง (Baronial Council) มาแทนสภาใหญ่ตามคำเรียกร้องของกลุ่มขุนนาง ทำให้ขุนนางมีอำนาจมากยิ่งขึ้น และได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นสองสภา คือ สภาขุนนาง (House of Lords) กับ สภาสามัญชน (House of Commons) และในเวลาต่อมา ปี ค.ศ. 1628 พระเจ้าชาร์ลที่ 1 (King Charles I) ได้ทรงยอมรับในข้อเรียกร้องเกี่ยวกับสิทธิ (Petition of Rights) ที่พวกขุนนางเสนอ และจากข้อเรียกร้องเกี่ยวกับสิทธินี้เองที่ทำให้พระเจ้าชาร์ลที่ 1 ต้องถูกสำเร็จโทษในปี ค.ศ. 1649 ภายหลังการเกิดสงครามกลางเมือง อันมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์กับกลุ่มขุนนาง เมื่อพระองค์ละเมิดข้อเรียกร้องเกี่ยวกับสิทธิที่กลุ่มขุนนางเป็นผู้เสนอ ในช่วงเวลาต่อมาหลัง ค.ศ. 1649 อังกฤษถูกปกครองโดยเผด็จการของ โอลิเวอร์ ครอมเวลล์ ผู้นำในการต่อสู้กับอำนาจของพระเจ้าชาร์ลที่ 1

เมื่อครอมเวลล์จบชีวิตลงในปี ค.ศ. 1658 อังกฤษก็กลับสู่การปกครองด้วยระบบกษัตริย์อีกครั้งหนึ่ง โดยในปี ค.ศ. 1660 ได้อัญเชิญพระเจ้าชาร์ลที่ 2 เสด็จกลับมาครองราชย์ภายหลังการลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศในช่วงการสิ้นพระชนม์ของพระเจ้าชาร์ลที่ 1 แต่อย่างไรก็ดี ตลอดระยะเวลา 25 ปี ที่พระเจ้าชาร์ลที่ 2 ทรงปกครองอังกฤษความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์กับกลุ่มขุนนางก็ทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อพระเจ้าเจมส์ที่ 2 (King James II) ผู้เป็นอนุชาได้ขึ้นครองราชย์ต่อจากพระเจ้าชาร์ลที่ 2 พระเชษฐาในปี ค.ศ. 1685 ภายใต้อิทธิพลของสังคมนิยมและเต็มไปดด้วยปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง สาเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างกษัตริย์กับขุนนางประเด็นหนึ่งคือการที่พระเจ้าเจมส์ที่ 2 ได้เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกในราวปี ค.ศ. 1638 ในสมัยที่ยังทรงเป็นดยุคแห่งยอร์ก (Duke of York) (Maurice Ashley, 1968 : 25) พระเจ้าเจมส์ที่ 2 จึงเป็นกษัตริย์อังกฤษพระองค์แรกที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิก การต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างกษัตริย์กับขุนนางยังคงมีตลอดมาจนกระทั่งส่งผลให้เกิดการปฏิวัติอันทรงเกียรติ (The Glorious Revolution) ในปี ค.ศ. 1688 หลังขับไล่พระเจ้าเจมส์ที่ 2 ออกจากบัลลังก์แล้วเชิญพระเจ้าวิลเลียมกับพระนางแมรี (King William and Queen

Mary) ในปี ค.ศ. 1688 จากฮอลแลนด์มาดำรงตำแหน่งแทน และมีการยอมรับในพระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ (Bill of Rights) ในปี ค.ศ. 1689 ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่ในการคัดลอกมาจากประกาศว่าด้วยสิทธิ (Declaration of Right) ที่รัฐสภาร่างขึ้นก่อน (รจยา อาภากร. 2526 : 27) สารระสำคัญคือ ห้ามกษัตริย์เก็บภาษีประชาชนตามอำเภอใจ กษัตริย์จะเก็บภาษีจากประชาชนได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมและเห็นชอบจากรัฐสภาก่อนเท่านั้น และกษัตริย์จะมีกองทัพของตนเองในขณะเวลาสงบโดยปราศจากการยินยอมและเห็นชอบจากรัฐสภาไม่ได้ อีกทั้งต้องให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนในการแสดงความคิดเห็นทั้งในด้านการเมืองและศาสนา ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาอังกฤษก็ได้มีวิวัฒนาการสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จนกลายเป็นประเทศแม่แบบของการปกครองระบอบนี้

ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมาได้มีการนำคำว่าประชาธิปไตยมาใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะนำไปเป็นคำคุณศัพท์เพื่อขยายระบอบการปกครองของประเทศตน ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบ่งออกเป็น 2 แนวใหญ่ ๆ นั่นคือ แนวคิดแบบเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบตะวันตก (Western Democracy) กับแนวคิดประชาธิปไตยของประชาชน (People's Democracy) หรือที่เรียกว่าประชาธิปไตยเบ็ดเสร็จ (Totalitarian Democracy) ซึ่งจะมีความหมายที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะการตีความเกี่ยวกับเสรีภาพ โดยกลุ่มเสรีประชาธิปไตยเชื่อว่า เสรีภาพเป็นสิ่งที่เกิดมาจากความสมัครใจของประชาชนโดยปราศจากถูกบังคับจากรัฐ แต่ในกลุ่มประชาธิปไตยของประชาชนเชื่อว่า เสรีภาพจะเกิดขึ้นได้จากการกระทำตามวัตถุประสงค์แห่งส่วนรวมและรัฐสามารถที่จะใช้อำนาจบังคับประชาชนให้ปฏิบัติตามได้ เพราะถือว่าการบังคับเพื่อวัตถุประสงค์แห่งส่วนรวมในหลายประเทศแต่ก็เป็นประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) เพราะโครงสร้างและองค์ประกอบของสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นจนไม่สามารถที่จะใช้รูปแบบประชาธิปไตยทางตรงได้

3. ทักษะเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะมีความรู้สึกที่ดีหรือมีทัศนคติที่ดีเชิงปฏิฐานต่อคำว่า “ประชาธิปไตย” ดังจะเห็นได้จากการที่มีผู้นิยมใช้ศัพท์นั้นกันมากดังกล่าวข้างต้น อีกทั้งในช่วงหลังมหาสงครามโลกครั้งที่ 2 องค์การยูเนสโก ได้สำรวจความคิดเห็นของนักวิชาการทั้งจากโลกตะวันตกและตะวันออกเป็นจำนวนกว่า 100 คน ทุกคนล้วนมีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตยสำหรับในอดีตนั้น เปอริคลีส ผู้นำคนหนึ่งของนครรัฐเอเธนส์ยุคโบราณได้แสดงความชื่นชม

ต่อระบบการปกครองประชาธิปไตยแบบโดยตรง ส่วนนักปราชญ์เพลโตมีความเห็นต่อต้านประชาธิปไตย โดยถือว่าเป็นการให้อำนาจแก่ผู้ที่ปราศจากความรู้ เพลโตต้องการสถาปนาสังคมอันเลอเลิศอย่างที่เรียกว่า “อูตมรัฐ” โดยให้ผู้ปกครองสูงสุดเป็น “ราชาปราชญ์” และบรรดาผู้นำระดับรอง ๆ ลงไปเป็นผู้มีสติปัญญาและคุณธรรมสำหรับ อาริสโตเติล มีแนวคิดคล้ายเพลโต แต่ไม่ต่อต้านประชาธิปไตยมากนัก ดังจะเห็นได้ว่าการแบ่งรูปแบบการปกครองนั้น อาริสโตเติลจัดประชาธิปไตยอยู่ในกลุ่มการปกครอง โดยคนหมู่มากที่มีความโน้มเอียงไปในทางที่ไม่ดี แต่การปกครองโดยคนส่วนใหญ่อันนี้มีแนวโน้มไปในทางที่ดี และอาริสโตเติลเชื่อว่าจะเป็นไปได้คือ “มัชฌิมธิปไตย” หรือ “มัชฌิมวิถีธิปไตย” (Polity) ซึ่งพอที่จะเทียบเคียงกับประชาธิปไตย ในยุคปัจจุบันซึ่งมหาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง เช่น ในอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น (จिर โชค (บรรพต) วีระสัย และคณะ. 2538 : 257 - 258)

ต่อจากช่วงเวลาของอาริสโตเติลแล้ว ศัพท์ประชาธิปไตยถูกใช้ในความหมายที่ไม่แสดงความนิยมชมชื่น จวบจนกระทั่งศตวรรษที่ 17 ประชาธิปไตยเริ่มได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าโดยกลุ่มบุคคลซึ่งเรียกตนเองว่า “ผู้ขยับให้สูงขึ้น” หรือ “ผู้ยกระดืบ” (The levelers) ในประเทศอังกฤษ

ต่อมาในตอนปลายศตวรรษที่ 18 คือประมาณ 200 ปีมาแล้ว ผู้คนจำนวนมาก โดยเฉพาะ ผู้มีการศึกษาไม่พอใจกับการใช้ศัพท์ประชาธิปไตย และแม้กระทั่ง “บรรดาบิดาผู้สถาปนา” หรือ “ผู้ประดิษฐ์” (Founding Fathers) คือผู้ก่อตั้งของประเทศและรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ไม่ยอมใช้ศัพท์ “ประชาธิปไตย” แต่ใช้คำว่า “ลัทธิสาธารณรัฐนิยม” หรือ “คตินิยมแบบสาธารณรัฐ” (Republicanism) แทน ทำให้ศัพท์สาธารณรัฐนิยมนี้มีความหมายแทนประชาธิปไตยในยุคนั้น คือเมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้ว ในศตวรรษที่ 19 มีการมองประชาธิปไตยในแง่ที่ดี อย่างแพร่หลายมากขึ้น ดังปรากฏในข้อเขียนของผู้มีเชื้อสายขุนนางฝรั่งเศสที่มีชื่อว่า แอลเกซีส เดอ ทอคเกอวิลส์ เกี่ยวกับ “ประชาธิปไตยในอเมริกา” จวบจนกระทั่งถึงยุคร่วมสมัยในศตวรรษ ที่ 20 โดยเฉพาะเมื่อ 70 ปีมาแล้วคือภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 (1914-18) มีการมองประชาธิปไตยไปในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน และถือว่าศตวรรษที่ 20 น่าจะเป็นศตวรรษแห่งสามัญชนและศตวรรษแห่งการที่นานาชาติตัดสินใจด้วยตนเอง (Self-determination) โดยปราศจากการ บีบบังคับหรือขู่เข็ญใด ๆ ดังนั้นศัพท์ “ประชาธิปไตย” ได้กลายเป็น “ศัพท์เกียรติยศ” (Honorary) ที่หลายสำนักและหลายฝ่ายต้องการยึดเป็นของตน ดังได้กล่าวมาแล้ว

ตัวอย่างพอเห็นได้จากกรณีที่ 1) ฮิตเลอร์ เรียกระบบเผด็จการนาซีของเขาว่า “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” (“Real” Democracy) ส่วน 2) มุสโสลินี เรียกระบบฟาสซิสต์ของเขาว่าเป็น “ประชาธิปไตยแบบอำนาจนิยม” (Authoritarian Democracy) การจัดระบบและโน้มนำนาจอยู่ที่ศูนย์กลาง สำหรับ 3) สหภาพโซเวียต เรียกระบบการปกครองของตนว่าเป็น “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” โดยเรียกการปกครองในโลกตะวันตกว่าเป็น “ประชาธิปไตยแบบกรรมพี” (Bourgeois) หรือ “แบบนายทุน” หรือเป็น “ประชาธิปไตยแบบทราม” (Sham Democracy) 4) ส่วนประเทศซึ่งนิยมคอมมิวนิสต์อื่น ๆ รวมทั้งยุโรปตะวันออกและประเทศจีน เรียกระบบของตนว่าเป็น “ประชาธิปไตยของประชาชน” หรือ “มหาชนาธิปไตย”

4. เนื้อหาของประชาธิปไตย

เสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบตะวันตก (Western Democracy) มีเนื้อหาของประชาธิปไตย ดังต่อไปนี้

1. อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty)

โดยมีหลักการพื้นฐานในประเด็นนี้ว่าความต้องการของปวงชนเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของสังคมส่วนรวม แต่เพราะอุปสรรคหลายประการที่ทำให้ไม่สามารถใช้รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางตรงได้ สิ่งที่แสดงถึงอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมจึงประกอบด้วย

1.1 การเลือกตั้ง (Election) เพื่อเลือกบุคคลเป็นตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่บริหารปกครองประเทศ และออกกฎหมายเพื่อให้เกิดการปกครองที่เป็นไปตามหลักนิติธรรม (The Rule of Law) การเลือกตั้งจึงเป็นการควบคุมสถานะนิติบัญญัติและรัฐบาล โดยประชาชน และให้ผู้แทนราษฎรหรือผู้ที่ถูกเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนโดยตรง แต่ทั้งนี้ผู้มีสิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็ต้องมีคุณสมบัติครบตามที่กฎหมายของประเทศกำหนด การเลือกตั้งถือว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นวิธีทางเดียวที่จะสามารถเลือกผู้ปกครองได้ตามเจตนารมณ์ของประชาชนส่วนใหญ่ การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงต้องมีการเลือกตั้ง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การเลือกตั้งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญส่วนประกอบหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ก็มีได้หมายความว่า ประเทศ ที่มีการเลือกตั้งเพียงองค์ประกอบเดียว จะสรุปได้ว่าเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการเลือกตั้งที่ถือว่าเป็นการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1.1.1 การเลือกตั้งโดยอิสระ (Free Election) เพื่อให้ประชาชนสามารถเลือกบุคคลที่ตนต้องการอย่างแท้จริงให้เข้าไปทำหน้าที่บริหารปกครองประเทศแทนตน เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตยที่เป็นรูปแบบปกครองโดยประชาชน และยึดหนักเจตนารมณ์ของประชาชนเป็นเป้าหมายสำคัญ

1.1.2 การลงคะแนนเสียงแบบลับ (Secret Voting) เป็นการสนับสนุนการเลือกตั้งโดยอิสระเพราะการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นเอกสิทธิ์ของบุคคลที่ผู้อื่นจะล่วงละเมิดไม่ได้ และเป็นการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ลงคะแนนเสียงในการใช้วิจารณญาณของตนได้อย่างอิสระ ไม่มีการบังคับการลงคะแนนเสียงแบบลับเกิดขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1856 ที่รัฐวิกตอเรีย (Victoria) ของออสเตรเลียสมัยที่ยังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ

1.1.3 เป็นการเลือกตั้งอย่างแท้จริง (Genuine Election) คือการเลือกตั้งที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่ต้องการสมัครเข้ารับการเลือกตั้งทุกคนที่มีคุณสมบัติพื้นฐานตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดสามารถกระทำได้ เป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันสามารถสมัครเข้าแข่งขันกันได้โดยสุจริต เพื่อให้ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีทางเลือก (Choice) ในการเลือกตั้งและต้องไม่มีการคดโกงหรือการทุจริตในการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้ตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง

1.1.4 เป็นการเลือกตั้งที่มีกำหนดระยะเวลา (Periodic Election) ก็คือต้องมีกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งของผู้แทนไว้เป็นกำหนดเวลาที่แน่นอน เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสตรวจสอบว่า ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งเข้าไปนั้นได้ปฏิบัติตามภารกิจตรงตามที่ได้รับมอบหมายจากประชาชนหรือไม่ หากได้ปฏิบัติตามที่เคยสัญญาหรือแถลงไว้ก่อนการได้รับการเลือกตั้ง เมื่อครบวาระการดำรงตำแหน่งประชาชนก็จะเลือกผู้แทนนั้นกลับไปดำรงตำแหน่งเช่นเดิม แต่หากไม่ได้ปฏิบัติตามที่ได้สัญญาไว้ ประชาชนจะได้มีโอกาสในการเลือกบุคคลใหม่เพื่อเข้าไปปฏิบัติหน้าที่แทนอันเป็นการสร้างทางเลือกให้แก่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

1.1.5 การมีสิทธิเลือกตั้งอย่างเสมอภาค (Equal Suffrage) หมายถึง การที่ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนจะต้องมีคะแนนเสียงที่เท่ากัน และมีน้ำหนักของคะแนนเสียง (Equally Weighed) เท่ากันด้วย แต่ในกรณีที่มีการแบ่งเขตการเลือกตั้งแบบหนึ่งเขตเลือกได้หลายคนและถือจำนวนประชากรในแต่ละหน่วยการเลือกตั้งเป็นหลัก อาจทำให้ประชาชนในแต่ละเขตการเลือกตั้งมีสิทธิในการลงคะแนนเสียงไม่เท่ากัน เพราะหากในเขตการเลือกตั้งนั้นมีประชากรมากก็จะทำให้ ผู้ลงคะแนนเสียงมีคะแนนเสียงมากไปด้วย ส่วนในเขตที่มีประชากร

น้อยก็จะทำให้ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งคะแนนเสียงน้อยไปด้วย ส่วนในเขตที่มีประชากรน้อยก็จะทำให้ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งมีคะแนนเสียงน้อยไปด้วยเช่นกัน ในลักษณะเช่นนี้หากพิจารณาในระดับประเทศจะพบว่าไม่มีความเสมอภาค แต่หากพิจารณาภายในเขตการเลือกตั้งอาจจะถือได้ว่ามีความเสมอภาค

1.1.6 การมีสิทธิเลือกตั้งอย่างทั่วถึง (Universal Suffrage) คือ ไม่มีการจำกัดสิทธิการเลือกตั้งว่าเป็นของคนกลุ่มใด พวกใด โดยเฉพาะ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะมีสิทธิในการเลือกตั้งทั้งหมด เพราะอย่างน้อยที่สุดผู้ที่มิสิทธิเลือกตั้งก็จะต้องมีคุณสมบัติพื้นฐานครบถ้วนตาม รัฐธรรมนูญของประเทศนั้น หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ จะต้องเป็นบุคคลที่ไม่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดเกี่ยวกับความสามารถบางประการ (Certain Limiting Disabilities) ตามแต่กฎหมายสูงสุดของประเทศกำหนดไว้ การมีสิทธิเลือกตั้งอย่างทั่วถึงอีกประการหนึ่งก็คือ ทุกคนที่มีสิทธิเลือกตั้งจะต้องได้รับความสะดวกในการมาเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกัน หรือไม่มีความยากลำบากแตกต่างกันมากนัก

1.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างอื่น (Political Participation) ที่นอกเหนือไปจากการเลือกตั้ง อันเป็นการสะท้อนถึงความสนใจต่อการเมือง อันถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับระบอบประชาธิปไตย เพราะหลักเกณฑ์สำคัญในประเด็นนี้มีอยู่ว่า ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อม ในกระบวนการตัดสินใจที่ส่งผลกระทบต่อคนทั้งหลายในสังคม (Lyman Tower Sargent. 1972 : 67-68) การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจผ่านช่องทางทางการเมืองได้หลายช่องทาง เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ แต่ทั้งนี้จะต้องอยู่ในกรอบหรือวิถีแห่งประชาธิปไตยที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่นแม้จะตรงข้ามหรือแตกต่างไปจากความคิดของตน ใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจ และยอมรับในเสียงข้างมากโดยเคารพเสียงข้างน้อยหากไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ได้

2. หลักเสรีภาพ (Liberty)

มีพื้นฐานจากความเชื่อที่ว่า บุคคลที่มีเสรีภาพจะสามารถพัฒนาตนเองได้มากกว่าบุคคลที่ถูกบังคับควบคุมหรือตกอยู่ในสภาวะที่ถูกจำกัด (Restrictive Conditions) แต่การเสรีภาพของบุคคลไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะสามารถทำอะไรหรือไม่กระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนเองต้องการ แต่หมายถึงการที่บุคคลสามารถที่จะกระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ ที่ได้รับความยินยอมจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม เช่น บุคคลสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่กฎหมายกำหนดให้มีเสรีภาพที่จะกระทำ เพราะกฎหมายที่ออกมา

ได้ผ่านกระบวนการยอมรับจากประชาชนทางอ้อมมาแล้ว คือผ่านทางผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศให้เข้ามาทำหน้าที่ออกกฎหมายตามวิถีทางประชาธิปไตย เสรีภาพจึงต้องมีข้อจำกัดเป็นขอบเขตอันเป็นที่ยอมรับกันในสังคม โดยข้อจำกัดนั้นจะต้องมีลักษณะที่ทำให้เสรีภาพที่มีอยู่กว้างขวางกว่าการไม่มีข้อจำกัด เพราะฉะนั้นขอบเขตของเสรีภาพจึงเป็นเสมือนเครื่องนำทางให้บุคคลสามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างถูกต้องและชอบธรรม เสรีภาพพื้นฐานที่ประชาชนในระบอบประชาธิปไตยต้องได้รับหลักประกัน คือ (G.A. Jacobsen and , M.H. Lipman. 1970 : 65 - 67)

2.1 เสรีภาพในการคิดและการแสดงออก (Freedom of thought and expression) ครอบคลุมถึงการคิดและการแสดงออก นั้นไม่ไปละเมิดหรือก่อความเสียหายแก่ผู้อื่น

2.2 เสรีภาพในการเลือกตั้ง (Freedom of voting) คือ การที่บุคคลสามารถไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งผู้แทนของตนได้อย่างเสรี โดยมีได้ถูกอำนาจอื่นบังคับ และบุคคลมีเสรีภาพที่จะลงสมัครเลือกตั้งโดยไม่ถูกอำนาจอื่นลิดรอนเช่นกัน

2.3 เสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตนโดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom From Arbitrary Treatment By The State Or Other People) ถือเป็นหลักประกันว่าประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติต่อตนภายใต้ของเขตอำนาจตามที่กฎหมายอนุญาต

2.4 เสรีภาพในการนับถือศาสนา (Freedom of Religion) ครอบคลุมถึงการนับถือศาสนาที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย หรือละเมิดในสิทธิของผู้อื่น

2.5 เสรีภาพในการย้ายที่อยู่ (Freedom of Movement) โดยไม่ต้องไปขออนุญาตจากรัฐก่อน แต่การเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยนั้น จะต้องอยู่บนพื้นฐานของการไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย และละเมิดต่อสิทธิของผู้อื่น

2.6 เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบโดยปราศจากอาวุธหรือการรวมตัวเป็นสมาคม (Freedom Of Assembly And Association) ครอบคลุมถึงการชุมนุมประท้วงหรือการรวมตัวกันเป็นสมาคม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย และละเมิดสิทธิของบุคคลอื่นในสังคม

2.7 เสรีภาพในเรื่องส่วนตัวอื่น ๆ (Personal freedom) เป็นหลักประกันในการตัดสินใจของบุคคลในเรื่องส่วนตัวว่าจะสามารถกระทำได้อย่างเสรี แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย เดือดร้อน หรือละเมิดต่อสิทธิของบุคคลอื่นเช่นกัน

3. หลักเสมอภาค (Equality)

ไม่ได้หมายความว่า บุคคลทุกคนที่เกิดมาจะต้องมีความเสมอภาคกันในเรื่องทุกประเด็น (Identical) เพราะเห็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ แต่หมายถึงการมีความเสมอภาคในเรื่องพื้นฐานบางประการเพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่บุคคลทุกคนในสังคม หลักการของระบอบประชาธิปไตยไม่ต้องการให้บุคคลเหมือนกันในทุกด้าน แต่ก็ไม่ปรารถนาให้เกิดกลุ่มอภิสิทธิ์ชนเกิดขึ้นในสังคม และเพื่อเป้าหมายดังกล่าวจึงต้องมีการกำหนดถึงความเสมอภาคขั้นพื้นฐานไว้คือ

3.1 เสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) คือ ทุกคนมีสิทธิในทางการเมืองอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยในส่วนของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะต้องมีสิทธิดังกล่าวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และได้รับความสะดวกในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างเสมอภาคในส่วนของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งก็ต้องมีความเสมอภาคกันในการที่จะลงสมัครเพื่อรับการเลือกตั้ง (Equality in the Ability to be Elected)

3.2 เสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Equality) ไม่ได้หมายความว่าทุกคนในสังคมจะมีฐานะทางเศรษฐกิจเท่าเทียมกัน แต่หมายถึงการมีหลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับหนึ่ง คือ อย่างน้อยต้องสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในสังคมในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม

3.3 เสมอภาคทางสังคม (Social Equality) คือ ทุกคนในสังคมไม่ว่าจะมีฐานะทางสังคมเศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างไรก็ตาม ก็สามารถที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยปราศจากการแบ่งชั้น วรรณะ ดูหมิ่นเหยียดหยามบุคคลที่แตกต่างไปจากตน ทุกคนต้องอยู่ร่วมกันอย่างสันติ บนพื้นฐานการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

3.4 เสมอภาคทางกฎหมาย (Equality Before The Law) คือ การใช้กฎหมายบังคับแก่ประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาคกันโดยไม่มีข้อยกเว้น นั่นคือ บุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองป้องกันจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเหมือน ๆ กัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตน (จรรยา สุภาพ. 2527 : 8)
การจะทำเช่นนั้นได้หมายความว่าระบบกฎหมายต้องมีสถานภาพเป็นกฎหมายสากล (Universalistic nature of laws) ที่สามารถใช้บังคับแก่ทุกคนในรัฐได้

3.5 เสมอภาคในโอกาส (Equality of opportunity) หมายถึง การให้โอกาสแก่ทุกคนในการใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ไปในทางสุจริตได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อพัฒนาความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้อย่างเสมอภาคกัน แต่ทั้งนี้

ยังคงต้องอยู่ในกรอบแห่งการไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย และละเมิดสิทธิของผู้อื่น

4. หลักปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย (The Majority Rule Respect to Minority Rights)

หมายถึง หากไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ (Unanimity) ได้ก็จะตัดสินความขัดแย้งด้วยวิธีการลงคะแนนเสียง และยึดหลักเสียงข้างมาก (Majority) เป็นเกณฑ์ในการตัดสินเพื่อหาข้อยุติ (Majority Decision-Making) แต่ต้องเคารพสิทธิขั้นพื้นฐานของเสียงข้างน้อย (Fundamental Rights of Minority) เพราะหากยอมรับต่อเสียงข้างมากโดยละเลยสิทธิขั้นพื้นฐานของเสียงข้างน้อยย่อมกลายเป็นการปกครองรูปแบบเผด็จการของเสียงข้างมาก เมื่อเสียงข้างมากมีความคิดเห็นไปในทิศทางใดแล้ว ทุกฝ่ายต้องยอมรับแม้ไม่เห็นพ้องต้องกันก็ตามแต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า แนวทางตามเสียงข้างมากเป็นสิ่งถูกต้อง และแนวทางของเสียงข้างน้อยเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องแต่ประการใด แต่เพราะในสถานะเช่นนั้นไม่ทางเลือกใดที่เหมาะสมที่สุดและเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจึงต้องเลือกดำเนินการตามเสียงข้างมากไปพลางก่อน (Temporary Minority) ทั้งนี้เพราะมีฐานความเชื่อที่ว่า การตัดสินใจโดยคนหมู่มากน่าจะมีวิจรรณญาณที่รอบคอบและถูกต้อง เพราะได้ผ่านการโต้เถียงและใช้เหตุผลจากคนจำนวนมากจนได้เป็นข้อสรุปร่วมของกลุ่มคนหมู่มาก อย่างไรก็ตามการใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการตัดสินข้อขัดแย้งจะต้องใช้หลักเหตุผลร่วมด้วยเสมอ

5. หลักนิติธรรม (Rule of Law)

หมายถึง การยึดถือกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์หรือกติกาในการดำเนินการต่าง ๆ การถือกฎหมายเป็นหลักนี้ถือว่าเป็นนโยบายและความต้องการของประชาชนเพราะกฎหมายที่ใช้บังคับได้ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้แทนของประชาชน จึงถือว่ากฎหมายมาจากประชาชนนั่นเอง (จรรยา สุภาพ. 2528 : 31) นอกจากนี้ยังถือว่ากฎหมายเป็นหลักประกันที่สำคัญ เพราะกฎหมายมีการบัญญัติอย่างชัดเจนและเปิดเผยจึงสามารถนำมาใช้เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรม และคุ้มครองเสรีภาพของบุคคล เนื่องจากการบวกรวมของกฎหมายที่กำหนดขึ้นตอนต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจนโดยใช้หลักการพิสูจน์ที่มีเหตุผลที่สุดเท่าที่จะกระทำได้โดยสงบและรวดเร็ว

5. หลักการของประชาธิปไตย

หลักการของประชาธิปไตย ตามทัศนะของปราชญ์ทางรัฐศาสตร์ มีดังนี้

Henry Mayo ได้ระบุว่า มี 4 หลักการแห่งประชาธิปไตย ได้แก่ 1) การควบคุมผู้วางนโยบายโดยประชาชน 2) ความเสมอภาคทางการเมือง 3) เสรีภาพทางการเมืองหรือประสิทธิผลในการควบคุมโดยประชาชน และ 4) หลักแห่งเสียงส่วนมาก

CF. Henry W. Ehrman. (1964 : 18) ได้ให้หลักการประชาธิปไตยไว้ 10 ประการ คือ

1. อำนาจอธิปไตย (อำนาจสูงสุด) มาจากราษฎร เป็นของปวงชนหรือมหาชน
2. ขั้นตอนเลือกผู้นำเป็นไปโดยเสรี
3. ผู้นำมีความรับผิดชอบ
4. ระบอบความเสมอภาค (ของราษฎรโดยกฎหมาย) ยอมรับ
5. สนับสนุนพรรคการเมืองมีมากกว่าหนึ่งพรรค
6. พึ่งเน้นความหลากหลายในชีวิตประจำวัน
7. ไม่กีดกันกลุ่มสำคัญ ๆ จากการมีส่วนร่วมในการบริหารการปกครอง
8. ส่งเสริมครรลองทัศนคติแบบประชาธิปไตย
9. ให้สำนึกในความเป็นพลเมืองดี
10. เน้นความเชื่อมั่นในความคิดของมนุษย์ (จิร โชค (บรรพต) วีระสัย. 2538 :

282)

Austin Ranny (1962 : 197) ได้สรุปหลักประชาธิปไตยไว้ 4 ประการ คือ

1. อำนาจอธิปไตยของพลเมืองเด่น
2. เน้นความเสมอภาคโดยสุจริต
3. พึ่งความคิดเห็น
4. เน้นเสียงหมู่่มาก

ประสาร ทองภักดี (2525 : 118 - 119) ได้กล่าวเกี่ยวกับหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้ว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เจริญอยู่ในยุโรป ตะวันตกและสหรัฐอเมริกา นั้นมีหลักการสำคัญดังนี้

1. การยึดถือเหตุผล ปรัชญาประชาธิปไตยถือว่า สังคมย่อมขึ้นอยู่กับเหตุผล การวิพากษ์ การวิจารณ์หรือแสดงความเห็นคัดค้านต่าง ๆ นั้นย่อมเป็นที่มาของการแสวงหาเหตุผล เป็นวิถีทางที่จะทำให้ประชาชนพลเมืองเจริญเติบโตทางสมองและจิตใจ และเป็นเหตุให้สังคมเจริญก้าวหน้า

2. การเน้นความสำคัญของปัจเจกชน โดยเห็นว่าบุคคลแต่ละคนเป็นศูนย์กลางของนโยบายและลัทธิทั้งปวง บุคคลเป็นผู้สร้างสถาบันสังคมและสถาบันการเมืองเพื่อเป็นปัจจัยให้บุคคลมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ละคนจึงควรเป็นตัวของตัวเอง ลิขิตชีวิตของตัวเองมากที่สุดกว่าผู้ใดหรือสถาบันใด

3. การถือรัฐเป็นเครื่องมือของประชาชน เมื่อถือว่าแต่ละคนเป็นผู้ลิขิตชีวิตของตนเองมากที่สุด รัฐก็คอยเข้าแทรกแซง แต่น้อยที่สุด รัฐเป็นเพียงเครื่องมือส่งเสริมให้บุคคลบรรลุจุดหมายปลายทาง ในส่วนที่เหนือความสามารถที่แต่ละบุคคลจะกระทำกันเองได้เท่านั้น เช่น การพิทักษ์รักษาสีทธิมูลฐานของมนุษย์ การรักษาความยุติธรรม การรักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันการรุกรานจากภายนอก เป็นต้น ความคิดนี้ตรงกันข้ามกับลัทธิเผด็จการที่เห็นว่าประชาชนเป็นเครื่องมือของรัฐ

4. การอาศัยความสมัครใจเป็นใหญ่ เป็นวิธีการปล่อยให้เอกชนดำเนินการทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมตามความสมัครใจระหว่างกันเอง เช่น การจัดตั้งพรรคการเมือง หรือการจัดตั้งสมาคมต่าง ๆ เป็นต้น

5. การยึดถือกฎเหนือกฎ เรื่องนี้ย่อมเป็นไปตามแนวคิดเดิมที่ว่าประชาชนสร้างรัฐขึ้นมาเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิสำคัญบางประการของประชาชนรัฐบาลผู้ปกครองจะบิดเบือนผันแปรไปตามใจตนมิได้มิฉะนั้นแล้วประชาชนมีสิทธิล้มล้างรัฐบาลนั้นเพื่อจัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นมาได้ ความจริงฝ่ายเผด็จการก็ถือเรื่องกฎเหนือกฎ แต่เป็นกฎที่สร้างขึ้นตามใจตนจึงก่อความไม่สงบไม่สิ้นสุด

6. การเน้นความสำคัญของวิธีการถือว่าวิธีการนั้นจะต้องเหมาะสมในการดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทาง ซึ่งควรต้องยึดความผาสุกของประชาชนเป็นที่ตั้ง ซึ่งโดยนัยนี้ น่าจะต้องยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทา คือ ถือสายกลาง ซึ่งตรงข้ามกับฝ่ายเผด็จการที่ชอบใช้วิธีรุนแรง ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความเกลียดชังมากกว่าที่จะสร้างภราดรภาพให้เกิดขึ้นตามอุดมการณ์ของตนเอง

7. การถือความเห็นพ้องต้องกันเป็นหลักในมนุษยสัมพันธ์ ประชาธิปไตยนิยมการประนีประนอมเป็นสำคัญ ซึ่งอาจทำได้โดยการอภิปรายหรือโต้เถียงกัน เพื่อหาข้อยุติร่วมกัน โดยถือฝ่ายข้างมากเป็นเกณฑ์ตัดสิน ทั้งนี้โดยต้องยอมรับความเห็นของฝ่ายข้างมากเป็นฝ่ายชนะ ไปพลางก่อนอาจเป็นช่วงขณะหนึ่งเท่านั้นฝ่ายข้างน้อยย่อมอาจหาทางชักจูงคนส่วนใหญ่ให้เห็นคล้อยตาม และอาจกลายเป็นฝ่ายข้างมากภายหลังได้

8. การถือสมภาพหรือความเท่าเทียมกันขั้นมูลฐานของมนุษย์ความเท่าเทียมกันหรือสมภาพในทัศนะของประชาธิปไตย หมายถึงความเท่าเทียมกันในโอกาส อย่างไรก็ตามในเรื่องนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องความจำเป็นและความขาดแคลนของแต่ละบุคคลไว้ด้วยสองรูปแบบแห่งการปกครองประชาธิปไตย

จิร โขก (บรรพต) วีระสัย และคณะ (2538 : 267 - 282) กล่าวว่าโดยทั่วไปแล้ว ประชาธิปไตยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือประชาธิปไตยแบบโดยตรงและประชาธิปไตยแบบโดยอ้อม

1. ประชาธิปไตยแบบโดยตรง ได้แก่ รูปแบบการปกครองที่ให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการกระทำดังนี้ 1) ออกกฎหมาย 2) บังคับกฎหมาย คือให้มีการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายประชาธิปไตยแบบโดยตรงมียุคกรีกโบราณ เมื่อประมาณ 24 ศตวรรษมาแล้ว ซึ่งการใช้อำนาจตุลาการแบบโดยตรง ของกรีกโบราณ เคยมีปรากฏดังตัวอย่างการพิพากษาคดีซอคราติสในที่ชุมชน ประชาธิปไตยในนครรัฐเอเธนส์มีสภาพการณ์ที่แตกต่างกับยุคปัจจุบัน คือ 1) ผู้มีสิทธิไม่ถึง 10% ของประชากรทั้งหมด กล่าวคือ เอเธนส์มีพลเมืองประมาณ 3 - 4 แสนคน แต่ผู้มีสิทธิเพียง 2-4 หมื่นคนเท่านั้น (ผู้ถูกกีดกัน ได้แก่ สตรี ทาส และเยาวชน) 2) สภาพเศรษฐกิจและการเมืองยังไม่สลับซับซ้อนมากนัก 3) พลเมืองมีความสนใจการบ้านการเมือง เป็นกิจวัตรและเอาใจใส่ในกิจการอันเป็นส่วนรวม และ 4) ผู้มีสิทธิมักเข้าร่วมในการประชุม นครรัฐไม่มากนักจึงไม่มีปัญหาในเรื่องสถานที่ประชุม แต่ในปัจจุบันพลเมืองของประเทศต่าง ๆ มีมากกว่าในสมัยนั้นอย่างมหาศาล เกินกว่าที่จะจัดประชุม ณ สถานที่เดียวกันได้ จึงเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการประชาธิปไตยแบบ โดยตรง ประชาธิปไตยแบบ โดยตรงในปัจจุบัน มีตัวอย่างเช่น สหรัฐอเมริกา มีในเมืองหรือชุมชนเล็ก ๆ บางแห่ง เรียกว่า "Town Meeting" สวิตเซอร์แลนด์ มีในบางแคว้น เรียกว่า "กังต็อง" (Canton) และอิสราเอล มีในชุมชนคิบบุทซ์ (Kibbutz) ปัญหาของประชาธิปไตยแบบโดยตรงมี 4 ประการ คือ 1) มีจำนวนประชากรไม่มากนัก 2) ฐานะความเป็นอยู่ไม่เหลื่อมล้ำกันมากนัก 3) สังคมมีลักษณะสมานรูป 4) ผู้ใช้กฎหมายจะต้องปฏิบัติตนภายในขอบเขตของกฎหมาย

2. ประชาธิปไตยแบบโดยอ้อมหรือแบบมีตัวแทนประชาธิปไตยแบบนครรัฐเอเธนส์อยู่ได้ระยะเวลาหนึ่งในประวัติศาสตร์การเมือง หลังจากหมดยุครุ่งเรืองของเอเธนส์ และยุคที่อารยธรรมกรีกกำลังเฟื่อง ก็เข้าสู่จักรวรรดิโรมันที่รูปแบบการปกครองเน้นหนักไปในทางการใช้อำนาจ ในยุคกลางของยุโรปเป็นช่วงเวลาแห่งระบบศักดินา แนวคิดประชาธิปไตยก็ไม่เคยดับสิ้นไป ซึ่งในประวัติศาสตร์อังกฤษก็มีเรื่องราวเกี่ยวกับแม็กนา คาร์ตา โดยพระเจ้าจอห์นถูกขุนนางอังกฤษบังคับให้ทรงลงพระนาม ทั้งนี้เพราะขุนนางเหล่านั้นไม่พอใจที่พระเจ้าจอห์นเก็บภาษีสูงเพื่อนำไปใช้ในการสงคราม และไม่พอใจที่พวกขุนนางไม่ได้มีโอกาสเข้าร่วมในการบริหารบ้านเมือง ลักษณะ 8 ประการของประชาธิปไตยแบบตัวแทนในทางปฏิบัติ ได้แก่

- 2.1 มีพรรคการเมืองเข้าบริหาร
- 2.2 มีการเลือกตั้งตามระยะเวลา
- 2.3 ปวงประชามีสิทธิหย่อนบัตรลง
- 2.4 แสดงความจำนงได้ 1 บัตร
- 2.5 รัฐบาลโดยเสียงสนับสนุนจากผู้แทน
- 2.6 ไม่แก้มันแม่แพ้คะแนนเสียง
- 2.7 ไม่บ้ายเบียงจำกัดสิทธิทางการเมือง
- 2.8 ส่งเสริมเรื่องการแข่งขัน

3. ประชาธิปไตยแบบมีตัวแทนในสภาพกลุ่มหลากหลาย

3.1 สังคมที่มีกลุ่มหลากหลายหรือมีความเป็น พหุสังคม หมายถึง มีกลุ่มหลากหลายประเภท และกลุ่มหลายชนิด

3.2 ลักษณะของกลุ่มหลากหลายที่ช่วยผดุงประชาธิปไตย ได้แก่

- 3.2.1 มีการรวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่มโดยสมัครใจ
- 3.2.2 กลุ่มมีอายุยืนยาวพอสมควร
- 3.2.3 เป็นกลุ่มอย่างเป็นทางการลักษณะพอสมควร
- 3.2.4 กลุ่มจะต้องมีการประชุมและมีการดำเนินงานบ่อยครั้งพอสมควร

3.3 กลไกที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในกลุ่มหลากหลาย มีดังนี้คือ

- 3.3.1 ทำให้อำนาจแยกกระจาย
- 3.3.2 เป็นบทเรียนหรือเป็นแบบฝึกหัดประชาธิปไตย
- 3.3.3. การเป็นสมาชิกหลายกลุ่ม (พหุสมาชิกภาพ) ทำให้รู้จัก

ประนีประนอมนอกจากนี้แล้ว ลอร์ด แอคตัน นักประวัติศาสตร์ชาวอังกฤษได้กล่าววาทะที่สนับสนุนสิทธิเสรีภาพประชาธิปไตย โดยกล่าวถึงลักษณะแห่งอำนาจไว้ดังนี้คือ Power Corrupts, Absolute Power Corrupts Absolutely ซึ่งแปลว่า “ที่ใดมีอำนาจที่นั่นมีการฉ้อฉล ที่ใดมีอำนาจเหลือล้น การฉ้อฉล ชั่วเสียย่อมมีมากที่สุดประมาณ” โดยมีความหมายว่า อำนาจมีแนวโน้มที่ก่อให้เกิดความอธรรมขึ้นมาได้

4. ประชาธิปไตยในมิติอื่นๆ

4.1 ประชาธิปไตยทางสังคม (Social Democracy) เป็นศัพท์ที่ใช้โดย ท็อกเกอร์วิลส์ ชาวฝรั่งเศส

4.2 ประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (Economic Democracy) เป็นศัพท์ที่ใช้โดยผู้นิยมมาร์กซิสต์ หมายถึงการกระจายรายได้ให้ทัดเทียมกันในหมู่ประชาชนจำนวนมาก

4.3 ประชาธิปไตยทางอุตสาหกรรม (Industrial Democracy) หมายถึงประชาธิปไตยในระดับโรงงานอุตสาหกรรม เช่น การมีสหภาพแรงงาน สหพันธ์กรรมกร เป็นต้น

4.4 ประชาธิปไตยแบบถูกนำ (Guided Democracy) เป็นศัพท์ที่ใช้โดยอดีตประธานาธิบดีซูการ์โน ผู้กอบกู้เอกราชและบิดาผู้สถาปนาอินโดนีเซียยุคใหม่

4.5 ประชาธิปไตยแบบเบสิก (Basic Democracy) เป็นศัพท์ที่ใช้โดยอดีตประธานาธิบดีอายุบข่าน (Ayub Khan) แห่งปากีสถาน

4.6 หน้าฉากประชาธิปไตย (Faade Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบจอมปลอม

4.7 ประชาธิปไตยครึ่งใบ (Quasi Democracy) หรือไม่เต็มใบ

สรุปได้ว่า แนวคิดทฤษฎีและหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น หมายความว่า เป็นการปกครองที่ยึดถือ หลักอำนาจอธิปไตยนั้นต้องเป็นของประชาชน ด้วยการควบคุมผู้วางนโยบายโดยประชาชน หลักเสรีภาพทางการเมืองหรือประสิทธิผลในการควบคุมโดยประชาชน หลักความเสมอภาคเท่าเทียมกันของคนในสังคมและความเสมอภาคทางการเมือง หลักนิติรัฐ นิติธรรม หลักปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย หรือหลักแห่งเสียงส่วนมาก

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เพราะการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจึงต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ในการปกครองโดยการกำหนดตัวผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองและการบริหารหลายรูปแบบ ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยขอเสนอความหมายของการมีส่วนร่วม ที่มาของการมีส่วนร่วม ลักษณะการมีส่วนร่วมและขั้นตอนการมีส่วนร่วม จากทฤษฎีและแนวคิดของนักวิชาการต่าง ๆ ดังนี้

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2541 : 24 - 25) ได้อธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงกระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐ หรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยยึดหลักการว่า สมาชิกในชุมชน นั้น ๆ จะต้องร่วมมือกันวางแผน และการปฏิบัติงาน เพื่อสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชน

นอกจากนี้ ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ ยังได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่องค์กรสหประชาชาติให้ไว้ ซึ่งเน้นว่าต้องมีความหมายครอบคลุมถึง

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการพัฒนา
2. การที่ประชาชนมีส่วนช่วยเหลือในการปฏิบัติตามโครงการพัฒนา
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจตลอดกระบวนการพัฒนา

สากล สติวิทยานันท์ (2542 : 166 - 167) ได้อธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเกิดแนวความคิดสำคัญ 3 ประการคือ

1. ความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจ และความห่วงกังวลส่วนบุคคลซึ่งบังเอิญพ้องต้องกันกลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2. ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกัน ที่มีอยู่ต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่นั้นผลักดันให้พุ่งไปสู่การร่วมกลุ่มวางแผน และลงมือทำงานร่วมกัน

3. การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทิศทางที่พึงปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้ จะต้องรุนแรงและมากพอที่จะทำให้เกิดความริเริ่มกระทำที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น ๆ

อานูภาพ ธิรลภ (2543 : 21 - 22) ได้กล่าวไว้ว่า เงื่อนไขพื้นฐานของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเกิดจากพื้นฐานของประชาชน 4 ประการคือ

1. ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผน จัดการ บริหารองค์กร และการใช้ทรัพยากรในที่สุด
2. ประชาชนต้องมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพ ที่เปิดโอกาสให้เข้ามีส่วนร่วม

3. ประชาชนต้องมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีความเข้าใจเห็นประโยชน์ในการเข้าร่วม จะต้องมิใช่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ประชาชนมิได้ประสงค์จะเข้าร่วม

4. ประชาชนจะต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในการตัดสินใจ และกำหนดกิจกรรมที่ตนต้องการในระดับที่เหมาะสม ประชาชนจะต้องมีโอกาสและมีความเป็นไปได้ที่จะจัดการด้วยตนเอง มีบุคคล 4 ฝ่ายต่างมีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชนบท ประกอบด้วย ประชาชนในท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ และบุคคลภายนอก

สถาบันพระปกเกล้า (2545 : 2) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการกระจายโอกาสให้กับประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารเกี่ยวกับตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล การแสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผนร่วมปฏิบัติ ตลอดจนร่วมควบคุมโดยตรงจากประชาชน

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2546 : 139) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมมือรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง

ศิริกุล กสิวิวัฒน์ (2546 : 20) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกาพัฒนาด้วยความสมัครใจตั้งแต่เริ่มต้นจุดสิ้นสุด เพื่อพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกัน

สุเมธ แสงนันทนวล (2546 : 18) กล่าวถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมโดยทั่วไป หมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจแต่เพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการปฏิบัติการ (Implementation) ด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมพัฒนา เป็นต้น การตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องของ ผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ในกิจกรรมพัฒนาด้วย ซึ่งจะเห็นว่า การตัดสินใจนั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิบัติการ แต่ก็เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน กล่าวคือ ผลประโยชน์นั้น เป็นผลมาจากการปฏิบัติการ และผลประโยชน์จะมาเป็นตัวกำหนดให้มี ประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจแล้วทั้งสิ้นนั่นเอง นอกจากนี้จะมีผลสะท้อนกลับ (Feedback) จากการประเมินผลและการปฏิบัติการกลับไปสู่การตัดสินใจอีกด้วย

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2547 : 183) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเกี่ยวข้องกับด้านจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (Group Situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้การทำกร (Contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

ถวิลวดี ปรีกุล (2549 : 100) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นกระบวนการซึ่งประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ความทั้งเป็นการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบพิจารณาการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน

Milvrath and Goel (1977 : 2) ได้ให้ความหมายของ การมีส่วนร่วมไว้อย่างกว้าง ๆ และครอบคลุมว่า หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายของประชาชนแต่ละคนที่ต้องการมีอิทธิพล ผลักดัน หรือยอมรับสนับสนุนต่อรัฐบาล ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการรวมบทบาทในการสร้างอิทธิพล ผลักดันให้เกิดผลทางการเมืองตามที่ต้องการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกิจกรรมที่เป็นการยอมรับอย่างพิธีการด้วย สำหรับผู้ที่ยอมรับรัฐบาลจะแสดงออกด้วยการปรับพฤติกรรมตามคำสั่งหรือข้อเรียกร้องของรัฐบาล แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยก็พยายามสร้างอิทธิพลกดดันให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ปัญหาใหม่ ๆ

Easton (2003 : 202) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะสำคัญของกระบวนการทางการเมืองและกระบวนการในการจัดการต่อปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารของสังคมยุคใหม่ที่เน้นปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเสนอข้อเรียกร้อง (Demand) และการสนับสนุน (Support)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง พฤติกรรมหรือกระบวนการที่ประชาชนมีความสัมพันธ์และได้เข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในองค์การทั้งทางตรงหรือทางอ้อม เช่น ร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมกระทำในสิ่งที่เห็นพ้องต้องกัน ตลอดจนร่วมกำหนดปัญหาความต้องการ ของประชาชนในท้องถิ่นของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้แสดงความคิดและแสดงบทบาทในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวขึ้น

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังนี้

2.1 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม ทฤษฎีที่อธิบายพฤติกรรมของคนในสังคมมีหลาย

ทฤษฎีด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

2.1.2 ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (Theory of Social Action) ของ พาร์สัน (Parsons) ได้อธิบายถึง การกระทำของมนุษย์ (Action of Human) ในลักษณะที่สามารถนำไปปรับใช้ทางสังคมทั่วไป (General Theory of Action) กล่าวคือ การกระทำใด ๆ ของมนุษย์ จะขึ้นอยู่กับ

- 1) บุคลิกภาพของแต่ละบุคคล (Personality)
- 2) ระบบสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ (Social System)
- 3) วัฒนธรรม (Culture) ในสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และวัฒนธรรม

นี้ จะเป็นตัวกำหนดเกี่ยวกับความคิดความเชื่อถือ (Idea of Belief) ความสนใจ (Primary of Interest) และระบบค่านิยมของบุคคล (System of Value Orientation) (พิบูลย์ ไชยคุณ. 2545 : 21)

ในส่วนทฤษฎีการกระทำทางสังคม ของ เวเบอร์ (Weber) ได้ศึกษาเรื่องการกระทำของมนุษย์ (Human Action) โดยให้คำจำกัดความหมายเป็นส่วนตัวตามความคิดของ เวเบอร์ ความเข้าใจในระดับความหมายเกิดขึ้นได้ 2 ประการ คือ

- 1) ความหมายส่วนตัวจากการกระทำของบุคคลหนึ่งสามารถเข้าใจได้จากการสังเกตโดยตรง
- 2) มีการเข้าใจสิ่งเร้า เราสามารถแสดงความรู้สึกออกมาถึงตัวเอง ในการให้เหตุผลซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของผู้ทำหรือว่าถ้าการกระทำของบุคคลไม่มีเหตุผลแล้ว อาจจะเข้าใจส่วนประกอบแห่งอารมณ์ที่มีการกระทำเกิดขึ้น โดยอาศัยการเข้าไปมีส่วนร่วมที่มีความเห็นอกเห็นใจต่อมนุษย์ด้วยกัน ผู้สังเกตไม่จำเป็นต้องมีส่วนเห็นด้วยกับแนวทฤษฎีหรือจุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดหรือค่านิยมของผู้ทำ แต่เราสามารถเข้าใจสถานการณ์ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องได้หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า การกระทำบางอย่างเกิดขึ้นจากผลของแรงกระตุ้น การเข้าใจแรงกระตุ้นสามารถถือได้ว่าเป็นการอธิบายเวลาที่แท้จริงของการกระทำ เพราะว่าแรงกระตุ้นนั้นจะมีอยู่ในส่วนลึกของจิตใจผู้ทำ และสำหรับผู้สังเกตนั้นแรงกระตุ้นเป็นพื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาพฤติกรรม (พิบูลย์ ไชยคุณ. 2545 : 21)

นอกจากนี้ Weber ยังกล่าวอีกว่า การกระทำทางสังคมมี 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การกระทำที่มีเหตุผล (Rational) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีอันเหมาะสม ในอันที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่เลือกไว้อย่างมีเหตุผล การกระทำดังกล่าวมุ่งไปในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

2) การกระทำที่เกี่ยวกับค่านิยม (Valuable) เป็นการกระทำที่ใช้วิธีการที่เหมาะสมเช่นกัน เพื่อจะทำให้ค่านิยมสูงสุดในชีวิตมีความสมบูรณ์พร้อมกับการกระทำเช่นนี้ไปในด้านจริยธรรม ศาสนา ทางศีลธรรมอย่างหนึ่ง เพื่อการดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบในชีวิตทางสังคม

3) การกระทำตามประเพณี (Traditional) เป็นการกระทำที่ไม่เปลี่ยนแปลง โดยยึดเอาแบบอย่างที่ทำกันมาตั้งแต่อดีตเป็นหลักในพฤติกรรม การกระทำตามประเพณีไม่คำนึงถึงเหตุผล

4) การกระทำที่แฝงตัวด้วยความเสนาหา (Affective) เป็นการกระทำแบบนี้คำนึงถึงอารมณ์ และความผูกพันทางจิตระหว่างผู้กระทำกับวัตถุที่เป็นจุดมุ่งหมายของการกระทำ การกระทำเช่นนี้ก็ไม่คำนึงถึงเหตุผลอย่างใดทั้งสิ้น นอกจากเรื่องส่วนตัว

จากทฤษฎีการกระทำทางสังคม พอสรุปได้ว่า กลุ่มคนจะให้มาร่วมมือกันทำกิจกรรมในชุมชนในรูปแบบการกระทำร่วมกันด้วยใจสมัครนั้น เป็นเรื่องที่เกิดจากจิตใจที่ต้องการร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของตนเอง หรือของชุมชน ซึ่งค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี ถือว่าเป็นปัจจัย หรือตัวกำหนดในการกระทำทางสังคมของบุคคล

2.2 ทฤษฎีการติดต่อสื่อสาร

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับของใหม่กับกระบวนการติดต่อสื่อสารไว้ว่า การที่บุคคลจะมีการรับของใหม่นั้นขึ้นอยู่กับกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งได้แก่ ช่องทางการสื่อสาร และปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ดังนี้

1. ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ได้แก่ อายุของบุคคล สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งรวมถึงรายได้ ขนาดที่ดิน การถือครองที่ดิน และความสามารถเฉพาะอย่าง ซึ่งรวมถึงระดับการศึกษา

2. ช่องทางการสื่อสาร ความรู้ หรือกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยผู้ส่งสาร หรือแหล่งกำเนิดสาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร

ส่วนช่องทางการสื่อสาร ซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งแยกได้ 2 ลักษณะ คือ

1. ช่องทางสื่อสารมวลชน (Mass Media Chant) เป็นวิถีทางในการถ่ายทอดข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร สารสาร หรือสิ่งตีพิมพ์อื่น ๆ เช่น ภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

2. ช่องทางสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Channel) เป็นการติดต่อระหว่างบุคคลเพื่อถ่ายทอดข่าวสารระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร และยังได้กล่าวอีกว่า สื่อมวลชนมีความสำคัญในการเพิ่มความรู้ การแพร่กระจายข่าวสาร รวมทั้งสามารถในการเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลได้ และสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลได้มากกว่า (พิบูลย์ ไชยคุณ, 2545 : 22)

จากทฤษฎีการติดต่อสื่อสาร พอสรุปได้ว่า การติดต่อสื่อสารเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างบุคคล ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างบุคคล หรือระหว่างกลุ่มบุคคลในชุมชนหรือระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับประชาชน อันมีผลถึงการมีประชาชนเข้าใจถึงกิจกรรมในชุมชนหรือ มีส่วนร่วมในการทำงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ในการปฏิบัติงานในด้านการป้องกันและปราบปราม

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทฤษฎีความรู้สึกรวม ของ อีไมล (Emile)

ได้กล่าวไว้ว่า การปะทะสังสรรค์ และการมีความสัมพันธ์ทางสังคม จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความคิด และความรู้สึกของบุคคล ดังนั้น บุคคลที่มีลักษณะการคบหาสมาคมกับผู้อื่น หรือ มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมแตกต่างกัน ย่อมมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความคิด และความรู้สึกของบุคคลนั้น อันจะมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนด้วย เนื่องจากหากบุคคลมี ทัศนคติ ความคิด และความรู้สึกของบุคคลที่ดีต่อกิจกรรมนั้น การมีส่วนร่วมของบุคคลก็จะดีตามไปด้วย

2.4 ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Maslow's Hierarchical Theory of Human Motivation)

มาสโลว์ อธิบายไว้ว่า แรงจูงใจของมนุษย์มีลำดับขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นต่ำจนถึงขั้นสูง มีทั้งหมด 5 ขั้นตอนด้วยกัน ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้น เพื่อความอยู่รอด เช่น น้ำ อาหาร ความต้องการทางเพศ
2. ความต้องการทางด้านความปลอดภัย (Safety Needs) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการป้องกัน เพื่อให้ความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ทั้งด้านสุขภาพ และเศรษฐกิจหน้าที่การงาน
3. ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) เป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกัน และการยกย่องจากบุคคลอื่น รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4. ความต้องการที่จะได้รับการยกย่อง (Esteem Needs) เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตนเองในเรื่องความรู้ความสามารถ ต้องการให้ผู้อื่นยกย่องสรรเสริญ

5. ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการที่พิจารณาถึงสมรรถนะที่เป็นไปได้ของตนเอง และการบรรลุเป้าหมายที่ตนเองต้องการ (พิบูลย์ ไชยคุณ. 2545 : 23)

แรงจูงใจลำดับต้นต้องได้รับการตอบสนองก่อนแรงจูงใจลำดับสูงจึงพัฒนาตามมา ดังนั้น ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ด้านความต้องการทางด้านความปลอดภัย (Safety Needs) เป็นแรงผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมกับการดำเนินการของชุมชน เพื่อให้เกิดผลตามที่ตนเองต้องการ

2.5 ทฤษฎี KAP Model

การศึกษาพฤติกรรมของบุคคลในช่วง ค.ศ. 1960-1970 กลุ่มพฤติกรรมศาสตร์นิยมได้ทำการศึกษา KAP Model ได้แก่ แนวคิดของการเกิดพฤติกรรมจากปฏิสัมพันธ์ของปัจจัย 3 ประการ คือ ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมการปฏิบัติ (Knowledge , Attitude , Practice) โดย KAP เป็นรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนำมาใช้วัดพฤติกรรมสุขภาพ เพื่อหาระดับของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่าพฤติกรรมของบุคคลเป็นองค์รวมของความรู้และเจตคติ พฤติกรรมการแสดงออก เป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายใน ได้แก่ ความเชื่อ เจตคติความรู้ และประสบการณ์เดิม ซึ่งได้กระตุ้นให้แสดงออกเป็นพฤติกรรมที่เห็น หรือไม่เห็นก็ได้ กล่าวคือ เจตคติของคนเป็นผลของความรู้สึกทางใจที่กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมเอนเอียงไปทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นมิใช่การมีส่วนร่วมในเชิงรับและเชิงรุก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมการมีส่วนร่วม ในขณะที่การมีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของประชาชนอาจจำแนกรูปแบบได้แตกต่างกันหลายลักษณะ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน

สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในกระบวนการริเริ่ม การวางแผนและดำเนินการพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมมาจาก องค์ความรู้ เจตคติ ความเชื่อ และประสบการณ์ ตลอดจนรวมถึงพฤติกรรมการปฏิบัติกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในเรื่องดังกล่าวนี้ ได้มีผู้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้มากมาย ซึ่งสามารถนำมาอธิบายได้ ดังต่อไปนี้

กรรมกิจ ชมดี (2524 : 13) ได้สรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในความคิดเห็นของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศจะมีลักษณะการมีส่วนร่วม ที่สอดคล้องกันดังนี้

1. ร่วมคิดวางแผน (Planning Participation) โดยร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของ ปัญหาช่วยจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ร่วมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกำหนดความ ต้องการของชุมชนร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมร่วมเสนอแผนงาน โครงการ กิจกรรม

2. ร่วมดำเนินการ (Implementation Participation) โดยการติดตามการรายงาน และสรุปผลการดำเนินงานหรือสนับสนุนให้กำลังใจ ร่วมสนับสนุนทรัพยากร ร่วมบริหาร

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญ และผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้วต้องพิจารณาถึงการ กระจายผลประโยชน์ ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของการทำโครงการ อาจรวมถึงผลประโยชน์ ในทางบวกหรือเป็นผลที่เกิดขึ้นในทางลบ หรือเป็นผลเสียของโครงการก็ได้ ซึ่งจะเป็นทั้ง ประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

4. ร่วมประเมินผล (Evaluation Participation) โดยการติดตาม การรายงาน และสรุปผลการดำเนินงาน

เจมส์ คี ปีนทอง (2527 : 10) ได้กล่าวเกี่ยวกับรูปแบบและขั้นตอนการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชนบทไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมทั้งความต้องการของชุมชน

2. มีส่วนร่วมในการวางแผนและการดำเนินการโครงการ หรือกำหนดกิจกรรม เพื่อขจัดปัญหาและแก้ปัญหา ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

3. มีส่วนร่วมในการลงทุน และปฏิบัติโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถ เช่น ร่วมสละแรงงาน วัสดุเงิน และเวลา เป็นต้น

4. มีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลในโครงการหรือกิจกรรมที่ทำให้ตรวจสอบผลความก้าวหน้า หรือสภาพปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน เพื่อให้โครงการหรือกิจกรรมบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

นรินทร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 28) ได้อธิบายว่า ลักษณะการมีส่วนร่วมมีหลายระดับ ตั้งแต่การเป็นสมาชิกจนถึงการเป็นผู้นำ ดังนี้

1. เป็นสมาชิก
2. เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมการประชุม
3. เป็นสมาชิกที่บริจาคเงินช่วยเหลือ
4. เป็นกรรมการ
5. เป็นประธานกรรมการ
6. สมาชิกผู้นั้นทำอะไรระหว่างประชุม
7. สมาชิกผู้นั้นเล่นบทบาทอะไรในที่ประชุม

อรพินท์ สุทธิพันธ์ (2533 : 13) ได้อธิบาย ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไว้ว่าประกอบด้วย 5 ขั้นตอน สรุปได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการหรือกระบวนการค้นหาปัญหา
2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้
4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
5. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2546 : 19) ได้กล่าวไว้ว่า ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไว้ว่าควรมี 3 ขั้นตอน สรุปได้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม
2. การมีส่วนร่วมในการพิจารณาการตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ

สรุปได้ว่า ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานประกอบด้วย การร่วมคิดศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหา ร่วมคิดวางแผน โดยร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาช่วยจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ร่วมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกำหนดความต้องการของชุมชนร่วมตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมร่วมเสนอแผนงานโครงการ กิจกรรม ร่วมปฏิบัติ/ดำเนินการ โดยการติดตามการรายงานและสรุปผลการปฏิบัติ

และดำเนินการหรือสนับสนุนให้กำลังใจ ร่วมสนับสนุนทรัพยากร ร่วมบริหาร ร่วมในการ
ดำเนินงาน

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมือง

1. ปัจจัยสาเหตุของการแสดงออกทางการเมือง

การแสดงออกทางการเมือง นั้นมีความหมายที่คล้ายกันกับ การมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า แต่อาจจะมีความหมายที่กว้างกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ว่าได้ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ผู้วิจัยมีความคิดว่ามีปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาก่อน แล้วประชาชนหรือปัจเจกบุคคลนั้น ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมนั้น ๆ แต่ในความหมายของการแสดงออกทางการเมืองนั้น หมายถึง กระบวนการทางความคิด การตัดสินใจรวมทั้งการกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดโดยความเต็มใจของปัจเจกบุคคลที่สื่อถึงหรือแสดงออกมาซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเมืองไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ และไม่ว่าจะมีการจัดการอย่างไรเป็นระเบียบหรือไม่ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ถูกกฎหมาย เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐหรือต่อการบริหารงานของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ รวมไปถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองก็เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกทางการเมืองด้วย ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย คือ ทำให้ผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง ได้มีโอกาสทราบความต้องการของกันและกันอย่างแท้จริงทำให้การดำเนินนโยบายของรัฐตอบสนองต่อผู้เป็นเจ้าของประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม นอกจากนี้ การแสดงออกทางการเมือง หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ หรือผู้นำรัฐบาล รวมทั้งกดดันให้รัฐบาลกระทำตามความประสงค์ของตนหรือกลุ่มตน และการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงควรเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้นประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ประชาชนทุกระดับมีสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมายที่มีผลในทางปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรมในทุกมิติของกระบวนการทางการเมือง (ประชาธิปไตยวัยทีน. 2554) ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การแสดงออกทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นเรื่องที่คล้ายคลึงกันก็ว่าได้

การที่ประชาชนจะตัดสินใจเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และรับผิดชอบในโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งระบบนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในด้านบุคคลและกลุ่มคน ซึ่งเป็นการรับรู้ข้อมูลที่เกิดขึ้นจากภายนอก ดังมีผู้ให้ความเห็นไว้ดังนี้คือ

มานิตย์ จันทร์จำเริญ (2545 : 19 - 20) ได้อธิบายสรุปปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้ 11 ประการ ดังนี้ คือ

1. การปฏิบัติตนให้คล้อยตามความเชื่อพื้นฐานกล่าวคือ บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะเลือกวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อมั่นพื้นฐานของตนเอง
2. มาตรฐานคุณค่าบุคคล และกลุ่มบุคคล ดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง
3. เป้าหมาย บุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะส่งเสริม ปกป้อง และรักษาเป้าหมายของตนเอง
4. ประสบการณ์ที่ฝึกปติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ฝึกปติธรรมดา
5. ความคาดหวัง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตัวเองควรจะต้องกระทำ
6. การมองแต่ตัวเอง บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งคิดว่าตัวเองควรจะต้องกระทำเช่นนั้น
7. การบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนถูกบังคับให้ทำ
8. นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเรามีนิสัยชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ
9. โอกาส บุคคล และกลุ่มบุคคล มักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิดของโอกาส ตามที่โครงสร้างของสังคมเอื้ออำนวยให้
10. ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนมีความสามารถ
11. การสนับสนุน บุคคล และกลุ่มบุคคล มักจะเริ่มปฏิบัติงานเมื่อเขารู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุน

สุเมธ ทรายแก้ว (2546 : 20 - 21) กล่าวว่า สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นยังมีปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. อายุ และเพศ
2. สถานภาพในครอบครัว
3. ระดับการศึกษา
4. สถานภาพทางสังคม
5. อาชีพ
6. รายได้และทรัพย์สิน
7. ระยะเวลาในท้องถิ่นและสถานภาพการทำงาน

สุเมธ แสงนันทนวล (2546 : 56) ได้กล่าวถึง Raven and Rubin ได้ชี้ให้เห็นว่า ความรู้ความเข้าใจที่มีต่อบุคคล กลุ่ม หรือ โครงการ มีความสำคัญอย่างมากที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมขึ้นมา อย่างไรก็ตามความรู้ความเข้าใจที่จะนำไปสู่การเกิดความร่วมมือขึ้นมาต้องเป็นความรู้ความเข้าใจที่ผู้ให้ความร่วมมือว่า มีเหตุมีผลในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการที่บุคคลหนึ่งจะให้ความร่วมมือได้นั้น เขาต้องมีความเข้าใจว่าสิ่งที่เขาจะเข้าไปมีส่วนร่วมนั้นมีเหตุมีผลหรือเป็นประโยชน์ ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทั้งส่วนตัวหรือส่วนรวมก็ได้

สรุปได้ว่า ปัจจัยของเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง เหตุผลหรือสาเหตุที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง ซึ่งอาจมีหลายสาเหตุหรือปัจจัย เช่น อายุ เพศ การศึกษา หน้าที่การงาน ตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน ความสนใจในการเมือง การมองเห็นคุณค่าทางการเมือง โอกาส อุปนิสัย ความสามารถ การได้รับการสนับสนุน เป้าหมายทางการเมือง รวมทั้งการถูกบังคับให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางการเมือง

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองหรือการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

กมล สมวิเชียร (2516 : 5) ได้กล่าวว่า ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย จึงถือว่า การเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อระบอบประชาธิปไตยอย่างมาก

ลิขิต ชีรเวคิน (2529 : 116) ได้อธิบายถึง วัฒนธรรมทางการเมืองในหลายประเด็น ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบในการคิดเรื่องการเมืองหรืออำนาจของคนในสังคมหนึ่ง ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยมทางการเมือง

2. เป็นแบบในการกระทำหรือดำเนินการทางการเมือง

3. เป็นส่วนที่เป็นวัฒนธรรมทางสัญลักษณ์ และได้สรุปถึงวัฒนธรรมทางการเมืองว่า ความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยม บรรทัดฐานและสัญลักษณ์ รวมทั้งวัตถุประสงค์ทางการเมืองของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง

ซูเกียรติ ภัยลี (2536 : 19 - 21) ที่ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม แบ่งออกได้ 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล
2. ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ และ
3. ปัจจัยทางการติดต่อสื่อสาร

สิทธิพันธ์ พุทธหุน (2541 : 173 - 176) ได้สรุปถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสอดคล้องกับแนวคิดของซูเกียรติ ภัยลี (2536 : 19 - 21) ที่ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม แบ่งออกได้ 3 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ และ 3) ปัจจัยทางการติดต่อสื่อสาร

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด (2545 : 52 - 66) ได้อธิบายว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการผลักดันให้บุคคลเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ปัจจัยหลักที่สำคัญ ได้แก่ แรงจูงใจ โอกาส และทรัพยากร

แรงจูงใจ ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ความศรัทธาและความไว้วางใจ ในกระบวนการทางการเมือง ความสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง โดยถือว่าเป็นพันธะหน้าที่ที่จะพึงกระทำ เช่น การยอมรับว่ากระบวนการเลือกตั้งเป็นวิธีการ “ที่ดี” ในการปกครองประเทศ และมีความเห็นว่าคนไทยทุกคน “มีหน้าที่” ในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

โอกาส ในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การปราศจากซึ่งอุปสรรคทางกฎหมาย และโอกาสในด้านมีความสะดวกในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่นมีสิทธิตามกฎหมาย สามารถหาหน่วยเลือกตั้งพบ เป็นต้น

ทรัพยากร ทรัพยากรเป็นสิ่งสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง มีอยู่ 3 ประการ คือ ความรู้ ทักษะ และเงิน ปัจจัยทั้งสามนี้ต่างมีอิทธิพลต่อกันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ คนที่มีความรู้สูงมักจะมียาได้สูง และมีทักษะในทางการเมืองสูงตามไปด้วย

ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ (2546 : 5) ได้สรุปไว้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การอาศัยอยู่ในเขตเมือง-ชนบท สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมือง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ไปสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2543 ในตัวแปรบางตัวที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในครั้งนั้น โดยลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ได้แก่

1. ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง
2. ความเข้าใจทางการเมือง
3. การเป็นสมาชิก กรรมการ ที่ปรึกษา กลุ่ม
4. กิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง
5. การศึกษา (ระดับอนุปริญญาขึ้นไป)
6. ความรู้ (เกี่ยวกับสมาชิกวุฒิสภา)
7. อายุ

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2549 : 595 - 604) ได้กล่าวถึงประเด็นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง นั่นก็คือ ปัจจัยที่ทรงอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นั้นหมายความว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนย่อมจะขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนด้วย ดังนี้

1. ระบบการเมือง

1.1 ระบบประชาธิปไตย เป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด กล่าวคือ

1.1.1 การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน คือ การที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย อำนาจสูงสุดในการปกครองเป็นของประชาชน

1.1.2 การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชน คือ ประชาชนเป็นผู้กำหนดผู้ปกครอง ผู้ปกครองเป็นตัวแทนที่ได้รับมอบฉันทะจากประชาชนให้เข้ามาทำหน้าที่ในการปกครอง

1.1.3 การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อประชาชน คือ การที่ผู้แทนประชาชนที่ได้รับมอบฉันทะให้เข้ามาทำหน้าที่ปกครองจะต้องใช้อำนาจปกครองกระทำการบริหารเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน ให้ประชาชนอยู่ดีกินดี

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย กำหนดให้ประชาชนมีเสรีภาพในทางการเมือง ได้แก่ การใช้สิทธิในการกำหนดผู้ปกครอง การวิพากษ์

1.1.4 วิจัยทางการเมือง การผลักดันการตัดสินใจทางการเมืองของรัฐบาล และการชุมนุมเคลื่อนไหวทั้งการคัดค้านหรือสนับสนุนการตัดสินใจของรัฐบาล การเผยแพร่ข้อมูล ความคิด ความเห็นต่าง ๆ ทางการเมือง เป็นต้น

1.2 ระบอบเผด็จการอำนาจนิยม เป็นระบอบการเมืองที่กดขี่ หรือปิดโอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพราะอำนาจเด็ดขาดมีแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งมีลักษณะการปกครองดังนี้

1.2.1 อำนาจการปกครองทั้งหมดเป็นของผู้ปกครอง อาจเรียกว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของผู้ปกครอง

1.2.2 ประชาชนถูกตัดขาดออกจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถ้าหากมีก็เกิดขึ้นเฉพาะเป็นคำสั่งของผู้ปกครองให้เพื่อสนับสนุนเจตนารมณ์ของผู้ปกครองเท่านั้น

1.2.3 ประชาชนถูกปลูกฝังให้เชื่อว่าประชาชนที่คิดจะตั้งข้อพิพาทหรือร้องเรียนและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ผู้ปกครองกำหนด

2. วัฒนธรรมทางการเมือง

ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นกระบวนการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยความศรัทธาและเชื่อมั่นในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย ต้องทำให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจและความมุ่งมั่นอย่างจริงจังของผู้นำทางการเมือง และการเรียกร้องอย่างแข็งขันจากประชาชนอย่างกว้างขวาง หากปราศจากปัจจัยดังกล่าว การเสริมสร้างให้ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยคงต้องอาศัยเวลาที่ยาวนาน ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมือง การพัฒนาทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์อันหนึ่งอันเดียวกันที่เป็นเอกภาพจนไม่อาจละทิ้งส่วนใดส่วนหนึ่งได้

3. โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ

ปัจจัยนี้มีผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เช่น ระดับการศึกษาของประชาชนในสังคมจะมีผลต่อลักษณะวัฒนธรรมทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองของคนสังคมนั้น ๆ โดยการศึกษาทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและมีความสำคัญในบทบาทหน้าที่ของตนที่พึงกระทำต่อระบบการเมืองมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีฐานะทางเศรษฐกิจก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมืองของประชาชน เช่น ผู้ที่มีรายได้น้อย ประชาชนที่ยากจน จะไม่มีเวลามาสนใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะจะให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตประจำวัน ในขณะที่เดียวกันผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากกว่า

นอกจากปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมแล้วยังมีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยอื่น ๆ มาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งสามารถอธิบายปัจจัยต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ และอาชีพ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ถือว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
  2. ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ พฤติกรรมร่วมทางสังคม ระดับการพัฒนาหรือความทันสมัยทางสังคมและเศรษฐกิจ การกระทำหรือปฏิกิริยาตอบสนองต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผู้นำทางการเมืองหรือผู้แทนของประชาชน
- คมคาย อุดรพิมพ์ (2554 : 87) ได้อธิบายถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า ปัจจัยสนับสนุนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี พอสรุปได้ว่ามีปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ความต้องการสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น การรู้จักบุคคลสำคัญ ทำประโยชน์ต่อประเทศชาติ สังคมหรือกลุ่มตน ความต้องการอำนาจ อิทธิพล เกียรติยศและศักดิ์ศรี ประสบการณ์ บุคลิกภาพ การรับรู้ คือ ความรู้ ค่านิยม ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อด้านจิตวิทยา
2. ปัจจัยทางการเมือง ได้แก่ ความสนใจหรือความผูกพันกับการเลือกตั้งหรือทางการเมือง การสังกัดพรรคการเมือง ความนิยมในการแข่งขันในทางการเมือง ความรู้ทางการเมือง การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ประสิทธิภาพทางการเมือง อิทธิพลของบุคคลที่มีนัยสำคัญทางการเมือง
3. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในสังคม สถานะทางสังคม สิ่งกระตุ้น สถานการณ์ ทรัพยากรและทักษะ การสนับสนุนจากเครือข่ายและบริบทแวดล้อมการมีพี่เลี้ยง มีตัวแบบทางสังคม ความสนใจของสื่อ การกล่อมเกลாத่างสังคม ความสนิมสนมในสังคมท้องถิ่น

เอกภาพ พลซื่อ (2556 : 52) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมหรือแสดงออกทางการเมือง ประกอบไปด้วย 1. ความรู้ความเข้าใจในเมือง 2. การติดตามข่าวสารทางการเมือง 3. การเป็นสมาชิกขององค์กรการเมือง 4. การเข้าร่วมประชาคมโครงการ และ 5. การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง

ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมหรือแสดงออกทางการเมือง ได้แก่

1. ปัจจัยด้านสภาพทางการเมือง เช่น ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ความเลื่อมใสในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย ความเลื่อมใสศรัทธาในตัวนักการเมือง ความเลื่อมใสศรัทธาในพรรคการเมือง การเป็นสมาชิกองค์กรการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง

2. ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง เช่น อิทธิพลของผู้นำชุมชน อิทธิพลของหัวหน้าคณะ อิทธิพลของสิ่งของแลกเปลี่ยน อิทธิพลของการสัญญาว่าจะให้ การติดตามรับรู้ข่าวสารด้านการเมือง

ส่วนการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนหรือชุมชนที่จะเข้าไปมีบทบาทร่วมกิจกรรมในทางการเมืองนั้น ได้มีนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ได้เสนอลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมือง อาทิ มิลเบรทและโคคค (Milbrath, 1977 : 12 - 19) ได้จำแนกกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนไว้ 6 ด้านได้แก่ 1) การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 2) การเป็นเจ้าหน้าที่พรรคการเมืองและเจ้าหน้าที่รณรงค์หาเสียง 3) การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน 4) การติดต่อกันทางการเมือง 5) การเป็นผู้ประท้วง และ 6) การเป็นผู้สื่อสารทางการเมือง คล้ายคลึงกับ นรนิติ เศรษฐบุตร สมคิด เลิศไพฑูรย์ และสายทิพย์ สุคติพันธ์ (2541 : 6-9) ได้สรุปกิจกรรมทางการเมืองที่จัดเป็นการมีส่วนร่วมหรือการแสดงออกทางการเมือง 6 ด้าน ดังนี้ 1) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง 2) การอภิปรายวิพากษ์ วิจารณ์ทางการเมือง 3) การหาเสียงให้การสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้สมัคร 4) การจัดตั้งและการเข้าเป็นกลุ่มกดดันทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์สาธารณะ 5) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการเฉพาะตัว และ 6) การประท้วง การเดินขบวน การชุมนุมแสดงความไม่พอใจ การลงชื่อประท้วง ตลอดจนการใช้ความรุนแรง (เอกภาพ พลซื่อ, 2556 : 48)

สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย (2557 : 46 - 48) ได้อธิบายไว้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมหรือการแสดงออกทางการเมืองเกี่ยวกับการได้รับการสนับสนุนทางสังคม นั้น อย่างน้อยมี 3 ด้านคือ

1. การสนับสนุนทางด้านอารมณ์
2. การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร
3. การสนับสนุนทางด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือและงบประมาณ

Herbert Mc Closky (1968 : 256 - 262) ปัจจัยที่เป็นตัวแปรของการมีส่วนร่วมทางการเมืองถูกกำหนดไว้ 3 ตัวแปรด้วยกัน คือ

1. ตัวแปรสภาพแวดล้อมทางสังคม (The Social Environment) เช่น ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ เชื้อชาติ เพศ ศาสนา และถิ่นที่อยู่อาศัย
2. ตัวแปรทางด้านจิตวิทยา (Psychological Variables) เช่น แรงจูงใจ ลักษณะบุคลิกภาพและความต้องการ เป็นต้น
3. ตัวแปรทางด้านสภาพแวดล้อมทางการเมือง (The Political Environment) เช่น ระบบการเมือง เหตุการณ์บ้านเมือง ลักษณะการรณรงค์หาเสียงและประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ

David F. Roth & Frank L. Wilson (1976 : 159 - 160) ยังได้เสนอว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพล (Influence) ต่อระดับการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับทางการเมืองของปัจเจกบุคคลมีอยู่ 3 ประการคือ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) ได้แก่ ทักษะคติ (Attitudes) ความเชื่อ (Beliefs) และลักษณะบุคลิกส่วนบุคคล (Personality Traits) เช่น ความรู้สึกที่มีสมรรถนะส่วนบุคคล (Sense of Personal Efficacy) ทักษะคติทางการเมือง การรับรู้หน้าที่ของพลเมือง (Civic Duties)

2. สภาพการณ์ทางการเมือง (Political Setting) รวมถึงการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อมวลชน (Mass Media) หรือการติดต่อส่วนบุคคล โครงสร้างของพรรคการเมือง การจัดการของกลุ่มการเมือง เป็นต้น

3. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม (Socioeconomic Factors)

Cohen and Wills (1985 : 15) ได้เสนอว่า การได้รับการสนับสนุนจากสังคมแบ่งได้ เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ (Emotional Support) เช่น ความรัก ความเอื้ออาทร การเห็นอกเห็นใจ เป็นต้น 2) การสนับสนุนด้านเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น พัสตุ วัสดุอุปกรณ์และการบริการต่าง ๆ เป็นต้น 3) การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Support) เช่น การสนับสนุนข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม 4) การสนับสนุนด้านข้อมูลการประเมิน เช่น ข้อมูลในการประเมินในปี ค.ศ. 1981 (พ.ศ. 2524) นอกจากนี้ House ได้เขียนหนังสือเรื่อง Work Stress and Social Support และได้รวบรวมรูปแบบการสนับสนุนทางสังคมไว้เป็น 3 ประเภท ใหญ่ ๆ คือ 1) การสนับสนุนทางด้านอารมณ์ 2) การสนับสนุนทางด้านข้อมูลข่าวสาร และ 3) การสนับสนุนทางด้านวัสดุเครื่องมือ (สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย. 2557 : 48)

Conway (2000 : 29) ได้แบ่งตัวแปรหรือแนวคิดที่มีผล มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาไว้ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทางเศรษฐกิจ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ อาชีพ เชื้อชาติชนกลุ่มน้อย
2. ปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยม การได้มาซึ่งแนวคิด (Orientation) ทางการเมือง บุคลิกภาพ และการแปลกแยกและการปรับตัวให้ลงรอยกัน (alienation and conformity)
3. ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ซึ่ง ได้แก่ วัฒนธรรมทางการเมือง ระบบพรรคการเมือง การเคลื่อนไหวทางการเมือง วาระทางนโยบายและการรณรงค์ทางการเมือง สื่อมวลชน และองค์การ
4. โครงสร้างทางกฎหมาย ซึ่งรวมการทำบัญชีรายชื่อและกฎหมายเลือกตั้ง กระบวนการในการเลือกตั้ง รวมทั้งโอกาสในรูปแบบอื่น ๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ. 2546 : 66)

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมือง หมายถึง องค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้ที่สนับสนุนให้บุคคลในชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมตามระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ สภาวะทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม และการสนับสนุนความรู้ความเข้าใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความสนใจในการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การเห็นคุณค่าทางการเมือง วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย การกล่อมเกลாதทางการเมือง การส่งเสริมจากภาครัฐ การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม ความเต็มใจสมัครพรรคการเมือง ความเต็มใจสมัครพรรคการเมือง การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง สภาพแวดล้อมทางการเมือง การพัฒนาการเมือง

3. อุดมการณ์ทางการเมืองและอุดมการณ์แบบประชาธิปไตย

3.1 อุดมการณ์ทางการเมือง

อุดมการณ์ทางการเมือง มีความหมายว่า ระบบความเชื่อที่มุ่งอธิบายและสนับสนุนให้เห็นว่า ระเบียบทางการเมืองอย่างไรอย่างหนึ่งเป็นที่พึงประสงค์สำหรับสังคมที่มีอยู่แล้วหรือเสนอให้มีขึ้นใหม่ โดยมีแนวทางหรือวิธีการในการไปสู่วัตถุประสงค์ของอุดมการณ์นั้นไว้ด้วย นั่นคืออุดมการณ์ทางการเมืองมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์ทางการเมืองที่วางไว้เป็นแบบแผนเพื่อใช้เป็นแนวทางที่จะให้มีการปฏิบัติตาม โดยมีเป้าหมายที่ต้องการบรรลุด้วย (วิสุทธิ์ โปธิแทน. 2524 : 55) นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้กล่าวถึงอุดมการณ์

ทางการเมืองไว้ ดังต่อไปนี้

ช้อยันต์ สมุทรวณิช (2523 : 235 - 236) ได้อธิบายไว้ว่า อุดมการณ์ทางการเมืองต่างกับทฤษฎีหรือปรัชญาทางการเมืองในสองลักษณะใหญ่ ๆ ด้วยกัน กล่าวคือ ในระดับการจัดระเบียบความคิดและในความมุ่งหมาย ทั้งนี้ทฤษฎีหรือปรัชญาทางการเมืองนั้นมีความสลับซับซ้อนและกว้างขวางกว่าระดับความคิดของอุดมการณ์ และมุ่งที่จะศึกษาลักษณะของระบบการเมือง ความเป็นมาทางการเมืองในแง่ของการเสนอแนวความคิดที่เกี่ยวกับรัฐ ความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับรัฐและบทบาทของรัฐ ส่วนอุดมการณ์ทางการเมืองนั้นมุ่งเป้าหมายในการที่จะนำเอาบางส่วนของทฤษฎีหรือปรัชญาทางการเมืองมาใช้เป็นข้ออ้างแนวทาง เป็นการนำวิถีที่จะก่อให้เกิดการกระทำทางการเมือง ซึ่งพฤติกรรมถูกกำหนดโดยหลักเกณฑ์ของอุดมการณ์ทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองจึงเป็นระบบความเชื่อ หรือระบบความคิดที่อธิบายถึงบทบาทของคนในสังคม อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม คนกับรัฐ และอธิบายสภาพความเป็นไปทางสังคมว่าเหตุใดจึง เป็นเช่นนั้น สภาพเช่นนั้นพึงปรารถนาหรือไม่ ในความเห็น ความเชื่อของอุดมการณ์ทางการเมืองนั้นมีว่าอย่างไร ควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ถ้าเปลี่ยนแปลงจะมีวิธีการอย่างไร และมีการวาดภาพพจน์ของสังคมในอนาคตภายหลัง การนำอุดมการณ์นั้น ๆ มาใช้แล้วว่าจะเป็นไปในวิถีทางใด ดังนั้น อุดมการณ์จึงมีข้อเรียกร้องที่จะให้คนยอมรับ เชื่อมศรัทธาเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันในกลุ่มชนที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังที่มุ่งไว้

สุขุม นวลสกุล (2543 : 12) ได้ให้ความสำคัญอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ต้องยึดหลักความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพ หลักสิทธิประชาธิปไตยเคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกคนว่ามีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน คนทุกคนอย่างน้อยที่สุดก็มีความสามารถในการปกครองตนเอง ด้วยเหตุที่ถือว่าความเสมอภาคเป็นเรื่องสำคัญ ประชาธิปไตยจึงยึดมั่นในสิทธิเสรีภาพ เพราะถ้าขาดสิทธิเสรีภาพแล้วก็ย่อมขาดหลักประกันในเรื่องความเสมอภาค อุดมการณ์ประชาธิปไตยจึงเน้นเรื่องความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพควบคู่กัน

สมเกียรติ วันทะนะ (2544 : 178 - 179) ได้กล่าวถึงแนวคิดพื้นฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยว่ามีพื้นฐานสำคัญมากที่สุด 7 ประการ คือ

1. อำนาจอธิปไตยของประชาชน (Popular Sovereignty)
2. สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล (Individual Rights, Liberty , Equality)
3. ถิ่นทานุมัติ (Consent)

4. การเป็นตัวแทน (Representation)
5. การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (Majority Rule)
6. รัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ (Open and Accountable Government)
7. สาธารณะประโยชน์ (Public Interest)

แดน สว่างวัฒน์ (2546 : 9) ได้สรุปคำว่าอุดมการณ์ทางการเมืองไว้ว่า อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นระบบความเชื่อของกลุ่มคนในทางการเมืองที่กลุ่มคนนั้นยอมรับและใช้เป็นหลักเกณฑ์ทางการเมือง เพื่อการอธิบาย ตัดสิน และยึดถือปฏิบัติในทางการเมืองร่วมกัน อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นระบบความเชื่อที่มีลักษณะสำคัญคือเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคน เป็นสิ่งที่กลุ่มคนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและช่วยให้กลุ่มคนนำมาเป็นข้ออ้างในการทำกิจกรรมทางการเมือง

ลิขิต ชีรวะกิน (2548 : 209) ได้อธิบายไว้ว่า อุดมการณ์ทางการเมือง ยังหมายถึงลัทธิทางการเมืองที่อธิบายความเป็นมาของระบบสังคมมนุษย์ในอดีต สภาพความเป็นอยู่ปัจจุบัน และแนวโน้มต่อของอนาคต วางแนวทางการประพฤติปฏิบัติสำหรับสมาชิกในปัจจุบัน และสำหรับการบรรลุถึงความมุ่งหวังของอนาคต พร้อมทั้งให้ความหมายแก่ชีวิตแก่ความประพฤติและความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งแวดล้อมและระบบสังคมทั้งหมด

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า อุดมการณ์ทางการเมือง หมายถึง ความเชื่อที่มีระบบแบบแผนในการกำหนดแนวทางทางการเมืองของบุคคล สามารถใช้เป็นหลักการในการดำเนินงาน ตัดสินใจแก่ตนเองได้เพื่อเชื่อมความศรัทธาให้กับมนุษย์จนทำให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ในอนาคต

3.2 อุดมการณ์แบบประชาธิปไตย

อุดมการณ์แบบประชาธิปไตย ในความหมายของ “ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์” ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย ไว้ดังนี้

จรูญ สุภาพ (2528 : 45) กล่าวไว้ว่า หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย คือ ของประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครอง มีส่วนร่วมในการปกครอง การวางแผนนโยบายและการตัดสินใจในปัญหาของประเทศ การมีส่วนร่วมนี้อาจเป็นไปแบบโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ได้ โดยตรงคือ การเข้าไปบริหารเอง โดยอ้อมคือ การเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ควบคุมแทน หลักสำคัญของประชาธิปไตย มี 3 ประการ คือหลักเสรีภาพ หลักความเสมอภาค และหลักภราดรภาพ

1. หลักเสรีภาพ มีความหมายว่า บุคคลมีอิสระที่จะกระทำใด ๆ หรือ ไม่กระทำใด ๆ อย่างเสรี ผู้ใดจะมาบังคับไม่ได้ แต่การใช้สิทธินั้นต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เสรีภาพที่พึงมี ได้แก่ เสรีภาพในร่างกาย เสรีภาพในการเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การประชุมหรือการรวมกลุ่ม

2. หลักความเสมอภาค หมายความว่า บุคคลจะต้องมีความเท่าเทียมกันใน เรื่องของการมีเสรีภาพ โดยไม่คำนึงถึงฐานะันดรศักดิ์ ฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้และศาสนา ที่นับถือ

3. หลักภราดรภาพ หมายความว่า บุคคลจะต้องมีความเป็นอยู่เหมือนเป็นพี่ เป็นน้องกัน มีความรักใคร่กลมเกลียว โดยมีกฎหมายเป็นหลักในการอำนวยความสะดวกร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ในบางวาระเมื่อเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินที่เป็นภัยต่อความสงบ และมั่นคงของรัฐหรือยามสงคราม รัฐอาจละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายอัยการศึกหรือประกาศภาวะฉุกเฉิน ถือว่าการละเมิดนั้นกระทำไปโดยความจำเป็นเพื่อผลประโยชน์ของรัฐหรือสังคมโดยรวม

ประมวล ท่องรัฐธรรมนูญ (2531 : 94 - 95) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ หมายถึง ความเชื่อถือ ความยึดมั่นของบุคคลซึ่งประกอบไปด้วย หลักการ คือ ความเสมอภาคของบุคคลทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการที่บุคคลมีเสรีภาพในการกระทำต่าง ๆ ได้ตามสมัครใจทั้งที่เป็นเสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา เป็นต้น ตราบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2532 : 56-62) ได้กล่าวไว้ว่า ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ พอสรุปไว้ได้ดังนี้

1. การมีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ มีศรัทธาในสติปัญญาในการทำงานร่วมกันของมนุษย์ ศรัทธาในความมีเหตุผลของมนุษย์

2. เชื่อในสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์ เผยแพร่ การประชุม การรวมกลุ่ม การจัดตั้งสมาคม การจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น

3. เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกันทางกฎหมายและการเมือง ควรได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและกฎหมายอย่างเท่าเทียม โดยไม่แยกเพศชาติกำเนิดและฐานะ ทางเศรษฐกิจและสังคมว่าเป็นอย่างไร

4. เชื่อว่าอำนาจการปกครองของรัฐบาลเกิดจากความยินยอมของประชาชน

5. เชื่อว่าสถาบันการเมือง เศรษฐกิจและสังคม เป็นกลไกของรัฐที่มีอยู่เพื่อรับใช้บุคคลในสังคม รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงกิจการของเอกชนให้น้อยที่สุด

6. เชื่อว่าประชาชนมีสิทธิที่จะต่อต้านรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติการช่วยเหลือประชาชน ในสังคมให้บรรลุถึงความสุขสมบูรณ์ได้

อุดมการณ์ประชาธิปไตย ยึดหลักการสำคัญในเรื่องความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพ สิทธิประชาธิปไตยเคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์ของทุกคนว่ามีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน คนทุกคนอย่างน้อยที่สุดก็มีความสามารถในการปกครองตนเอง ด้วยเหตุที่ถือว่าความเสมอภาคเป็นเรื่องสำคัญ ประชาธิปไตยจึงยึดมั่นในสิทธิเสรีภาพ เพราะถ้าขาดสิทธิเสรีภาพแล้วก็จะยอมขาดหลักประกันในเรื่องความเสมอภาค อุดมการณ์ประชาธิปไตยจึงเน้นเรื่องความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพควบคู่กันไป

สิทธิและเสรีภาพ คือ อำนาจอันชอบธรรมหรือความสามารถที่จะกระทำกรทำได้โดยชอบธรรม สิทธิของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับโดยธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมาย เพราะฉะนั้นอำนาจอื่นแม้กระทั่งอำนาจของรัฐจะก้าวก่ายในสิทธิของบุคคลไม่ได้ ส่วนเสรีภาพนั้นหมายถึงความมีอิสระในการกระทำกรใด ๆ ได้ตามความปรารถนา แต่มีขอบเขตจำกัดว่าการกระทำนั้น ๆ ต้องไม่ละเมิดกฎหมายหรือสิทธิของบุคคลอื่น คนทุกคนมีเสรีภาพที่จะกระทำกรใด ๆ ที่ตนปรารถนาภายใต้แวงของกฎหมาย ถ้าสิทธิหรือเสรีภาพของเขาถูกก้าวก่ายโดยบุคคล นิติบุคคล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เขาสามารถที่จะร้องขอความยุติธรรมจากศาลได้ ในอดีตนั้นสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมักถูกละเลยหรือได้ได้รับหลักประกันเพียงพอ ในบางประเทศสิทธิและเสรีภาพอาจมีการกล่าวอ้างอิงถึงเฉพาะในอารัมภบทของรัฐธรรมนูญเท่านั้น มิได้ถูกบัญญัติไว้ในมาตรา ซึ่งทำให้ศาลไม่มีอำนาจที่จะพิทักษ์ให้ได้ ปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะยึดถือว่ารัฐธรรมนูญที่ยึดหลักประชาธิปไตยจะไม่มีควมสมบูรณ์หากปราศจากบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน สิทธิและเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยนั้นอาจจำแนกออกได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ และการโฆษณา รัฐประชาธิปไตยโดยทั่วไปอนุญาตให้มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นการพูด การเขียน ตราบเท่าที่ความที่นำมาเผยแพร่ไม่หยาบคายลามก หมิ่นประมาท หรือละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนี้มีค่าสูงมาก และเชื่อว่าหากยอมให้ทุกฝ่ายแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีแล้ว การขัดแย้งอย่างรุนแรงจะไม่ปรากฏ

2. เสรีภาพในการนับถือศาสนา ศาสนาเป็นเรื่องของการเชื่อถือ คนแต่ละคนย่อมมีสิทธิโดยสมบูรณ์ที่จะเลือกนับถือศาสนาหรือศรัทธาในศาสนาหนึ่งศาสนาใด อย่างไรก็ตามเสรีภาพในการนับถือศาสนามีได้หมายความว่า บุคคลสามารถที่จะปฏิเสธกฎหมายของรัฐซึ่งขัดแย้งกับหลักการทางศาสนาของเขา เช่น ศาสนาบางศาสนาถือว่าการเคารพธงชาติหรือประมุขของชาติเป็นผิดเป็นบาป แต่การกระทำดังกล่าวเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับกฎหมายของบ้านเมือง รัฐจึงอาจบังคับให้บุคคลที่ถือศาสนาดังกล่าวประพฤติตนให้เหมาะสมตามกฎเกณฑ์ของประเทศ อย่างไรก็ตามในบางประเทศที่เคารพเสรีภาพสูง เช่น สหรัฐอเมริกา การหลีกเลี่ยงกฎหมายของประเทศเพราะขัดต่อหลักการของศาสนาได้รับการยอมรับว่าไม่เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ไม่ต้องรับโทษแต่อย่างใด

3. เสรีภาพในการสมาคมหรือรวมกลุ่ม บุคคลย่อมมีเสรีภาพที่จะรวมกลุ่มกันซึ่งอาจจัดตั้งในรูปสมาคมเพื่อวัตถุประสงค์ใดที่ไม่ขัดต่อกฎหมายก็ได้ อย่างไรก็ตามกลุ่มหรือสมาคมที่จัดตั้งขึ้นนั้นต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์แห่งกฎหมาย และไม่เป็นอันตรายหรืออุปสรรคต่อผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม นอกจากนี้ประชาชนต้องมีเสรีภาพที่จะรวมกลุ่มกันเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้ทราบเท่าที่การกระทำนั้นเป็นไปอย่างสันติ และไม่เกินเลยขอบเขตแห่งกฎหมาย เสรีภาพของประชาชนที่จะชุมนุมกันโดยสงบและปราศจากอาวุธ จะต้องได้รับการรับรองและถือกันว่าเป็นสิทธิพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยควบคู่กันไปกับเสรีภาพในการพูด การพิมพ์ และการโฆษณาแสดงความคิดเห็น

4. สิทธิในทรัพย์สิน บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีทรัพย์สินสมบัติเป็นของตนเอง รัฐจะต้องทำหน้าที่ป้องกันภัยอันตรายอันจะเกิดต่อทรัพย์สินของประชาชนภายในรัฐด้วย

5. สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย หากบุคคลใดตกเป็นผู้ต้องหาไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรืออาญา บุคคลนั้นมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมตลอดถึงการได้รับทราบสิทธิที่จะสามารถกระทำได้ เช่น ขอพบทนายความเพื่อขอรับคำปรึกษา หรือผลัดการให้การ ที่สำคัญที่สุดคือ บุคคลจะต้องไม่ถูกลงโทษถึงแก่ชีวิต เสียอวัยวะ หรือเสียทรัพย์สินโดยปราศจากการพิจารณาตามขบวนการแห่งกฎหมาย

6. สิทธิส่วนบุคคล สิทธิมูลฐานที่ถือเป็นสิทธิส่วนบุคคลมีหลายประการ เช่น เสรีภาพในร่างกาย การไปไหนมาไหน การเลือกประกอบอาชีพ ฯ นอกจากนี้ การสมรส การหย่าร้าง ความสัมพันธ์ในครอบครัว เหล่านี้ล้วนเป็นสิทธิส่วนบุคคลทั้งสิ้น บุคคลทุกคนย่อมมีเสรีภาพทราบเท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย

สรุปได้ว่า อุดมการณ์ทางการเมือง หมายถึง ความคิด ความเชื่อ บวกกับ บรรทัดฐาน แบบแผน ความประพฤติ หมายถึง คิดอย่างไรทำอย่างนั้น โดยไม่มีปัจจัยอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องสำหรับความเชื่อเกี่ยวกับการเมืองตามลัทธินั้น ๆ การเชื่อในอุดมการณ์แบบประชาธิปไตย คือการมีความคิด ความเชื่อ ศรัทธาในประชาธิปไตย ดังนั้น เมื่อทุกคนเข้าใจคำว่าประชาธิปไตยดีแล้ว จะไม่มีการแบ่งแยกการจะสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับมวลมนุษยชาติให้ได้คือสร้างความเข้าใจในอุดมการณ์ ก่อนอื่นต้องมีความเชื่อร่วมกัน เข้าใจซึ่งกันและกัน

ส่วนอุดมการณ์แบบประชาธิปไตย หมายถึง ระบบความเชื่อของกลุ่มคนในทางการเมืองที่กลุ่มคนนั้นยอมรับและใช้เป็นหลักเกณฑ์ทางการเมือง เพื่อการอธิบาย ตัดสิน และยึดถือปฏิบัติในทางการเมืองร่วมกัน อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นระบบความเชื่อที่มีลักษณะสำคัญคือเป็นที่ยอมรับของกลุ่มคน เป็นสิ่งที่กลุ่มคนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติและใช้เป็นข้ออ้างในการทำกิจกรรมทางการเมือง ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานที่สำคัญได้แก่ อำนาจของประชาชน สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของปัจเจกบุคคล ถิ่นทานุมัติ การเป็นตัวแทน การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ รัฐบาลที่เปิดเผยและตรวจสอบได้ สาธารณะประโยชน์

3.3 ประเภทของอุดมการณ์ทางการเมือง

การแบ่งประเภทของอุดมการณ์ทางการเมืองสามารถทำได้ภายใต้กฎหมายที่แตกต่างกันออกไป แต่ที่นิยมและเพื่อเข้าใจได้โดยง่ายจึงขอแบ่งอุดมการณ์ทางการเมืองออกโดยใช้ความสำคัญของรัฐเป็นหลัก จากอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีไม่ให้ความสำคัญต่อรัฐไปจนถึงการ ให้ความสำคัญแก่รัฐสูงสุด ซึ่งโดยทั่วไปเรามักจะพบอยู่ภายใต้ศัพท์คำว่า ฝ่ายซ้าย ซึ่งหมายถึง พวกที่ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่รัฐ กับ ฝ่ายขวา ที่หมายถึงพวกที่ให้ความสำคัญแก่รัฐสูงสุด การจัดเรียงประเภทอุดมการณ์ทางการเมืองจากกลุ่มซ้ายสุดถึงกลุ่มขวาสุดอาจจัดเรียงได้ดังนี้ คือ อรัฐนิยม คอมมิวนิสต์ สังคมนิยม เสรีนิยม ประชาธิปไตย อนุรักษนิยม และฟาสซิสต์ ที่มาของศัพท์คำว่า “ฝ่ายซ้าย” และ “ฝ่ายขวา” เกิดขึ้นครั้งแรกที่ประเทศฝรั่งเศส ในช่วงเวลาแห่งการปฏิบัติครั้งใหญ่ ปี ค.ศ. 1789 (French Revolution of 1789) เหตุมาจากการประชุมในสภาแห่งชาติ (National Assembly) ของฝรั่งเศส กลุ่มที่ให้การสนับสนุนกษัตริย์จะนั่งอยู่ทางขวา และกลุ่มที่ต่อต้านอำนาจของกษัตริย์จะนั่งอยู่ทางซ้ายของประธานสภา ทำให้เกิดการเรียกกลุ่มของนักการเมืองที่มีอุดมการณ์สนับสนุนอำนาจรัฐว่าเป็นฝ่ายขวา และกลุ่มที่ต่อต้านอำนาจรัฐฝ่ายซ้ายในเวลาต่อมา (อานนท์ อาภาภิรมณ์. 2528 : 104)

อุดมการณ์แบบประชาธิปไตย ในเรื่องนี้ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

Ranney (173 - 176) อธิบายไว้ว่า อุดมการณ์ประชาธิปไตย จะมีหลักการที่เป็นพื้นฐานคือ การยอมรับว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) การให้ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) การรับฟังความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากประชาชน (Popular Consultation) และการปกครองโดยยอมรับมติของเสียงข้างมาก (Majority Rule) จะเห็นได้ว่าอุดมการณ์ประชาธิปไตยจะประกอบไปด้วย

1. หลักปัจเจกชนนิยม (Individualism) เป็นการยอมรับในสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพ โดยรัฐจะเข้าไปมีส่วนร่วมหรือแทรกแซงในกิจการของปัจเจกชนให้น้อยที่สุด

2. เสรีภาพ (Liberty) ให้ประชาชนทุกคนมีเสรีภาพ เช่น เสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech) เสรีภาพในการตีพิมพ์โฆษณา (Freedom of the Press) เสรีภาพในการนับถือศาสนา (Freedom of Religion) เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ (Freedom of Assembly) เป็นต้น แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ขัดความสงบเรียบร้อยของสังคม

3. ความเสมอภาค (Equality) โดยถือว่าทุกคนเกิดมาีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกันย่อมมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคที่เป็นอุดมการณ์พื้นฐานของประชาธิปไตยได้แก่ ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาคทางกฎหมาย ความเสมอภาคในโอกาส และความเสมอภาคทางการเมือง

4. ภราดรภาพ (Fraternity) คือการอยู่กันอย่างเป็นมิตร มีความสัมพันธ์เสมือนญาติหรือพี่น้องกัน อนุรักษ์นิยม (Conservatism) เป็นอุดมการณ์ทางการเมืองที่นิยมเสรีภาพแบบเดิม คือให้เป็นไปตามกฎธรรมชาติ (Natural Law) จึงมีการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดความแตกต่างไปจากสถานภาพเดิม (Status Guo) เพราะเชื่อว่าสิ่งที่ยึดถือมาแต่เดิมเป็นเครื่องพิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าสิ่งนั้นเหมาะสมที่สมควรยึดถือและปฏิบัติต่อไป ไม่ยอมรับในความสามารถของมนุษย์ที่มีความเทียมกัน จึงทำให้ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นจากบุคคลอื่น และไม่ไว้วางใจบุคคลจากกลุ่มตน อันเป็นลักษณะที่ตรงข้ามกับอุดมการณ์เสรีนิยม อาจแบ่งประเภทออก 4 ประเภท คือ

4.1 อนุรักษ์นิยมทางจิตใจ (Temperamental Conservative) เป็นพวกมีพ้องและขัดขวางการเปลี่ยนแปลงในเรื่องทั่ว ๆ ไป

4.2 อนุรักษ์นิยมทางวัตถุ (Possessive Conservative) จะพยายามรักษาพวกของตนเอง และขัดขวางการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์อย่างหนึ่งของตนเอง

4.3 อนุรักษ์นิยมทางการปฏิบัติ (Practical Conservative) พวกนี้จะต่อต้านขัดขวางการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสังคมโดยชอบการเปลี่ยนแปลงหรือมีความคิดแบบใหม่ เพราะมีความเชื่อโดยพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงนั้นอาจส่งผลกระทบต่อทำให้สังคมต้องเสียผลประโยชน์ด้วยประการ

4.4 อนุรักษ์นิยมทางปัญญา (Philosophical Conservative) มีลักษณะดีและสติปัญญาอย่างลึกซึ้งในการอธิบายความคิดหรือความเชื่อในลัทธิเหตุผลและใช้ความระมัดระวัง นักวิชาการบางท่านจึงถือว่าพวกนี้คือน่าแท้จริง แตกต่างไปจากสามประเภทแรก

จรรยา สุภาพ (2527 : 156 - 160) ได้กล่าวไว้ว่า การแบ่งประเภทของอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมโดยพิจารณาจากพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในโลกตะวันตกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. อนุรักษ์นิยมดั้งเดิม (Traditional Conservative) มีลักษณะที่ต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลกระทบต่อ โครงสร้างทางสังคม มีความศรัทธาต่อกฎของธรรมชาติ มีมนุษยนิยมไม่มีอำนาจหรือความชอบธรรมที่จะกระทำใด ๆ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญได้ โครงสร้างทางอำนาจและความรับผิดชอบในสังคมเป็นผลมาจากเจตนารมณ์ของพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้า ทำให้เกิดความเชื่อมั่นและพยายามรักษาสถานภาพของชุมชนในชาติและวิถีชีวิตของชุมชนไว้ในสภาพดั้งเดิม เพราะถือว่าสิ่งเหล่านี้เป็นรากฐานแห่งความมั่นคงของสังคม หากจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอันเป็นหลักความเป็นจริงของชีวิตก็จะยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ในกรอบแห่งความสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติที่มีอยู่ก่อน และต้องไม่ใช่ว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดอย่างรวดเร็วและรุนแรง

2. อนุรักษ์นิยมสมัยใหม่ (New Conservative) เป็นกลุ่มอนุรักษ์นิยมที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้เปลี่ยนไปจากเดิมที่เป็นอยู่ก่อนเกิดสงคราม ทำให้แนวคิดของกลุ่มอนุรักษ์นิยมดั้งเดิมไม่สามารถที่จะตอบหรืออธิบายเหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองได้ครอบคลุมทุกประเด็นได้ สำคัญของอุดมการณ์อนุรักษ์นิยมสมัยใหม่ คือ การพยายามที่จะหลีกเลี่ยงสภาพที่เป็นอยู่จริงในขณะนั้น เพื่อกลับไปหาสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในอดีต เป็นลักษณะของการเรียกหาความสงบสุขและการดำเนินชีวิตในรูปแบบของวิถีชีวิตในอดีตที่ผ่านมา มีความศรัทธาต่ออำนาจสวรรค์ ที่เชื่อว่าพระเจ้าเป็นเจ้าเป็นเพียงผู้เดียวที่กำหนดรูปแบบและวิวัฒนาการของสถาบันทั้งปวงของมนุษย มนุษย์

จึงไม่มีอำนาจอันใดที่จะทำการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงสถาบันของตนให้แตกต่างไปจากรูปแบบที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของได้กำหนดมาและถึงแม้จะกระทำได้อีกก็เป็นเพียงประเด็นเล็ก ๆ ที่ไม่สามารถทำให้มนุษย์บรรลุเป้าหมายได้กำหนดมา

3. อนุรักษ์นิยมเทียม (Pseudo Conservative) มีลักษณะเป็นอุดมการณ์ขวาจัด ที่ให้ความสำคัญกับสถาบันรัฐและผู้นำ หลักการของกลุ่มอนุรักษ์นิยมเทียม คือ การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ อันรวมไปถึงลัทธิสังคมนิยมด้วย โดยถือว่าลัทธิคอมมิวนิสต์หรือลัทธิสังคมนิยมเป็นลัทธิที่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ต่อต้านการผสมผสานทางเชื้อชาติเพราะมีความเชื่อพื้นฐานว่ามนุษย์ ไม่มีความเท่าเทียมหรือเสมอภาคกัน รวมทั้งการไม่ยอมรับความช่วยเหลือระหว่างประเทศและต่อต้านองค์การระหว่างประเทศ จะเห็นได้ว่าโดยสาระของแนวคิดมีความแตกต่างไปจากหลักการของอนุรักษ์นิยม จึงถูกเรียกว่ากลุ่มอนุรักษ์นิยมเทียม

ฟาสซิสต์ (Fascism) เป็นอุดมการณ์ที่เน้นอำนาจของรัฐแบบเบ็ดเสร็จนิยม (Totalitarianism) ที่มุ่งใช้อำนาจรัฐในการควบคุมให้ประชาชนปฏิบัติตามที่รัฐต้องการ จึงเป็นการจำกัดอิสระและเสรีภาพของประชาชนให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ คำว่ารัฐ รัฐบาล และผู้นำ จึงมีความหมายในลักษณะเดียวกัน หรือในบางครั้งก็ใช้แทนกันได้เลยทีเดียว ฟาสซิสต์จึงมีลักษณะ เป็นอุดมการณ์ขวาจัด (Extreme Right) ซึ่งมักได้รับการยอมรับและแพร่หลายในประเทศที่มีความพัฒนาทางเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมสูง งานเขียนที่บ่งบอกถึงอุดมการณ์ฟาสซิสต์ คือ หนังสือ Mein Kampf ของอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ในปี ค.ศ. 1925 - 1927 และหนังสือ The Doctrine of Fascism ของ เบนนิโต มุสโสลินี ในปี ค.ศ. 1932

หลักการของฟาสซิสต์ ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากนักชีววิทยาคือ ชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) ผู้ค้นพบทฤษฎีวิวัฒนาการโดยผ่านกระบวนการเลือกสรรตามธรรมชาติ (Natural Selection) ที่ผู้ที่แข็งแรงและเหมาะสมที่สุดเท่านั้นที่จะมีชีวิตรอด (Survival of the Fittest) เมื่อนำทฤษฎีดังกล่าวมาตีความทางการเมืองการปกครองทำให้เกิดแนวความคิดที่ว่าประเทศที่แข็งแรงที่สุดจะเป็นประเทศที่เหมาะสมและสามารถดำรงอยู่ในสังคมโลก ส่วนประเทศที่อ่อนแอกว่าสมควรถูกทำลาย จึงมีลักษณะเป็นลัทธิชาตินิยม (Nationalism) จากความเชื่อนี้เองทำให้เกิดการยอมรับและเน้นถึงการใช้อำนาจทางทหาร (Militarism) ที่เข้มแข็งเพื่อการรุกรานหรือทำลายประเทศอื่น โดยเชื่อว่ารัฐเปรียบเสมือนสิ่งที่มีชีวิตที่ต้องมีการเจริญเติบโต ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาทั้งหมดทำให้เกิดอุดมการณ์ฟาสซิสต์ต้องขยายอำนาจเพื่อทำลายชาติที่อ่อนแอกว่าและต้องขยายดินแดนอันแสดงถึงความเจริญเติบโต

ของรัฐ ฟาสซิสต์ต่อต้านทั้งอุดมการณ์ประชาธิปไตยและอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ เพราะ ฟาสซิสต์ไม่ต้องการให้สังคมไร้ชนชั้นดังที่คอมมิวนิสต์ต้องการ และไม่เห็นด้วยกับการปกครองที่ไม่มีรัฐเพราะจะทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายไร้พลังอำนาจ การบูชารัฐเป็นลักษณะสำคัญลักษณะหนึ่งของฟาสซิสต์ดังคำกล่าวที่ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อรัฐ ไม่มีสิ่งใดที่จะต่อต้านรัฐ (Everything for State, Nothing Against State)” นอกจากนี้ยังต่อต้านและไม่ยอมรับในการมีสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย เพราะมีความเชื่อว่า คนที่เกิดมามีความแตกต่างกันในทางสติปัญญาและความสามารถ อันเป็นความแตกต่างที่มีมาโดยชาติพันธุ์ ทำให้เกิดการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เพื่อทำลายชาติพันธุ์ที่ตนเชื่อว่าเป็นชาติที่อ่อนแอ และเป็นชาติพันธุ์ที่ไม่ได้ดี การมีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคจะนำไปสู่ความขัดแย้งและความอ่อนแอของรัฐ เพราะฉะนั้นการมีพรรคการเมืองพรรคเดียวจึงเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสมในการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่รัฐ ลักษณะอีกประการหนึ่งก็คือ การยอมรับในหลักผู้นำ (Leadership Principle) ว่าผู้นำจะไม่มีการทำอะไรผิดพลาด (Fallible) เพราะฉะนั้นประชาชนจึงต้องเชื่อฟังผู้นำและปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อโต้แย้ง

สรุปได้ว่า ประเภทของอุดมการณ์ทางการเมืองนั้นสามารถจำแนกออกได้เป็นหลายประการ กล่าวคือ หากแบ่งตามหลักการในความนิยมในรัฐ ก็จะแบ่งเป็นฝ่ายซ้ายหรือฝ่ายที่ไม่นิยมในรัฐ และฝ่ายขวา หรือฝ่ายที่นิยมในรัฐ ถ้าแบ่งตามแนวความคิดแบบอนุรักษนิยม หรือฟาสซิสต์ ที่ยังคงยึดมั่นในหลักการแห่งความเชื่อดั้งเดิม และแนวความคิดแบบสมัยใหม่ที่เป็นแบบสังคมนิยมหรือหัวก้าวหน้าแบบอุดมการณ์ประชาธิปไตย

4. การกล่อมเกลາทางการเมือง

การกล่อมเกลาทางการเมือง ได้มีการใช้คำนี้ในหลายรูปแบบ เช่น “การเรียนรู้ทางรูปแบบ เช่น “การเรียนรู้ทางการเมือง” “การขัดเกลາทางการเมือง” “กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง” “การเรียนรู้ชีวิตทางการเมือง” “สังคมการเมือง” “สังคมประกิตทางการเมือง” ซึ่งทั้งหมดนี้ ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า “Political Socialization” ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงยกคำศัพท์ทั้งหมดไว้เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการกล่อมเกลาทางการเมือง โดยมีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายและแสดงแนวคิดไว้ ดังนี้

ประทีป สยามชัย (2526 : 93) ได้อธิบายไว้ว่า การกล่อมเกลาทางการเมือง หมายถึง การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองขึ้นมา ซึ่งรวมถึงการเรียนรู้ที่ได้รับจากโรงเรียนในวิชาสังคมศึกษา จากข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบันไปจนถึงการรับเอาทัศนคติทางการเมืองจากครอบครัว กลุ่มเพื่อนและบุคคลอื่น ๆ

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และ สายทิพย์ สุคติพันธ์ (2526 : 19 - 20) ได้อธิบายไว้ว่า สอดคล้องกันว่า กระบวนการกล่อมเกลตาในการเรียนรู้ทางการเมืองเป็นกระบวนการที่บุคคลได้มาซึ่งความโน้มเอียงทางการเมืองต่าง ๆ อันได้แก่ ความรู้หรือความเชื่อ ทศนคติและความรู้สึก ค่านิยมที่เกี่ยวกับระบบการเมือง กระบวนการกล่อมเกลตาในการเรียนรู้ทางการเมืองนี้อาจเป็นการรักษาและส่งผ่านหรือแปลงรูปหรือสร้างความโน้มเอียงทางการเมืองเหล่านั้น

ประจิตร มหาหิง (2529 : 201) ให้ความหมายว่า สังคมกรรมหรือการเรียนรู้ทางการเมืองหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่บุคคลหรือมวลชนได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง อันได้แก่ ทศนคติ ความเชื่อ โลกทัศน์ หรืออุดมการณ์ ความเชื่อและความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อการเมือง ระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง จากคนยุคหนึ่งไปยังคนอีกยุคหนึ่งโดยอาศัยสื่อกลางต่าง ๆ เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ศาสนา พรรคการเมือง รัฐบาล สถาบันการศึกษา สมาคม และสื่อสารมวลชนต่าง ๆ สังคมกรรมทางการเมืองเป็นกระบวนการช่วยสร้างเสริมและพัฒนาบุคลิกภาพทางการเมือง คือ ลักษณะประจำชาติหรือเอกลักษณ์ทางการเมืองที่พึงประสงค์ให้แก่พลเมืองของรัฐ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2532 : 204) แสดงในชื่ออื่น เรียกว่า การขัดเกลตาทางการเมือง โดยให้ความหมายไว้ว่า กระบวนการที่บุคคลได้มีความรู้หรือความคุ้นเคยกับระบบการเมือง และกระบวนการที่กำหนดลักษณะทางการเมือง การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองของบุคคล ตลอดจนลักษณะที่บุคคลมีปฏิกิริยาหรือความรู้สึกต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง

ทินพันธุ์ นาคตะ (2541 : 16 - 18) ได้ชี้ให้เห็นว่าการกล่อมเกลตาทางการเมืองโดยทั่วไปเป็นการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลซึ่งกระทำต่อกันและเป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง ซึ่งบุคคลจะเรียนรู้ทั้งในสิ่งที่เกี่ยวกับกับการเมืองและไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง แต่สิ่งเหล่านั้นเป็นผลต่อทศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลด้วยเช่นกัน

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2544 : 158) ได้กล่าวถึง กระบวนการกล่อมเกลตาทางการเมืองว่าเป็นกระบวนการที่มีจุดประสงค์เพื่อจะทำให้สมาชิกในสังคมนั้นรับเอาวัฒนธรรมทางการเมืองหนึ่ง ๆ ไปใช้ โดยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกล่อมเกลตาทางสังคมที่เป็นการอบรม สั่งสอน สืบต่อ ถ่ายทอด การศึกษา เรียนรู้ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกในสังคม อันหมายถึงการสั่งสอนสมาชิกในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านครอบครัว เศรษฐกิจ อนามัย ศาสนา นันทนาการ ภาษาและการสื่อสาร การศึกษา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภูมิปัญญา

บรรจง กลิ่นสงวน (2547 : 10) ที่ได้สรุป การกล่อมเกลາทางการเมือง หมายถึง กระบวนการถ่ายทอด ความรู้ ทักษะคติ บุคลิกภาพ บรรทัดฐาน และค่านิยมต่าง ๆ ทางการเมือง จากกลุ่มบุคคลหนึ่ง ๆ หรือบุคคลหนึ่ง ๆ ไปสู่อีกบุคคลหนึ่งที่มีฐานะเป็นผู้รับการถ่ายทอด โดยมีผลให้ผู้รับการถ่ายทอดมีความโน้มเอียง ความรู้ ทักษะคติ บุคลิกภาพ บรรทัดฐาน และค่านิยมต่าง ๆ ทางการเมืองไปในทิศทางเดียวกับผู้ถ่ายทอด

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2549 : 670 - 671) ได้สรุปว่า กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอด สืบต่อ แนวคิด การกระทำ พฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ที่ส่งไปยังสมาชิกที่อยู่ในสังคมเพื่อให้เกิดการรักษา เรียนรู้และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

Easton and Dennis (1969 : 7 - 8) ได้อธิบายว่า การกล่อมเกลาทางการเมือง หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองหรือความโน้มเอียงทางการเมือง ซึ่งได้แก่ ความรู้ ทักษะคติ บรรทัดฐาน และค่านิยมทางการเมืองของคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งของสังคม หากไม่มีการถ่ายทอดสิ่งเหล่านี้ก็จะทำให้สมาชิกใหม่แสวงหาวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่อยู่ตลอดเวลา ส่งผลต่อความมีเสถียรภาพ หรือการคงอยู่ของระบบการเมือง นั้น ๆ ดังนั้น การกล่อมเกลาทางการเมืองจึงเป็นตัวช่วยให้ระบบการเมืองแต่ละระบบปรับตัวให้สามารถดำรงอยู่ได้

Michael Rush and Phillip Athoff (1971 : 16) ได้ให้ความหมายของกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ปัจเจกบุคคลรู้ว่าจะตนอยู่ในระบบการเมือง และมีความเข้าใจ (Perception) หรือมีปฏิกิริยาต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง กระบวนการนี้เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสังคมที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ และยังเกิดจากกระบวนการที่มีบทบาทต่อกันในระหว่างบุคลิกภาพและประสบการณ์ของปัจเจกบุคคลนั้นอีกด้วย

Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, Jr. (1980 : 36) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองไว้ว่า กระบวนการที่นำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชน เป็นกระบวนการก่อตัวหรือส่งผ่านวัฒนธรรมทางการเมือง กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองช่วยส่งผ่านวัฒนธรรมทางการเมืองเดิมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยยังคงเดิมไว้หรืออาจทำให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งจากประสบการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลา ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมอย่างรวดเร็วและลับพลัน กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองก็อาจเป็นกระบวนการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนได้

สรุปได้ว่า การกล่อมเกลாதองการเมือง หมายถึง กระบวนการส่งผ่านการเรียนรู้ แนวคิด ค่านิยม การกระทำ พฤติกรรมทางการเมือง ตลอดจนวัฒนธรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคล จากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง มีลักษณะของการถ่ายทอดหรือส่งผ่านไปยังสมาชิกในสังคมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติกันอย่างเป็นทางการต่อเนื่องและดำรงอยู่ได้

5. ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมืองและพรรคการเมือง

ในเรื่องเกี่ยวกับความเลื่อมใสต่อนักการเมืองและพรรคการเมืองนั้น ได้มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

Letter W. Milbarth (1968 : 118) บุคคลที่มีความเลื่อมใสต่อนักการเมืองและพรรคการเมืองเป็นพิเศษนั้น มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนี้ ผู้ที่มีความเลื่อมใสต่อนักการเมืองคนใดคนหนึ่งหรือพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งเป็นพิเศษนี้ยังมีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองได้มากด้วย บุคคลที่ให้ความสนใจปัญหาทางการเมืองใดปัญหาทางการเมืองหนึ่งเป็นพิเศษ ก็มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากตามไปด้วย ปัญหาที่คือทำไมบางคนให้ความสนใจในทางการเมืองมาก บางคนทำไมให้ความสนใจในทางการเมืองน้อย ก็เคยมีการศึกษาในเรื่องนี้และพบว่าบางคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและทางสังคมสูง(Social-Economic Status) มักจะให้ความสนใจในการเมืองและมีความปรารถนาทางการเมือง คือ อยากให้การเมืองเป็นไปในรูปนั้น รูปนี้มากขึ้นด้วย สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลนี้อาจได้มาจากการศึกษา รายได้ของตัวบุคคล และของบิดามารดาของเขา ถ้ารายได้และการศึกษาของตัวเองสูงก็หมายถึงการมีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง นอกจากนี้ยังมีการศึกษาพบว่าผู้ชายมีแนวโน้มที่สนใจหรือมีความปรารถนาทางการเมืองสูงกว่าเพศหญิง

Angus Campbell, PE Converse, W.E. Miller and DISroker (1964 : 119) กล่าวว่า ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองของตน (Political Efficacy) บุคคลที่เชื่อว่าเขามีความสามารถที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ คือเขาเป็นคนที่มีประสิทธิภาพทางการเมือง มีแนวโน้มที่จะเข้าไปร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่คิดว่าตนไม่มีประสิทธิภาพทางการเมือง ประสิทธิภาพทางการเมืองนี้ผู้ที่เริ่มวัดคือ Angus Campbell กับพวก เขาวัดโดยใช้คำถามเพียง 5 คำถามให้ตอบว่าเห็นด้วยกับคำถามทั้ง 5 นี้หรือไม่ คือ

1. ข้าพเจ้าคิดว่าเจ้าหน้าที่รัฐบาลไม่สนใจกับความคิดของคนอย่างข้าพเจ้าเลย

2. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นวิธีการที่สำคัญที่สุดในการวางนโยบายและบริหารประเทศ

3. การลงคะแนนเสียงเป็นวิธีเดียวเท่านั้น ที่คนอย่างข้าพเจ้าจะสามารถมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาล

4. คนอย่างข้าพเจ้าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานของรัฐบาล

5. บางครั้งการเมืองและรัฐบาลดูเป็นเรื่องสลบซับซ้อนเกินกว่าที่บุคคลอย่างข้าพเจ้าจะเข้าใจ

Robert A.Dahn (1961 : 120) เชื่อว่าในประสิทธิภาพทางการเมืองและการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง นั้นคือทั้งสองซึ่งต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกัน ความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองทำให้เข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง และการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองก็ทำให้เชื่อในประสิทธิภาพทางการเมืองเพิ่มขึ้นไปด้วย

แผนภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในประสิทธิภาพทางการเมือง

และการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่มา : Robert A.Dahn (1961)

สรุปได้ว่า ความเลื่อมใสศรัทธา หมายถึง การที่บุคคลมีความนิยมชมชอบหรือศรัทธา เชื่อถือในบุคคลที่เป็นนักการเมืองคนใดคนหนึ่ง หรือพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเป็นพิเศษ และจะมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองของบุคคลนั้น

6. วัฒนธรรมทางการเมือง

ได้มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

Gabriel Almond ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” ว่า หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง หรือความโน้มเอียงที่บุคคลมีวิถุ หรือพฤติกรรมทางการเมืองที่เฉพาะเจาะจงบางประการ ซึ่งได้แก่ ทศนคติที่บุคคลมีต่อระบบการเมือง และต่อองค์ประกอบหรือต่อระบบย่อยของระบบการเมืองปะทัศนคติที่บุคคลมีต่อบทบาททางการเมืองของตนเองในระบบสังคมด้วย (สุขุม นวลสกุล, 2525 : 18)

Sidney Verba ได้กล่าวอธิบายเพิ่มเติมว่า “วัฒนธรรมทางการเมืองประกอบขึ้นด้วยระบบความเชื่อ สัญลักษณ์และค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่ต่างอุบัติขึ้นมา วัฒนธรรมทางการเมืองจึงช่วยให้บุคคลสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองได้ (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. 2548 : 233)

Lucian Pye ได้เสนอความเห็นที่ “วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ทักษะ ความเข้าใจและความรู้สึกที่ช่วยให้บุคคลสามารถรู้ถึงความหมายของปรากฏการณ์ทางการเมืองและช่วยให้บุคคลสามารถจัดลำดับความสำคัญของกระบวนการทางการเมืองได้ (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. 2553 : 263)

Almond and Powell ให้ความหมาย วัฒนธรรมทางการเมืองว่า เป็นแนวโน้มเชิงทางการเมือง (Political Orientation) ไว้ 3 แบบ ดังนี้

1. ความโน้มเอียงในการรับรู้ (Cognitive Orientation) หมายถึง ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับระบบทางการเมือง ความรู้เกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของตนเอง และของผู้อื่นในระบบการเมือง รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับบทบาทของผู้นำ และบทบาทของมวลชน เพื่อที่จะสามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “ปัจจัยนำเข้า” และ “ผลิตผล” (Input-Output) ของระบบได้

2. ความโน้มเอียงในเชิงสร้างความรู้สึกร่วมกัน (Affective Orientation) หมายถึง ความรู้สึกผูกพันและความรู้สึกมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียกับระบบการเมือง ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อบทบาททางการเมืองของตนเอง และความรู้สึกที่บุคคลมีต่อบทบาทและกิจกรรมของผู้อื่นในระบบการเมืองด้วย

3. ความโน้มเอียงในเชิงประเมินคุณค่า (Evaluation Orientation) หมายถึง การที่บุคคลสามารถใช้ดุลพินิจในการวิเคราะห์และประเมินพฤติกรรมทางการเมือง รวมถึงการใช้ความสามารถในการตัดสินใจที่จะปฏิบัติการ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของบุคคลและวิเคราะห์กิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งได้ปฏิบัติไปตามจริง การที่บุคคลสามารถตัดสินใจได้ก็จะต้องได้รับข่าวสารข้อมูล เพื่อประกอบการพิจารณาพร้อม กับต้องคำนึงถึงอิทธิพลของค่านิยมทางสังคมที่ยอมรับกันในระบบ และความรู้สึกส่วนตัวประกอบด้วย (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. 2553 : 258)

นอกจากนี้ Almond และ Verba ยังได้ทำการแบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 3 รูปแบบ โดยได้ใช้ปัจจัยเกี่ยวกับความสำนึกทางการเมือง กับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมาใช้เป็นกรอบการพิจารณา ดังนี้

1. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบจำกัดวงแคบ (Parochial Culture) พบในสังคมที่ล้าหลังไม่มีการจำแนกบทบาทและหน้าที่ออกจากกันอย่างชัดเจน ผู้นำผูกขาดการใช้อำนาจจึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง ไม่รู้ร้อนรู้หนาวกับเหตุการณ์ทางการเมือง ไม่รับรู้ในการปฏิบัติงานของสถาบันทางการเมือง ไม่สนใจใยดีและไม่คิดว่าตนเองควรจะมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) พบในสังคมที่มีการพัฒนาก้าวหน้ากว่าแบบแรก ประชาชนมีการเรียนรู้ทางการเมืองค่อนข้างสูงโดยเฉพาะในการรับนโยบาย และการปฏิบัติงานของรัฐบาล ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง โดยทั่วไปและยอมรับในการใช้อำนาจของรัฐบาลและผู้นำ แต่ในด้านการเข้ามีส่วนร่วมจะมีอยู่ในระดับต่ำ เว้นแต่จะเป็นการเข้ามีส่วนร่วมในลักษณะที่ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลเท่านั้น ประชาชนจึงไม่สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม และไม่รู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อการดำเนินนโยบาย หรือสามารถ มีอิทธิพลต่อผู้นำ หรือต่อกระบวนการทางการเมืองได้

3. วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Participant Political Culture) พบในสังคมที่มีการพัฒนาทางการเมืองที่เจริญก้าวหน้า ประชาชนมีการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบการเมืองในทุก ๆ ด้านจนสามารถสร้างความเข้าใจ และความเชื่อถือในระบบการเมือง และผู้นำทางการเมืองได้ การที่ประชาชนได้รับรู้เกี่ยวกับนโยบายการบริหารและโครงสร้างการปกครองต่าง ๆ นี้ได้ช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นและเกิดความสนใจที่จะเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในทางการเมือง ประชาชนส่วนใหญ่จะมีความรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ มีความหมายและสามารถมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจ ของรัฐได้ ดังนั้น การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพันต่อระบบ เนื่องจากการมีบทบาทอาจก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มคนนั่นเอง (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. 2539 : 269 - 261)

จากสภาพการณ์ที่เป็นจริงนั้น ระบบการเมืองจะประกอบด้วยวัฒนธรรมที่ผสมผสานกัน ระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง 3 ประเภทนี้ เมื่อสังคมได้มีการพัฒนาทางการเมืองในระดับ ประชาธิปไตยที่ก้าวหน้าขึ้นแล้ว ประชาชนจะมีความโน้มเอียงทางการเมืองที่ต้องการจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นทุกขณะ ซึ่งจะมีผลให้วัฒนธรรมทางการเมืองแบบจำกัด วงแคบ และแบบไพร่ฟ้าลดบทบาทและอ่อนแอลง ในขณะที่เดียวกันกับที่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมแข็งแกร่งยิ่งขึ้น เพราะประชาชนส่วนใหญ่เกิดความรู้สึกขึ้นชอบ ผูกพัน และเชื่อมั่น ในระบอบการปกครองและอุดมการณ์

แบบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

จากแนวคิดในเรื่องวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง 3 ประเภทที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น เมื่อพิจารณาสภาพการณ์ในสังคมไทย จะปรากฏวัฒนธรรมทางการเมืองที่ผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมทางการเมืองทั้ง 3 ประเภทนี้ โดยจะมีความโน้มเอียงไปในรูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าเป็นส่วนมาก และมีแนวโน้มวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นไปตามการพัฒนาทางการเมืองเศรษฐกิจ สังคมที่เจริญก้าวหน้า

ในปัจจุบัน สภาพการเมืองพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปมากทุก ๆ ด้าน ประชาชน ย่อมเห็นความสำคัญของการศึกษาที่จะต้องแสวงหาในการศึกษาให้สูงยิ่งขึ้น ประกอบกับเป็นยุคของเทคโนโลยีที่ การสื่อสารมีการพัฒนาก้าวหน้ามาก ดังนั้น ผู้เรียนจึงสามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ นอกชั้นเรียนได้ตลอดเวลา โดยติดตามจากสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่แพร่หลาย ทั้งนี้ ระบบการศึกษา ยังเปิดกว้างให้ผู้สนใจ ได้ศึกษาไปจนตลอดชีวิตอีกด้วย การศึกษาที่สูงพอสมควร มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในระดับสูง และมีความสนใจทางการเมืองสูงโดยมักจะวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล แต่ไม่แสดงออกด้วยกิจกรรมการประท้วง

ความสำนึกทางการเมือง (Political Consciousness) ในบทความเรื่อง “ความสำนึกทางการเมือง” ในการเมืองสำหรับประชาชน กล่าวไว้ว่า คือความเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การปฏิวัติ การออกกฎหมาย ฯลฯ มีผล กระทบกระเทือน แก่บุคคลโดยทั่วไปในแง่ใดแง่หนึ่งหรือหลายแง่ และเมื่อรู้เช่นนั้นแล้วก็มิได้ นั่งนอนใจ แต่คิดหาทางทำให้ การเปลี่ยนแปลงที่ตนไม่ต้องการนั้นหมดไป หรือเข้าร่วมสนับสนุนกับการเปลี่ยนแปลงที่น่ายินดีนั้น

คำจำกัดความในหนังสือเรื่อง “จิตวิทยาทางการเมือง” เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ว่า “คือความสนใจการเมืองมีความเข้าใจในการเมือง เชื่อว่าตนเอง มีประสิทธิภาพทางการเมือง มีความศรัทธาในกระบวนการทางการเมือง และตระหนักว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหน้าที่ของตนเป็นการแสดงออกถึงความสามารถ ในการเข้าสังคม” (ณรงค์ สินสวัสดี. 2518 : 110)

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง ระบบทางความคิด ความเชื่อ ทศนคติ และแนวคิดทางการเมืองที่สั่งสมมากับบุคคลแต่ละยุคแต่ละสมัยจนกลายเป็นแบบแผนแนวทางการปฏิบัติทางการเมือง โดยเป้าหมายคือการบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองจะมีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองของปัจเจกบุคคลอย่างมาก แต่สามารถ

เปลี่ยนแปลงได้ แตกต่างกันได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคลที่ได้อบรมกล่อมเกลาทางการเมือง กลุ่มบุคคล เช่นกลุ่มชนชั้นรากหญ้า (ล่าง) กลุ่มชนชั้นกลาง และกลุ่มชนชั้นสูง จะมีแนวคิด วัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้รวมถึงปัจจัยความโน้มเอียงที่มีต่อโครงสร้าง การปกครอง ความโน้มเอียงที่มีต่อปัจจัยต่าง ๆ ในระบบการเมือง และความโน้มเอียงของ บุคคลที่มีต่อกิจกรรมทางการเมือง

7. เจตคติต่อการเมือง

เจตคติหรือทัศนคติ (Attitude) มาจากศัพท์ภาษาละติน ว่า “Aptus” แปลว่า โน้มเอียง และเป็นศัพท์ทางการศึกษาด้านจิตวิทยา เป็นความเชื่อ ความรู้สึก และเป็นเครื่องแสดง พฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายต่าง ๆ ซึ่งได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังนี้

ศิริพร สิงห์หล้า (2549 : 13) ได้สรุปว่า เจตคตินั้นมิได้มีในตัวบุคคลมาแต่กำเนิด หากแต่ค่อย ๆ เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล อันเป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ (Learning) ที่ผ่านมาในชีวิตของบุคคลนั้น ๆ องค์ประกอบที่สำคัญของเจตคติโดยทั่วไปจะ เหมือนกัน อันประกอบ ด้วย

1. องค์ประกอบด้านความคิดความเข้าใจ (Cognitive Component) ความคิด ความเข้าใจจะเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้หรือความเชื่อ ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ใน ประสบการณ์ต่าง ๆ จากสภาพแวดล้อม อันเป็นเรื่องของปัญญาในระดับที่สูงขึ้น อาทิ นักบริหารหรือผู้บังคับบัญชา มีความคิดหรือความเชื่อที่ผู้บังคับบัญชาของเขานั้นมีลักษณะ ของความเป็นผู้ใหญ่ สามารถปกครองตนเองได้ ดังนั้นเขาจึงให้ความเป็นอิสระในการทำงาน แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการทำการวินิจฉัยสั่งการ เป็น ส่วนประกอบของทัศนคติ ซึ่งแสดงถึงการรู้สึกและความรู้ของบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) องค์ประกอบด้าน ความรู้สึกนี้จะเป็สภาพทางอารมณ์ (Emotion) ประกอบกับการประเมิน (Evaluation) ในสิ่ง นั้น ๆ อันเป็น ผลจากการเรียนรู้ในอดีต ดังนั้นจึงเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกอันเป็นการ ยอมรับ อาทิ ชอบ ถูกใจ สนุก หรือปฏิเสธต่อสิ่งนั้น อาทิ เกลียด โกรธ ก็ได้ ความรู้สึกนี้อาจทำ ให้บุคคลเกิดการยึดมั่น และแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ หากมีสิ่งขัดกับความรูสึกดังกล่าว

3. องค์ประกอบด้านแนวโน้มพฤติกรรม (Behavioral Tendency Component) หมายถึง แนวโน้มของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมหรือปฏิบัติต่อสิ่งที่ตนเองชอบหรือเกลียด อันเป็นการตอบสนองหรือการกระทำในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากความคิด ความเชื่อ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้น ๆ อาทิ บุคคลมีเจตคติที่ดีต่อระบบประชาธิปไตย

หรือมีความคิด ความเชื่อการแสดงออกใด ๆ ที่เป็นการสนับสนุนหรือส่งเสริมระบบ ประชาธิปไตยอันเป็นพฤติกรรมแบบเข้าหา (Sack Contact) ตรงกันข้ามหากมีเจตคติต่อสิ่ง นั้น ๆ ไม่ดี ก็จะทำให้เกิดพฤติกรรมในการถอยหนี หรือหลีกเลี่ยง (Avoiding Contact)

เดือนจิตร วงศ์สวัสดิ์ (2548 : 13) ได้สรุปความหมายของเจตคติ ได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้ ความรู้สึกและแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมที่มีต่อบุคคลหรือสถานการณ์ หรือต่ออย่างใดอย่างหนึ่งโดยบุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมออกมาใน 2 ทิศทาง คือ เจตคติเชิงนิ มาน หรือเจตคติในทางบวก คือ ชอบ พอใจ เห็นด้วย สนับสนุน และเจตคติเชิงนิเสธ หรือเจต คติในทางลบ คือ ไม่ชอบ ไม่พอใจ ไม่เห็นด้วย ไม่สนับสนุน

ปกพวงศธร ศักดา (2547 : 8) ได้รวบรวมความคิดเห็น เกี่ยวกับองค์ประกอบของ เจตคติไว้ 3 ประการ คือ

1. Cognitive Component เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้หรือความเชื่อของ บุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากบุคคลมีความรู้หรือเชื่อว่าสิ่งใดดีก็จะมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ในทาง ตรงกันข้ามหากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดีก็จะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. Feeling Component เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกของบุคคลซึ่งมีอารมณ์ เกี่ยวข้องอยู่ด้วย นั่นคือ หากบุคคลมีความรู้สึกรัก หรือชอบพอบุคคลใดหรือสิ่งใดก็จะช่วย ให้เกิดเจตคติที่ดีต่อบุคคลนั้น ไปด้วย แต่ถ้าหากมีความรู้สึกเกลียดหรือ โกรธบุคคลใดหรือสิ่งใด ก็จะทำให้มีเจตคติที่ไม่ดีต่อบุคคลนั้นหรือสิ่งนั้น

3. Action Tendency Component เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของ บุคคลคือความ โน้มเอียงที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตอบโต้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งออกมา พฤติกรรมที่เขาแสดงออกมานั้น เกิดจากความรู้สึกที่มีอยู่เกี่ยวกับวัตถุ เหตุการณ์หรือบุคคล นั้น ๆ นั่นเอง

เดือนจิตร วงศ์สวัสดิ์ (2547 : 14) ได้สรุปว่า เจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือ บุคคลหนึ่งบุคคลใด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ (Cognitive Component) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) และองค์ประกอบด้าน พฤติกรรม (Behavioral Component) แต่อาจจะมีปริมาณหน่วยแตกต่างกัน โดยทั่วไปคนมัก แสดงพฤติกรรมในทิศทางที่สอดคล้องกับเจตคติที่มีอยู่เมื่อบุคคลรับรู้หรือพบเห็นสิ่งใดไม่ว่า จะเป็นบุคคล แนวคิด สิ่งของหรือสถานการณ์ใดก็ตาม สิ่งที่ได้รับรู้นี้จะกระตุ้นความรู้สึกความเชื่อ ของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้นอันนำมาซึ่งความรู้สึกในทางบวกหรือลบต่อสิ่งนั้น และผลักดันให้

บุคคลเกิดความโน้มเอียงที่จะแสดงพฤติกรรมตอบโต้ในทางสนับสนุน/ส่งเสริม/คัดค้าน หรือ ขัดขวางสิ่งนั้นจนเกิดเป็นพฤติกรรม การแสดงออกหรือการกระทำต่อสิ่งนั้น

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 389) ให้ความหมายว่า ทศนคติ เป็น คำสมาสระหว่างคำว่า “ทศนะ” ซึ่งแปลว่า ความเห็น ส่วนคำว่า “คติ” ซึ่งแปลว่า แบบอย่างหรือ ลักษณะ เมื่อรวมกันแล้วจึงแปลว่า ลักษณะของความเห็น ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกส่วนตัวที่เห็น ด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

ภรณ์ เก่งนำชัยตระกูล (2547 : 10) ให้ความหมายว่า เจตคติของบุคคลขึ้นอยู่กับ ลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับอาจแสดงออกทางพฤติกรรมใน 2 ลักษณะคือ

1. เจตคติทางบวก (Positive Attitude) แสดงออกในลักษณะพึงพอใจ เห็นด้วย หรือชอบ จะทำให้บุคคลอยากกระทำ อยากได้ อยากเข้าใกล้ชิด

2. เจตคติทางลบ (Negative Attitude) แสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจไม่เห็น ด้วย หรือไม่ชอบ จะทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่าย ซิงซัง ต้องการหนี ให้ห่างจากสิ่งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ เซอร์ส โตน ได้กล่าวไว้ว่า เจตคติเป็นระดับของความมากน้อยของความรู้สึก ในด้านบวกและด้านลบต่อสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นอะไรก็ได้หลายอย่าง เป็นต้นว่าสิ่งของ บุคคล บทความ องค์กร ความคิด ฯลฯ ความรู้สึกเหล่านี้ ผู้รู้สึกสามารถบอกความแตกต่างว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย

แมกไกว์ (อิสรา คำขารี 2546 : 8) ได้จำแนกองค์ประกอบของเจตคติ เป็น 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบทางด้านความรู้ เจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งนั้นจะ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นอันดับแรก และเป็นความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นว่า มีคุณค่า มากน้อยเพียงใด เป็นความรู้เชิงประมาณค่าสิ่งนั้นได้

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก เป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับเจต คติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ พอใจ ไม่พอใจ สิ่งนั้น

3. องค์ประกอบทางการพร้อมกระทำ เมื่อบุคคลมีความรู้สึกเชิงประมาณค่าและ มีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้นแล้ว สิ่งที่สอดคล้องกันซึ่งติดตามมา คือ ความพร้อมที่จะ กระทำให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตนต่อสิ่งนั้นด้วย

นอกจากองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ เจตคติ ยังมีลักษณะสำคัญอีก 2 ประการ คือ มีทิศทาง หมายถึง ทิศทางไปในทางบวกหรือลบ ดีหรือเลว ชอบหรือไม่ชอบ มีความเข้ม หรือความรุนแรง เช่น อาจมีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดรุนแรงมาก และอีกสิ่งหนึ่งเบาบาง

ขึ้นอยู่กับความสำคัญของสิ่งนั้น หรือความพัวพันของบุคคลต่อเรื่องนั้น

ดังนั้นสรุปได้ว่า เจตคติต่อการเมือง หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในระบอบประชาธิปไตย โดยการมองโลกในแง่ดี ยอมรับความเสมอภาค ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนใหญ่ เคารพและรับฟังเสียงข้างน้อย สังคม และองค์กรต่าง ๆ

การพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. ความหมายของการเมืองการปกครอง

จากความหมายของคำว่า การเมือง (Politics) ได้มีนักรัฐศาสตร์ให้คำนิยามหรือความหมายไว้แตกต่างกันตามทรรศนะของแต่ละท่าน เพราะคำว่า “การเมือง” มีความหมายกว้างมาก และนักรัฐศาสตร์ต่างก็มีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ดังต่อไปนี้

จรรยา สุภาพ (2531 : 6) ได้กล่าวไว้ว่า ระบบการเมืองการปกครองไว้ว่า เป็นแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ซึ่งก่อให้เกิดข้อตกลงใจที่มีอำนาจบังคับในสังคม เช่น ในระบบการเมืองการปกครอง แบบประชาธิปไตยถือว่า ประชาชนทุกคนมีความสัมพันธ์ต่อกันโดยเท่าเทียมกัน ในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศและเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยเสมอกัน ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย หรือข้อตกลงใจ หรือคำสั่งใด ๆ เพื่อใช้บังคับในประเทศที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม

Max Weber นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันนี้ ได้ให้คำนิยามว่า การเมือง หมายถึง การต่อสู้ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ เพื่อแบ่งสรรอำนาจหน้าที่ระหว่างบุคคล หรือกลุ่มบุคคล หรือระหว่างส่วนย่อย ๆ ภายในรัฐ (พรอหมรินทร์ พรหมเกิด. 2545 : 2)

Harold Lasswell ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การเมือง คือ การศึกษาว่าใครได้อะไร เมื่อไร และอย่างไร เขาเน้นถึงประโยชน์ที่บุคคลจะได้รับตลอดถึงเวลาและวิธีการที่ได้มาซึ่งประโยชน์นั้น โดยเหตุผลที่ว่า ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัดมักจะไม่สามารถสนองความต้องการของมนุษย์ได้ทุกคน ทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงพร้อม ๆ กัน การกำหนดวิธีการที่จะให้บุคคลได้มาซึ่งทรัพยากรต่าง ๆ อันจำกัดนั้นจึงเป็นเรื่องของการเมือง (พรอหมรินทร์ พรหมเกิด. 2545 : 3)

Robert A. Dall ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การเมือง คือ ความสัมพันธ์ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับอำนาจอธิปไตย เขาเน้นที่อำนาจและการปกครอง โดยมีได้คำนึงว่าสิ่งเหล่านี้จะอยู่ในสภาพเช่นไร ถ้ามีองค์กร มีอำนาจบังคับบัญชา มีกฎระเบียบในการดำเนินงานอย่างมีระบบ

ก็จัดเป็นระบบการเมืองทั้งนั้น เขานับเอาองค์การทางศาสนา สหภาพแรงงาน และกิจการของเอกชน เป็นการเมืองด้วย (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. 2545 : 15)

Dillon ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การเมือง คือ พฤติกรรมของมนุษย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง คือในเรื่องการสถาปนารับและการตั้งรัฐบาลขึ้นมา”เขานับเรื่องการจัดองค์การทางการเมือง คือการรวมตัวของมนุษย์ให้เกิดโครงสร้างทางการเมือง เช่น รวมกันจัดตั้งเป็นรัฐ เป็นพรรคการเมือง เป็นกลุ่มผลประโยชน์ เป็นต้น (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. 2532 : 3)

O.V.Key ให้คำนิยามไว้ว่า การเมือง คือ ความสัมพันธ์ของมนุษย์ในเรื่องการบังคับบัญชา และถูกบังคับบัญชา การควบคุมและถูกควบคุม การเป็นผู้ปกครองและถูกปกครอง (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. 2545 : 3)

David Easton ได้ให้คำนิยามไว้ว่า การเมือง เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในการจัดสรรที่มีคุณค่าสำหรับสังคมซึ่งอยู่ในแนวกันกับกระบวนการวางนโยบายและการปฏิบัติตามนโยบายนั้น (พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. 2545 : 2) และ S.S. Wolin ได้ให้ความหมายของการเมืองไว้ว่า การเมืองมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การเมือง เป็นกิจกรรมที่แสวงหาผลประโยชน์ด้วยการแข่งขันกันระดับบุคคล กลุ่มบุคคลต่อกลุ่มบุคคล และสังคมต่อสังคม
2. การเมือง เป็นกิจกรรมซึ่งเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง และเกิดขึ้นในสภาพที่ค่อนข้างขาดแคลน
3. การเมือง เป็นกิจกรรมซึ่งเกี่ยวกับการแสวงหาผลประโยชน์อันมีผลสะท้อนต่อคนหมู่มาก

จากคำนิยามทั้งหลายที่ยกมานี้จะเห็นได้ว่า ความหมายของการเมืองมิได้คงที่ แต่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ บางความหมายก็กว้างเกินไป และบางความหมายค่อนข้างจะแคบ ดังนั้น จึงพอสรุปความหมายคำว่า การเมือง หมายถึง การกำหนดนโยบายและควบคุมการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามนโยบายนั้น

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ การเมือง เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อใช้อำนาจนั้นในการแบ่งปันประโยชน์ให้แก่ประชาชนในรัฐ ซึ่งกระทำโดยฝ่ายการเมือง หรือเรียกว่า นักการเมือง“การปกครอง เป็นการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ได้แก่ ข้าราชการ พนักงาน ส่วนท้องถิ่นรัฐวิสาหกิจทั้งหลาย ในอันที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล หรือรักษากฎหมายบ้านเมือง”(กรมการปกครอง. 2538 : 6)

สรุปได้ว่า ความหมายของการเมืองการปกครองนั้นแยกออกเป็น การเมือง หมายถึง การดำเนินการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่จะทำการปกครองรัฐ มีการกำหนดนโยบายและควบคุม การดำเนินงานโดยฝ่ายการเมือง ส่วน การปกครองนั้น เป็นการปฏิบัติงานให้เป็นไปตาม นโยบายหรือกฎหมาย โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกฝ่ายร่วมกันเป็นฝ่ายปฏิบัติ

2. ทฤษฎีการพัฒนาการเมือง

แนวความคิดทางการเมืองที่ใช้กันอย่างกว้างขวางเพื่อการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมืองในประเทศด้อยพัฒนา คือ ความคิดเรื่องการพัฒนาการเมือง (Political Development) ในส่วนการพูดถึงการพัฒนาการเมืองนั้น อาจสรุปแนวคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง ซึ่งอาจมีหลายแนวคิด อาทิเช่น การพัฒนาการเมืองคือการการวางรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง ในสังคมอุตสาหกรรม ความเจริญทางการเมือง ระบบการเกิดรัฐชาติ การพัฒนาการบริหารและกฎหมาย การสร้างประชาธิปไตย เสถียรภาพทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลง การเมืองอย่างมีระบบ การระดมพลและอำนาจ และการพัฒนาการเมืองเป็นแห่งหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนาจึงเกี่ยวข้องกับทุกด้าน การพัฒนามีความเหมือนกันอย่างมากกับความเจริญทันสมัย (Modernization) และการพัฒนาเกิดขึ้นในกรอบทางประวัติศาสตร์ ซึ่งอิทธิพลข้างนอกสังคม มีผลต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมเช่นเดียวกัน (อ้างถึงใน ทฤษฎีการพัฒนาการเมือง. <http://gotoknow.org>, 18/10/2010)

เกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการที่ให้ความหมายของทฤษฎีการพัฒนาการเมืองไว้ดังต่อไปนี้

สุจิต บุญบงการ (2524 : 286 - 295) กล่าวไว้ว่า จากแบบแผนของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทย การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชนเอง แต่การมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ได้เกิดจากการต่อสู้กันระหว่างผู้นำทหารกับพลเรือน โดยที่ฝ่าย พลเรือนเป็นฝ่ายที่ต่อสู้เพื่อขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อโค่นล้มฝ่ายทหารที่มีอำนาจอยู่ ในระบบการเมืองที่ระบบราชการทั้งทหารและพลเรือนมีบทบาทครอบงำ การเมืองอยู่เช่นนี้ เป็นการลำบากที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะขยายตัวได้ และเมื่อประชาชนเอง มีความสนใจทางการเมืองต่ำเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เช่นในประเทศไทย สถาบันเช่น พรรคการเมือง และผู้นำฝ่ายพลเรือน จึงมีความลำบากมากยิ่งขึ้นที่จะทำให้ประชาชนสนใจการมีส่วนร่วมทางการเมือง นอกจากนั้นสถาบันพรรคการเมืองและรัฐสภา ที่มีอยู่ไม่ยาวนานนักและมีความอ่อนแอ ย่อมเป็นการกระตุ้นให้การมีส่วนร่วมของประชาชนให้ขยายตัวออกไปได้ด้วยความยากลำบากเช่นกัน การพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วม

ทางการเมืองของไทยนั้นแตกต่างจากตะวันตก ในประเทศตะวันตกประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง แล้วรวมกลุ่มกันเข้าเป็นพรรคการเมืองเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ส่วนในประเทศไทยนั้นพรรคการเมืองเกิดขึ้นก่อนการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชน พรรคการเมืองจึงต้องเป็นตัวกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อให้ฐานะพรรคการเมืองดีขึ้น พรรคการเมืองจึงประสบกับความยากลำบากในการดึงให้ประชาชนมายุ่งเกี่ยวกับการเมืองและให้การสนับสนุนพรรค การเสริมสร้างอำนาจของพรรคการเมืองจึงเสียเปรียบฝ่ายทหารอยู่ตลอดเวลา

ในด้านที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้นำพลเรือนในระบบพรรคการเมือง นายทุนยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ยังไม่มีฐานสนับสนุนอย่างชัดเจน อันที่จริงพวกนี้จะเข้าหรือลงมาหาประชาชนก็เฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น อย่างไรก็ตามพวกนี้จะยอมรับว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเสรี พรรคการเมืองและระบบรัฐสภาเป็นเส้นทางสู่อำนาจของตน แต่ความสามารถในการดึงเอาประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนตนยังคงมีอยู่จำกัด ส่วนผู้นำในระบบการเมืองแบบราชการสามารถสร้างความเชื่อมโยงได้ดีกว่า ในระบบรัฐสภาที่เป็นที่ยอมรับมากกว่าระบบอื่น ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ดังนั้น ถ้าบรรดาผู้นำพลเรือนพยายามเปลี่ยนระบบเปลี่ยนระบบนายทุนให้เป็นระบบรัฐสภาที่รับผิดชอบต่อทุกกลุ่ม ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ต่อบรรดานายทุนเท่านั้น ระบบนี้จะสามารถเอาชนะระบบการเมืองแบบราชการได้ ความสำเร็จเรื่องนี้จะมียากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับบรรดานักการเมืองพลเรือนและพรรคการเมืองทั้งหลายเป็นสิ่งสำคัญ แม้แต่ผู้นำในระบบราชการเองก็ยังยอมโดยหลักการแล้ว ระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาที่มีความเหมาะสม ดังนั้น ถ้าเราสามารถปรับปรุงระบบรัฐสภาที่เป็นอยู่ให้มีประสิทธิภาพในการสนองตอบความต้องการของสาธารณชนได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ไม่ใช่ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยนายทุน (Bourgeois Democracy) ระบบการเมืองแบบราชการย่อมไม่มีโอกาสขึ้นมามีอำนาจได้อีก

ฐานะพรรคการเมืองดีขึ้น พรรคการเมืองจึงประสบกับความยากลำบากในการดึงให้ประชาชนมายุ่งเกี่ยวกับการเมืองและให้การสนับสนุนพรรค การเสริมสร้างอำนาจของพรรคการเมืองจึงเสียเปรียบฝ่ายทหารอยู่ตลอดเวลา

ในด้านที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผู้นำพลเรือนในระบบพรรคการเมือง นายทุนยังไม่สามารถเชื่อมโยงกับมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ยังไม่มีฐานสนับสนุนอย่างชัดเจน อันที่จริงพวกนี้จะเข้าหรือลงมาหาประชาชนก็เฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้ง

เท่านั้น อย่างไรก็ตามพวกนี้จะยอมรับว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเสรี พรรคการเมือง และระบบรัฐสภาเป็นเส้นทางสู่อำนาจของตน แต่ความสามารถในการดึงเอาประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนตนยังคงมีอยู่จำกัด ส่วนผู้นำในระบบการเมืองแบบราชการสามารถสร้างความเชื่อมโยงได้ดีกว่า ในระบบรัฐสภาที่เป็นที่ยอมรับมากกว่าระบบอื่น ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ดังนั้น ถ้าบรรดาผู้นำพลเรือนพยายามเปลี่ยนระบบเปลี่ยนระบบนายทุนให้เป็นระบบรัฐสภาที่รับผิดชอบต่อทุกกลุ่ม ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ต่อบรรดานายทุนเท่านั้น ระบบนี้จะสามารถเอาชนะระบบการเมืองแบบราชการได้ ความสำเร็จเรื่องนี้จะมียากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับบรรดานักการเมืองพลเรือนและพรรคการเมืองทั้งหลายเป็นสำคัญ แม้แต่ผู้นำในระบบราชการเองก็ยังยอมโดยหลักการแล้ว ระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภามีความเหมาะสม ดังนั้น ถ้าเราสามารถปรับปรุงระบบรัฐสภาที่เป็นอยู่ให้มีประสิทธิภาพในการสนองตอบความต้องการของสาธารณชนได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ไม่ใช่ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยนายทุน (Bourgeois Democracy) ระบบการเมืองแบบราชการย่อมไม่มีโอกาสขึ้นมาใช้อำนาจได้อีก

สรุปได้ว่า การพัฒนาทางการเมือง หมายถึง กระบวนการที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ โดยมีพื้นฐานสำคัญอยู่ที่วัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชนที่ต้องตอบสนองความต้องการของสังคมอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม รวมถึงการเพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เป็นแกนสำคัญของการขับเคลื่อนระบบหรือองค์กรทางการเมือง และกระบวนการที่ดำเนินการไปนั้นสามารถตอบสนองประโยชน์ของส่วนรวมได้ และมีความเป็นธรรมในการบริหารจัดการแล้วนั้น ย่อมเป็นการพัฒนาทางการเมืองที่สมบูรณ์แบบอย่างแท้จริง

บริบทพื้นที่ในการวิจัย

1. จังหวัดเลย

1.1 สภาพทั่วไป ที่ตั้งและขนาด

ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 520 กม. มีเนื้อที่ประมาณ 11,424 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 7,140,382 ไร่

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เทือกเขาเพชรบูรณ์ อำเภอลำดวน
		จังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอนครไทย

อำเภอลำดวน	อำเภอลำทะเมนชัย	อำเภอลำปลายสมันต์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์
อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์
อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์
อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์
อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์
อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์
อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์
อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์
อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์
อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์	อำเภอเมืองบุรีรัมย์

1.2 ลักษณะภูมิประเทศและสภาพธรณีสัณฐาน

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไป ของจังหวัดเลย มีภูเขาล้อมรอบตัวเมือง ลักษณะเป็นแอ่งกระทะ สูงจากระดับน้ำทะเล เฉลี่ยประมาณ 250 เมตร ณ สถานีอุตุนิยมวิทยา ซึ่งสามารถแบ่งลักษณะภูมิประเทศออกเป็น 3 เขต ดังนี้ คือ

1.2.1 เขตภูเขาสูง ทางด้านทิศตะวันตกทั้งหมด เริ่มตั้งแต่อำเภอภูกระดึง ขึ้นไปอำเภอ ภูหลวง อำเภอภูเรือ อำเภอท่าลี่ และ เขตอำเภอด่านซ้าย อำเภอนาแห้ว ทั้งหมด มีความสูงตั้งแต่เฉลี่ย 600 เมตร จากระดับน้ำทะเล

1.2.2 เขตที่ราบเชิงเขา ได้แก่ บริเวณตอนใต้และตะวันออกของจังหวัด ได้แก่ อำเภอนาดูน อำเภอปากชม และพื้นที่บางส่วนในเขตอำเภอภูกระดึงและอำเภอภูหลวง เป็นเขต ที่ไม่ค่อยมีภูเขาสูงนัก มีที่ราบเชิงเขาพอที่จะทำการเพาะปลูกได้ มีประชาชนหนาแน่นปานกลาง

1.2.3 เขตที่ราบลุ่ม มีพื้นที่น้อยมากในตอนกลางของจังหวัดคือ ลุ่มน้ำเลย ลุ่มน้ำโขง ได้แก่ บริเวณอำเภอวังสะพุง อำเภอเมือง อำเภอเชียงคาน เป็นเขตที่ทำการเกษตรได้ดี มีประชากรหนาแน่นมากกว่าเขตอื่น

ภูมิประเทศส่วนใหญ่ เป็นเทือกเขาในแนวทิศเหนือใต้ โดยมีที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขา ขนาดไม่ใหญ่มากนักสลับอยู่แนวเทือกเขาเหล่านั้น หินที่พบในบริเวณนี้ ส่วนใหญ่มีอายุมาก เช่น

หินแปร ยุคไซลูเรียน - ดีโวเนียน	อายุ	438-378	ล้านปี
หินปูน ยุคดีโวเนียนตอนกลาง	อายุ	385	ล้านปี
หินตะกอนและหินแปรชั้นต่ำ	อายุ	360-280	ล้านปี
หิน ยุคคาร์บอนิเฟอรัส			
หินปูนและหินดินดาน ยุคเพอร์เมียน	อายุ	286-248	ล้านปี

หิโนตะกอน ยุคไทรแอสซิก อายุ 220 ล้านปี

และพบหินยุคโคราช บริเวณเขาอคราบอยู่บนหินเหล่านี้ เช่น ภูเขาจืด ภูเขาตึง ภูเขาหลวง ภูเขาภูซัด ภูเขาเมียง (อำเภอนาแห้ว) เนื่องจากชั้นหินเกือบทั้งหมดวางอยู่แนวเหนือ - ใต้ จึงควบคุมให้เกิดที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขาและทิศทางแนวเหนือใต้ด้วย แม่น้ำเลยจึงไหลจากใต้ ขึ้นเหนือ

1.3 ลักษณะการปกครอง

แบ่งการปกครองออกเป็น 14 อำเภอ 89 ตำบล (ไม่รวมตำบลกุดป่องซึ่งอยู่ในเขตเทศบาลเมือง) 916 หมู่บ้าน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด

2 เทศบาลเมือง 27 เทศบาลตำบล 71 องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดเลยแบ่งการปกครองเป็น 14 อำเภอ คือ

1. อำเภอเมืองเลย	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	100	กิโลเมตร
2. อำเภอวังสะพุง	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	22	กิโลเมตร
3. อำเภอท่าลี่	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	46	กิโลเมตร
4. อำเภอเชียงคาน	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	48	กิโลเมตร
5. อำเภอด่านซ้าย	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	82	กิโลเมตร
6. อำเภอภูกระดึง	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	74	กิโลเมตร
7. อำเภอปากชม	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	92	กิโลเมตร
8. อำเภอภูเรือ	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	49	กิโลเมตร
9. อำเภอนาแห้ว	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	117	กิโลเมตร
10. อำเภอนาด้วง	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	37	กิโลเมตร
11. อำเภอภูหลวง	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	50	กิโลเมตร
12. อำเภอผาขาว	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	63	กิโลเมตร
13. อำเภอเอราวัณ	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	42	กิโลเมตร
14. อำเภอหนองหิน	ห่างจากตัวจังหวัดเลย	47	กิโลเมตร

1.4 ด้านประชากร (ข้อมูล ณ วันที่ เดือนธันวาคม 2557) จำนวนประชากร 633,780 คน เป็นชาย 319,484 คน เป็นหญิง 314,296 คน จำนวนครัวเรือน 204,891 ครัวเรือน และจำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนทั้งสิ้น 482,529 คน

1.5 ด้านคมนาคม

การเดินทางสู่จังหวัดเลยสามารถเดินทางโดยทางบก ไม่มีเส้นทางรถไฟ

1.5.1 ทางบก มีทางหลวงสายสำคัญ ได้แก่

- 1) เส้นทาง กรุงเทพฯ - ชัยภูมิ - เลย ระยะทาง 567 กิโลเมตร
- 2) เส้นทาง กรุงเทพฯ - ขอนแก่น - เลย ระยะทาง 755 กิโลเมตร
- 3) เส้นทาง กรุงเทพฯ - เพชรบูรณ์ - เลย ระยะทาง 520 กิโลเมตร

1.5.2 ทางอากาศ มีท่าอากาศยานเลย สังกัดกรมการขนส่งทางอากาศ ขนาดทางวิ่ง 2,100 x 45 เมตร สามารถรับเครื่องบินขนาดใหญ่โบอิง 737 ได้ และมีสายการบินพาณิชย์ มาดำเนินกิจการ จำนวน 2 สายการบิน คือ Nokair (นกแอร์) และ Air asia (แอร์เอเชีย) โดยให้บริการทุกวันทำการ วันละ 2 เที่ยวบิน

1.5.3 ทางน้ำ การคมนาคมทางน้ำ ได้แก่

1) แม่น้ำโขง ซึ่งกรมทหารราบที่ 8 ได้ขึ้นทะเบียนเรือที่ขนส่งสินค้าและรับส่งผู้โดยสาร จำนวน 795 ลำ ทำเรือในแม่น้ำโขงมีที่ขนถ่ายสินค้า 2 แห่ง เป็นท่าเรือขนถ่ายสินค้ากับ ประเทศ สปป.ลาว ได้แก่ ท่าเรือเชียงคาน อำเภอเชียงคาน และท่าเรือบ้านคกไผ่ อำเภอปากชม ท่าเรือทั้ง 2 แห่ง อยู่ในการกำกับของด่านศุลกากรเชียงคาน

2) แม่น้ำเหือง มีเรือโดยสารที่ บ้านหนองผือ บ้านปากห้วย ตำบล หนองผือ อำเภอท่าลี่ ปัจจุบันมีสะพานข้ามแม่น้ำเหือง จำนวน 1 แห่ง คือ สะพานมิตรภาพ น้ำเหือง ไทย - ลาว ที่บ้านนากระเซิง ตำบลลาฮี อำเภอท่าลี่ ตรงข้าม บ้านเมืองหมอ เมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี สปป.ลาว

2. จังหวัดบึงกาฬ

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดบึงกาฬ เป็นจังหวัดในประเทศไทย จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติตั้งจังหวัดบึงกาฬ พ.ศ. 2554 อันมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2554 เป็นต้นไป โดยแยกอำเภอบึงกาฬ อำเภอเซกา อำเภอโซ่พิสัย อำเภอบุ่งคล้า อำเภอบึงโขงหลง อำเภอปากคาด อำเภอพรเจริญ และอำเภอศรีวิไล ออกจากการปกครองของจังหวัดหนองคาย

จังหวัดบึงกาฬที่เสนอให้จัดตั้งมีพื้นที่ทั้งหมด 4,305.746 ตารางกิโลเมตร จากการสำรวจความเห็นของประชาชนจังหวัดหนองคาย ปรากฏว่าประชาชนเห็นด้วยกับการจัดตั้ง จังหวัดบึงกาฬ ร้อยละ 98.83 หากมีการจัดตั้งจังหวัดบึงกาฬ จะมีประชากรประมาณ 399,043 คน ประกอบด้วย 8 อำเภอคืออำเภอบึงกาฬ อำเภอปากคาด อำเภอโซ่พิสัย อำเภอพรเจริญ อำเภอเซกา อำเภอบึงโขงหลง อำเภอศรีวิไล และอำเภอบุ่งคล้า

ทิศเหนือ ติดต่อกับ แขวงบอลิคำไซ (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ แขวงบอลิคำไซ (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอนาทม (จังหวัดนครพนม)
อำเภออากาศอำนวย และอำเภอกำแพงแสน
(จังหวัดสกลนคร)อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอรัตนวาปี และแขวงบอลิคำไซ
(สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว)

จังหวัดบึงกาฬ แบ่งการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 54 ตำบล 599 หมู่บ้าน ประกอบไปด้วย

1. อำเภอเมืองบึงกาฬ
2. อำเภอพรเจริญ
3. อำเภอโซ่พิสัย
4. อำเภอเซกา
5. อำเภอปากคาด
6. อำเภอบึงโขงหลง
7. อำเภอศรีวิไล
8. อำเภอบุ่งคล้า

2.2 การเดินทางเข้าสู่จังหวัดบึงกาฬสามารถเดินทางได้หลายทาง ดังนี้

2.2.1 รถยนต์ จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทางหมายเลข 1 ผ่านจังหวัดสระบุรี (ที่นี้เป็นที่มาของ คำพูด “สระบุรีเลียขววา”) แล้วเข้าทางหลวงหมายเลข 2 ผ่านจังหวัดนครราชสีมา-จังหวัดขอนแก่น- จังหวัดอุดรธานี-จนถึงจังหวัดหนองคายและจากหนองคายสู่จังหวัดบึงกาฬ ใช้ทางหลวงหมายเลข 212 โดยจะผ่านอำเภอโพนพิสัย ถึงอำเภอรัตนวาปี อำเภอปากคาด รวมระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 715 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางโดยประมาณ (ประมาณ 11 ชั่วโมง 4 นาที)

2.2.2 รถโดยสารประจำทาง มีรถโดยสารประจำทางทั้งรถโดยสารธรรมดาและรถปรับอากาศ จากบริษัทขนส่งจำกัด <http://www.transport.co.th/> โทรศัพท์ : 02-936- 2841 - 48, 02 - 936 - 2852 - 66 ต่อ 442, 311 บริษัท แอร์อูธร จำกัด <http://airudon.comze.com/> ได้นำรถที่มีมาตรฐาน ระดับ วี.ไอ.พี. มาให้บริการ โดยสำรองที่นั่ง กรุงเทพฯ โทร 02 936 2735 อุดรธานี โทร 042 245 789 สถานที่จำหน่ายตั๋วอาคารหมอซิด 2 ชั้น 3 ช่องจำหน่ายตั๋ว 55 และ 118 (หลังประชาสัมพันธ์ ชั้น 3) บริษัท 407 พัฒนา ให้บริการด้วยรถปรับอากาศชั้น 1 และชั้น 2 ชนิด ม.1ข, ม.4ข, ม.1พ, ม.2 ให้บริการรถสาย กรุงเทพฯ หนองคาย บึงกาฬ หนองคาย, กรุงเทพฯ กุมภวาปี บึงกาฬ, ระยอง-ขอนแก่น-พังโคน-บึงกาฬ และยังมีรถบริษัทเอกชนหลายแห่ง จัดรถวิ่งระหว่างกรุงเทพฯ-หนองคาย โดยเริ่มจากสถานีขนส่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถนนกำแพงเพชร หรือที่รู้จักในนาม “หมอซิด 2” และจากตัวจังหวัดอุดรธานีก็จะมีรถธรรมดาวิ่งมาจากสาย 224 อุดร-นครพนม หรือสาย 225 อุดร-นครพนมวิ่งผ่านทางจังหวัดสกลนคร ทุกวัน

2.2.3 รถไฟ มีขบวนรถไฟจากกรุงเทพฯ-หนองคาย และขบวนรถด่วนดีเซลราง กรุงเทพฯ - อุดรฯ ทุกวัน ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่ โทร. 1690, 0 2223 7010, 0 2223 7020 www.railway.co.th สถานีรถไฟหนองคาย โทร. 0 4241 1592

2.2.4 เครื่องบิน สามารถไปได้โดยลงที่สนามบินจังหวัดอุดรธานี รายละเอียดสอบถามได้ที่บริษัทการบินไทย จำกัด <http://www.thaiairways.co.th/> ศูนย์สำรองที่นั่ง 023561111 สายการบิน ไทยแอร์เอเชีย โทร. 0 2515 9999 <http://www.airasia.com/th/th/home.html> สายการบินนกแอร์ www.nokair.com Call us Nok Air at 1318 or +662- 900-9955 และสายการบินโอเรียนท์ไทย <http://www.flyorientthai.com/th> หรือ ศูนย์ลูกค้าสัมพันธ์ (Call Center) 1126

3. จังหวัดกาฬสินธุ์

3.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งอยู่ตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างเส้นละติจูด (เส้นรุ้ง) ที่ 16-17 องศาเหนือ และ ลองจิจูด (เส้นแวง) ที่ 103-104 องศาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ประมาณ 519 กิโลเมตร มีเนื้อที่ ประมาณ 5,946,746 ตร.กม. หรือ ประมาณ 4,341,716 ไร่ หรือ ร้อยละ 4.5 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดสกลนครและจังหวัดอุดรธานี โดยมีลำน้ำป่าวและลำน้ำห้วยลำพันชาดเป็นแนวกันแบ่งเขต
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดสกลนครและจังหวัดมุกดาหาร โดยมีสันปันน้ำของเทือกเขาภูพานเป็นแนวแบ่งเขต
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดมหาสารคาม โดยมีลำน้ำชีเป็นเส้นกันแบ่งเขตและติดต่อกับบางส่วนของจังหวัดขอนแก่น

3.2 ลักษณะภูมิประเทศ

จังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงจนถึงที่ราบลุ่มมีน้ำแข็ง ดังนั้น ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดกาฬสินธุ์สามารถแบ่งลักษณะภูมิประเทศได้ 5 ลักษณะ ดังนี้

3.2.1 พื้นที่ที่เป็นภูเขา ได้แก่ เทือกเขาภูพาน ซึ่งมีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 200-500 เมตร อยู่ทางทิศตะวันออก และทิศเหนือของจังหวัดในพื้นที่ของอำเภอ สมเด็จ, อำเภอเขาวง อำเภอภูผินารายณ์, อำเภอห้วยผึ้ง บริเวณนี้เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญได้แก่ ลำน้ำป่าว, ลำน้ำพาน

3.2.2 สภาพที่เป็นหุบเขา อยู่ในเขตอำเภอเขาวง มีลักษณะเป็นที่ราบระหว่างหุบเขาสภาพเป็นลูกคลื่น สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 175-250 เมตร มีลักษณะเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น อยู่ในเขตอำเภอกำกันโท อำเภอสหพันธ์ บริเวณทิศเหนือของอำเภอยางตลาด ทิศใต้ของอำเภอสมเด็จ และบางส่วนของอำเภอห้วยผึ้ง

3.2.3 สภาพเป็นลูกคลื่น สูงจากระดับน้ำปานกลาง 175-250 เมตร มีลักษณะเป็นลูกคลื่น ลอนตื้น อยู่ในเขตอำเภอกำกันโท อำเภอสหพันธ์ บริเวณทิศเหนือของอำเภอยางตลาด ทิศใต้ของอำเภอสมเด็จ และบางส่วนของอำเภอห้วยผึ้ง

3.2.4 สภาพค่อนข้างราบ มีระดับน้ำทะเลปานกลาง 150-170 เมตร อยู่ในบริเวณอำเภอเมือง อำเภอยางตลาด บางส่วนของทิศใต้ของอำเภอสหพันธ์ ทางทิศตะวันออกของอำเภอสมเด็จ และอำเภอห้วยผึ้ง

3.2.5 สภาพพื้นที่ราบลุ่มริมฝั่งน้ำ เป็นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำชี ลำน้ำป่าว ลำน้ำพาน มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 140-150 เมตร อยู่ในอำเภออมลาคไสย บางส่วนของอำเภอเมืองและอำเภอยางตลาด

3.3 ลักษณะภูมิอากาศและอุตุนิยมวิทยา

ภูมิอากาศโดยทั่วไปของจังหวัดกาฬสินธุ์ จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มีอากาศร้อนและค่อนข้างหนาวในฤดูหนาว ส่วนฤดูฝนจะมีฝนตกชุกช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนตุลาคม จังหวัดกาฬสินธุ์ มีฝนตกเฉลี่ย 1398.4 มิลลิเมตร/ปี อุณหภูมิสูงสุด 41.5 องศาเซลเซียสและอุณหภูมิต่ำสุด 12.7 องศาเซลเซียส (ที่มา : สถานีอุตุนิยมวิทยากาฬสินธุ์ ข้อมูล เฉลี่ย รอบ 17 ปี)

3.4 การปกครอง/ประชากร

3.4.1 จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาค ออกเป็น 18 อำเภอ 135 ตำบล 1,584 หมู่บ้าน 274,274 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 984,009 คน แบ่งออกเป็นชาย จำนวน 490,009 คน หญิง จำนวน 494,000 คน

3.4.2 จำนวนประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง รวมทั้งสิ้น 756,633 คน

4. จังหวัดชัยภูมิ

4.1 ประวัติความเป็นมา

จังหวัดชัยภูมิ เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ยังไม่มีการจัดตั้งจังหวัดชัยภูมิขึ้นเป็นทางการ บริเวณจังหวัดชัยภูมิประกอบไปด้วยเมืองใหญ่ 3 เมือง คือ เมืองชัยภูมิ, เมืองภูเขียว และเมืองสีมม (จัตุรัส) ในปี พ.ศ. 2440 ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองราชอาณาจักร โดยการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาล ให้อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของกระทรวงมหาดไทยหน่วยงานเดียว เมืองในจังหวัดชัยภูมิ จึงเข้าอยู่ในมณฑลนครราชสีมา ต่อมา ในสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงรูปการปกครองประเทศครั้งใหญ่ จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยพระราชบัญญัติระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ได้ยกเลิกเขตการปกครองแบบ “เมือง” ที่ราชอาณาจักร แล้วตั้งขึ้นเป็น “จังหวัด” แทน เมืองชัยภูมิ, เมืองภูเขียว และเมืองสีมม (จัตุรัส) จึงรวมกันกลายเป็นจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้บริเวณเมืองชัยภูมิจัดตั้งเป็นอำเภอเมืองชัยภูมิกฎานะเป็นศูนย์กลางของจังหวัด

เมืองชัยภูมิเป็นอำเภอเมืองชัยภูมิก่อนที่จะแยกออกเป็นอำเภอคอนสวรรค์ และอำเภอบ้านเขว้า

เมืองภูเขียวเป็นอำเภอภูเขียว ก่อนที่จะแยกออกเป็นอำเภอเกษตรสมบูรณ์ อำเภอคอนสาร อำเภอแก้งคร้อ อำเภอบ้านแท่น อำเภอหนองบัวแดง และอำเภอภักดีชุมพล

เมืองสีมมยุบเป็นอำเภอจัตุรัส ก่อนที่จะแยกออกเป็นอำเภอบำเหน็จณรงค์ อำเภอเทพสถิต อำเภอหนองบัวระเหว อำเภอเนินสง่า และอำเภอซับใหญ่

ชัยภูมิมีเขตติดต่อกับจังหวัดเพื่อนบ้านหลายจังหวัด ได้แก่ ทิศเหนือ ติดกับเพชรบูรณ์และขอนแก่น ทิศตะวันออกติดกับขอนแก่นและนครราชสีมา ทิศตะวันตกติดกับเพชรบูรณ์และจังหวัดลพบุรี และทิศใต้ติดกับจังหวัดนครราชสีมา

สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมืองชัยภูมิปรากฏในทำเนียบแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชว่าเป็นเมืองขึ้นกับเมืองนครราชสีมา แต่ต่อมาผู้คนได้อพยพออกไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากินที่อื่น และเมื่อปี พ.ศ. 2360 "นายแล" ข้าราชการสำนักเจ้าอนุวงศ์เมืองเวียงจันทน์ได้อพยพครอบครัวและบริวารเดินทางข้ามลำน้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหนองน้ำขุ่น (หนองอีจาน) ซึ่งอยู่ในบริเวณท้องที่อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบัน

ต่อมาในปี พ.ศ. 2362 เมื่อมีคนอพยพเข้ามาอยู่มาก นายแลก็ได้ย้ายชุมชนมาตั้งใหม่ที่บ้านโนนน้ำอ้อม บ้านสีลอง ห่างจากตัวเมืองชัยภูมิ 6 กิโลเมตร นายแลได้เก็บส่วยผ้าขาวส่งไปบรรณาการเจ้าอนุวงศ์จนได้รับบำเหน็จความชอบแต่งตั้งเป็น "ขุนภักดีชุมพล" ในปี พ.ศ. 2365 นายแล ได้ย้ายชุมชนอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากที่เดิมกันดารน้ำ มาตั้งใหม่ที่บริเวณบ้านหลวงซึ่งตั้งอยู่ระหว่างหนองปลาเต่ากับหนองหลอด (เขตอำเภอเมืองชัยภูมิปัจจุบัน) และได้หันมาขึ้นตรงต่อเมืองนครราชสีมา และส่งส่วยทองคำถวายแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ยอมขึ้นต่อเจ้าอนุวงศ์อีกต่อไป พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้ายกบ้านหลวงขึ้นเป็น เมืองชัยภูมิ และแต่งตั้งขุนภักดีชุมพล (แล) เป็น "พระยาภักดีชุมพล" เจ้าเมืองคนแรก

ต่อมาเจ้าอนุวงศ์ได้ก่อการกบฏ ยกทัพเข้ามาหมายจะตีกรุงเทพมหานคร โดยหลอกหัวเมืองต่าง ๆ ที่เดินทัพมาว่าจะมาช่วยกรุงเทพมหานครรบกับอังกฤษ จนกระทั่งเจ้าอนุวงศ์สามารถยึดเมืองนครราชสีมาได้เมื่อปี พ.ศ. 2369 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นต่อมาเมื่อความแตก เจ้าอนุวงศ์ได้กวาดต้อนชาวเมืองนครราชสีมาเพื่อนำไปยังเมืองเวียงจันทน์

เมื่อไปถึงทุ่งสัมฤทธิ์ หญิงชายชาวเมืองที่ถูกจับโดยการนำของคุณหญิงโม ภรรยาเจ้าเมืองนครราชสีมา ได้ลุกฮือขึ้นต่อสู้ พระยาภักดีชุมพล (แล) เจ้าเมืองชัยภูมิ พร้อมด้วยเจ้าเมืองใกล้เคียงได้ยกทัพออกไปสมทบกับคุณหญิงโม ตีกระหนาบทัพเจ้าอนุวงศ์ เวียงจันทน์จนแตก พ่ายไป ฝ่ายกองทัพลาวส่วนหนึ่งล่าถอยจากเมืองนครราชสีมาเข้ายึดเมืองชัยภูมิไว้และเกลี้ยกล่อม ให้พระยาภักดีชุมพลเข้าร่วมเป็นกบฏด้วย แต่พระยาภักดีชุมพลไม่ยอม เจ้าอนุวงศ์เกิดความแค้น จึงจับตัวพระยาภักดีชุมพลมาประหารชีวิตที่บริเวณใต้ต้นมะขามใหญ่ริมหนองปลาเฒ่า ซึ่งต่อมา ชาวชัยภูมิได้ระลึกถึงคุณความดีที่ท่านมีความซื่อสัตย์และเสียสละต่อแผ่นดิน จึงได้พร้อมใจกันสร้างศาลขึ้น ณ บริเวณนั้น ปัจจุบันทางราชการได้สร้างศาลขึ้นใหม่เป็นศาลาทรงไทยชื่อว่า "ศาลาพระยาภักดีชุมพล (แล)" มีรูปหล่อของท่านอยู่ภายใน เป็นที่เคารพกราบไหว้และถือเป็น ปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งของจังหวัด ตั้งอยู่ห่างจากศาลากลางจังหวัดชัยภูมิประมาณ 3 กิโลเมตร

4.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ บริเวณใจกลางของประเทศ เส้นรุ้งที่ 15 องศาเหนือ เส้นแวงที่ 102 องศาตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเล 631 ฟุต ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ 332 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 12,778.3 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,986,429 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.6 ของพื้นที่ทั้งหมดของภาค และร้อยละ 2.5 ของพื้นที่ ทั้งประเทศ มีเนื้อที่ใหญ่เป็นอันดับ 3 ของภาค และใหญ่เป็นอันดับ 7 ของประเทศ

4.3 การปกครอง/ประชากร

จังหวัดชัยภูมิ แบ่งการปกครองแบ่งออกเป็น 16 อำเภอ 124 ตำบล 1,393 หมู่บ้าน และมีจำนวนประชากรแยกเป็นอำเภอ ดังอธิบายในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนอำเภอและจำนวนประชากรในเขตจังหวัดชัยภูมิ

ลำดับ	ชื่ออำเภอ	จำนวนประชากร
1	อำเภอเมืองชัยภูมิ	184,125
2	อำเภอบ้านเขว้า	51,105
3	อำเภอคอนสวรรค์	54,132
4	อำเภอเกษตรสมบูรณ์	111,840
5	อำเภอหนองบัวแดง	101,035
6	อำเภอจัตุรัส	75,719

ลำดับ	ชื่ออำเภอ	จำนวนประชากร
7	อำเภอบำเหน็จณรงค์	53,942
8	อำเภอหนองบัวระเหว	38,157
9	อำเภอเทพสถิต	69,390
10	อำเภอภูเขียว	124,646
11	อำเภอบ้านแท่น	45,715
12	อำเภอแก้งคร้อ	93,590
13	อำเภอคอนสาร	61,895
14	อำเภอกำกัศิชุมพล	30,845
15	อำเภอเนินสง่า	25,981
16	อำเภอชัยใหญ่	15,053
	รวม	1,137,170

หมายเหตุ จำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดชัยภูมิ รวมทั้งสิ้น 867,538 คน

5. จังหวัดยโสธร

5.1 ลักษณะทางกายภาพ

ที่ตั้งและพื้นที่ จังหวัดยโสธรตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานครโดยทางรถยนต์ประมาณ 531 กิโลเมตร (ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 1, 2, 202) และอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 (อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ) จังหวัดยโสธรมีพื้นที่ 4,161.444 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,600,902.5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.81 ของพื้นที่ทั่วประเทศ และคิดเป็นร้อยละ 12.89 ของพื้นที่กลุ่มจังหวัด

5.2 ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

สภาพพื้นที่หรือลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดยโสธร มีลักษณะลาดเอียงจากทิศตะวันตกลงไปทางทิศตะวันออก พื้นที่ทางตอนเหนือส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงสลับกับพื้นที่แบบลูกคลื่น มีสภาพเป็นป่าและมีแหล่งน้ำขนาดกลาง ได้แก่ ห้วยลิงโจนห้วยสะแบก ลำโพง ลำซบาย ส่วนพื้นที่ทางตอนกลางและตอนใต้ เป็นที่ราบลุ่มต่ำสลับซับซ้อนกับสันดินริมน้ำ มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ได้แก่ แม่น้ำชี และขนาดกลาง ได้แก่ ลำน้ำยัง ลำทวนไหลผ่าน ลักษณะดินส่วนมากเป็นดินทรายและดินเค็ม มีหนอง บึง ลำห้วย และแหล่งน้ำขนาดเล็กอยู่ทั่วไป พื้นที่อยู่

ในกลุ่มแม่น้ำชี กลุ่มแม่น้ำมูล สำหรับภูมิภาค จังหวัดยโสธรมี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ความชื้นสัมพัทธ์ เฉลี่ยเท่ากับ 71.1% อุณหภูมิสูงสุด 43 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 11 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบ 5 ปี (2552 - 2555) เฉลี่ย 1,600 มม.ต่อปี

5.3 การปกครองและประชากร

5.3.1 การปกครอง จังหวัดยโสธรมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดร้อยเอ็ดและมุกดาหาร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดอำนาจเจริญและอุบลราชธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดศรีสะเกษ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดร้อยเอ็ด

1) การปกครองท้องที่ และการปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดยโสธร

แบ่งการปกครองออกเป็น 9 อำเภอ 78 ตำบล 885 หมู่บ้าน ประกอบด้วย อำเภอเมืองยโสธร อำเภอเลิงนกทา อำเภอไทยเจริญ อำเภอกุดชุม อำเภอทรายมูล อำเภอป่าดิว อำเภอกำเขื่อนแก้ว อำเภอมหาชนะชัย และอำเภอค้อวัง

2) การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น จังหวัดยโสธรมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 รูปแบบ จำนวน 88 แห่ง แยกเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 23 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 63 แห่ง

3) จังหวัดยโสธรมีส่วนราชการส่วนภูมิภาคประจำจังหวัด จำนวน 32 ส่วนราชการ ส่วนราชการส่วนกลางที่มีที่ตั้งทำการอยู่ในจังหวัด จำนวน 36 ส่วนราชการ และรัฐวิสาหกิจจำนวน 7 แห่ง

4) องค์กรพัฒนาเอกชนในจังหวัด จังหวัดยโสธรมีองค์กรเอกชนในหลายลักษณะเพื่อพัฒนาสังคม คุณภาพชีวิต และส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ มูลนิธิ สมาคม สโมสร ชมรม และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ซึ่งองค์กรที่เด่นชัด และมีบทบาท เช่น หอการค้าจังหวัดยโสธร สภาอุตสาหกรรมจังหวัด สมาคมสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพจังหวัด สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัด เหล่ากาชาดจังหวัด มูลนิธิรวมสามัคคี และกลุ่มอาชีพในพื้นที่ที่เป็นองค์กรพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ที่มีกิจกรรมต่อเนื่อง อาทิเช่น กลุ่มเกษตรกรทำนาโนโส อำเภอกุดชุม กลุ่มเกษตรกรทำนาบากรือ อำเภอมหาชนะชัย กลุ่มเกษตรกรธรรมชาติยั่งยืน อำเภอค้อวัง ซึ่งจะผลิตข้าวหอมมะลิปลอดภัยและอินทรีย์ส่งต่างประเทศ และมีกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปต่าง ๆ

5.3.2 ประชากร

จังหวัดยโสธรมีประชากรทั้งสิ้น จำนวน 540,242 คน เป็นชาย 271,034 คน และหญิง 269,208 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 155,884 ครัวเรือน มีอัตราการเพิ่มธรรมชาติเฉลี่ยร้อยละ 0.45 ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 130 คน/ ตารางกิโลเมตร จังหวัดยโสธร มีผู้มีสิทธิ จำนวน 419,524 คน มีผู้มาใช้สิทธิเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2557 จำนวน 244,708 คน คิดเป็นร้อยละ 58.33 (ที่ทำการปกครองจังหวัดยโสธร : ไม่มีเลขหน้า)

5.4 การคมนาคม จังหวัดยโสธร มีเส้นทางคมนาคมโดยทางรถยนต์อย่างเดียว โครงข่ายถนนเข้าถึงทุกหมู่บ้าน โดยเส้นทางถนน เป็นทางหลวงแผ่นดิน 7 สาย ระยะทาง 320 กิโลเมตร ทางหลวงท้องถิ่น 245 สาย ระยะทาง 898 กิโลเมตร ผิวจราจรส่วนใหญ่ เป็นทางลูกรัง และทางหลวงชนบท 22 สาย ระยะทาง 460 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง 411 กิโลเมตร และลูกรัง 49 กิโลเมตร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี หลักการ ผลงานทางวิชาการ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ในการวิจัยเรื่องรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้สรุปเป็น 4 ปัจจัย 12 9 ตัวแปร ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย (2557 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ได้แก่ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชน และความรู้สึกที่ดีต่อชุมชน ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน พบว่า ควรนำปัจจัยทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การเข้าร่วมกลุ่มในท้องถิ่น การเปิดรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชนและความรู้สึกที่ดีต่อชุมชน มาจัดกิจกรรมอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจใน 3 ด้าน ให้มากยิ่งขึ้น ส่วนผลการทดลอง พบว่า หลังการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนแล้ว พฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบ

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด (2556 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตย ในเขตชนบทอีสาน : กรณีศึกษาประชาชนในเขตหมู่บ้าน

คำบาง และหมู่บ้านสะอาด ตำบลสะอาด อำเภอป่าพอง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาวิจัยพบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับประชาธิปไตยคือวัฒนธรรมแบบพลเมือง วัฒนธรรมแบบพลเมืองที่จำเป็นต้องสร้างขึ้นเพื่อเอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตยมี 6 ประการสำคัญคือ สำนักแห่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง สำนักแห่งการรักษากฎหมายและเคารพกฎกติกาของสังคมอย่างเคร่งครัด การมีจิตสาธารณะ การยึดหลักสันติวิธี และการประนีประนอม การรู้จักใช้สิทธิของตนเองและรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพผู้อื่น และการมองโลกในแง่ดี ส่วนวัฒนธรรมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย คือ การไม่สนใจมีส่วนร่วมทางการเมือง ขาดสำนักแห่งการรักษากฎหมายและ การเคารพกฎกติกาของสังคม ความคิดเรื่องจิตสาธารณะที่คับแคบ หลักสันติวิธีและการประนีประนอมยังไม่ถูกนำไปปฏิบัติ และความเข้าใจเรื่องการใช้สิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่นยังมีน้อย งานวิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมแบบพลเมืองให้เกิดขึ้น ในระดับชุมชนหมู่บ้านทั้ง 5 ด้าน คือการสร้างสำนักแห่งการมีส่วนร่วมทางการเมือง การสร้างสำนัก แห่งการรักษากฎหมายและเคารพกฎกติกาของสังคม การมีจิตสาธารณะ การยึดหลักสันติวิธี และการประนีประนอม การรู้จักใช้สิทธิ ของตนเอง และรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

สุจิตรา วงศ์สุไร (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการปกครองตนเองศึกษารูปแบบการปกครองกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ได้การศึกษาอยู่ 2 ประการ ประการที่หนึ่งเพื่อศึกษาถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการปกครองตนเองศึกษารูปแบบการปกครองกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งมีความสำคัญต่อการปกครองท้องถิ่น ประการที่สองเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในกรุงเทพมหานคร การมีตำแหน่งในสมาชิกสภาเขตการ ได้รับการฝึกอบรมและการรับรู้ข่าวสาร ตลอดจนการมีความสัมพันธ์กับข้าราชการและนักการเมืองท้องถิ่น จากการศึกษาใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากรูปแบบของประชาชน ในการปกครองตนเอง ศึกษารูปแบบการปกครองกรุงเทพมหานคร โดยนำแนวคิดการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเองประเด็นปัญหาของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมีการแปลงมโนทัศน์ และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตีความหมายของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีข้อค้นพบ 4 ประการ ดังนี้ หนึ่งรูปแบบการปกครองของกรุงเทพมหานครควรเพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหาร โดยนำแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการแนวใหม่มาใช้ ร่วมคิดร่วมพัฒนา และบริหารงานแบบบูรณาการ สองประชาชนมีความพึงพอใจในการบริหารงาน

ของกรุงเทพมหานคร สามประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานของกรุงเทพมหานคร โดยจะเห็นได้ว่าการที่ภาคประชาชนได้มีส่วนร่วม และรับทราบถึงปัญหาและความต้องการ และประสิทธิภาพของการบริหารของผู้บริหารของกรุงเทพมหานครมีการประสานงานที่ดี กับภาคประชาชน

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์และยุทธพร อิศรัชย์ (2555 : 305) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การประเมินผลงานของสภาพัฒนาการเมือง มีข้อเสนอแนะไว้ว่า บทบาทอำนาจหน้าที่ในการ เสริมสร้างวัฒนธรรมอันดีทางการเมือง วิธีชีวิตประชาธิปไตยและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น ประมุขมีมากน้อยประการใด นั้นการดำเนินการจะต้องร่วมกันหลาย ๆ ฝ่ายตั้งแต่ภาครัฐ เอกชน และประชาชนโดยการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยตั้งแต่ในบ้านในครอบครัวไปสู่โรงเรียน และสถาบันการศึกษา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการพัฒนาให้เป็นวิถีประชาธิปไตยตั้งแต่บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน สังคม

จำลอง พรหมสวัสดิ์ (2554 : 232) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมทางการเมืองของ ชนชั้นกลางกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในเขตกรุงเทพมหานครแลปริมณฑล ช่วงพุทธศักราช 2551-2553 พบว่า ผลการศึกษาพบว่า

1. บริบททางการเมืองมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช 2551-2553 มาก ทั้งนี้เนื่องจากบริบททางการเมืองอันได้แก่รัฐธรรมนูญฉบับ พุทธศักราช 2550 ที่ให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาทสำคัญ เป็นผู้เล่นไม้โซ่ ผู้ติดตามแนวคิดของการเมืองแนวใหม่หรือการเมืองภาคประชาชนประกอบกับ ชนชั้นกลางในช่วงที่ทำการศึกษามีความกระตือรือร้นและมีจิตสำนึกทางการเมืองมาก ขณะเดียวกันไม่ต้องการเห็นรัฐบาลมีพฤติกรรมคอร์รัปชั่นเชิงนโยบายและการจัดกัน ของผลประโยชน์อย่างกว้างขวาง

2. บริบททางสังคมมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช 2551-2253 ค่อนข้างมากเนื่องจากบริบท สังคมไทยระยะหลังสังคมพหุนิยม และพหุวัฒนธรรมเป็นสังคมข่าวสารข้อมูลทำให้ชนชั้น กลางสนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองและมีการรวมกลุ่มเป็นแนวร่วมกับกลุ่มการเมืองอื่น ๆ เป็นต้น

3. บริบททางเศรษฐกิจมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑลค่อนข้างน้อย เพราะตัวแบบของ Lipset ที่นำมาเป็นกรอบ

แนวคิดในการวิจัยใช้ไม่ได้กับประเทศในเอเชียรวมทั้งไทย

4. การสำรวจความคิดเห็นของชนชั้นกลางเกี่ยวกับการเมืองในระบบประชาธิปไตยของไทยและผลของความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางที่มีต่อการเมืองในระบบประชาธิปไตยของไทยพบว่า ชนชั้นกลางส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองในระบบประชาธิปไตยของไทยในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยรวมมาก แสดงให้เห็นว่าชนชั้นกลางในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีความรู้ความเข้าใจในการเมืองระบบประชาธิปไตยเป็นอย่างดีทั้งความรู้ทางด้านบวกและทางด้านลบเป็นผลของความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางที่มีต่อการเมืองไทย พบว่า ค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองชนชั้นกลางทั้ง 4 ด้านมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมมาก การที่ผลปรากฏเช่นนี้เนื่องมาจากรัฐธรรมนูญปี 2550 ที่ให้ความสำคัญกับการเมืองแนวใหม่หรือการเมืองภาคประชาชนหรือประชาธิปไตยทางเลือกรวมกว่าประชาธิปไตยตัวแทนที่มีข้อจำกัด

เยาวภา ประคองศิลป์และคณะ (2554 : 214) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่าวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา / คณะกรรมการสถานศึกษา ครู และนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา/คณะกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในเชิงนโยบายของโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ครูจัดให้แก่ นักเรียน โดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่นักเรียนมีส่วนร่วมปฏิบัติ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของการศึกษาขั้นพื้นฐาน สรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ควรมีหลักสูตรและคู่มือการสอน ประชาธิปไตย การจัดการเรียนการสอนควรใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย ครูผู้สอนสามารถบูรณาการเข้าไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ควรมีการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับประชาธิปไตยในสถานศึกษาเป็นประจำและต่อเนื่อง มีการวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนและให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม เน้นกิจกรรมที่ฝึกให้นักเรียนได้ปกครองตนเอง และให้บุคลากรใน โรงเรียนได้แสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียน

วิศาล ศรีมหาวโร (2554 : 56) ได้กล่าวไว้ในเรื่อง ประชาธิปไตยแบบตัวแทน : ปัญหาอุปสรรคและตัวแบบทางเลือกการพัฒนาการเมืองไทย พบว่า จะต้องเร่งพัฒนาทางการเมืองเพื่อพัฒนาประเทศให้มีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ด้วยเหตุที่ความสมบูรณ์ของสมาชิกในสังคมเป็นเรื่องของเศรษฐกิจ การแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดคือ การพัฒนาสังคม โครงสร้างและกลไกของสังคมคือ ระบบการเมือง บทความนี้เป็นการนำเสนอทางออกของวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เป็นตัวแบบ (Model) ที่จะใช้เป็นกรอบคิดในการนำ สู่ยุทธศาสตร์แผนโครงการและกิจกรรมการพัฒนา ภายใต้บริบทสังคมไทยในสังคมโลกทุนนิยมโลกาภิวัตน์ โดยเสนอเป็นตัวแบบการพัฒนาการเมืองเชิงระบบ ได้แก่ ตัวแบบที่เน้นการวิเคราะห์โครงสร้างการปฏิรูปโครงสร้างเชิงอำนาจ การป้องกันไม่ให้เกิดการเมืองถูกแทรกแซงโดยอำนาจนอกระบบ และการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ตัวแบบการพัฒนาคน (ประชาชน) เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย ได้แก่ การพัฒนาวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง การสร้างและพัฒนาจิตวิญญาณสาธารณะและการพัฒนาสังคมให้เป็นประชาสังคม และตัวแบบการพัฒนาประชาธิปไตยทั้งเชิงระบบและคนไปพร้อมกัน ได้แก่ การสร้างชนชั้นกลางให้เป็นฐานเสียงและสร้างชนบทให้เป็นฐานนโยบายและการสร้างประชาธิปไตยทางเศรษฐกิจให้เป็นรากฐานประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

ภูสิทธิ์ ชันติกุล (2553 : 330) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อค้นหาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3) เพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีเทคนิคเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบใช้ความน่าจะเป็น (Probability Sampling) คือ แบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้อย่างครอบคลุมทุกแขนง ทุกชุมชน และแบบง่าย (Simple Random Sampling) สำหรับการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับประชาชน จำนวน 400 คน และใช้เทคนิคเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) คือ แบบเจาะจง (Purposive Sampling) สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน 44 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) สถิติเชิงอนุมาน (Inductive Statistics) และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ผลการศึกษาดังนี้ ประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานครมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ส่วนรายด้าน พบว่า

ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียง 2 ระดับเท่านั้น ได้แก่ ระดับปานกลาง และต่ำซึ่ง รายด้านที่อยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง และด้านการสนทนาเรื่องการเมือง ส่วนรายด้านที่อยู่ระดับต่ำ ได้แก่ ด้านการชุมนุมทางการเมือง ด้านการติดต่อกับนักการเมือง และด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ และสถานภาพ ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม บทบาทหน้าที่ในครอบครัว และบทบาทหน้าที่ในชุมชน ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่ การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และการพัฒนาทางการเมือง ปัจจัยทางจิตวิทยาทางการเมือง ได้แก่ ความสนใจทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง และการกล่อมเกลากิจกรรมทางการเมือง ส่วนปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีจำนวน 4 ตัว เรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ความสนใจทางการเมือง การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ค่านิยมพื้นฐานทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และสภาพแวดล้อมทางการเมือง ส่วนรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นลักษณะลำดับขั้นฐานเจดีย์ ซึ่งเปรียบได้ว่าการเป็นฐานเจดีย์นั้นทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ก่อนส่วนอื่น ๆ มากที่สุดและเข้าถึงง่ายที่สุด โดยเปรียบเทียบให้เห็นว่า กิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดและเข้าถึงง่ายที่สุด นั้นจะเป็นฐานของการสร้างประชาธิปไตย ซึ่งกิจกรรมที่ประชาชนเข้าถึงมากที่สุด ได้แก่ รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยไปเลือกตั้งผู้แทนท้องถิ่น หรือ ส.ส. หรือ ส.ว. นั่นเอง ทั้งนี้ผลการวิจัยยังพบประเด็นที่น่าสนใจคือประชาชนพร้อมที่จะเลือกไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองใด ๆ เลย หากกิจกรรมทางการเมืองนั้นไม่ได้มีการบังคับโดยกฎหมาย

โชคชัย ใจแน่น (2550 : 96) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร : ศึกษาเฉพาะกรณีสมาชิกในครอบครัวในตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า คนหนุ่มสาวตัดสินใจในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยพิจารณาจากนโยบายพรรคการเมือง ผู้นำพรรคการเมือง ความเป็นไปได้ของนโยบาย และกระแสความนิยมของพรรคการเมือง และคนรุ่นบิดามารดาพิจารณาจากผู้นำพรรคการเมือง นโยบายพรรคการเมืองกระแสความนิยมของพรรคการเมือง ประกอบกับผลงานของพรรครัฐบาลที่ผ่านมา ส่วนสมาชิกในครอบครัวตัดสินใจลงคะแนนเสียงโดยอิสระ และคนท้องถิ่นก็เป็นปัจจัยอีกอย่างหนึ่งในการตัดสินใจลงคะแนนเลือกตั้ง

ชาวนินทร์ จินตนา (2550 : 130) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรปี พ.ศ. 2549 ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง จังหวัดเชียงใหม่ ผล การศึกษาพบว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง จัดการการเลือกตั้งตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อกำหนด ประกาศ และหนังสือสั่งการเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับดีมาก เนื่องจากส่วนมากเป็นผู้ที่เคยทำหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้ง มาแล้ว ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ ปัญหาการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่เป็นปัจจุบัน

อรินทร์ นิตีเศรษฐ์ (2549 : 130) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความเข้าใจระบอบ ประชาธิปไตยของชาวชนบท : กรณีศึกษาประชาชนในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 46 - 55 ปี การศึกษา อยู่ในระดับปริญญาตรี มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีทัศนคติด้านกิจกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา พบว่า ไม่ว่าเพศ อายุ การศึกษาจะแตกต่างกัน ไม่มีผลต่อการมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยแต่อย่างใด

ประสงค์ วงศ์พู่พาน (2549 : 127) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ของนักศึกษาระดับชั้น ปวส. : กรณีศึกษาโรงเรียนเทคโนโลยีเอเชีย จังหวัดเชียงใหม่ ผล การศึกษาพบว่า นักศึกษามีการติดตามข่าวสารทางการเมืองทางสื่อโทรทัศน์ และเคยไปใช้สิทธิ เลือกตั้ง เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานที่กำหนด ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับ ทัศนคติทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง แบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของนักศึกษาระดับชั้น ปวส. โรงเรียนเทคโนโลยีเอเชีย จังหวัดเชียงใหม่ มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนเพศ อายุ การนับถือศาสนา ภูมิลำเนา ที่พักอาศัย การเข้าร่วมกิจกรรม การติดตามข่าวสารทางการเมือง และการไปใช้สิทธิเลือกตั้งไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด

อรินทร์ นิตีเศรษฐ์ (2549 : 103) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความเข้าใจระบอบ ประชาธิปไตยของชาวชนบท : กรณีศึกษาประชาชนในอำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จำแนก ตาม เพศ อายุ การศึกษา แม้มีความแตกต่างกัน แต่ปรากฏว่า ในเรื่องความรู้ความเข้าใจทาง การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแล้วมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย เพราะมี ปัจจัยทางสังคมที่มีสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้และซึมซับทางวัฒนธรรมทาง การเมืองตามปัจจัยแวดล้อมนั้น ต่าง ๆ รัฐบาลควรกำหนดนโยบายสำคัญ ในการส่งเสริมพัฒนา

การศึกษาให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่เยาวชนอย่างต่อเนื่อง อย่างจริงจัง และรัฐควรจัดการเผยแพร่ข่าวสารให้ประชาชนและเยาวชนให้ทราบในทุกระดับ

Gabriel Almond and Sidney Verba (อำพร ทวรรณกุล. 2547 : 32)

ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมการเมืองของประเทศประชาธิปไตยในเชิงเปรียบเทียบ 5 ประเทศ คือ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี อิตาลี และเม็กซิโก ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ในวัยเด็ก ที่เกี่ยวกับเรื่องการเมือง จะมีอิทธิพลต่อลักษณะบุคลิกภาพทางการเมืองของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ในระดับต่ำ เมื่อบุคคลได้รับการศึกษามากขึ้น มีโอกาสฝึกฝนเรียนรู้ในทางการเมืองมากขึ้น จะทำให้บุคคลนั้นสามารถพัฒนาความรู้สึกและมีความสามารถทางการเมืองของตนมากขึ้น

วาทิต นครราช (2546 : 132) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนาประชาธิปไตยแก่นักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า สามารถพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนได้เป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมต่อเนื่องเป็นกิจกรรมที่ยั่งยืนถาวร มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ปกครองและกรรมการหมู่บ้าน ด้านพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ด้านการระดมทุน สามัคคีธรรม ส่วนด้านปัญญาธรรม ความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย แต่ก็มีแนวโน้มเป็นที่น่าพอใจมากขึ้นหลังการพัฒนา นักเรียนกล้าแสดงออก เสนอความคิดเห็น และมีเหตุผลมากขึ้นส่วนพฤติกรรมด้านระบบประชาธิปไตยที่น่าพอใจ มาก คือการรวมกลุ่ม และยินดีปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มด้วยความสมัครใจ การช่วยเหลือกันในกลุ่ม การเลือกตั้งตัวแทนกลุ่มในโรงเรียน

กนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม (2545 : 72) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการสร้างเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พบว่า ประชาธิปไตย (Democracy) ประชาธิปไตยคือ ระบบการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถดำเนินกิจการด้านประชาธิปไตยสาธารณะ กล่าวคือ การพยายามที่จะมีการตัดสินใจที่ใช้ความสามารถ มามีอิทธิพลทางการเมือง การเรียนเรื่องประชาธิปไตยในหลักสูตรของโรงเรียน มีผลต่อระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของระบอบประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนได้ดีขึ้น ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่กระทรวงศึกษาธิการ ควรเห็นความสำคัญอย่างยิ่งโดยกำหนดให้ทุกโรงเรียนทุกระดับต้องบรรจุความรู้เรื่องประชาธิปไตยเข้าไปในหลักสูตร ต้องถือเป็นวิชาบังคับที่เยาวชนทุกคนจะต้องศึกษา เพื่อให้ความมั่นใจแก่เยาวชนทุกคนจะต้องได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง และกว้างขวางทั่วถึง

นั่นหมายความว่า กระทรวงศึกษาธิการต้องให้หลักประกันได้ว่า เยาวชนที่เข้าสู่ระบบการศึกษาจะต้องมีโอกาสในการเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของระบอบประชาธิปไตยที่มีต่อการพัฒนาประเทศทุกคน ซึ่งเป็นกระบวนการปลูกฝังและอบรมหล่อหลอมทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพมาก

นิตรัฐ คำสิงห์นอก (2545 : 79) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งในการมีส่วนร่วมของการดำเนินงานในองค์การบริหารส่วนตำบลไพล อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่เห็นว่ององค์การบริหารส่วนตำบลทำให้การพัฒนาหมู่บ้านและตำบลทุกด้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนมีความต้องการร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการร่วมสำรวจปัญหาและความต้องการแหล่งน้ำอุปโภคและการเกษตร ตลอดจนมีส่วนร่วมในการจัดลำดับปัญหาดังกล่าวด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลควรสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการคิดแก้ปัญหา การตัดสินใจและเข้าดำเนินการในโครงการต่าง ๆ ตลอดจนร่วมรับประโยชน์สาธารณะที่เกิดขึ้นในชุมชนและท้องถิ่น ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ควรเป็นต้นแบบในการประสานงาน ให้ความร่วมมือจัดให้มีการประชุมประชาคมระดับตำบลก่อนมีการประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อจะได้นำแนวคิดและความต้องการของประชาชนนำไปสู่สภาต่อไป

พัชรวัลย์ ศิลปะ (2545) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยคัดสรรที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของวัยรุ่นตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์ผลข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยแบบพหุคูณ ปรากฏว่า มีตัวแปร 4 ตัวแปร จาก 7 ตัวแปรที่สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมประชาธิปไตยของวัยรุ่นตอนปลาย ซึ่งได้แก่ ปัจจัยดังต่อไปนี้คือ 1) การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ 2) การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม 3) เพศ และ 4) การรับรู้ข่าวสารประชาธิปไตย เป็นปัจจัยคัดสรรที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของวัยรุ่นตอนปลาย

ศรีเพ็ญ ช่างไชสง (2540 : 178) ได้ทำการศึกษาเรื่อง คุณลักษณะพึงประสงค์ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในทศวรรษหน้า พบว่า

1. บุคลิกภาพ ควรมีกิริยาจาสุภาพเรียบร้อย ไม่ก้าวร้าว มีสัจจะพูดจริงทำจริง มีการวางตัวที่เหมาะสม มีความละเอียด สุขุม รอบคอบ สามารถสรุปประเด็นได้ดี มีความรวดเร็ว ในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง มีความเปิดเผย ตรงไปตรงมา มีปฏิภาณไหวพริบเป็นเลิศในการแก้ปัญหา มีความหนักแน่น มั่นคง มีความกระตือรือร้น และตื่นตัวอยู่เสมอ มีความ

อ่อนนุ่มต่อมคน มีอารมณ์เยือกเย็น มีความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว มีความอดทนและอดกลั้นสูง
เชื่อมั่นในอุดมการณ์ และมีความเป็นสุภาพบุรุษ

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม ควรมีความซื่อสัตย์ สุจริต
มีความยุติธรรมรู้จักให้อภัย เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว
ปฏิบัติตนตามกฎหมายบ้านเมืองผสมผสานหลักรัฐศาสตร์ รักษาจิตสำนึกให้ถูกต้องและ
ชอบธรรมอยู่เสมอและมีหลักในการดำเนินชีวิตส่วนตัวและในการบริหารประเทศ

จริยา เจริญสุภาโส (2538 : 74) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองกับ
การไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเปิดรับ
ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ไม่มี
ความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง เพศและระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์
กับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนมีทัศนคติต่อการซื้อขายนะแนนเสียงเป็น
เรื่องธรรมดาและความสำคัญทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย อยู่ในระดับปานกลาง

ชาญศักดิ์ ถวิล (2534 : 121) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การซื้อ - ขาย คะแนนเสียงเลือกตั้ง
ศึกษากรณีการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ.2529 ในเขตตำบลแขวงบาดาล อำเภอ
สมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า การที่ประชาชนทุกกลุ่มยอมซื้อ - ขาย คะแนนเสียง
ในการเลือกตั้งนั้นเนื่องจากเหตุผลดังนี้

1. ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยและ
ไม่เห็นความสำคัญของการเลือกตั้งการมีผู้แทนราษฎร ดังนั้น ผู้สมัครจึงใช้วิธีการชก้างหรือ
โน้มน้าวใจ โดยการให้ผลประโยชน์ ในส่วนของผู้มีระดับการศึกษาดี ก็มีการขายคะแนนเสียง
นั้น แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยจะต้องเกิดการเรียนรู้ทางสังคมการเมือง
ที่จะหล่อหลอมให้เกิดการดำรงชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยไม่ใช่เกิดจากการศึกษา ตามระบบ
ศึกษาเพื่อออกมาประกอบอาชีพ

2. การที่ผู้สมัครสามารถใช้วิธีการให้ผลประโยชน์เฉพาะหน้า หรือผลประโยชน์
ใกล้ตัว ได้อย่างประสบผลสำเร็จ เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม
การเมือง จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมในการซื้อ - ขาย คะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นสภาพสะท้อน
ความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของไทยที่ได้สะสมติดต่อกันมา
เป็นเวลานาน การซื้อ - ขาย คะแนนเสียงและระบบหัวคะแนน เป็นเพียงปัญหารูปธรรมที่
ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด และมีผลกระทบต่อ การปกครองและการบริหารประเทศอย่าง
ชัดเจน

จิตรา พรหมชุติมา (2541 : 74) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิจัยพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเมืองของประชาชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานครจะรับรู้จากสื่อโทรทัศน์ สำหรับความสนใจทางการเมืองของประชาชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพฯ ปรากฏว่า จะให้ความสนใจไม่มากนักแต่ประชาชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพฯ จะมีความรู้ทางการเมืองอยู่ในระดับสูง การที่ประชาชนในชุมชนแออัดมีความรู้ด้านการเมืองมาก ดังนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพฯ ได้รับอิทธิพลจากสื่อ โดยเฉพาะในโทรทัศน์ ซึ่งสื่อเหล่านี้ย่อมมีส่วนช่วยให้ประชาชนในชุมชนแออัดได้รับความรู้ทางการเมืองเป็นอย่างดี

2. ทักษะคิด ความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนในชุมชนแออัด ที่มีต่อการเลือกตั้งประชาชนมีความคิดเห็นว่าเป็นสิทธิมากกว่าเป็นหน้าที่ สำหรับทักษะคิดความเห็นเกี่ยวกับนักการเมืองเป็นไปในเชิงลบมากกว่าในเชิงบวก และเห็นว่า การเลือกตั้งมีการซื้อสิทธิขายเสียงกันมาก แต่อย่างไรก็ดี การไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพราะต้องการคนดีเข้าสภานอกจากนี้ประชาชนในชุมชนแออัดจะมีความเชื่อและอุดมการณ์ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

3. การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนแออัด จะมีบทบาทแค่กิจกรรมเฝ้ามองดูมากกว่าจะมีบทบาทในกิจกรรมเชื่อมโยงหรือเป็นกิจกรรมเข้าสู่การเมือง

4. ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจที่ทำให้ประชาชนในชุมชนแออัด ไปเลือกตั้งเพราะอยากได้ผู้แทนดี ดังนั้น คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ได้รับการเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ดีการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะได้รับเลือกตั้งหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับนำในชุมชน การรณรงค์หาเสียงของผู้สมัคร และบทบาทของผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย สำหรับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในชุมชนแออัด จะพบเห็นพฤติกรรมแจกเงินมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตามประชาชนในชุมชนแออัดไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมแจกเงินของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือหัวคะแนน

5. เมื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป กับผู้ที่มีการศึกษาค่ำกว่าระดับปริญญาตรี จะพบว่า ผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไปจะมีความสนใจทางการเมือง มีทัศนคติในทางการเมือง มีบทบาทการเข้าร่วมทางการเมืองและพฤติกรรมในการออกเสียงเลือกตั้งสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาค่ำกว่าระดับปริญญาตรี

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษา ค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี หลักการ ผลงานทางวิชาการ และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ศึกษาไว้ อาทิ ภูษิตร์ ชันติกุล , ชนาธิป บุญมัน , สุจิตรา วงศ์สุรไกร , วรทิพย์ มีมาก และคณะ , พรอัมรินทร์ พรหมเกิด , สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย และนักวิชาการอีกหลายท่าน ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง “รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้นมาประมวลเข้าด้วยกัน และให้ทำการสรุปผลออกเป็น 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยภายในของบุคคล ปัจจัยภายนอกของบุคคล และปัจจัยสภาพทางการเมือง เป็นตัวแปรอิสระ ที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นำเข้าสู่กระบวนการแล้ว กำหนดตัวแปรตาม ซึ่งมีองค์ประกอบที่ศึกษาครั้งนี้จำนวน 7 ด้าน เพื่อสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้จัดทำตารางสังเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังจะเสนอในตารางที่ 2 และผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำมากำหนดเป็น โครงสร้างความสัมพันธ์ ดังแสดงในแผนภาพที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางสรุปผลวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน

ปัจจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน	สิทธิตัดสินใจ (2557 :)	เอกภาพ พลซื่อ (2556 : 57)	คณาจารย์ อุดรพิภพ (2554:87)	สมบัติ ดำรงชัยวงศ์	สายทิพย์ สุดพิภพ (2541:6)	อัมรินทร์ พรหมเกิด	วรทิพย์ มีมากและคณะ	คณาจารย์ อุดรพิภพ (2554:87)	Amond and	Milbart (1977:12-19)	David F. Roth & Frank L.	Herbert Mc Closky.	Norman H. Nie and Sidney	Cohen and Wills(1985:15)	รวม
ความสนใจในการเมือง	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓						7
เจตคติต่อการเมือง				✓		✓		✓				✓			4
อุดมการณ์ประชาธิปไตย		✓		✓		✓					✓				4
การเห็นคุณค่าทางการเมือง		✓	✓	✓		✓					✓				5
วัฒนธรรมการเมือง			✓	✓											3
การกล่อมเกลางานการเมือง			✓	✓								✓			3
การส่งเสริมจากภาครัฐ	✓			✓			✓							✓	4
การส่งเสริมจากประชาสังคม	✓			✓			✓							✓	4
เลื่อมใสในตัวนักการเมือง		✓	✓			✓		✓							4
เลื่อมใสในพรรคการเมือง		✓	✓			✓		✓							4
สภาพแวดล้อมทางการเมือง			✓	✓								✓			3
การพัฒนาการเมือง				✓		✓						✓			3

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ พฤติกรรม ทางการเมือง ของประชาชน	สิทธิศักดิ์พัฒนาชัย (2557 :)	เอกภาพ พลซื่อ (2556 : 57)	คมคาย อุดรพิมพ์ (2554:87)	สมบัติ ดำรงบุญวงศ์	สายพิณ สุดดิพันธ์(2541:6)	อัมรินทร์ พรหมเกิด	วรทิพย์ มีมกและคณะ	คมคาย อุดรพิมพ์(2554:87)	Amond and	Milbart* (1977:12-19)	David F. Roth & Frank L.	Herbert Mc Closky.	Norman H. Nie and Sidney	Cohen and Wills(1985:15)	รวม
การติดตามข่าวสารทางการเมือง	√	√					√	√	√	√	√		√		8
การรณรงค์หาเสียง	√	√		√	√		√		√	√		√	√		8
การใช้สิทธิเลือกตั้ง	√	√		√	√		√		√	√			√		8
การเข้าร่วมกิจกรรม	√	√					√	√	√				√		6
การติดต่อกับนักการเมือง	√	√			√		√		√	√	√		√		8
การชุมนุมทางการเมือง		√		√	√		√		√	√			√		7
การสมัครเป็นสมาชิก	√	√			√		√	√	√	√			√		8

จากตาราง พบว่า นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนเพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ความสนใจในเมือง เจตคติต่อการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การเห็นคุณค่าทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การกล่อมเกลางานทางการเมือง การส่งเสริมจากภาครัฐ การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง สภาพแวดล้อมทางการเมือง การพัฒนาการเมือง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมพรรคการเมือง/กลุ่มการเมือง การติดต่อกับนักการเมือง การชุมนุมทางการเมืองและการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

แผนภาพที่ 5 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบมุ่งพรรณนาปรากฏการณ์ (Descriptive Research) ได้ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้วิธีการในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีวิธีดำเนินการแบ่งเป็น ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากตำรา เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากตำรา เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์และสังเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบหรือปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ประกอบด้วย 1) ความสนใจทางการเมือง 2) เจตคติต่อการเมือง 3) อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย 4) การเห็นคุณค่าทางการเมือง 5) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย 6) การกล่อมเกลางานการเมือง 7) การส่งเสริมจากภาครัฐ 8) การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม 9) ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง 10) ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง 11) สภาพแวดล้อมทางการเมือง และ 12) พัฒนาการทางการเมือง

ส่วนการแสดงออกทางการเมืองจากประชาชน ประกอบด้วย 1) การติดตามข่าวสารทางการเมือง 2) การรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง 3) การใช้สิทธิเลือกตั้ง 4) การเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมือง และกลุ่มการเมือง 5) การติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง 6) การชุมนุมทางการเมืองและ 7) การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

2.การคัดสรรปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ดังนี้

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุระหว่าง 18 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีจำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น จำนวน 15,429,425 คน

2.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้ที่มีอายุระหว่าง 18 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 400 คน โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ทาโรยามาเน (Taro Yamane.1970 : 580-581)

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} \text{ เมื่อระดับนัยสำคัญเท่ากับ } .01 (\alpha = .01)$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.1 ($\alpha = .01$)

$$n = \frac{15,429,425}{1 + 15,429,425 (.05)^2}$$

$$n = 399.99 \sim 400 \text{ คน}$$

เมื่อได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ผู้วิจัยมีขั้นตอนการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่มหลายขั้นตอน (Multi-Stage Cluster Sampling) (May.1997 : 21) โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) แบ่งพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นกลุ่มจังหวัด จำนวน 5 กลุ่ม คือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย หนองคาย อุดรธานี และหนองบัวลำภู

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครพนม มุกดาหาร สกลนคร และบึงกาฬ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา สุรินทร์ บุรีรัมย์ และชัยภูมิ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จำนวน 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัด
ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร และอำนาจเจริญ (พ.ร.ฎ.ว่าด้วยการบริหารงานจังหวัด
และกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ.2551) ดังจะอธิบายเป็นตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางข้อมูลการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ลำดับ	จังหวัด	ผู้มีสิทธิ	ผู้มาใช้สิทธิ	ร้อยละ	กลุ่มจังหวัด
1	เลย	481,529	284,225	59.03	อีสานตอนบน 1
2	หนองบัวลำภู	378,303	189,380	50.06	
3	อุดรธานี	1,169,442	535,823	45.82	
4	หนองคาย	384,217	170,220	44.30	อีสานตอนบน 2
5	บึงกาฬ	303,109	167,732	55.34	
6	มุกดาหาร	256,783	157,094	53.39	
7	นครพนม	528,162	276,355	52.32	อีสานตอนกลาง
8	สกลนคร	845,507	393,496	46.54	
9	กาฬสินธุ์	756,663	398,779	52.70	
10	มหาสารคาม	743,006	348,497	46.90	อีสานตอนล่าง 1
11	ขอนแก่น	1,376,788	623,478	45.28	
12	ร้อยเอ็ด	1,013,315	456,715	45.07	
13	ชัยภูมิ	867,538	404,974	46.68	อีสานตอนล่าง 2
14	บุรีรัมย์	1,163,628	500,107	42.98	
15	สุรินทร์	1,027,473	437,428	42.57	
16	นครราชสีมา	1,985,098	806,995	40.65	อีสานตอนล่าง 2
17	ยโสธร	417,432	225,549	54.03	
18	อุบลราชธานี	1,353,950	662,950	48.96	
19	ศรีสะเกษ	1,093,517	530,031	48.47	
20	อำนาจเจริญ	283,965	137,598	48.46	
	รวม	15,429,425	7,707,426	49.95	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ข้อมูลการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา วันอาทิตย์ที่ 30
มีนาคม พ.ศ. 2557.

2) เลือกกลุ่มตัวอย่างแต่ละจังหวัดในแต่ละกลุ่ม โดยใช้พื้นที่ (Area Sampling) ของจังหวัดที่ประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งที่มากที่สุด โดยใช้การหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบสัดส่วน (กัลยา วาณิชยบัญชา. 2553 :15-16) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจังหวัด

ที่	จังหวัด	จำนวน อำเภอ	จำนวนผู้มีสิทธิ์ เลือกตั้ง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
1	จังหวัดเลย	14	481,529	68
2	จังหวัดบึงกาฬ	8	303,109	43
3	จังหวัดกาฬสินธุ์	18	756,663	107
4	จังหวัดชัยภูมิ	16	867,538	123
5	จังหวัดยโสธร	9	417,432	59
	รวม	65	2,826,271	400

3) ผู้วิจัยทำการหาหน่วยตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลากหาอำเภอจากจังหวัดละ 3 อำเภอ รวมได้ทั้งหมด 15 อำเภอ และจับสลากเพื่อสุ่มหาตำบลจากอำเภอ ๆ ละ 3 ตำบล ได้ทั้งหมด 45 ตำบล และสุ่มจับสลากหาหน่วยหมู่บ้านตำบล ๆ ละ 3 หมู่บ้าน รวมทั้งหมด 5 จังหวัด ได้จำนวน 135 หมู่บ้าน

4) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์จากประชาชนในหมู่บ้านที่ได้สุ่มตัวอย่างไว้เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2.2 ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.2.1 ตัวแปรอิสระ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 3 ปัจจัยหลัก 12 ปัจจัยย่อย หรือ 12 ตัวบ่งชี้

2.2.2 ตัวแปรตาม คือ การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.1 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือมาจากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเครื่องมือนั้นมาปรับข้อความ

เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการวิจัยในครั้งนี้ ภายใต้การควบคุมดูแลและให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีลักษณะดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมือง

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็น ปัจจัยภายในของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม มี 4 ปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความสนใจในการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และการเห็นคุณค่าทางการเมือง

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นปัจจัยภายนอกของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม มี 4 ปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ ได้แก่ วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย การกล่อมเกลາทางการเมือง การส่งเสริมจากภาครัฐ และการส่งเสริมจากภาคประชาสังคม

ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการเมือง ประกอบด้วย แบบสอบถามเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางการเมือง การบริหาร มี 4 ปัจจัยย่อย ได้แก่ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง สภาพแวดล้อมทางการเมืองและการพัฒนาทางการเมือง

ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย แบบสอบถามเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ มี 7 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมือง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้ง การเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมือง การติดต่อประสานงานกับนักการเมือง การชุมนุมทางการเมือง และการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

2.3.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการแสดงออกทางการเมือง ตลอดจนหลักการแสดงออกทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดที่ครอบคลุมกับปัญหาการวิจัย

2) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถาม โดยเฉพาะประเภทแบบตรวจสอบรายการ (Check List) มาตรฐานประมาณค่า (Rating Scale) และปลายเปิด (Opened End)

3) ร่างแบบสอบถามให้ครอบคลุมกับปัญหาการวิจัย

4) นำร่างแบบสอบถามไปเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย

5) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถาม

6) นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูล

2.3.3 การหาคุณภาพเครื่องมือ

1) การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญเป็นการนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญให้พิจารณาและทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาและภาษาโดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ และนิยามศัพท์โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจะใช้ดุลยพินิจพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์การวิจัย โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนน ดังนี้

-1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและนิยามศัพท์

0 เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์การวิจัย

+1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้วเห็นว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนิยามศัพท์การวิจัย

โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ดังต่อไปนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.บุภาพร ยุภาศ วุฒิศาสตร์ ร.ด.
(รัฐประศาสนศาสตร์) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2. รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร วุฒิศาสตร์
ปร.ด. (ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาภูมิภาค) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรรณคำ วุฒิศึกศึกษา กศ.ค.
(วิจัยและประเมินผลการศึกษา) ตำแหน่ง รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏมหาสารคาม

4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ วุฒิศึกศึกษา ปร.ค.
(ประชากรศาสตร์) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์
เพื่อการพัฒนาภูมิภาค มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวรรณ อภัยวงศ์ วุฒิศึกศึกษา กศ.ม. (ภาษาไทย)
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม

2) การนำไปทดลองใช้ (Try Out) นำแบบสอบถามไปทดสอบกับประชาชน
ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือจังหวัดอื่น ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
ครั้งนี้ จำนวน 52 คน แล้วนำมาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์
สหสัมพันธ์อย่างง่าย (Item Total Correlation) ได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.238-0.663
และมีค่าอำนาจจำแนกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นำแบบสอบถามวิเคราะห์ค่า IOC
ปรากฏว่าได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 -1.00 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability)
ทั้งฉบับโดยใช้การวิเคราะห์ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ
ครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 100) ได้ค่าเท่ากับ 0.967 แสดงว่าแบบสอบถาม
มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด จึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

เกณฑ์การพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป หากข้อใดมีค่าไม่
ถึงเกณฑ์ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงข้อความของคำถามจากนั้นก็ให้นำเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบ
อีกครั้ง จนกว่าข้อคำถามทุกข้อจะมีค่าผ่านเกณฑ์ ดังกล่าวข้างต้น

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

2.4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือรายงานตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
มหาสารคาม ถึงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการประสาน
ขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่การวิจัย แล้วผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการ
ออกสู่มสัณภาษณ์/สอบถามกลุ่มตัวอย่างตามบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านเป้าหมาย
รายชื่อผู้ช่วยวิจัย มีดังนี้

1) นายวิระ มณีจันทร์	ผู้ประสานงานในเขต จังหวัดเลย
2) นายบุญมา พันดวง	ผู้ประสานงานในเขต จังหวัดบึงกาฬ
3) นายไวพจน์ นาทองทิพย์	ผู้ประสานงานในเขต จังหวัดกาฬสินธุ์
4) นายนันท์ธนากร สรเพชร	ผู้ประสานงานในเขต จังหวัดชัยภูมิ
5) นายอนุชน เพี้ยวงษ์	ผู้ประสานงานในเขต จังหวัดยโสธร

2.4.2 ทำการตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนว่ามีความสมบูรณ์

กล่าวคือ ผู้ตอบแบบสอบถามได้ตอบข้อคำถามครบถ้วนหรือไม่ โดยหากแบบสอบถามฉบับใดไม่สมบูรณ์ก็จะนำฉบับใหม่ไปแจกเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างตอบให้สมบูรณ์ครบทุกข้อจนได้แบบสอบถามครบถ้วนสมบูรณ์ จำนวน 400 ฉบับ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปเป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.5.1 ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์และถูกต้องของการตอบแบบสอบถาม ปรากฏว่ามีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกฉบับ

2.5.2 บันทึกข้อมูลจากแบบสอบถามลงโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

2.5.3 การจัดกระทำข้อมูลเพื่อเตรียมการวิเคราะห์ ดังนี้

1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List) ทำการลงรหัสข้อมูลตามคุณลักษณะของข้อมูล

2) แบบสอบถาม ประเภทการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน เป็นแบบสอบประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งมีหลักเกณฑ์การให้คะแนนในการวัดระดับความคิดเห็น/พฤติกรรมตามมาตรวัดแบบลิเคอร์ท (Likert Scale) (ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2553 : 85) แบ่งค่าของคำตอบเป็น 5 ระดับ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ระดับคะแนนความคิดเห็นและพฤติกรรม

เกณฑ์ความคิดเห็น/พฤติกรรม	ระดับคะแนน
เห็นด้วยมากที่สุด/เป็นจริงมากที่สุด	5
เห็นด้วยมาก/เป็นจริงมาก	4
เห็นด้วยปานกลาง/เป็นจริงปานกลาง	3
เห็นด้วยน้อย/เป็นจริงน้อย	2
เห็นด้วยน้อยที่สุด/เป็นจริงน้อยที่สุด	1

จากนั้นทำการแบ่งช่วงระดับคะแนนด้วยวิธีการหาความกว้างของอันตรภาคชั้น (รังสรรค์ สิงห์เลิศ, 2551 : 335) ออกเป็น 5 ช่วง เพื่อแปลความหมายจากผลคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนช่วงที่ต้องการ}}$$

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

จึงทำการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 - 5.00	หมายถึง ระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 - 4.20	หมายถึง ระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 - 3.40	หมายถึง ระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 - 2.60	หมายถึง ระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.80	หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

2.6 สถิติที่ใช้และการวิเคราะห์ข้อมูล

2.6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) โดยแสดงเป็นจำนวน และค่าร้อยละ (Percentage)

2.6.2 วิเคราะห์ปัจจัยและการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

2.6.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) (สำราญ มีแจ้ง.2557 : 31)

2.6.4 การวิเคราะห์ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Opened End) เป็นข้อความที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นโดยการเขียนเป็นข้อความมา ข้อมูลนี้ถือว่าเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำไปวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการจัดกลุ่มประเด็นสำคัญ แล้ว Coding ถ้อยคำสำคัญ จากนั้นสรุปเรียบเรียงถ้อยคำใหม่ โดยการอธิบายขยายความ เพื่อให้เกิดความชัดเจน รายละเอียดได้เรียงลำดับจากความสำคัญมากไปหาน้อย

ระยะที่ 2 การสร้างและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2 นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบการ
แสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีวิธีการอยู่ 3 ขั้นตอน คือ

**ขั้นตอนที่ 1 ร่างรูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ**

ขั้นตอนนี้นำผลการวิเคราะห์จากระยะที่ 1 ร่วมกับการบูรณาการจากแนวคิด
ทฤษฎี และงานวิจัยในบทที่ 2 มาร่างรูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของ
ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายละเอียดหน้า 148)

**ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ**

ขั้นตอนนี้นำผลจากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม
(Focus Group Discussion : FGD) เพื่อวิพากษ์และอภิปรายเพื่อให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์
จากการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของรูปแบบ (Construct Model) ดังรายละเอียด ดังนี้

1. กำหนดคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมสนทนากลุ่ม ในการวิพากษ์รูปแบบ
การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ

ที่มีเกณฑ์ ดังนี้

- 1.1 ตัวแทนนักวิชาการ จำนวน 5 คน
- 1.2 ตัวแทนนักการเมือง จำนวน 5 คน
- 1.3 ผู้นำชุมชน/ตัวแทนภาคประชาชนจำนวน 5 คน

2. จัดทำและสร้างคู่มือการจดสนทนากลุ่ม (Focus Group Guide) ที่ประกอบด้วยร่างรูปแบบที่ได้ร่างขึ้น และประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยหรือองค์ประกอบหรือตัวบ่งชี้ให้กับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้ศึกษาก่อนเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างรูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. เชิญผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ในวันที่ 23 เดือน เมษายน พ.ศ. 2559 เวลา 09.00 - 15.00 น. ณ ห้องประชุมรับรอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร

4. สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ร่วมสนทนากลุ่มเพื่อปรับปรุงร่างรูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์มากขึ้น เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Model)

5. เครื่องมือสำหรับการวิจัย

- 5.1 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

5.2 แบบสรุปร่างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- 5.3 เครื่องบันทึกเสียงการสนทนากลุ่ม

- 5.4 กล้องถ่ายรูป

โดยมีผู้ช่วยวิจัย ได้แก่ นายยุทธชัย โสภกาไส, น.ส.พิศุล มีมานะ น.ส.เกวดี อ่อนเรือง และนายศุภสิทธิ์ ลินทมาตย์ เพื่อดำเนินการบันทึกข้อมูล ถ่ายภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลถอดคำพูดและอื่น ๆ ในการวิจัยขั้นตอนนี้

ขั้นตอนที่ 3 ยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขั้นตอนที่ 3 นำผลจากขั้นตอนที่ 2 ที่ได้จากการพัฒนารูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งในขั้นตอนที่ 3 ใช้เทคนิคกระบวนการเชิงพินิจ (Rational Technique) โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Connoisseurship)

เพื่อยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบ (Model) ดังรายละเอียด ดังนี้

1. จัดทำสำเนารูปแบบที่ผ่านการพัฒนาในขั้นตอนที่ 2
2. สร้างเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ
3. ประสานงานกับผู้เชี่ยวชาญเป็นรายบุคคล
4. สร้างแบบประเมินเพื่อเป็นเครื่องมือ เพื่อยืนยันรูปแบบการแสดงออกทาง

การเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยใช้หลักการของสตัฟเฟิลบีม

(Stufflebeam, 2005)

5. วิเคราะห์การประเมินรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อยืนยันความถูกต้องเหมาะสมของรูปแบบ โดยใช้หลักการของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 2005) เป็นกรอบในการตรวจสอบคุณภาพการประเมินเพื่อยืนยัน โดยมีองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

5.1 ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) เป็นส่วนแรกที่จะประเมินได้ว่ารูปแบบมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริง ประหยัดสำหรับการลงทุน คุ่มค่าและเหมาะสม

5.2 ด้านความเหมาะสม (Propriety) เป็นส่วนที่สองของการประเมินได้ว่ารูปแบบเมื่อนำไปใช้แล้วคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล ไม่ทำให้เกิดผลเสียหายกับผู้ใด

5.3 ด้านอรรถประโยชน์ (Utility) เป็นส่วนที่สามที่สามารถประเมินได้ว่ารูปแบบให้ข้อมูลได้ ตรงตามผู้เกี่ยวข้องอยากรู้ นำไปใช้ประโยชน์สำหรับการพัฒนาและปรับปรุงได้จริง โดยเฉพาะถ้าสามารถใช้ข้อมูลช่วยในการปรับปรุงตนเองในระดับบุคคล

5.4 ด้านความถูกต้อง (Accuracy) เป็นส่วนสุดท้ายที่สามารถประเมินได้ว่ารูปแบบมีความถูกต้องให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ กล่าวคือ ตัวบ่งชี้และปัจจัยสามารถวัดได้จริง ได้ข้อมูลตามความเป็นจริง ผลการประเมินมีความเป็นปรนัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เข้ามาใช้ในการทำวิจัยด้วยหลักการผสมผสานวิธี ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะที่ 1 นี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการแสดงออกและเพื่อที่จะวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยตั้งสมมติฐานว่า ความสนใจในการเมือง เจตคติต่อการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การเห็นคุณค่าทางการเมือง วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย การกล่อมเกลາทางการเมือง การส่งเสริมจากภาครัฐ การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม ความเลื่อมใสศรัทธาต่อการเมือง ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง สภาพแวดล้อมทางการเมือง และการพัฒนาการเมือง สามารถส่งผลหรือพยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้

เพื่อความสะดวกในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์แต่ละตัวแทนความหมาย ดังนี้

- X_1 : ความสนใจในการเมือง
- X_2 : เจตคติต่อการเมือง
- X_3 : อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
- X_4 : การเห็นคุณค่าทางการเมือง
- X_5 : วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย
- X_6 : การกล่อมเกลາทางการเมือง
- X_7 : การส่งเสริมจากภาครัฐ
- X_8 : การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม

X_9	:	ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง
X_{10}	:	ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง
X_{11}	:	สภาพแวดล้อมทางการเมือง
X_{12}	:	การพัฒนาการทางการเมือง
y	:	การแสดงออกทางการเมือง
r	:	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน
R	:	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	:	สัมประสิทธิ์การพยากรณ์
a	:	ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์
$SE.b$	:	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์
$SE.est$	:	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์
b	:	สัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ซึ่งพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
β	:	สัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวพยากรณ์ซึ่งพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน
$\hat{y}$	:	การแสดงออกทางการเมืองที่ได้จากการพยากรณ์ด้วยตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
$\hat{z}$	:	การแสดงออกทางการเมืองที่ได้จากการพยากรณ์ด้วยตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาระดับการแสดงออกและการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แยกนำเสนอเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพอธิบายดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	219	54.75
หญิง	182	45.25
รวม	400	100.00
อายุ		
18- 30 ปี	126	31.50
31 - 45 ปี	192	48.00
46 ปีขึ้นไป	82	20.50
รวม	400	100.00
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	81	20.25
มัธยมศึกษาตอนต้น	52	13.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย	137	34.25
อนุปริญญา	31	7.75
ปริญญาตรี	86	21.50
สูงกว่าปริญญาตรี	13	3.25
รวม	400	100.00
อาชีพ		
นักศึกษา	58	14.50
ค้าขาย	79	19.50
รับจ้างทั่วไป	64	16.00
เกษตรกร	128	32.00
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	54	13.50
อื่น ๆ	17	4.25
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 6 พบว่า ผู้ที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ร้อยละ 54.75 อายุของผู้ที่ตอบแบบสอบถามมีอายุอยู่ระหว่าง 31- 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 48.00 ระดับการศึกษาของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีผู้ที่จบมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด ร้อยละ 34.25 รองลงมาคือ ปริญญาตรี ร้อยละ 21.50 และน้อยที่สุดคือ ระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 3.25 ส่วนอาชีพของผู้ที่แบบสอบถาม พบว่า มีอาชีพเกษตรกร ตอบแบบสอบถามมากที่สุด ร้อยละ 32.00 รองลงมาคือ อาชีพค้าขาย ร้อยละ 19.50 และอาชีพที่ตอบแบบสอบถาม น้อยที่สุดคือ อาชีพอื่น ๆ อยู่ที่ร้อยละ 4.25

ส่วนที่ 2 ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และแปลผลการแสดงออกทางการเมือง ทั้งโดยรวมรายด้านและรายข้อสามารถแบ่งออกดังดังนี้

1. ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน โดยรวมและรายด้าน		ระดับการแสดงออก		
		$\bar{X}$	S.D	แปลผล
ด้านที่ 1	การติดตามข่าวสารทางการเมือง	3.74	0.72	มาก
ด้านที่ 2	การรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง	3.74	0.80	มาก
ด้านที่ 3	การใช้สิทธิเลือกตั้ง	3.73	0.76	มาก
ด้านที่ 4	การเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมือง และ กลุ่มการเมือง	2.83	1.24	ปานกลาง
ด้านที่ 5	การติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง	3.11	1.06	ปานกลาง
ด้านที่ 6	การชุมนุมทางการเมือง	3.04	1.07	ปานกลาง
ด้านที่ 7	การสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	3.41	0.87	มาก
รวม		3.74	0.97	มาก

จากตารางที่ 7 พบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.72) เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง ด้านการติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง และด้านการชุมนุมทางการเมืองเมื่อเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.72) รองลงมาคือด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.80) ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.76) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง ($\bar{X} = 2.83$, S.D. = 1.24)

2. ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและรายด้าน ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 8 - 14 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง และรายข้อ

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง	ระดับการแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1. ได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองจากสื่อโทรทัศน์	3.83	1.03	มาก
2. ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองผ่านเสียงตามสายในชุมชน	3.37	1.08	ปานกลาง
3. ได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองจากการสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนในชุมชน	3.42	0.77	มาก
4. ติดตามเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองการปกครองผ่านทางหนังสือพิมพ์ วารสารหรือบทความอื่น ๆ	3.58	1.07	มาก
5. ติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์และสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ	3.38	1.11	ปานกลาง
รวม	3.74	0.72	มาก

จากตารางที่ 8 พบว่าระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง โดยรวม อยู่ในระดับมาก

($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = 1.03) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งห้าข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ข้อ คือ ข้อที่ 1 ท่านได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองจากสื่อโทรทัศน์ ข้อที่ 3 ท่านได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองจากการสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนในชุมชน ข้อที่ 4 ท่านติดตามเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองการปกครองผ่านทางหนังสือพิมพ์ วารสารหรือบทความอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ คือ ข้อที่ 5 ท่านติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์และสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ ข้อที่ 2 ท่านติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองผ่านเสียงตามสายในชุมชน เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้แก่ ท่านได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองจากสื่อโทรทัศน์ ($\bar{X}$ = 3.83, S.D. = 1.03) ท่านติดตามเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองการปกครองผ่านทางหนังสือพิมพ์ วารสารหรือบทความอื่น ๆ ($\bar{X}$ = 3.58, S.D. = 1.07) และท่านได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองจากการสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนในชุมชน ($\bar{X}$ = 3.42, S.D. = 0.77) ตามลำดับ

ตารางที่ 9 ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง และรายชื่อ

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง	ระดับการแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1. เคยแนะนำให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามสิทธิ์	3.49	1.15	มาก
2. ไปลงคะแนนเสียงผู้สมัครเพราะคำชี้แนะหรือเชิญชวนจากการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง	3.31	1.19	ปานกลาง
3. การหาเสียงด้วยการเคาะประตูบ้านเป็นการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอีกวิธีหนึ่ง	3.42	1.13	มาก
4. ในช่วงเวลาใกล้วันเลือกตั้งท่านเคยได้รับเสียงตามสายให้ไปเลือกตั้ง	3.56	0.95	มาก
5. การรณรงค์หาเสียงเพื่อชี้แจงนโยบายพรรคหรือแนวทางการทำงานของผู้สมัคร เป็นสิ่งสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง	3.58	1.01	มาก
รวม	3.74	0.80	มาก

จากตารางที่ 9 พบว่าระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านการรณรงค์หาเสียง โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งห้าข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ข้อ คือข้อที่ 1. ท่านเคยแนะนำให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามสิทธิ์ข้อที่ 3. การหาเสียงด้วยการเคาะประตูบ้านเป็นการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอีกวิธีหนึ่งข้อที่ 4. ในช่วงเวลาใกล้วันเลือกตั้งท่านเคยได้รับเสียงตามสายให้ไปเลือกตั้งและข้อที่ 5. การรณรงค์หาเสียงเพื่อชี้แจงนโยบายพรรคหรือแนวทางการทำงานของผู้สมัคร เป็นสิ่งสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง อยู่ในระดับปานกลางจำนวน 1 ข้อ คือ ข้อที่ 2. ท่านไปลงคะแนนเสียงผู้สมัครเพราะคำชี้แนะหรือเชิญชวนจากการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 5. การรณรงค์หาเสียงเพื่อชี้แจงนโยบายพรรคหรือแนวทางการทำงานของผู้สมัคร เป็นสิ่งสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 1.01) ข้อที่ 4. ในช่วงเวลาใกล้วันเลือกตั้งท่านเคยได้รับเสียงตามสายให้ไปเลือกตั้ง ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.95) และข้อที่ 1. ท่านเคยแนะนำให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามสิทธิ์ ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 1.15) ตามลำดับ

ตารางที่ 10 ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และรายข้อ

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง	ระดับการแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1. ไปใช้สิทธิทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น	4.12	1.04	มาก
2. ไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับชาติทุกครั้ง	3.90	1.13	มาก
3. ได้ชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ	3.82	1.01	มาก
4. เคยเข้าร่วมการรณรงค์เลือกตั้งหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ	3.38	1.20	ปานกลาง
5. ประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเพื่อกระตุ้นให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ	3.51	1.13	มาก

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง	ระดับการแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
6. เห็นด้วยกับการเสียสิทธิ์หากไม่ไปลงคะแนนเสียง เลือกตั้ง สส, สว.	3.66	1.17	มาก
7. รัฐออกกฎหมายที่เข้มงวดกับผู้สมัครแล้วทำผิด กฎหมาย	3.74	0.04	มาก
รวม	3.73	0.76	มาก

จากตารางที่ 10 พบว่าระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือการไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.73, S.D. = 0.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งเจ็ดข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 6 ข้อ คือข้อที่ 1. ท่านไปใช้สิทธิทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ข้อที่ 2. ท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับชาติทุกครั้ง ข้อที่ 3. ท่านได้ชักชวนเพื่อนบ้าน ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ข้อที่ 5. ท่านประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเพื่อกระตุ้นให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ข้อที่ 6. ท่านเห็นด้วยกับการเสียสิทธิ์หากไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สส, สว. และข้อที่ 7. รัฐออกกฎหมายที่เข้มงวดกับผู้สมัครแล้วทำผิดกฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อที่ 4. ท่านเคยเข้าร่วมการรณรงค์เลือกตั้งหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติเมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 1. ท่านไปใช้สิทธิทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ($\bar{X}= 4.12, S.D. = 1.04$) ข้อที่ 2. ท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับชาติทุกครั้ง ($\bar{X}= 3.90, S.D. = 1.13$) และข้อที่ 3. ท่านได้ชักชวนเพื่อนบ้าน ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ($\bar{X}= 3.82, S.D. = 1.01$) ตามลำดับ

ตารางที่ 11 ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมือง และกลุ่มการเมือง และรายชื่อ

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง	ระดับการแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1.สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหนึ่งในช่วงระหว่างการรณรงค์หาเสียงของนักการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติ	2.96	1.38	ปานกลาง
2.สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเมือง เช่น กลุ่มพวม. หรือกลุ่มนปช.หรือกลุ่มอื่น ๆ การชุมนุมประท้วง	2.78	1.43	ปานกลาง
3.เคยเข้าร่วมหาเสียงให้กับนักการเมืองด้วยการติดป้ายหาเสียงติดสติ๊กเกอร์	2.92	1.31	ปานกลาง
4.เคยบริจาคเงินช่วยเหลือพรรคฯหรือกลุ่มทางการเมือง	2.63	1.39	ปานกลาง
5. ท่านเคยเข้าร่วมประชุมพรรคหรือกลุ่มทางการเมือง	2.89	1.34	ปานกลาง
รวม	2.83	1.24	ปานกลาง

จากตารางที่ 11 พบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.83, S.D. = 1.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งห้าข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 1.ท่านสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหนึ่งในช่วงระหว่างการรณรงค์หาเสียงของนักการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติ ($\bar{X}$ = 2.96, S.D. = 1.38) ข้อที่ 2.ท่านเคยร่วมหาเสียงให้กับนักการเมืองหรือกลุ่มทางการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติด้วยการติดป้ายหาเสียงติดสติ๊กเกอร์ ($\bar{X}$ = 2.92, S.D. = 1.31) และข้อที่ 3.ท่านเคยเข้าร่วมประชุมทางการเมืองของพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมือง ($\bar{X}$ = 2.89, S.D. = 1.34) ตามลำดับ

ตารางที่ 12 ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ด้านการติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง และรายชื่อ

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ด้านการติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง	ระดับการแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1. เขียนเรื่องร้องทุกข์เสนอปัญหาไปยังนักการเมือง ท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ	2.87	1.32	ปานกลาง
2. โทรศัพท์ติดต่อกับกรรมการชุมชนหรือนักการเมือง ท้องถิ่นเพื่อเสนอปัญหาภายในชุมชน	2.96	1.34	ปานกลาง
3. ติดต่อประสานงานไปยังพรรคการเมืองเพื่อเสนอ ปัญหาหรือร้องทุกข์ในแก้ปัญหาและขอความช่วยเหลือ	2.98	1.35	ปานกลาง
4. ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักการเมือง ท้องถิ่นในการดำเนินตามนโยบายของรัฐบาล	3.53	1.17	มาก
5. มีโอกาสพบปะพูดคุยกับกรรมการชุมชนนักการเมือง ท้องถิ่นเสมอ	3.25	1.30	ปานกลาง
รวม	3.11	1.06	ปานกลาง

จากตารางที่ 12 พบว่าระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการติดต่อและประสานงานกับนักการเมืองโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$, S.D. = 1.06) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อทั้งห้าข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากจำนวน 1 ข้อ คือข้อที่ 4. ท่านให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักการเมืองท้องถิ่นในการดำเนินตามนโยบายของรัฐบาล เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน อยู่ในระดับปานกลางจำนวน 4 ข้อ คือ ข้อที่ 1. ท่านเขียนเรื่องร้องทุกข์เสนอปัญหาไปยังนักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ ข้อที่ 2. ท่านโทรศัพท์ติดต่อกับกรรมการชุมชนหรือนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อเสนอปัญหาภายในชุมชน ข้อที่ 3. ท่านติดต่อประสานงานไปยังพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพื่อเสนอปัญหาหรือร้องทุกข์ในแก้ปัญหาและขอความช่วยเหลือและข้อที่ 5. ท่านมีโอกาสพบปะพูดคุยกับกรรมการชุมชนนักการเมืองท้องถิ่นเสมอ เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 4. ท่านให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักการเมืองท้องถิ่นในการดำเนินตามนโยบายของรัฐบาล เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้าน

($\bar{X}$ = 3.53, S.D. = 1.17) ข้อที่ 5. ท่านมีโอกาสพบปะพูดคุยกับกรรมการชุมชนนักรการเมืองท้องถิ่นเสมอ ($\bar{X}$ = 3.25, S.D. = 1.30) และข้อที่ 3. ท่านติดต่อประสานงานไปยังพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพื่อเสนอปัญหาหรือร้องทุกข์ในแก้ปัญหาและขอความช่วยเหลือ ($\bar{X}$ = 2.98, S.D. = 1.35) ตามลำดับ

ตารางที่ 13 ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ด้านการชุมนุมทางการเมืองและรายชื่อ

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ด้านการชุมนุมทางการเมือง	ระดับการแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1. นัดกลุ่มเพื่อนพูดคุยกันเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองและปัญหาสังคมเสมอ	3.11	1.19	ปานกลาง
2. ถ้ามีการชุมนุมทางการเมืองท่านเข้าร่วมชุมนุมด้วยเสมอ	2.94	1.23	ปานกลาง
3. ร่วมลงชื่อขยับไล่การทำงานของนักรการเมือง	2.94	1.15	ปานกลาง
4. ร่วมชุมชนประท้วงเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่ทุจริต	2.82	1.36	ปานกลาง
5. ร่วมชุมนุมฟังการปราศรัยของนักรการเมือง	2.98	1.27	ปานกลาง
6. เห็นด้วยกับการเรียกร้องหรือชุมนุมทางการเมือง	3.36	1.21	ปานกลาง
รวม	3.04	1.07	ปานกลาง

จากตารางที่ 13 พบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านการชุมนุมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.04, S.D. = 1.07) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งห้าข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อเมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 6. ท่านเห็นด้วยกับการเรียกร้องหรือชุมนุมทางการเมือง ($\bar{X}$ = 3.36, S.D. = 1.21) ข้อที่ 1. ท่านกับกลุ่มเพื่อนนัดพูดคุยกันเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองและปัญหาสังคมเสมอ ($\bar{X}$ = 3.11, S.D. = 1.19) และข้อที่ 5. ท่านเข้าร่วมชุมนุมฟังการปราศรัยของนักรการเมืองท้องถิ่นหรือนักรการเมืองระดับชาติ ($\bar{X}$ = 2.98, S.D. = 1.27) ตามลำดับ

ตารางที่ 14 ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และรายชื่อ

การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	ระดับการแสดงออก		
	$\bar{X}$	S.D	แปลผล
1. พรรคการเมืองมีความจำเป็นต่อการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย	3.90	1.00	มาก
2. นักการเมืองทุกคนควรสังกัดพรรคการเมือง	3.78	1.02	มาก
3. เห็นด้วยกับการที่ใช้เงินจากรัฐอุดหนุนให้พรรค การเมือง	3.18	1.22	ปานกลาง
4. เห็นด้วยกับการที่พรรคการเมืองจัดงานระดมหา ทุน หรือมีผู้บริจาคเงินให้กับพรรคการเมือง	2.97	1.27	ปานกลาง
5. เห็นด้วยหรือไม่ที่จะทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็ง	3.58	1.10	มาก
6. คิดว่าประชาชนทุกคนควรเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	3.07	1.39	ปานกลาง
รวม	3.41	0.87	มาก

จากตารางที่ 14 พบว่าระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.87) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งหกข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ข้อ คือข้อที่ 1. พรรคการเมืองมีความจำเป็นต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ข้อที่ 2. นักการเมืองทุกคนควรสังกัดพรรคการเมือง และข้อที่ 5 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็งอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ข้อ คือ ข้อที่ 3. ท่านเห็นด้วยกับการที่ใช้เงินจากรัฐอุดหนุนให้พรรคการเมือง ข้อที่ 4. ท่านเห็นด้วยกับการที่พรรคการเมืองจัดงานระดมหาทุน หรือมีผู้บริจาคเงินให้กับพรรคการเมือง และข้อที่ 6. ท่านคิดว่าประชาชนทุกคนควรเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 1. พรรคการเมืองมีความจำเป็นต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 1.00) ข้อที่ 2. นักการเมืองทุกคนควรสังกัดพรรคการเมือง ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 1.02) และ ข้อที่ 5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็ง ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 1.10) ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวพยากรณ์ (Intercorrelation Coefficient) และระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์ (Correlation Coefficient) พร้อมทั้งทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังที่แสดงไว้ใน ตารางที่ 15

ตารางที่ 15 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวพยากรณ์ด้วยกันและระหว่างตัวพยากรณ์กับการแสดงออกทางการเมืองหรือตัวเกณฑ์ของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ปัจจัย (ตัว พยากรณ์)	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X_9	X_{10}	X_{11}	X_{12}	y
X_1	1												
X_2	.447**	1											
X_3	.333**	.745**	1										
X_4	.372**	.743**	.723**	1									
X_5	.320**	.408**	.570**	.657**	1								
X_6	.466**	.479**	.574**	.578**	.567**	1							
X_7	.622**	.372**	.378**	.438**	.480**	.676**	1						
X_8	.515**	.400**	.443**	.473**	.572**	.642**	.758**	1					
X_9	.638**	.334**	.243**	.321**	.394**	.469**	.704**	.591**	1				
X_{10}	.683**	.377**	.225**	.240**	.249**	.480**	.665**	.531**	.729**	1			
X_{11}	.544**	.654**	.575**	.522**	.401**	.543**	.416**	.391**	.387**	.500**	1		
X_{12}	.520**	.423**	.510**	.512**	.471**	.564**	.471**	.498**	.355**	.354**	.646**	1	
y	.639**	.299**	.218**	.323**	.309**	.539**	.759**	.649**	.757**	.761**	.361**	.446	1

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 15 พบว่า ปัจจัยหรือตัวพยากรณ์มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 จากค่าสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง (X_{10}) การส่งเสริมจากภาครัฐ (X_7) ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง (X_9) การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม (X_8) การกล่อมเกลางานการเมือง (X_6) การพัฒนาทางการเมือง (X_{12}) สภาพแวดล้อมทางการเมือง (X_{11}) การเห็นคุณค่าทางการเมือง (X_4) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (X_5) พฤติกรรมทางการเมือง (X_2) และอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (X_3) ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 วิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างการแสดงออกทางการเมืองกับตัวพยากรณ์ พร้อมทั้งทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติดังผลที่แสดงในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)

ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ค่าคงที่และการทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การพยากรณ์

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F
Regression	168.193	12	14.016	98.149**
Residual	55.265	387	0.143	

$R=0.868$ SE.est= ± 0.377

$R^2=0.753$ a=0.206

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์จากตารางที่ 16 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวพยากรณ์ทั้ง 12 ปัจจัยกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าเท่ากับ 0.868 และค่าสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.753 แสดงว่าชุดของตัวพยากรณ์ทั้ง 12 ปัจจัย สามารถพยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ร้อยละ 75.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (มีความเชื่อมั่น 99%)

ส่วนที่ 5 ทดสอบความมีนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การถดถอย (b) ของตัวพยากรณ์ จากส่วนที่ 2 แต่ละตัวว่าจะส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองหรือไม่ ถ้าพบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัยจะนำไปสร้างเป็นสมการพยากรณ์ (Multiple Regression Equation) และนำตัวพยากรณ์จากส่วนที่ 17

ตารางที่ 17 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของคะแนนดิบ (b) สัมประสิทธิ์การถดถอยของคะแนนมาตรฐาน (β) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์แต่ละปัจจัย และการทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การถดถอย (t-test)

ปัจจัย (ตัวพยากรณ์)	b	β	$\beta\%$	อันดับที่	SE.b	t-test
X ₁	.064	.068	3.630	11	.037	1.708
X ₂	-.038	-.035	1.867	12	.057	-.737
X ₃	-.200	-.186	9.930	4	.054	-3.686**
X ₄	.198	.198	10.571	3	.055	3.632**
X ₅	-.136	-.130	6.940	8	.040	-3.387**
X ₆	.082	.075	4.004	10	.047	1.767
X ₇	.287	.256	13.66	2	.055	5.192**
X ₈	.133	.128	6.832	9	.044	3.042**
X ₉	.179	.176	9.395	5	.053	3.378**
X ₁₀	.334	.349	18.633	1	.052	6.386**
X ₁₁	-.134	-.139	7.421	7	.042	-3.202**
X ₁₂	.163	.158	8.434	6	.040	4.017**
รวม		1.873	100			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ตารางที่ 17 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของคะแนนดิบ (b) และสัมประสิทธิ์การถดถอยของคะแนนมาตรฐาน (β) จากการทดสอบนัยสำคัญของสัมประสิทธิ์การถดถอย พบว่า ตัวพยากรณ์หรือปัจจัยพยากรณ์ 9 ปัจจัย สามารถพยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.01 โดยเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง (X_{10}) การส่งเสริมจากภาครัฐ (X_7) การเห็นคุณค่าทางการเมือง (X_4) อุณหภูมิทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (X_3) ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง (X_9) การพัฒนาทางการเมือง (X_{12}) สภาพแวดล้อมทางการเมือง (X_{11}) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (X_5) และการส่งเสริมจากภาคประชาสังคม (X_8) ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน เท่ากับ .349, .256, .198, -.186, .176, .158, -.139, -.130 และ .128 ตามลำดับ สามารถสร้างสมการพยากรณ์ ได้ดังนี้

1. สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{y} = 0.206 + .334 X_{10} + .256 X_7 + .198 X_4 - .200 X_3 + .179 X_9 \\ + .163 X_{12} - .134 X_{11} - .136 X_5 + .133 X_8$$

2. สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = .349 Z_{10} + .256 Z_7 + .198 Z_4 - .186 Z_3 + .176 Z_9 + .158 Z_{12} - .139 Z_{11} \\ - .130 Z_5 + .128 Z_8$$

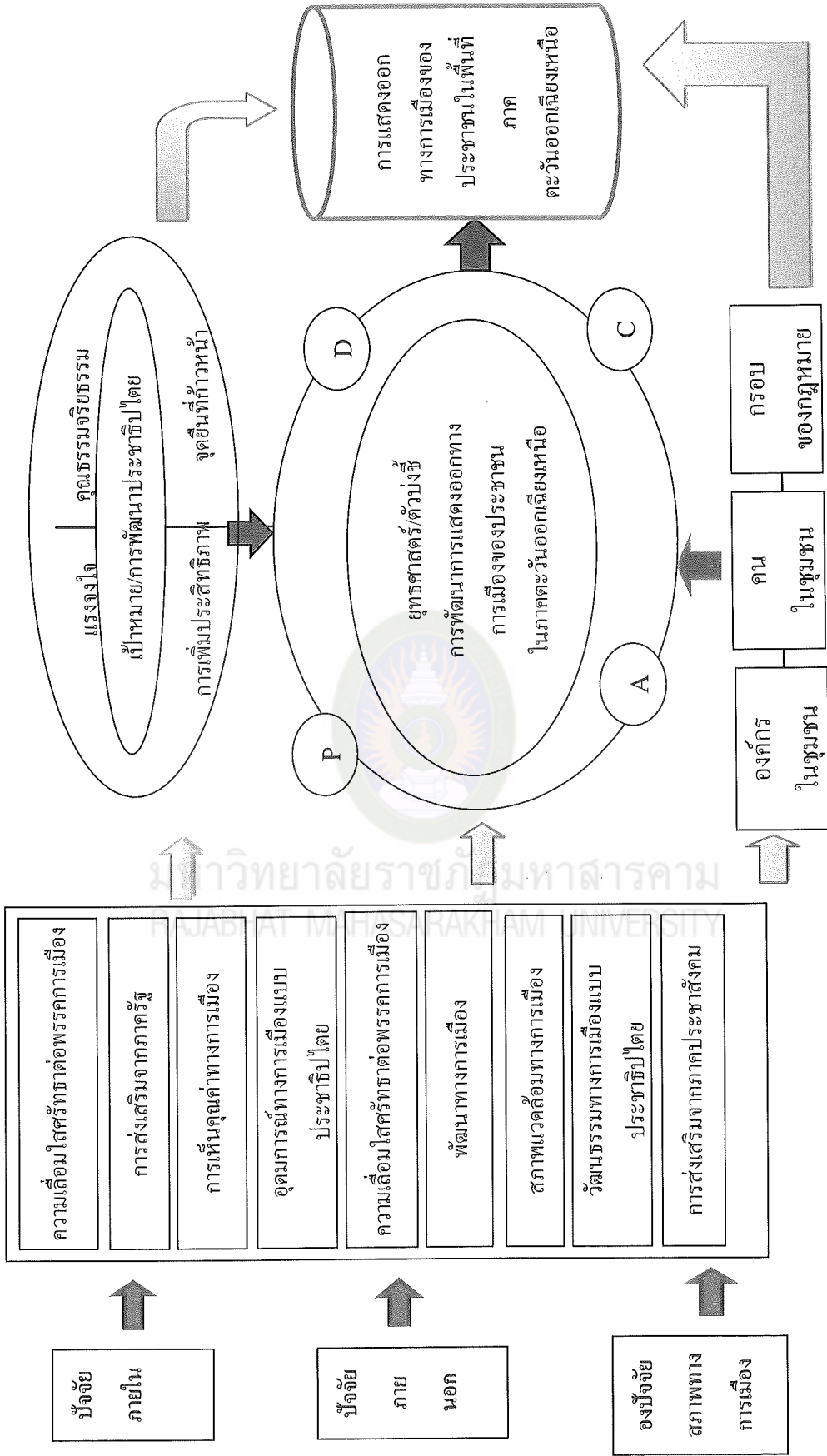

ระยะที่ 2 การสร้างและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในระยะที่ 2 นี้ ได้นำผลการวิจัยจากระยะที่ 1 มาร่างเป็นรูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามขั้นตอนที่ 1 ซึ่งได้สรุปผลการวิเคราะห์ ได้ดังนี้

จากผลการศึกษาในระยะที่ 1 เกี่ยวกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้น ผู้วิจัยได้ทำร่างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากผลการวิจัยในระยะที่ 1 เพื่อนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์และเสนอแนะในการสร้างรูปแบบประกอบด้วย ความร่วมมือเริ่มจากระดับปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยภายนอกบุคคลและปัจจัยสภาพทางการเมือง ร่วมกันพัฒนากลยุทธ์หรือตัวบ่งชี้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดปัจจัยทั้ง 9 ปัจจัยเปิด โอกาสให้ประชาชนองค์กรภาคชุมชนมีกิจกรรมทางการเมืองในกรอบของกฎหมาย จากนั้นเสริมสร้างคนชุมชนให้มีแรงจูงใจ เพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาประชาธิปไตย ด้วยหลักคุณธรรมจริยธรรม ภายใต้อุดมคติที่ก้าวหน้า รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดยุทธศาสตร์/ตัวบ่งชี้การพัฒนาการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้หลักการ P-D-C-A เพื่อให้ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือดังที่แสดงในแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 ารูปแบบการแสดงผลงานทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาค

จากนั้นผู้วิจัยก็นำประเด็นปัญหาและร่างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สร้างขึ้น นำไปผู้เข้าร่วมกิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) เพื่อร่วมวิพากษ์และร่วมหาแนวทางการสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในวันที่ 23 เดือน เมษายน พ.ศ. 2559 ผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน เข้าร่วมกิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) ได้ข้อสรุปผลจากการวิจัยระยะที่ 1 มาสร้างรูปแบบ (Model) ได้ผลออกมา ดังนี้

1. ผลจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ออกมาว่า

1.1 การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน จากเจตนารมณ์หลักของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จากอดีตและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และมีบัญญัติอยู่ในกฎหมาย และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักการและการมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือการแสดงออกทางการเมืองได้ให้ความสำคัญของการให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาประชาธิปไตยทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงออกทางการเมือง โดยรัฐจึงมุ่งที่จะให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและรับรู้ถึงความสำคัญ สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้ประโยชน์จากการแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมือง และในการกระจายอำนาจให้ประชาชนมีความเสมอภาค เสรีภาพและมีสิทธิตามกรอบของกฎหมาย ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของการจัดการความรู้ทางการเมืองของประชาชนในชุมชน และองค์กรในชุมชน ความสำเร็จส่วนหนึ่งอยู่ที่การแสดงออกของประชาชนในชุมชน การแสดงออกของบุคคลในชุมชนด้วยความสัมพันธ์จะทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างคนที่เข้ามาสัมพันธ์กัน ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทางการเมืองจากประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นและนวัตกรรมทางการเมือง ระหว่างกันตามความสมัครใจ การที่คนมีประสบการณ์ร่วมกัน การรวมกลุ่มปฏิบัติงานร่วมกัน ตามสิทธิและความเสมอภาค ถือว่าเป็นการเรียนรู้ทางการเมืองในองค์กรหรือชุมชนในแต่ละชุมชน ชุมชนนั้นก็จะมีพลังเข้มแข็งมีพลังในตนเอง สำหรับการแสดงออกร่วมกันเพื่อเป้าหมายความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิม โดยผ่านการแสดงออกทางการเมืองที่มีเป้าหมาย คือ การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ สุดท้ายคือ ร่วมรับผลประโยชน์ที่พึงมีพึงได้

1.2 การนำเอาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาคัดสรรปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ซึ่งใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยมีเป้าหมายเพื่อที่จะนำเอาองค์ประกอบหลักหรือปัจจัยหลัก องค์ประกอบย่อยหรือปัจจัยย่อย โดยเรียงลำดับตามน้ำหนักของปัจจัยย่อย นำไปสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัย ซึ่งได้ข้อสรุปที่สำคัญ ดังนี้

1.2.1 ปัจจัยหลัก (Factors) แบ่งได้ 3 ด้าน คือ

- 1) ปัจจัยภายในบุคคล
- 2) ปัจจัยภายนอกบุคคล
- 3) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการเมือง

1.2.2 ปัจจัยหลักแต่ละด้านแบ่งเป็นปัจจัยย่อย (Component) ได้ดังนี้

- 1) ปัจจัยภายในบุคคล ประกอบด้วย ปัจจัยย่อย ดังนี้
  - 1.1) การเห็นคุณค่าทางการเมือง
  - 1.2) อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
- 2) ปัจจัยภายนอกบุคคล ประกอบด้วย ปัจจัยย่อย ดังนี้
  - 2.1) การส่งเสริมจากภาครัฐ
  - 2.2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย
  - 2.3) การส่งเสริมจากภาคประชาธิปไตย
- 3) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการเมือง ประกอบด้วย ปัจจัยย่อย ดังนี้
  - 3.1) ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง
  - 3.2) ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง
  - 3.3) การพัฒนาการเมือง
  - 3.4) สภาพแวดล้อมทางการเมือง

1.2.3 จากการนำปัจจัยหลัก (Factors) และปัจจัยย่อย (Components) เพื่อคัดสรรปัจจัยย่อยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมือง โดยวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ได้ปัจจัยย่อย (Component) โดยเรียงน้ำหนักของปัจจัยย่อยจากมากไปน้อยตามตารางที่ 6 และข้อ 1.2) สำหรับอันดับที่ 10, 11 และ 12 ปัจจัยย่อยทั้ง 3 ตัว ไม่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 แต่จากการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้นำปัจจัยย่อยทั้ง 12 ตัว ไปสร้างรูปแบบ (Model) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 1) ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง (X_{10})
- 2) การส่งเสริมจากภาครัฐ (X_7)

- 3) การเห็นคุณค่าทางการเมือง (X_4)
- 4) อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (X_5)
- 5) ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง (X_9)
- 6) พัฒนาการทางการเมือง (X_{12})
- 7) สภาพแวดล้อมทางการเมือง (X_{11})
- 8) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (X_3)
- 9) การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม (X_8)
- 10) การกล่อมเกลางานการเมือง (X_6)
- 11) ความสนใจในการเมือง (X_1)
- 12) เจตคติต่อการเมือง (X_2)

2. ผลจากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD)

จากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน (รายละเอียดในภาคผนวก) เมื่อวันที่ 23 เดือน เมษายน พ.ศ. 2559 เวลา 09.00 - 15.00 น. ณ ห้องประชุมรับรอง มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร ผลสรุปนำเสนอตามประเด็นจากข้อ 3 ดังนี้

จากการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์และเห็นข้อเสนอแนะที่หลากหลายที่สัมพันธ์กับปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมือง เพื่อนำมาสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไว้ว่า “.....การพัฒนาที่จะทำให้คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่ว่าจะเป็นการออกไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การให้ความสนใจทางการเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการเห็นคุณค่าทางการเมืองนั้น เป็นเรื่องของผลประโยชน์ทางการเมืองหรืออรรถประโยชน์ทางการเมือง ชาวบ้านต้องไปเลือกตั้งที่เป็นประโยชน์ใกล้ตัวเขามากที่สุด บุคคลที่จะเป็นนักการเมืองต้องพร้อมให้ความช่วยเหลือเขาได้ ดังนั้น พรรคการเมืองจึงมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้บุคคลหรือชาวบ้านแสดงออกทางการเมืองหรือออกมาใช้สิทธิของตนเอง และอีกประการหนึ่งก็คือ แนวทางหรือนโยบายของพรรคการเมือง จะต้องตอบสนองอรรถประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ...” ดังข้อสรุป คือ

2.1 ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง (X_{10})

การที่ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมืองนั้น พรรคการเมืองจะต้องสร้างบทบาทและหน้าที่ของพรรคการเมืองให้ประชาชนเห็นศักยภาพในเชิงประจักษ์ จึงจะทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาและยั่งยืนต่อพรรคการเมือง เสมือนหนึ่งประชาชนมีส่วนร่วมได้ส่วน

เกี่ยวกับพรรคการเมือง ดังนั้นในการมองบทบาทหน้าที่ของพรรคการเมืองเป็นการพิจารณาถึงกิจกรรมหลัก ๆ ที่พรรคการเมืองกระทำอยู่ในสังคม บทบาทหน้าที่ดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคกระทำไปตามเป้าหมายทางการเมืองของตน แต่ในเวลาเดียวกันก็ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ต่อสังคมตามมาด้วย ถึงแม้ว่า ผลดีที่ตามมานี้อาจจะไม่ใช่วัตถุประสงค์เบื้องต้นในการทำกิจกรรมของพรรคการเมืองก็ตาม บทบาทและหน้าที่ ซึ่งพรรคการเมืองกระทำมีอยู่มากมาย แต่ที่สำคัญ ได้แก่ การจัดตั้งรัฐบาลขึ้น ทำหน้าที่บริหารประเทศ การทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างสังคมกับรัฐ การสรรหาผู้นำและบุคลากรทางการเมือง การนำเสนอประเด็นปัญหา และแนวทางแก้ไขให้แก่สังคม และเป็นต้นแบบในการสร้างนวัตกรรม การเรียนรู้การเมืองให้กับประชาชนโดยทั่วไป บทบาทหน้าที่เหล่านี้ของพรรคการเมือง เป็นผลมาจากการแสดงบทบาททางการเมือง ในรูปของการเสนอตัวบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งต่าง ๆ การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง และการทำหน้าที่ของพรรคการเมืองในฐานะที่เป็นรัฐบาลหรือฝ่ายค้าน ตามรายละเอียด ได้แก่

2.1.1 การจัดตั้งรัฐบาลขึ้นทำหน้าที่บริหารประเทศ

บทบาทหน้าที่ลำดับแรกของพรรคการเมือง เนื่องจากรัฐบาลในสังคมสมัยใหม่มีภารกิจที่ต้องปฏิบัติมากมาย ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอาศัยคณะบุคคล หรือองค์กรที่มีความรู้และความสามารถเข้ามารับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย และควบคุมดูแลการบริหารงานด้านต่าง ๆ โดยปกติพรรคการเมืองมักมีความพร้อมในการทำหน้าที่ด้านนี้ มากกว่าคณะบุคคล หรือองค์กรอื่น ๆ เพราะเป็นองค์กรที่มีเป้าหมายในการบริหารประเทศมีบุคลากรตลอดจนแนวทางในการจัดการกับภารกิจด้านต่าง ๆ โดยตรง ใด ๆ ก็ดี ในประเทศประชาธิปไตย วิธีการจัดตั้งรัฐบาลของพรรคการเมืองอาจแตกต่างกันไปตามรูปแบบการปกครองในประเทศที่ปกครองโดยระบบรัฐสภา การจัดตั้งรัฐบาลอาจจัดตั้งในรูปของรัฐบาล โดยพรรคการเมือง หรือรัฐบาลผสม ที่มีพรรคการเมืองมากกว่า 1 พรรคเข้าร่วมในการจัดตั้งรัฐบาล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพรรคที่มีโอกาสในการจัดตั้งรัฐบาลว่ามีเสียงข้างมากในสภามากน้อยเพียงใด และต้องการเสียงสนับสนุนจากพรรคอื่นหรือไม่ และเพียงใด ส่วนในประเทศที่ปกครองโดยระบบประธานาธิบดี เช่น สหรัฐอเมริกา อำนาจหน้าที่ในการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศ เป็นของประธานาธิบดีที่มาจากพรรคที่ชนะการเลือกตั้ง ไม่ว่าพรรคการเมืองนั้นจะมีเสียงข้างมากในรัฐสภาหรือไม่ก็ตาม

ในกรณีของพรรคการเมืองไทยในช่วงที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเปิดโอกาสให้มีพรรคการเมืองได้ เราจะเห็นพรรคการเมืองต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมใน

การจัดตั้งรัฐบาลเสมอ อย่างไรก็ตาม ในการแสดงบทบาทดังกล่าว บางครั้งพรรคการเมืองมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมือในการจัดตั้งรัฐบาลมากกว่าที่จะเป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลด้วยตนเอง นั่นคือ กรณีที่ผู้นำทางทหารจัดตั้งพรรคการเมืองของตนขึ้นมา เพื่อเป็นฐานในการจัดตั้งรัฐบาล หรือผู้นำทางทหาร ดึงพรรคการเมืองต่าง ๆ มาสนับสนุนการจัดตั้งรัฐบาล โดยมีตนเป็น นายกรัฐมนตรี การจัดตั้งรัฐบาลในลักษณะนี้ จะเห็นได้จากตัวอย่าง เช่น รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ในระหว่าง พ.ศ. 2492-2494 ช่วงหนึ่ง และระหว่าง พ.ศ. 2498-2500 อีกช่วงหนึ่ง รัฐบาล พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ระหว่าง พ.ศ. 2523-2531 และรัฐบาล พลเอก สุจินดา คราประยูร ใน พ.ศ. 2535 พรรคการเมืองไทยเพิ่งมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาลได้อย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา และปัจจุบันการเมืองของไทยก็กลับไปลักษณะผู้นำทหารจัดตั้ง รัฐบาลเช่นเดิม

2.1.2 การทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างสังคมกับรัฐ

กรณีที่พรรคการเมืองแสดงบทบาทคนกลางระหว่างประชาชนหรือกลุ่มคน ในสังคมกับรัฐบาล และหน่วยงานของรัฐ กล่าวคือ ด้านหนึ่งพรรคการเมืองจะรับเอาข้อเรียกร้องต่าง ๆ ของประชาชน มาแจ้งให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อให้ดำเนินการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องนั้น หรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ พรรคการเมืองอาจจะทำหนังสือถึงรัฐบาลหรือติดต่อกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรืออาจใช้วิธีการตั้งกระทู้ถาม หรือการอภิปรายของสมาชิกของพรรคในรัฐสภา หรือวิธีการอื่นผ่านระบบการทำงานของรัฐสภาก็ได้ ส่วนอีกด้านหนึ่ง พรรคการเมืองจะทำหน้าที่รายงานให้ประชาชนรับทราบเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการด้านต่าง ๆ ของรัฐบาล ที่มีผลกระทบต่อประชาชน ในแง่ที่ พรรคการเมืองมักจะใช้วิธีเผยแพร่ข่าวสารดังกล่าวผ่านทางสาขาพรรค ตัวแทนพรรค หรือสมาชิกรัฐสภา จากพรรคของตน ในแต่ละเขตเลือกตั้ง ในบางครั้งประชาชนอาจจะได้รับข่าวสารที่สำคัญจากการหาเสียง หรือแม้แต่จากการอภิปรายนอกสภาของพรรคการเมือง

นอกจากนั้น บางครั้งพรรคการเมืองยังอาจแสดงบทบาทคนกลาง ในกรณีที่เป็นข้อขัดแย้งด้านผลประโยชน์ระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ดังที่จะเห็นได้จากกรณีปัญหาการเวนคืนที่ดินในโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาล หรือปัญหาที่เกิดจากการบังคับใช้มาตรการบางด้านของรัฐบาล ซึ่งมีผลกระทบต่อคนบางกลุ่ม ในกรณีนี้ พรรคการเมืองอาจเสนอตัวเป็นคนกลางในการเจรจาต่อรองระหว่างคู่กรณี เพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหาที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับได้

2.1.3 การสรรหาผู้นำและบุคลากรทางการเมือง

จากการส่งตัวแทนพรรคการเมืองลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งทางการเมือง ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ อาทิ สมาชิกสภาเทศบาล ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้พรรคการเมืองจะคัดเลือกตัวแทนจากสมาชิกพรรค หรือบุคคลที่พรรคเห็นว่ามีความสมมติที่เหมาะสมกับตำแหน่งทางการเมืองนั้น และสนใจที่จะทำงานทางการเมือง แล้วเสนอชื่อเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรค ผู้ที่ได้รับเลือกก็จะเข้ารับตำแหน่งและปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองในตำแหน่งนั้น ๆ ต่อไป การแสดงบทบาทเช่นนี้ของพรรคการเมืองเท่ากับเป็นการทำหน้าที่สรรหาบุคลากรและผู้นำทางการเมืองให้แก่สังคมถึงแม้ตำแหน่งทางการเมืองที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยตรง เช่น ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และตำแหน่งอื่น ๆ ในฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ พรรคการเมืองก็มีบทบาทในการคัดเลือกและเสนอชื่อตัวบุคคลที่จะเข้ารับตำแหน่งเหล่านี้ ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะได้รับเลือกเข้าดำรงตำแหน่งนั้นหรือไม่ ขึ้นอยู่กับจำนวนที่นั่งในสภาผู้แทนราษฎรของพรรคที่ได้รับจากการเลือกตั้ง และการต่อรองระหว่างพรรคการเมือง โดยทั่วไปแล้วผู้นำทางการเมือง เช่น นายกรัฐมนตรี ประธานสภาผู้แทนราษฎร และรัฐมนตรีในกระทรวงสำคัญ มักจะมาจากพรรคที่ได้รับเสียงข้างมากในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และในกรณีที่พรรคการเมืองเพียงพรรคเดียวมีเสียงข้างมากเด็ดขาด และเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล พรรคการเมืองนั้นก็จะมีบทบาทในการสรรหาผู้นำทางการเมืองแต่เพียงผู้เดียว อย่างไรก็ตาม ในกรณีของประเทศไทย หลายครั้งที่พรรคการเมืองไม่ได้มีบทบาทในการสรรหาผู้นำทางการเมืองระดับสูงโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผู้นำในตำแหน่งนี้อาจถูกกำหนดล่วงหน้าไว้แล้วว่า จะเป็นของผู้ใด ดังนั้น ในกรณีเช่นนี้ไม่ว่าพรรคการเมืองจะมีเสียงข้างมากเพียงใดก็ไม่มีโอกาสที่จะทำหน้าที่สรรหานายกรัฐมนตรี แต่อาจเป็นเพียงผู้สนับสนุนบุคคลที่เลือกไว้แล้วให้ป็นนายกรัฐมนตรี ดังจะเห็นได้จากการเสนอชื่อ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ระหว่าง พ.ศ. 2524-2529

2.1.4 การนำเสนอประเด็นปัญหาและแนวทางแก้ไขแก่สังคม

กิจกรรมของพรรคการเมืองที่พบเห็นได้ทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การอภิปรายของสมาชิกพรรคการเมืองในรัฐสภาหรือนอกรัฐสภา การให้สัมภาษณ์หรือแสดงความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนในวาระต่าง ๆ หรือการเสนอแนวนโยบาย และมาตรการในการแก้ไขปัญหาโดยพรรคการเมืองฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายค้าน บทบาทด้านนี้ของพรรคการเมืองนับเป็นหน้าที่โดยตรงที่ทุกพรรคจำเป็นต้องกระทำ เพื่อเตือนให้สังคมได้รับรู้และ

ตระหนักถึงปัญหาด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ และในเวลาเดียวกันก็เสนอทางออกและทางเลือกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไปพร้อม ๆ กันด้วย พรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะมีโอกาสได้จัดตั้งรัฐบาลทำหน้าที่บริหารประเทศหรือไม่ ขึ้นอยู่กับบทบาทด้านนี้เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะ แนวนโยบายของพรรคการเมืองในประเด็นปัญหาต่าง ๆ และแนวทางแก้ไขนั้นเป็นเงื่อนไขสำคัญประการแรก ๆ ในการชี้ขาดชัยชนะของพรรค ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง การออกเสียงเลือกตั้งในสังคมสมัยใหม่ มักจะเป็นการเลือกตั้งแนวนโยบายของพรรคมากกว่าตัวบุคคลที่ลงสมัครรับเลือกตั้ง พรรคการเมืองจึงให้น้ำหนักกับการนำเสนอประเด็นปัญหาและแนวทางในการแก้ไขแก่สังคมมากกว่าบทบาทหน้าที่ด้านอื่นในสังคมไทย แนวโน้มเช่นนี้เริ่มปรากฏชัดขึ้นในการเลือกตั้งครั้งหลัง ๆ นั่นคือ นโยบายของพรรคมีส่วนทำให้พรรคการเมืองไทยประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งมากขึ้น และพรรคการเมืองต่าง ๆ ก็ให้ความสำคัญต่อการเสนอแนวนโยบายในการหาเสียงมากขึ้นกว่าเดิม นอกจากบทบาทหน้าที่ของพรรคการเมืองที่กล่าวมาแล้ว กิจกรรมที่พรรคการเมืองแต่ละพรรคทำในวาระต่าง ๆ ก็อาจสะท้อนให้เห็นบทบาทหน้าที่ด้านอื่น ๆ ของพรรคการเมืองอีกด้วย กิจกรรมบางอย่างของพรรคการเมืองอาจจะเป็นการระดมพลังประชาชน เพื่อร่วมมือกันแก้ปัญหาของส่วนรวม เช่น การรณรงค์ เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือการให้การศึกษาแก่ประชาชนในปัญหาทางด้าน อาทิ ปัญหาเศรษฐกิจ กิจกรรมลดรอย สิ่งเหล่านี้ถือได้ว่า เป็นบทบาทหน้าที่ของพรรคการเมืองได้เช่นกัน

2.1.5 เป็นต้นแบบในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้การเมือง

พรรคการเมืองในฐานะที่เป็นสถาบันทางการเมือง ที่มีบุคลากรที่สำคัญหรือในบางครั้งพรรคการเมืองนั้นคือผู้ที่มีบทบาทในการเป็นฝ่ายบริหาร มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ต้องพยายามส่งเสริมสนับสนุนหรือเป็นต้นแบบในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเมืองที่เป็นประโยชน์และเอื้อต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยให้มีความเจริญก้าวหน้า ด้วยความมั่นคง ยั่งยืน

2.2 การส่งเสริมจากภาครัฐ (X₂)

ภาครัฐได้จัดการสนับสนุนส่งเสริม เสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายทางด้านให้ประชาชนแสดงออกทางการเมืองในเชิงบวกเสมอมา รวมทั้งประสานส่งเสริมเครือข่ายกับองค์กรและบุคคลต่าง ๆ ในเรื่องเกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน มีการนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งมีกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และจัดดำเนินการสร้างค่านิยมทางการเมืองเชิงบวกทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นอกจากนี้ภาครัฐยังได้ดำเนินการด้านอื่น ๆ ดังนี้

2.2.1 รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนการออกมาร่วมกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น เช่น ประกาศเป็นวันหยุดในวันเลือกตั้งทั่วไป วันเลือกตั้งผู้ว่า กทม. ขสมก. รถไฟฟ้า ให้บริการฟรี เป็นต้น

2.2.2 รัฐต้องจัดให้มีองค์การหรือหน่วยสนับสนุนด้านการเมืองอย่างชัดเจน และเป็นรูปธรรม

2.2.3 รัฐต้องออกกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิหน้าที่เกี่ยวกับการเมืองอย่างชัดเจน

2.2.4 การสื่อสารการเมืองระหว่างรัฐกับประชาชนทุกภาคส่วนต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2.2.5 รัฐต้องสนับสนุน รวมทั้งอุดหนุนต่อพรรคการเมือง ทั้งด้านทุน บุคลากร เพื่อให้พรรคมีความเข้มแข็ง

2.2.6 รัฐต้องสร้างแรงจูงใจให้กับประชาชนในการออกมาร่วมแสดงออกทางการเมือง อย่างถูกต้องตามหลักคุณธรรมจริยธรรมพร้อมทั้งมีจุดยืนที่ก้าวหน้าอย่างมั่นคงตามวิถีของประชาธิปไตย

2.3 การเห็นคุณค่าทางการเมือง (X₄)

การเห็นคุณค่าทางการเมืองของประชาชนบนพื้นฐานของความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งหนึ่งที่จะทำให้สังคมไทยมีความสุขและเกิดสันติสุขได้ คือ คนไทยทุกคนต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย มีหลักประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมายและดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งการสร้างความเป็นพลเมืองไม่ใช่การทำให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ที่ตนเองมี แต่สิ่งที่จะต้องทำให้ประชาชนได้เรียนรู้และเข้าใจอย่างถูกต้องสิ่งแรก คือ “พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” มีหลัก 3 ประการ คือ

2.3.1 เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การยอมรับในเกียรติภูมิของแต่ละบุคคล โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางสังคม หลักการนี้มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

- 1) สำนึกไว้ในคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
- 2) ตระหนักในความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์
- 3) เคารพในความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรม
- 4) ยึดหลักอดทน อดกลั้นต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง

2.3.2 การเคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม

การให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ กฎกติกา ของสังคมที่ทุกคนมีส่วนร่วม กำหนดขึ้น หลักการนี้มียอดประกอบย่อย ดังนี้

1) รู้จักสิทธิและเสรีภาพของตนเอง โดยรู้ว่าตนเองเป็นเจ้าของอธิปไตย และเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม

2) เคารพและปกป้องสิทธิและเสรีภาพของตนเอง ของผู้อื่น และของชุมชน โดยไม่ให้ผู้ใดล่วงละเมิดอึดอัดต่อกฎหมาย

3) เคารพกฎหมายสังคม โดยกฎกติกานั้นต้องตั้งอยู่บนความยุติธรรม และความชอบธรรมหากยังมีกฎกติกาใดไม่ยุติธรรมและไม่ชอบธรรม ก็ย่อมสามารถปรับปรุงแก้ไข หรือยกเลิกตามครรลองหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมาย มิใช่ใช้วิธีการอื่นใดที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

4) ยึดหลักนิติรัฐ (Rule of Law) โดยมีหลักการพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของพลเมือง มิให้ถูกล่วงละเมิดโดยบุคคล กลุ่มคน หรือรัฐ

2.3.3 รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

การตระหนักถึงบทบาท หน้าที่และพันธกิจของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มียอดประกอบย่อย ดังนี้

1) ทำหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม เช่น การเสียภาษี การเกณฑ์ทหาร เป็นต้น

2) กำหนดทิศทางของสังคมร่วมกัน เพื่อนำไปสู่สังคมที่เป็นธรรม และสันติสุข เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในการประชาพิจารณ์ เป็นต้น

3) ใช้หลักการประชาธิปไตยในการแก้ปัญหาของสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาด้วยเหตุและผลในเวทีสาธารณะ เป็นต้น

4) ยอมรับหลักเสียงข้างมากและเคารพสิทธิเสียงข้างน้อย เช่น การเคารพมติที่ประชุม เป็นต้น

2.4 อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (X₃)

อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นการประมวลความเชื่อทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับเป้าประสงค์และวิธีการเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองที่กำหนดความแตกต่างในการนำอุดมการณ์ทางการเมือง ไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ที่ต้องการ สามารถแยกแยะอุดมการณ์ทางการเมืองได้ ดังนี้ ประการแรก อุดมการณ์ทางการเมืองอาจประกอบด้วยความเชื่อของปัจเจกหรือกลุ่มชนที่ไม่จำกัดขนาด ประการที่สอง จากความเชื่ออาจจะแสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์

ทางการเมืองมีลักษณะที่เป็นไปได้ทั้งสูงและต่ำในการแสดงออกที่เกี่ยวข้องกับความชัดเจน การประสมประสาน ความร่วมมือ ในมิติต่าง ๆ ในสังคม และประการที่สาม อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นแนวคิดที่นำไปประยุกต์ใช้กับชุดของความเชื่อ ชุดของความเชื่อทางการเมือง เหล่านี้ จะพบในลัทธินิยมทางการเมืองหลากหลาย

นอกจากนั้นแล้ว อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นการเน้นถึงเป้าหมายหรือ วัตถุประสงค์ทางการเมือง เช่น การแพร่ขยายของอุดมการณ์ทางการเมือง จะได้รับการตอบสนองของกลุ่มชนมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางสังคม อันได้แก่ บุคลิกภาพ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม รวมทั้งความเชื่อถือดั้งเดิม โดยทั่วไปของคนในกลุ่ม แนวคิด อุดมการณ์ทางการเมืองอาจพิจารณาใช้ประโยชน์ทางการเมืองได้หลายประการ เช่น ใช้เพื่อการรวมกลุ่มและการปกครองใช้เพื่อความชอบธรรมทางการเมือง เพื่อประโยชน์ของชนชั้น ผู้นำทางการเมือง หรือแม้แต่การขยายการใช้อำนาจของรัฐบาล เราอาจกำหนดประเภทของ อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยได้ดังนี้

2.4.1 เสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจแบบประชาธิปไตยให้กับทั้งปัจเจกบุคคล องค์กร พร้อมทั้งสร้างให้เกิดการรับรู้ ตระหนัก ยอมรับและนำไปปฏิบัติต่อไป

2.4.2 ซึ่งให้ประชาชนเห็นถึงข้อดีของการปกครองแบบประชาธิปไตย เกิดการเห็นคุณค่า เกิดความรู้สึกรับเป็นหุ้นส่วนทางการเมืองเกิดความหวงแหน และเกิดจุดยืนที่มั่นคง ในการที่จะรักษาประชาธิปไตยบนหลักความคิดที่ก้าวหน้าทันสมัย

2.4.3 สร้างโมเดลหรือตัวต้นแบบ ทั้งความคิด ทักษะคิด ความประพฤติตามแบบ วิถีประชาธิปไตย พร้อมทั้งขยายผลการปฏิบัติสู่วงกว้างที่สำคัญต้องจุดยืนที่ร่วมกันในหลักการ ประชาธิปไตย หรือ “จุดยืนที่ก้าวหน้า”

2.4.4 ซึ่งให้เห็นถึงอรรถประโยชน์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยบนพื้นฐาน ของปัจเจกบุคคลและความจำเป็นของการดำรงชีวิต

2.4.5 ปฏิรูปกระบวนการกล่อมเกลாத่างสังคม ที่มุ่งเน้นการสร้างอุดมการณ์ทาง ประชาธิปไตย ทั้งระดับครอบครัว วัด โรงเรียน รัฐ (รัฐบาล) และชุมชน

2.5 ความเต็มใจสละชีวิตต่ออันการเมือง (X₅)

การที่ประชาชนหรือบุคคลจะมีความสละชีวิตต่ออันการเมืองนั้น จะกล่าวถึง ทักษะคิดก่อน กล่าวคือ ทักษะคิด (Attitude) เป็นความรู้สึกรู้สึกและท่าทีของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจจะเป็นบุคคล สิ่งของ สัตว์ หรืออื่น ๆ ก็ได้ ซึ่งอาจจะเป็นความรู้สึกรู้สึกในทางชอบ ไม่ชอบ และมีผลทำให้บุคคลพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้นตามความรู้สึกดังกล่าว จากความหมาย

ดังกล่าวจะเห็นว่าหน้าที่นักรการเมืองจะสร้างศรัทธาให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในตัวนักรการเมืองนั้น จะต้องทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองหรือนักรการเมืองก่อน โดยธรรมชาติของทัศนคติและความศรัทธาจะมีลักษณะ ดังนี้

- 2.5.1 เกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ของบุคคล
- 2.5.2 เกิดจากความรู้สึกที่สะสมมา
- 2.5.3 เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลโดยทั่วไปได้
- 2.5.4 สามารถถ่ายทอดออกไปสู่คนอื่นได้
- 2.5.5 เปลี่ยนแปลงได้เสมอ

จากหลักการและแนวคิดดังกล่าว นักรการเมืองจะต้องมีสิ่งต่อไปนี้ จึงจะทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในศรัทธา กล่าวคือ

- 1) นักรการเมืองต้องแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจจริงหรือความจริงใจในการที่จะเข้ามารับใช้ประชาชน
- 2) สร้างอัตลักษณ์ของตนเองในเรื่องความซื่อสัตย์ สุจริตให้เกิดขึ้น แล้วสื่อสารอัตลักษณ์นั้น ไปยังประชาชน
- 3) นักรการเมืองต้องพร้อมที่จะเป็นบุคคลสาธารณะและพร้อมรับการตรวจสอบทุกด้านและทุกเวลา
- 4) นักรการเมืองต้องเป็นผู้ที่เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวมให้มากที่สุด
- 5) นักรการเมืองที่ดีต้องเป็นผู้ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย และพร้อมรับใช้ ร่วมแก้ไขปัญหาให้ประชาชนได้ และเป็นมิตรกับประชาชน
- 6) นักรการเมืองต้องมีความพร้อมในทุก ๆ ด้านเพื่อรับใช้ประชาชน

2.6 การพัฒนานักรการเมือง (X₁₂)

สังคมโลกและสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางและหลายด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยแต่ละด้านได้ส่งผลกระทบต่อเชื่อมโยงกันตลอดเวลา สำหรับด้านการเมืองนั้น ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญต่อสังคมมนุษย์ เพราะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันและนัยดังกล่าวส่งผลไปถึงการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมและเศรษฐกิจระหว่างคนในสังคมด้วย ดังนั้น การพัฒนาการเมืองจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาประเทศ การพัฒนาทางการเมืองจึงเป็นการกระทำขององค์กรทางการเมือง ซึ่งการ

กระทำนั้นส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากความคิดเก่า ๆ ไปสู่ความคิดใหม่ ๆ และความคิดใหม่ที่เกิดขึ้นนี้ต้องดีกว่าเก่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อการพัฒนาการเมือง คือ

2.6.1 จิตใต้สำนึกของประชาชน

2.6.2 รัฐธรรมนูญ

องค์ประกอบทั้ง 2 นี้ มีความสำคัญต่อการพัฒนาทางการเมืองที่สุด ทั้งนี้เพราะประชาชนภายในรัฐจะเป็นตัวที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และนำไปสู่การปรับเปลี่ยน กฎ กติกา ทางการเมืองหรือรัฐธรรมนูญได้ ดังนั้น ในการพัฒนาทางการเมืองจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อประชาชนที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นมา ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ ความเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมการเมือง (Political Culture) การจะสร้างจิตสำนึกให้เกิดความเห็นต่อประโยชน์ส่วนรวมจะทำให้การหล่อหลอมทางสังคม (Socialization) ให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในสังคมมีเสถียรภาพในทางการเมือง การพัฒนาทางการเมืองของไทยที่ควรจะดำเนินเป็นเมืองแรกคือการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชน เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง การดูแลตรวจสอบสถาบันทางการเมือง ตรวจสอบการบริหารราชการ และแสดงความเป็นเจ้าอำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริง การจะพัฒนาทางการเมืองจึงต้องเริ่มต้นด้วยการสร้างจิตใต้สำนึกในระบอบประชาธิปไตย การให้การศึกษาและการพัฒนาความคิดนั้นทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ประชาชน แล้วจึงนำไปสู่การพัฒนาในมิติอื่น ๆ เพื่อการพัฒนาการเมืองต่อไป พื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้การพัฒนาการเมืองไทยบรรลุเป้าหมาย คือ การที่ประชาชนในชาติมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักและมีจิตสำนึกเป็นประชาธิปไตย ยึดถือหลักประชาธิปไตยเป็นหลักในการดำเนินชีวิต หรือมีวิถีชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งการไปสู่จุดหมายดังกล่าวนี้ ไม่ใช่เรื่องง่าย เป็นเรื่องจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความสนใจและหันมาร่วมกันดำเนินกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในสังคม การให้การศึกษาทางการเมืองและประชาชน จะเห็นว่า “การพัฒนาการเมือง” ที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้นั้น เป็นหน้าที่ที่รัฐต้องจัดทำแผนขึ้น แม้ว่าปัจจุบันแผนพัฒนาการเมืองซึ่งจะสอดคล้องกับประเด็นทั้งสองที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อมีรัฐธรรมนูญหรือระเบียบข้อบังคับที่ก่อเกิดขึ้นมาแล้ว ไซ้ว่าจะเกิดการพัฒนาการเมืองได้ดี วิเศษ พิสดาร เลยไม่ หากแต่ต้องมีผู้นำรัฐธรรมนูญหรือระเบียบไปใช้ให้ถูกสุขลักษณะด้วย การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจึงพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น

แผนการพัฒนาการเมือง ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศกำลังพัฒนานั้น ส่วนมากมักจะเปลี่ยนแปลงไปเฉพาะเศรษฐกิจและสังคม

เสียเป็นส่วนใหญ่ โดยได้ละเลยการวางแผนการพัฒนาการเมืองไปเสียโดยสิ้นเชิง อาจจะเป็นการหมกเม็ดของผู้มีอำนาจหรือรัฐบาลที่ไม่อยากเห็นการพัฒนาการเมืองให้ทันสมัยทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว เพราะหากพัฒนาการเมืองให้ดีขึ้นประชาชนจะต้องมีบทบาทในการตรวจสอบ ฉะนั้นการกระทำการทุจริตของผู้นำจะกระทำได้ลำบาก จึงไม่แปลกที่การพัฒนาการเมืองในประเทศกำลังพัฒนาจึงเดินทางลุ่ม ๆ ดอน ๆ ถึงปัจจุบันและให้ข้อเสนอแนะการสร้างรูปแบบว่า รูปแบบควรสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้ประชาชนมีพื้นฐาน หรือเป็นฐานความรู้ให้ถูกต้อง โดยมีคุณธรรม จริยธรรม และจุดยืนที่ก้าวหน้าอย่างผู้มีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม แต่ไม่เปลี่ยนแปลงการเมืองนั้น ก่อให้เกิดผลเสียอย่างมหาศาลเพราะทำให้เกิดการฟิสิกการด้าน โครงสร้างของประเทศโดยรวม ด้วยเหตุที่กล่าวอย่างนั้นเพราะว่าการขับเคลื่อนของประเทศทุกประเทศนั้น ต้องพัฒนาไปพร้อมกัน หากพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง อีกด้านหนึ่งก็จะตามไม่ทันหรือหยุดอยู่กับที่ หรือที่เรียกว่าการพัฒนาแบบไม่สมดุลนั่นเอง กรณีตัวอย่างประเทศไทย รัฐบาลตั้งหน่วยงานหนึ่งขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่พัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยมีบุคลากรที่เป็นมันสมองระดับต้น ๆ ของประเทศมานั่งเสกคาถาเพื่อให้ประเทศมีความก้าวหน้า มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง มีแผนงาน มีโครงการที่กำหนดไว้พร้อมเสร็จ หน่วยงานที่กล่าวถึงก็คือ กรมพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นั่นเอง ซึ่งขึ้นมาเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ตั้งเป้าหมายทั้งระยะเวลาที่แน่นอน และเริ่มใช้มาตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2504 มาแล้ว จะเห็นว่าการพัฒนาระบบเศรษฐกิจนั้นได้กระทำเป็นทางการ มีระบบวางแผนที่แน่นอนมาหลายสิบปีแล้ว ในขณะที่แผนการพัฒนาการเมืองเพียงจะเห็นเพียงรู้จักเมื่อไม่นานนี้เอง ดังนั้น การพัฒนาทางการเมือง สรุปได้ดังนี้

- 1) พัฒนาที่ปัจเจกบุคคลก่อน แล้วขยายผลสู่สังคม/ชุมชน
- 2) พัฒนาวิถีประชาธิปไตย ถึง 3 ส่วน คือ ความรู้ อุดมการณ์ และพฤติกรรม
- 3) สร้างพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย ให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน โดยเริ่มปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม และองค์กรภาครัฐ
- 4) นักการเมืองต้องเป็นต้นแบบวิถีประชาธิปไตยให้กับประชาชน
- 5) ภาครัฐต้องมีนโยบายส่งเสริมหรือปลูกฝังวิถีประชาธิปไตยให้ประชาชน
- 6) เจ้าหน้าที่รัฐต้องดำเนินงานของภาครัฐแบบรัฐบริการ (Public Service)

ไม่ใช่ฐานะผู้ปกครอง (Governance) เหมือนอดีต

7) ทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาชนต้องร่วมกันสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเมืองใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการเมืองที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

2.7 สภาพแวดล้อมทาง (X₁₁)

คนจำนวนมากรวมถึงนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่มักให้ความหมายของ “นโยบายสาธารณะ” ว่าเป็นนโยบายของ “รัฐบาล” ที่เกี่ยวกับกิจการสาธารณะต่าง ๆ เท่านั้น แต่ในความเป็นจริง ความหมายที่ควรจะเป็นของนโยบายสาธารณะ คือ นโยบายที่เกิดขึ้นจากกระบวนการขับเคลื่อนของคนในสังคมทั้งหมด เพื่อกำหนดทิศทางพัฒนา/การทำงานของประเทศ/ท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ที่พวกเขาตระหนักร่วมกัน

เมื่อกล่าวถึงนโยบายสาธารณะ สิ่งแรกสุดที่เราต้องตระหนักร่วมกันก็คือ ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศนี้แหละที่จะต้องเป็นผู้สร้างนโยบายสาธารณะให้เกิดขึ้น เพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของคนทุกกลุ่ม นโยบายใดก็ตามที่ถูกผลักดันโดยผู้มีอำนาจ นโยบายนั้นก็จะเป็นนโยบายของผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ/การเมือง แต่หาใช่เป็นนโยบายสาธารณะไม่ การกีดกันในการสร้างนโยบายสาธารณะจึงเป็นภารกิจของปัจเจกชน กลุ่มองค์กรต่าง ๆ ทางสังคม องค์กรท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อสร้างนโยบายการพัฒนาที่เชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม มิใช่การปิดให้เป็นความรับผิดชอบของรัฐบาล

การเมืองซึ่งเป็นระบบการจัดการผลประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมนั้น เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นโยบายของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมโดยตรง หรือนโยบายอื่น ๆ เช่น นโยบายเศรษฐกิจ การค้าระหว่างประเทศ การคลัง และอื่น ๆ คำถามสำคัญเกี่ยวกับประเด็นการเมืองกับสิ่งแวดล้อมก็คือ การเมืองแบบใดจึงจะสามารถแก้ปัญหาวิกฤติการณ์สิ่งแวดล้อมที่โลกกำลังเผชิญอยู่ตั้งนั้น การเมืองใหม่และการปฏิรูปการเมืองที่เป็นประเด็นสำคัญที่ถูกถกเถียงอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ก็ไม่ใช่ความหวังว่าจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ได้ หากจำกัดเฉพาะอยู่ที่การให้ความสำคัญเป็นด้านหลักเฉพาะอยู่ที่ระบบการเลือกตั้ง และการเข้าสู่อำนาจของบรรดานักการเมือง และองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง การเมืองใหม่ที่ควรจะเป็น น่าจะมีหน้าตา ประกอบด้วย

2.7.1 การเมืองใหม่ที่จะสามารถแก้ปัญหาวิกฤติการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมได้ คือ การเมืองที่สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการฟื้นฟูฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเป็นด้านหลักได้ มิใช่การพัฒนาที่มุ่งเน้นการ

เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นกระแสหลักดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันทั้งนี้โดยพัฒนาระบบการเมืองที่เกษตรกรรายย่อย กลุ่มประชาชนในท้องถิ่น ประชาชนทั่วไป และประชาคมวิชาการที่มีความสามารถในการถ่วงดุลบรรษัทขนาดใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายของประเทศได้

2.7.2 การเมืองใหม่ต้องนำไปสู่การกระจายการถือครอง และจัดการทรัพยากรอย่างเป็นธรรม เช่น การปฏิรูปที่ดิน การจัดการป่าไม้และแหล่งน้ำโดยให้ชุมชนมีบทบาทหลัก รวมไปถึงการรับรองสิทธิของเกษตรกรและชุมชนเหนือทรัพยากรชีวภาพการดำเนินการเช่นนี้นอกจากจะเป็นแนวทางในการเพิ่มพูนและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรแล้วยังนำไปสู่การสร้างความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งควรจะเป็นเป้าหมายสำคัญของระบบการเมืองที่ควรจะเป็น

2.7.3 การเมืองใหม่ต้องนำไปสู่การปฏิรูปการบริหารระดับท้องถิ่น โดยต้องสนับสนุนให้ชุมชน และองค์กรบริหารระดับท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีกลไกในการตรวจสอบและคานอำนาจระหว่างองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นกับองค์กรชุมชน ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาแบบเดิม ๆ กับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเหมือนกับที่เกิดขึ้นในการเมืองระดับชาติ

2.7.4 ระบบการเมืองต้องเอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการสร้างนโยบายสาธารณะ (ที่แท้จริง) โดยครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม กระบวนการนโยบายสาธารณะเหล่านี้เองคือดัชนีวัดความสำเร็จของระบบการเมืองที่เชื่อมโยงระหว่างระบรัฐสภากับการเมืองภาคประชาชน

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ควรตระหนักก็คือ การเมืองไม่ใช่สิ่งเดียวที่ทำให้สังคมสามารถแก้ไขวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรได้ แต่ปัจจัยอื่น ๆ เช่น นวัตกรรม ความรู้ระบบเศรษฐกิจที่เหมาะสม การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและวัฒนธรรม เป็นต้น ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน

2.8 วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย (X₅)

การบ่มเพาะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเป็นเรื่องสำคัญ เพราะวัฒนธรรมจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นว่า แม้จะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม ระบบประชาธิปไตย ก็จะเป็นระบบการเมืองที่ต้องจรรโลงไว้ ทั้งนี้เนื่องจาก เป็นระบบที่ทำงานได้ผล และก่อความ

เสียหายน้อยที่สุด เพราะเป็นระบบที่มีการประจักษ์ต่อรองหาข้อยุติ และเคารพในหลักการแห่งสิทธิเสรีภาพ ด้วยเหตุนี้ จึงสำนึก และศรัทธาในระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะในหมู่ผู้นำเป็นตัวแปรสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของระบบ

วัฒนธรรมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย เชื่อว่า ประชาธิปไตยสามารถแก้ปัญหาของชาติได้ แม้จะวิกฤตขนาดไหนก็ตามที การจะให้ประชาชนมีวัฒนธรรมทางการเมืองต่อประชาธิปไตย ผู้นำและนักการเมืองก็ต้องมีความชอบธรรมในการปกครอง มีความแตกต่างกันอยู่ระหว่างความถูกต้องตามกฎหมาย (Legality) กับ ความชอบธรรมแห่งอำนาจปกครอง (Legitimacy) จากเหตุผลดังกล่าว ได้สรุปความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

2.8.1 ปลุกฝังวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย เริ่มจากปัจเจกบุคคล ขยายสู่องค์กร ซึ่งสามารถพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองตามธรรมชาติและการเร่งให้เกิดวัฒนธรรมด้วยการควบคุม

2.8.2 เสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยตามลำดับขั้น คือ ก่อให้เกิดความรู้ นำไปสู่การเห็นคุณค่า เกิดความศรัทธาและอุดมการณ์ทางการเมือง ต่อเนื่องไปสู่พฤติกรรมทางประชาธิปไตยสู่การสร้างอุปนิสัยที่ถาวร (วัฒนธรรม)

2.8.3 ปลุกฝังพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย ทั้งระดับปัจเจกบุคคลขยายสู่ชุมชนและสังคม เพื่อทำให้เกิดค่านิยมที่ควรยึดถือปฏิบัติ

2.8.4 ในการสร้างรูปแบบได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมของรูปแบบว่าสิ่งที่ผู้วิจัยควรนำมาเพิ่มเติมในรูปแบบก็คือ กรอบของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางการเมือง ซึ่งเป็นตัวชี้้นำไม่ให้ประชาชนทำผิดกฎหมายและกฎเกณฑ์ของการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การเพิ่มสมรรถนะให้กับประชาชนด้านประชาธิปไตย และทุกขั้นตอนจะต้องมีกระบวนการ PDCA (Deming Cycle)

2.9 การส่งเสริมจากภาคประชาสังคม (X₉)

ประชาสังคมเป็นทั้งจุดหมายและวิธีการหรือกระบวนการของการพัฒนาการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้นหมายความว่า ได้ชี้ให้เห็นบทบาทของประชาสังคมในกระบวนการเมืองและจรรโลงประชาธิปไตยเพราะการทำงานของประชาสังคมในการสร้างพื้นที่ทางสังคมการเมืองและการดำรงอยู่ในกระบวนการเมืองและจรรโลงประชาธิปไตยด้วยบทบาทของประชาสังคมจึงมีลักษณะที่มากกว่าการรวมกลุ่มก้อนของผู้คนในลักษณะของกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มผลักดันที่อาศัยกลุ่มเป็นเครื่องมือในการปกป้องหรือต่อสู้ผลักดันให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่มตนในที่นี้อาจถือว่าเป็น “นวัตกรรมทางการเมือง” ก็ได้

อย่างไรก็ดีเราอาจต้องพิจารณาบทบาทประชาสังคมทั้งในมิติการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยของไทยและบทบาทในกระบวนการนโยบายสาธารณะด้วยเนื่องจากประชาสังคมก็มีหลายประเภทลักษณะและมีความแตกต่างในจุดหมายด้วยเช่นกันดังนั้นจะพิจารณาให้เห็นทั้ง 2 มิติ

2.9.1 มิติการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยของไทยบทบาทของกระบวนการประชาสังคมในหลายลักษณะที่ผลักดันให้เกิดการทำให้ประชาธิปไตยแบบตัวแทนเป็นสิ่งที่เห็นว่ามีคามจำเป็นแต่ไม่เพียงพอนับตั้งแต่เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 เป็นต้นมา จึงเห็นการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยในหลายด้านดังเช่นการผลักดันให้เกิดการปฏิรูปการเมืองโดย “ขบวนการเคลื่อนไหววงเขียว” ซึ่งนำมาสู่การขยายการเมืองภาคประชาชนเชิงสถาบันขึ้นและจะเห็นว่าการเมืองภาคประชาชนเชิงสถาบันก็คือการขยายข้อจำกัดประชาธิปไตยแบบตัวแทนมาสู่ประชาธิปไตยทางตรงมากขึ้นเพราะหัวใจของประชาธิปไตยทางตรงก็คือการถ่ายโอนอำนาจออกจากระบบตัวแทนหรือผู้แทนมาสู่การใช้กันเองโดยประชาชนมากยิ่งขึ้นดังเราจะเห็นได้จากบทบัญญัติให้ประชาชนสามารถริเริ่มออกกฎหมายโดยการเข้าชื่อการลงประชามติ/ประชาพิจารณ์การถอดถอนผู้บริหารระดับสูงโดยประชาชน ฯลฯ นอกจากนี้ยังเกิดการผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงความสัมพันธ์ทางอำนาจความสัมพันธ์ในมิติของสิทธิความเป็นพลเมืองสิทธิชุมชนการสร้างช่องทางกลไกการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือการสร้างที่ทางในพื้นที่ระบบการเมืองปกติดังกรณีการเคลื่อนไหวของกระบวนการการเคลื่อนไหวสมัชชาคนจนและอื่น ๆ ซึ่งได้สร้างเครือข่ายร่วมร่วมกับกระบวนการประชาธิปไตยกระบวนการคนจนในเมืองที่มีเครือข่ายกว้างขวางรวมถึงกระบวนการคนชั้นกลางในเมือง ฯลฯ ซึ่งพวกเขาเรียกว่ากระบวนการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยเพื่อสร้าง “รัฐธรรมนูญที่กินได้และประชาธิปไตยที่เห็นหัวคนจน” ดังจะเห็นได้ว่ามีความคืบหน้าไปอย่างมากในปัจจุบันที่ปรากฏในมาตราต่างของรัฐธรรมนูญ 2550 การเคลื่อนไหวของคนจนยังผลักดันให้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ต่าง ๆ มีผลด้านบวกต่อการสร้างพื้นที่ทางการเมืองแก่ขบวนการเคลื่อนไหวกล่าวคือกระบวนการประชาชนสามารถใช้อำนาจรัฐธรรมนูญในการอ้างอิงและเป็นฐานการอ้างความชอบธรรมในการต่อสู้เคลื่อนไหวเพื่อการแก้ปัญหาปากท้องและปกป้องสิทธิได้มีการย้ายอำนาจการตัดสินใจมาสู่ภาคประชาชนมากยิ่งขึ้นมีการปรับสัมพันธภาพทางอำนาจในแนวราบมีการสร้างกลไกในการมีส่วนร่วมในกลไกการตัดสินใจบางอย่างประชาชนสามารถเสนอปัญหาและสร้างประเด็นสาธารณะผ่านกลไกใหม่ของรัฐธรรมนูญเช่นองค์กรอิสระเช่นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนวุฒิสมาชิก

คณะกรรมการรัฐสภา ฯลฯ หลังการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 มีการประกาศใช้กฎหมายอย่างน้อย 2 ฉบับที่เข้ามาหนุนเสริมให้เกิดพื้นที่และการขับเคลื่อนของประชาสังคมหรือการเมืองภาคประชาชนที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นกล่าวคือ พ.ร.บ.สภาพัฒนาการเมืองและ พ.ร.บ.สภาองค์กรชุมชน

2.9.2 มิติด้านนโยบายสาธารณะงานวิทยานิพนธ์ของเอกพลเสียงตั้งเรื่อง “ผลสะท้อนจากการต่อสู้ของกระบวนการคนจนและคนด้อยอำนาจในสังคมไทยตั้งแต่ปี 2531 - 2549” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าการต่อสู้ของขบวนการคนจนและคนด้อยอำนาจในสังคมไทยช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2531 - 2549 ก่อให้เกิดผลสะท้อนทางการเมืองและสังคมอย่างไรบ้างเขาเลือกกระบวนการคนจนและคนด้อยอำนาจ จำนวน 6 กระบวนการ ได้แก่ สัมชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือสัมชชาคนจนเครือข่ายหนี้สินชานานาแห่งประเทศไทยเครือข่ายสลัม 4 ภาคและคณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทยพบว่าการต่อสู้ของกระบวนการคนจน ก่อให้เกิดผลสะท้อนทางการเมืองและสังคมอย่างน้อย 2 ประการ คือ ประการแรกการเคลื่อนไหวของกระบวนการคนจน เพื่อเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการทางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตน โดยตรงแสดงให้เห็นถึงการเพิ่มพื้นที่ทางการเมืองของคนจนและคนด้อยอำนาจในระบบการเมืองที่เปลี่ยนเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นประการที่สองการเคลื่อนไหวของกระบวนการคนจนก่อให้เกิดผลสะท้อนซึ่งกันและกัน ระหว่างกระบวนการคนจนในรูปของการใช้กรอบการกระทำร่วมรูปแบบของกิจกรรมเคลื่อนไหวของกระบวนการและชุดยุทธวิธีการต่อสู้ที่มีความคล้ายคลึงกัน สืบเนื่องมาจากการเคลื่อนไหวร่วมกันโดยตรงของขบวนการคนจนในรูปของเครือข่ายความร่วมมือการได้รับอิทธิพลทางอ้อมผ่านทางชุมชนของขบวนการคนจน การติดต่อสื่อสารระหว่างนักเคลื่อนไหวของกระบวนการคนจนและโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่ดำรงอยู่

ปัจจุบันจึงเห็นได้ว่ามีกฎหมายนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่คนจนมากมายในลักษณะที่เป็น “แรงจูงใจ” (รวมทั้งนโยบายที่เรียก “ประชานิยม” ด้วยเช่นกัน) รัฐธรรมนูญ 2540 และ 2550 ได้มีบทบัญญัติหมวดที่ 5 ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐซึ่งคงจะเป็นการเกินเลยที่จะกล่าวว่ามาจากการเคลื่อนไหวผลักดัน โดยกระบวนการประชาสังคมที่เติบโตขึ้นมา

ยังมีตัวอย่างอีกมากมายเช่นการเคลื่อนไหวของกระบวนการคัดค้านโครงการฝายราศีไศลและอื่น ๆ แม้จะไม่มีมาตรการคัดค้านที่สามารถทำให้เกิดการทุบเขื่อนแต่สิ่งที่เกิดขึ้นคือกระทบต่อผู้มีอำนาจตัดสินใจเชิงนโยบายในหลายระดับเช่นการยอมให้มีคณะกรรมการแก้ไข

ปัญหาหรือยอมเจรจายอมให้มีคณะกรรมการศึกษาผลกระทบและนำผลการศึกษามาพิจารณาตัดสินใจในเชิงนโยบายการบริหารจัดการอื่น ๆ

การเคลื่อนไหวยังทำให้ประเด็นเหล่านี้กลายเป็นประเด็นทางสาธารณะ เช่นเดียวกับอีกหลายกระบวนการเคลื่อนไหว ดังกรณีการเคลื่อนไหวเรื่อง โจนดชุมชนของชาวบ้านเครือข่ายปฏิรูปที่ดินแห่งประเทศไทยได้นำไปสู่การบรรจุเอาไว้ในนโยบายของรัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ในที่สุด (หลังจากที่เคลื่อนไหวมานหลายปี) ในแง่การพิจารณาผลสะท้อนจึงควรมองอย่างเป็นกระบวนการและต้องดูภายใต้พัฒนาการด้วย (ไม่ใช่ดูแบบขาว-ดำว่าเมื่อเคลื่อนไหวแล้วแพ้-ชนะสามารถหยุดยั้งได้หรือผลักดันได้-ไม่ได้)

ในระดับพื้นที่การเมืองท้องถิ่นจะเห็นได้ว่าการเติบโตขององค์กรชุมชนที่ต้องการสร้างพื้นที่เชิงนโยบายระดับท้องถิ่น โดยเข้าไปเชื่อมกับทั้ง “ท้องถิ่น” และ “ท้องถิ่น” (เช่นงานแบบสภาองค์กรชุมชนและขบวนจังหวัดจัดการตนเอง ฯลฯ) ก็ควรพิจารณาว่าการขับเคลื่อนโดยประชาสังคมได้นำไปการสร้างพื้นที่เชิงนโยบายระดับท้องถิ่นที่ก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

- 1) ภาคเอกชนต้องวัดให้มีการเผยแพร่วิถีประชาธิปไตยในหน่วยงาน
- 2) ภาคเอกชนต้องมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนการปกครองตามวิถีประชาธิปไตยให้กับประชาชน
- 3) องค์กรภาคเอกชนต้องให้ความร่วมมือทางการเมืองกับภาคราชการ
- 4) ภาคประชาสังคมต้องสร้างวิถีประชาธิปไตยในครอบครัว ชุมชน องค์กรของตนเอง
- 5) สถาบันการศึกษาทุกระดับต้องมีการส่งเสริมการเรียนการสอนด้านการเมืองแบบประชาธิปไตย อย่างจริงจังและหวังผล
- 6) ผู้นำภาคประชาสังคมต้องปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีประชาชนให้กับสังคม

2.10. การกล่อมเกลາทางการเมือง (X₆)

วิธีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยก็คือ การที่ปัจเจกบุคคลมีความเป็นตัวตนทางการเมือง (Political Self) ประกอบไปด้วยความรู้ความเชื่อ ทศนคติหรือความรู้สึกค่านิยมรวมทั้งแบบแผนแห่งการปฏิบัติต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับระบบการเมืองกระบวนการทางการเมืองอำนาจทางการเมืองรวมทั้งบทบาทต่าง ๆ ของบุคคลในระบบการเมืองที่สอดคล้องกับการ

ปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นเองความเป็นตัวตนทางการเมืองของปัจเจกบุคคลนี้จะเกิดขึ้นจากการกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization) ซึ่งนักวิชาการบางท่านอาจเรียกว่าการ (กล่อมเกลา) เรียนรู้ทางการเมือง (Political Learning) ได้เช่นกันความหมายของการกล่อมเกลาทางการเมือง เป็นกระบวนการที่คนสร้างความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับการเมืองและยังเป็นวิธีการที่คนรุ่นหนึ่งใช้ในการส่งผ่านความคิดและความเชื่อในทางการเมืองของตนให้กับคนในรุ่นถัดไปหรือ การกล่อมเกลาทางการเมืองจะเป็นกระบวนการที่นำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองของประชาชน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าผลจากการกล่อมเกลาทางการเมือง จะทำให้เกิดตัวตนทางการเมืองของปัจเจกบุคคลจากนั้นด้วยเหตุที่ความมนุษย์ได้รวมตัวอยู่ร่วมกันในสังคมการเมือง ดังเช่นที่ Aristotle ได้เคยกล่าวไว้ว่า “Man is a Political Animal” จึงมีการติดต่อสื่อสารความสัมพันธ์และหล่อหลอมรวมเข้าด้วยกันเป็นประชาคมการเมือง (Political Community) ซึ่งในสังคมการเมืองสมัยใหม่เรียกกันว่ารัฐชาติ (Nation State)

ปัจจัยที่ทำหน้าที่ในการกล่อมเกลาทางการเมือง (Agents of Political Socialization) ให้กับปัจเจกบุคคลซึ่งอาศัยอยู่ในสังคมการเมืองโดยแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่มคือ ประการที่หนึ่งครอบครัวและกลุ่มปฐมภูมิ (The Family and Primary Groups) ประการที่สองกลุ่มเพื่อนและสังคม (Peer Groups and Society) ประการที่สามสถาบันการศึกษาโรงเรียนและการเรียนรู้ในทางการเมือง (Education, the Schools and Political Learning) และประการที่สี่กลุ่มทางสังคมกลุ่มทุติยภูมิมีการมีประสบการณ์ในทางการเมืองโดยตรงด้วยตนเองและสื่อสารมวลชน (Social Groupings, Secondary Groups, Political Experiences and Mass Media)

โดยที่การกล่อมเกลาทางการเมืองมีลักษณะและกระบวนการที่สำคัญใน 3 ประการคือประการที่หนึ่งการกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นกระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของบุคคล (Lifelong and Development) ประการที่สองการกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นกระบวนการของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็กและเยาวชน (Childhood and Youth) และประการที่สามการกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของวัยผู้ใหญ่ (Adult Political Learning) ด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้วิธีการของการกล่อมเกลาทางการเมืองจะเกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลได้ใน 2 กรณีคือการกล่อมเกลาทางการเมืองทางตรง (Direct Forms of Political Socialization) และการกล่อมเกลาทางการเมืองทางอ้อม (Indirect Forms of Political Socialization) การกล่อมเกลาทางการเมืองทางตรงคือบุคคลได้มีสัมผัสโดยตรงกับข่าวสารค่านิยมและความเชื่อเกี่ยวกับ

การเมืองโดยตรงอาจได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิหาหน้าทีพลเมืองเป็นต้น ในขณะที่การกล่อมเกลาทงการเมืองทงอ้อมมักเกิดขึ้นกับบุคคลเมื่ออยู่ในวัยเยาว์ซึ่งจะได้รับการอบรมสั่งสอนและเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองจากบิดามารดาครูอาจารย์และเพื่อนสนิทเป็นส่วนใหญ่ โดยทีบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้จะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทัศนคติทางการเมืองให้กับเด็กและเยาวชนซึ่งจะคงอยู่ตลอดไปเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น และนอกจากนั้นยังมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทัศนคติที่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคมการเมือง ในขณะที่นี้ทั้งต่อผู้นำประเทศและสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วยดังนั้นการกล่อมเกลาทงการเมืองก็คือเครื่องมือของการถ่ายทอดแบบแผนของความคิดและความเชื่อในทางการเมือง นำไปสู่วัตรกรรมการเรียนรู้การเมืองนั่นเอง

2.11 ความสนใจทางการเมือง (X₁)

การไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งในทุกระดับ อาจด้วยมาจากเหตุผลที่ว่า การออกไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งเป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงออกซึ่งพื้นฐานถึงความสนใจต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองของประเทศ ภายใต้การปกครองในระบบประชาธิปไตย ซึ่งยังมีประชาชนอีกจำนวนมากที่ไม่ทราบ ไม่เข้าใจหรือไม่คุ้นเคยกับลักษณะการแสดงออกในการเข้าร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่น ๆ หรือมองว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัว และไม่ค่อยมีผลกระทบในทางลบต่อตนเองที่ชัดเจน นอกจากนี้ การออกไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งก็เป็นกิจกรรมที่ภาครัฐได้ให้การทุ่มเทประชาสัมพันธ์เป็นอย่างมาก อีกทั้งยังมีกฎหมายที่ได้ระบุโทษต่อผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิ จึงทำให้ประชาชนเกิดความกระตือรือร้นไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งกันเป็นจำนวนมาก

การติดตามรับฟังหรือรับข่าวสารทางการเมืองที่นำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ และการชักชวน/ชักนำให้ผู้อื่นพูดคุยหรือสนทนาในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ซึ่งทั้งสองลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นลักษณะความสนใจเข้าร่วมทางการเมือง ที่สามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงความสนใจทางการเมืองของประชาชนในขั้นพื้นฐานแนวทางในการส่งเสริมให้เกิดความสนใจทางการเมือง

2.11.1 จากการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงเวลาที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ ในบางครั้งบางเหตุการณ์กลับกลายเป็นการบ่อนทำลายหรือสร้างความเสียหายให้กับประเทศชาติ รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ทางการเมืองที่เกิดขึ้นก็ไม่ได้รับการเอาใจดูแลจากผู้บริหารระดับสูงของประเทศที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ทางการเมืองอย่างจริงจัง โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลที่เป็นนักการเมือง ที่ยังมีพฤติกรรมแสวงหาแต่ผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม หรือผลประโยชน์

ของประเทศชาติ ดังนั้น จึงทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายและไม่ค่อยให้ความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง

2.11.2 ประเด็นปัญหาทางการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องทีละเอียดอ่อน ประเด็นปัญหาทางการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องทีละเอียดอ่อน โดยเฉพาะหากเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องกับตัวข้าราชการ/พนักงานของรัฐจะแสดงความคิดเห็น หรือแสดงออกทางการเมืองที่อาจจะสอดคล้องหรือใกล้เคียงกับความคิดเห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็มักจะถูกมองว่าเป็นพรรคหรือพวกเดียวกันกับฝ่ายนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นฝ่ายตรงข้ามกับพรรคฝ่ายรัฐบาลก็อาจจะทำให้บุคคลนั้นถูกเพ่งเล็ง หรือถูกจับตามองและในบางครั้งอาจเป็นประเด็นทำให้เกิดความบาดหมางใจกันภายในหน่วยงานหรือองค์กรและอาจส่งผลกระทบต่ออาชีพการทำงานหรือชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลนั้นได้

2.11.3 กฎระเบียบวินัยต่าง ๆ ของข้าราชการ/พนักงานของรัฐยังไม่เอื้ออำนวยให้ข้าราชการ/พนักงานของรัฐสามารถแสดงความคิดเห็นหรือเข้าร่วมทางการเมืองได้อย่างเต็มที่เพราะจะต้องใช้ความระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความผิดตามกฎระเบียบวินัยต่าง ๆ ของข้าราชการ/พนักงานของรัฐจึงส่งผลให้ข้าราชการ/พนักงานของรัฐส่วนใหญ่ยังคงไม่กล้าที่จะแสดงออกทางความคิดเห็นหรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองมากนัก

2.11.4 ควรจัดกิจกรรมหรือจัดเสวนาเพื่อส่งเสริมหรือเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการเมือง หรือจัดเวทีการวิเคราะห์ประเด็นทางการเมือง เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองที่ถูกต้อง ตามความเป็นจริง และอยู่บนพื้นฐานความเป็นกลาง โดยไม่เป็นการชักจูงหรือชี้นำให้เกิดความคิดเห็นที่คล้อยตามหรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

2.11.5 องค์กรภาครัฐควรมีการกระตุ้น ส่งเสริม และปลูกจิตสำนึกให้ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ มีความสนใจทางการเมือง มีความรับผิดชอบที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมือง และเป็นตัวอย่างที่ดีในการเข้าร่วมทางการเมืองให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป

2.11.6 ควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎ ระเบียบบางประการ เพื่อเอื้ออำนวยให้ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ สามารถแสดงความคิดเห็นและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางการเมืองได้อย่างเสรี โดยไม่ถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดต่อระเบียบ วินัยของข้าราชการ/พนักงานของรัฐ โดยทั้งนี้ การกระทำดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้กรอบกติกาของสังคม ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อตำแหน่งงานประจำ รวมถึงการกระทำดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ที่ถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ที่มีบทบัญญัติว่าด้วยการมีส่วนร่วม

ร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยให้การรับรองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทุกคน

2.11.7 ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะเพิ่มเติมของรูปแบบ (Model) ว่า สิ่งที่มีผู้วิจัยควรนำมาเพิ่มในรูปแบบก็คือ การตระหนัก การยอมรับ และนำไปสู่การปฏิบัติ ปัจจัยดังกล่าวจะทำให้รูปแบบสมบูรณ์มากขึ้น อีกปัจจัยหนึ่งที่ขาดไม่ได้ก็คือ กิจกรรมทางการเมือง ปัจจัยนี้เป็นส่วนที่ภาครัฐจะต้องสนับสนุนให้มีขึ้นในองค์กรชุมชน

1.12 เจตคติต่อการเมือง (X_{12})

แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติต่อการเมือง ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน สรุปเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1.12.1 แนวคิดปัจจัยกำหนด (Deterministic)

ทฤษฎีปัจจัยกำหนดมีแนวความคิดพื้นฐานว่า ปัจจัยทางสังคมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของเจตคติที่มีต่อการเมือง ทั้งนี้ปัจจัยทางสังคมที่เป็นภูมิหลังของคนมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อเจตคติต่อการเมืองแนวความคิดนี้ได้แก่ตัวแบบแรงผลักดันทางสังคม (Social Forces)

แนวทางการศึกษานี้ได้นำแนวความคิดทางสังคมวิทยาเรื่องสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล (SES : Socio Economic Status) ที่ว่าฐานะตำแหน่งทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดความแตกต่างในเจตคติของคนมาใช้ในการศึกษาเจตคติต่อการเมืองฐานะตำแหน่งดังกล่าวอาจได้มาโดยกำเนิดเช่นเพศตระกูลหรือได้มาจากการกระทำขึ้นมาในภายหลังเช่นความร่ำรวยระดับการศึกษา ฯลฯ โดยสรุปในสังคมจึงประกอบด้วยชนชั้นทางสังคมชนชั้นดังกล่าวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของบุคคลซึ่งบุคคลต่างชนชั้นกันจะมีแบบแผนพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

โดยการสันนิษฐานเบื้องต้นเชื่อว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมเหมือนกันมักจะได้รับประสบการณ์และการอบรมกล่อมเกลาที่คล้ายคลึงกันเพราะฉะนั้นจึงมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าคล้ายคลึงกันในทางตรงกันข้ามบุคคลที่อยู่ในสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมแตกต่างกันจะถูกหล่อหลอมโดยประสบการณ์ให้มีบุคลิกภาพทัศนคติแรงจูงใจและความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างกันดังนั้นบุคคลจะแสดงออกในแบบแผนที่แตกต่างกัน

2.12.2 ความสำนึกเชิงเหตุผล (Consciously Rational)

ความสำนึกเชิงเหตุผลเน้นที่ปฏิกิริยาของความสำนึกตรึกตรองของผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีต่อนโยบายของพรรคการเมืองสภาพของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

และค่าบริหารการเลือกตั้งลักษณะเหล่านี้เป็นเหมือนกรอบความคิดเชิงเหตุผล (Rational Framework) ของผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเหมือนกับการตัดสินใจของผู้บริโภคในทางด้าน เศรษฐศาสตร์

แนวทางศึกษาพฤติกรรมการเมืองแนวความสำนึกเชิงเหตุผลนี้ได้นำ ความคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่าด้วยความชอบด้วยเหตุผลของมนุษย์เศรษฐกิจมาใช้ศึกษาการ ตัดสินใจทางการเมืองแนวทางศึกษานี้เห็นว่าความสำนึกเชิงเหตุผลของบุคคลในเชิงต้นทุนและ ผลประโยชน์ที่ได้รับเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของเจตคติต่อการเมืองตัวแบบนี้จึงมีชื่อเรียกอีก อย่างหนึ่งว่า “ตัวแบบการเลือกโดยเหตุและผล” มุมมองเชิงเศรษฐศาสตร์ดังกล่าวนี้ตั้งอยู่บน ฐานคติที่สำคัญ 3 ประการคือ

1) แนวทางศึกษานี้ถือว่าการลงคะแนนเสียงเป็นเครื่องมือที่จะนำมาซึ่ง ผลประโยชน์หรือเป้าหมายที่ประชาชนต้องการดังนั้นการตัดสินใจลงคะแนนของผู้ลงคะแนน เสียงจะพิจารณาจากผลประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง

2) แนวทางศึกษานี้ให้ความสำคัญกับเป้าหมายทางการเมือง กล่าวคือ การลงคะแนนเสียงของผู้ลงคะแนนเสียงนั้นจุดสนใจจะมุ่งไปที่เป้าหมายทางการเมืองของ ผู้ลงคะแนนเสียง

3) แนวทางศึกษานี้ถือว่าการตัดสินใจลงคะแนนเสียงผู้ลงคะแนนจะกระทำ อย่างละเอียดรอบคอบระมัดระวัง โดยใช้ข่าวสารที่มากเพียงพอ

2.12.3 แนวคิดเชิงจิตวิทยา (Psychology)

แนวทางนี้ให้ความสนใจต่อบัจจัยทางด้านความรู้สึกหรือความผูกพัน ทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อเจตคติต่อการเมืองตัวแบบทางจิตวิทยาที่นักรัฐศาสตร์ให้ความ สนใจศึกษามาก ได้แก่ พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอันเกิดขึ้นจากความผูกพันทาง จิตใจต่อพรรคการเมือง ซึ่งเน้นศึกษาอิทธิพลของความผูกพันพรรคการเมือง (Party Identification)

ความผูกพันพรรคการเมืองคือ ความจงรักภักดีหรือความเชื่อที่มีต่อพรรค การเมืองใดพรรคหนึ่งคล้าย ๆ กับประชาชนเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือศาสนาว่าจะสามารถสนอง ประโยชน์ตามที่ตนต้องการได้ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามความเชื่อนั้น ในขณะเดียวกัน ก็จะมีการถ่ายทอดความเชื่อนั้นต่อกันไปในรูปของกระบวนการเรียนรู้ในสังคม

ความผูกพันพรรคการเมืองเป็นเรื่องของสังคมจิตวิทยาของบุคคลเกี่ยวกับ ทัศนคติความเชื่อ และเจตคติส่วนบุคคลที่มีต่อพรรคการเมืองใดพรรคหนึ่ง กล่าวคือ บุคคลมี

ความรู้สึกพึงพอใจสนใจใฝ่ใฝ่เกิดความนิยมชมชอบ หรือความรู้สึกเป็นเจ้าของพรรคการเมือง ความรู้สึกเช่นนี้เนื่องมาจากการรับรู้ว่าเป็นพวกเดียวกันหรือกลุ่มเดียวกันซึ่งอาจจะเป็นชนชั้น หรืออุดมการณ์หรือสถานภาพเดียวกับตนก็ได้ ขณะเดียวกันก็เป็นผลมาจากการเรียนรู้ของ บุคคลเองในรูปของกระบวนการกล่อมเกลாதงสังคม ซึ่งจะเรียนรู้ความผูกพันเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยมีสถาบันทางครอบครัวและสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงการสังสมการ เรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมืองและสังคม

แนวความคิดนี้ระบุว่าความผูกพันพรรคการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญประการ หนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคล กล่าวคือ โดยทั่วไปบุคคลมีแนวโน้มที่จะลงคะแนน ให้กับพรรคการเมืองที่ตนมีความผูกพันแต่บุคคลอาจเปลี่ยนแปลงไปลงคะแนนให้พรรค การเมืองอื่นได้เนื่องมาจากทัศนคติของเขาที่มีต่อประเด็นทางการเมือง อันได้แก่ ทัศนคติต่อ ผู้สมัครทัศนคติต่อนโยบาย และทัศนคติต่อผลประโยชน์ของกลุ่ม ซึ่งเป็นปัจจัยช่วงสมัยสั้น ๆ (Short-term Force) อย่างไรก็ตาม โดยระยะยาวแล้วบุคคลมีแนวโน้มที่จะลงคะแนนให้กับพรรค การเมืองที่ตนผูกพันซึ่งเป็นปัจจัยระยะยาว (Long-term Force)

ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะเพิ่มเติม สำหรับรูปแบบ (Model) ไว้ว่า การแสดงออกทางการเมือง ชุมชน และประชาชนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) หรือมีบทบาทต่อการเมืองของประเทศ ส่วนนี้ควรนำไปสร้างเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบด้วย

3. จากผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD)

ผู้วิจัยได้สรุปผลเพื่อทำข้อค้นพบจากระยะที่ 1 ระยะที่ 2 และระยะที่ 3 (ขั้นตอน ที่ 1) เพื่อสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งประกอบด้วย

1. ความร่วมมือเริ่มจากระดับปัจเจกบุคคล องค์กรในชุมชนจนกระทั่ง ฝ่ายรัฐบาล (ผู้ออกนโยบายสาธารณะ) ร่วมกันพัฒนากลยุทธ์หรือตัวบ่งชี้ในการพัฒนาการ มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดปัจจัยทั้ง 12 ปัจจัย
2. เปิดโอกาสให้ประชาชนองค์กรภาคชุมชนมีกิจกรรมทางการเมืองในกรอบ ของกฎหมายนำไปสู่การเกิดกิจกรรมทางการเมืองและเป็นปัจจัยต่อการแสดงออกทางการเมือง
3. เสริมสร้างคนชุมชนให้มีแรงจูงใจ เพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนา ประชาธิปไตย ด้วยหลักคุณธรรมจริยธรรม ภายใต้อุดมคติที่ก้าวหน้า นำไปสู่นวัตกรรม การเรียนรู้การเมืองส่งผลไปสู่การแสดงออกทางการเมือง

4. ส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ ตระหนัก การยอมรับแล้วนำไปสู่การปฏิบัติโดยใช้
หลักการ P-D-C-A เพื่อให้ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากองค์ประกอบทั้ง 4 ประการดังกล่าวข้างต้น สามารถเขียนเป็นแผนภาพ
ประกอบ ดังแผนภาพที่ 7

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการ PDCA และนวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเมือง เพื่ออธิบายรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในครั้งนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

4. หลักการของวงจรคุณภาพ (PDCA)

การบริหารงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDAC) ตามแนวคิดของเดมมิ่งปัจจุบันจัดเป็นกระบวนการสากลที่ทุกคนทราบกันดี และถือเป็นเครื่องมือการบริหารที่จัดเป็นแกนร่วมของการบริหารที่หลากหลายบนพื้นฐานเดียวกัน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิดของเดมมิ่งและนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ได้กล่าวถึงวงจรคุณภาพ (PDCA) ไว้ ดังนี้

วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2545 : 43 - 47) กล่าวถึง วงจรคุณภาพ (PDCA) เป็นกิจกรรมที่จะนำไปสู่การปรับปรุงงานและการควบคุมอย่างเป็นระบบอันประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การนำแผนไปปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Act) กล่าวคือ จะเริ่มจากการวางแผน การนำแผนที่วางไว้มาปฏิบัติ การตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ และหากไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหมายไว้ จะต้องทำการทบทวนแผนการ โดยเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่งและทำตามวงจรคุณภาพซ้ำอีก เมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำไปเรื่อย ๆ จะทำให้เกิดการปรับปรุงงานและทำให้ระดับผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น การกระทำตามวงจรคุณภาพ จึงเท่ากับการสร้างคุณภาพที่นำเชื่อถือมากขึ้น โดยจุดเริ่มต้นของวงจรคุณภาพอยู่ที่การพยายามตอบคำถามให้ได้ว่า ทำอย่างไรจึงจะดีขึ้น

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ในบรรดาองค์ประกอบทั้ง 4 ประการของวงจรคุณภาพนั้น ต้องถือว่าการวางแผนเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด การวางแผนจะเป็นเรื่องที่ทำให้กิจกรรมอื่น ๆ ที่ตามมาสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะถ้าแผนการไม่เหมาะสมแล้ว จะมีผลทำให้กิจกรรมอื่นไร้ประสิทธิภาพตามไปด้วย แต่ถ้ามีการเริ่มต้นวางแผนที่ดี จะทำให้มีการแก้ไขน้อย และกิจกรรมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การนำแผนไปปฏิบัติให้เกิดผล (Do) เพื่อให้มั่นใจว่ามีการนำแผนการไปปฏิบัติอย่างถูกต้องนั้น เราจะต้องสร้างความมั่นใจว่าฝ่ายที่รับผิดชอบในการนำแผนไปปฏิบัติได้รับทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนการนั้น ๆ มีการติดต่อสื่อสารไปยังฝ่ายที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม มีการจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการเพื่อการนำแผนการนั้น ๆ มาปฏิบัติ และมีการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในเวลาที่เป็นด้วย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check) การตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามแผน ควรจะต้องมีการประเมินใน 2 ประการ คือ มีการปฏิบัติตามแผนหรือไม่ หรือตัวแผนการเองมีความเหมาะสมหรือไม่การที่ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้เป็นเพราะไม่ปฏิบัติตามแผนการ หรือความไม่เหมาะสมของแผนการหรือจากทั้งสองประการรวมกัน เราจำเป็นต้องหาว่าสาเหตุมาจากประการใดหนึ่งนี้เนื่องจากการนำไปปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไขจะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงถ้าความล้มเหลวมาจากแผนการที่จัดทำขึ้นไม่เหมาะสม อาจเป็นผลมาจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. ความผิดพลาดในการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่
2. เลือกเทคนิคที่ใช้ผิดเนื่องจากมีข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอและมีความรู้ในขั้นตอนการวางแผนไม่เพียงพอ

3. ประเมินผลกระทบจากการปฏิบัติตามแผนผิดพลาด

4. ประเมินความสามารถของบุคลากรที่ต้องนำแผนมาใช้ผิดพลาด

ถ้าความล้มเหลวจากการไม่ปฏิบัติตามแผนอาจเป็นผลมาจากสาเหตุ

ต่อไปนี้

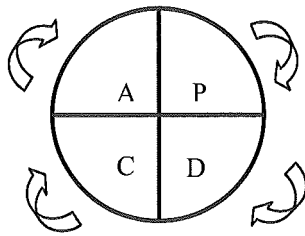
1. ขาดความตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับปรุง
2. การติดต่อสื่อสารที่ไม่เหมาะสมและมีความเข้าใจในแผนไม่เพียงพอ
3. การให้การศึกษาและการฝึกอบรมไม่เพียงพอ
4. ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้นำและการประสานงานระหว่างการปฏิบัติ
5. ประเมินทรัพยากรที่ต้องใช้น้อยเกินไป

ขั้นตอนที่ 4 ปฏิบัติการปรับปรุงแก้ไข (Act)

ถ้าความล้มเหลวจากการวางแผนที่ไม่เหมาะสม การทบทวนแผนการเท่านั้นไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหาต้องมีการปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการวางแผนโดยการหาปัจจัยที่ไม่เหมาะสม สาเหตุของการวางแผนและทำการปฏิบัติการแก้ไขความก้าวหน้าของการปรับปรุงจะเกิดขึ้นได้โดยการกำจัดสาเหตุ และขั้นตอนที่สำคัญ ก็คือ การทบทวนแผนการที่ต้องมีการชี้บ่งถึงสาเหตุแห่งความล้มเหลวอย่างถูกต้องและมีการเปลี่ยนแปลงแผนเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ควรมีการวางแผนการปรับปรุงคุณภาพเป็นรายปี และมีการทบทวนทุกปีเพื่อให้มั่นใจว่าแผนการดังกล่าวมีความเชื่อถือได้และเหมาะสม การนำวงจรคุณภาพไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่องในทุกระดับขององค์กร จะทำให้เราสามารถปรับปรุงและเพิ่มคุณภาพงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจน เมื่อปัญหาเดิม

หมดไปเราก็สามารถแก้ปัญหาใหม่ ๆ ได้ (อ้างอิงใน นิภัตรา สังข์มณี, 2549)

ปริทรรศน์ พันธบุรุษย์ (2545 : 53 - 54) กล่าวว่า วงจรคุณภาพ (PDCA : plan do check act) คือ องค์ประกอบหลักของวงจรการจัดการ ดังแผนภาพที่ 8

หมุนให้เร็วหมุนให้ถูกต้อง

แผนภาพที่ 8 วงจรการจัดการ PDCA ที่มา : ปริทรรศน์ พันธบุรุษย์ (2545 : 53)

คำว่า หมุนให้เร็ว หมุนให้ถูกต้อง ที่อยู่ทางด้านขวาของวงจรการจัดการนั้น คือ การหมุนวงจรอย่างถูกต้องตามขั้นตอน 1 รอบ จะส่งผลให้เกิดการปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาได้ 1 ระดับการหมุนให้เร็วจะทำให้เกิดการปรับปรุงอย่างรวดเร็ว

P (Plan) คือ จะเริ่มนับจากการแสวงหาจุดที่เป็นปัญหา ระหว่างระดับความแตกต่างจุดที่มุ่งหวังและสภาพที่เป็นจริง เมื่อจับจุดที่เป็นปัญหาได้แล้ว จัดทำแผนมาตรการในการแก้ไข แล้วจึงเข้าสู่ขั้น D หรือ do ต่อไป

D (Do) คือ การปฏิบัติตามแผนมาตรการแก้ไขแผนใหม่ล่าสุด เพราะแผนคือสิ่งที่ปรับปรุงแก้ไขได้อยู่เสมอ ต้องแน่ใจว่าแผนที่จะลงมือปฏิบัตินั้นเป็นแผนที่ใหม่ล่าสุดจริง ๆ

C (Check) คือ การเปรียบเทียบระหว่างผลลัพธ์กับค่าเป้าหมายเสมอ

A (Act) คือ การปฏิบัติหลังการตรวจสอบ ซึ่งเป็นไปได้หลายประการ ดังนี้

1. ในกรณีที่ผลลัพธ์ต่ำกว่าเป้าหมายจะต้องมีการทบทวนแผนของมาตรการแก้ไข แล้วดูว่าสิ่งที่ยังคงเป็นปัญหายู่นั้นมีสิ่งใดที่ปฏิบัติได้ทันทีให้ลงมือปฏิบัติเลย ส่วนสิ่งที่ปฏิบัติไม่ได้ทันทีให้สะท้อนสู่แผนการแก้ไขปัญหารอบต่อไป

2. ในกรณีที่ผลลัพธ์ดีกว่าเป้าหมาย จะต้องมีการทบทวนการกำหนดเป้าหมายว่าต่ำเกินไปหรือไม่ ควรมีการปรับเป้าหมายให้ดีกว่าเดิมหรือไม่ ผลลัพธ์เหนือกว่าความคาดหมายโดยบังเอิญภายนอกอื่น ๆ หรือไม่

3. ในกรณีที่ผลลัพธ์ได้ตรงตามเป้าหมายให้ทบทวนดูว่าได้มีการปฏิบัติตามแผนมาตรการแก้ไขครบถ้วนหรือไม่ ถ้าใช่ แสดงว่าแผนนี้ถูกต้องและควรกำหนดเป็นวิธีการปฏิบัติงานมาตรฐานเพื่อรักษาให้ผลลัพธ์คงอยู่ในระดับที่ต้องการต่อไป

Demingin Mycoted (2004) กล่าวว่า การจัดการอย่างมีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพขึ้น โดยหลักการที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) หรือ วงจรเดมมิง ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผนการปฏิบัติตามแผนการตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไขดังนี้

Plan คือ กำหนดสาเหตุของปัญหา จากนั้นวางแผนเพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือทดสอบเพื่อการปรับปรุงให้ดีขึ้น

Do คือ การปฏิบัติตามแผนหรือทดลองปฏิบัติเป็นการนำร่องในส่วนย่อย

Check คือ ตรวจสอบเพื่อทราบว่าบรรลุผลตามแผนหรือหากมีสิ่งใดที่ทำให้ผิดพลาดหรือได้เรียนรู้อะไรมาแล้วบ้าง

Act คือยอมรับการเปลี่ยนแปลง หากบรรลุผลเป็นที่น่าพอใจหรือหากผลการปฏิบัติไม่เป็นไปตามแผน ให้ทำซ้ำวงจรโดยใช้การเรียนรู้จากการกระทำในวงจรที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว (อ้างถึงใน นิภัทรา สังข์มณี. 2549)

แม้ว่าวงจรคุณภาพจะเป็นกระบวนการที่สามารถเริ่มต้นจากขั้นตอนใดก็ได้ขึ้นอยู่กับปัญหาและขั้นตอนการทำงานหรือจะเริ่มจากการตรวจสอบสภาพความต้องการเปรียบเทียบกับสภาพที่เป็นจริงเพื่อสรุปว่าจะต้องดำเนินการอย่างไรในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปตามเป้าหมายที่วางไว้ (Melnyk & Denzler อ้างถึงใน เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2545 : 98 - 99)

Hitoshi (2540 : 57 - 64) กล่าวถึง การบริหารงานด้วยระบบวงจรคุณภาพจัดเป็นกิจกรรมการปรับปรุงและการควบคุมที่ประกอบด้วย การวางแผน การนำไปปฏิบัติ การตรวจสอบ และการปฏิบัติแก้ไข โดยการวางแผน การนำแผนที่วางไว้มาปฏิบัติ ตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ และถ้าผลลัพธ์ไม่ได้ตามที่คาดหมายไว้ จะมีการทบทวนแผนการเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น การควบคุมและการปรับปรุงสามารถขยายได้อีกแบบหนึ่งก็คือ การทำการวางแผน การกระทำ การตรวจสอบ และการแก้ไขซ้ำอีก การทำตามวงจรคุณภาพอย่างตั้งใจและถูกต้องจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงาน เมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำจะทำให้เกิดการปรับปรุงและระดับของผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อย ๆ และงานส่วนใหญ่จะกระทำซ้ำในสิ่งที่เคยทำมาก่อน ถึงแม้ว่างานนั้นจะดูเหมือนว่าเป็นงานใหม่ทั้งหมดก็ยังคงมีส่วนประกอบหลายส่วนที่เหมือนหรือคล้ายกับสิ่งที่เคยทำมาก่อน การปรับปรุงคุณภาพส่วนใหญ่จะเป็นการพิจารณาวิธีการของงานที่กระทำซ้ำอย่างระมัดระวังและเป็นระบบ ตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ ตลอดจนมีการแก้ไขความไร้ประสิทธิภาพที่ค้นพบ ดังนี้

1. การวางแผน (Plan) ในบรรดาส่วนประกอบทั้งสี่ส่วนของวงจรคุณภาพนั้น ควรพิจารณาการวางแผนเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดแต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าส่วนอื่นไม่มีความสำคัญเพียงแต่ว่าส่วนการวางแผนจะเป็นส่วนที่ทำให้ส่วนอื่นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าแผนการไม่เหมาะสมจะมีผลทำให้ส่วนอื่นไร้ประสิทธิภาพตามไปด้วย แต่ถ้ามีการเริ่มต้นวางแผนที่ดี จะทำให้มีการแก้ไขน้อยและกิจกรรมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้นระเบียบวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนในการปรับปรุงเป็นการลดช่องว่างระหว่างสิ่งที่ต้องการให้เป็นกับสิ่งที่เป็นอยู่จริง และกิจกรรมการปรับปรุงที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีมุมมองที่แม่นยำในทั้งสองสิ่ง เปรียบเสมือนการสร้างบ้านบนพื้นทราย ไม่ว่าจะออกความพยายามเพียงใดก็ตามถ้าภาพในมุมมองของสถานการณ์ที่ต้องการและสถานการณ์จริงไม่ชัดแล้ว ก็จะไม่ได้ผลลัพธ์กลับมา ดังนั้นจึงควรสร้างวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการวางแผนประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์และการจำแนกปัญหา การตั้งเป้าหมาย เข้าใจถึงข้อจำกัดและขอบเขต รวมถึงการนำมาพิจารณาจนถึงวิธีการปรับปรุงที่เป็นไปได้ ตัดสินใจถึงแผนปฏิบัติการ กำหนดวิธีสำหรับตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ที่ได้การพัฒนาแผน โดยปกติปัญหาที่ถูกนำมาแก้ไขเพื่อปรับปรุงนั้นจะประกอบด้วยสาเหตุหลายประการ ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ผู้นำขององค์กรต้องทำการจัดทำและพัฒนาแผนการปรับปรุง และการพัฒนาแผนประกอบด้วย การกำหนดกิจกรรมพื้นฐานที่ต้องการปรับปรุงอย่างชัดเจน แยกกิจกรรมออกตามโครงสร้างองค์กร กระจายส่วนย่อยของกิจกรรมพื้นฐานไปตามฝ่ายต่าง ๆ ในองค์กร กำหนดวิธีการประเมินความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน บุคคลที่มีตำแหน่งสูงสุดในองค์กรควรเป็นผู้ตัดสินใจในการมอบหมายงานและวิธีการประเมินผลโดยผ่านการพบปะสนทนากับแต่ละฝ่ายในองค์กร ในทำนองเดียวกัน หัวหน้าฝ่ายงานแต่ละฝ่ายต้องออกแบบและพัฒนาแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้รับมอบหมาย โดยแผนการจะได้รับการกระจายออกเป็นลำดับลงมาทั่วทั้งองค์กรด้วยวิธีนี้ และจะถูกพัฒนาอย่างเหมาะสมในแต่ละระดับในโครงสร้างองค์กรจนกระทั่งถึงระดับที่ไม่จำเป็นต้องกระจายลงอีกต่อไป ชั้นตอนสุดท้ายคือการตัดสินใจของบุคลากรที่ต้องทำงานทรัพยากรที่ต้องการ และตารางเวลาที่ต้องปฏิบัติตาม และทำแผนการพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบของเอกสารทั้งหมดอย่างละเอียดทั้งนี้เพื่อให้มั่นใจว่าจะมีการสื่อสารแผนการได้อย่างแม่นยำที่สุดขณะที่สร้างแผนการควรมีความระมัดระวังในแนวทางที่มีส่วนช่วยในการสร้างแผนการอย่างถูกต้อง ประกอบด้วย ขณะที่สร้างแผนการจะต้องมีการชี้แจงให้ชัดเจนถึงข้อจำกัดด้านทรัพยากรและเวลาที่มี รวมทั้งต้องหาวิธีการทั้งหมดที่เป็นไปได้ภายใต้ข้อจำกัดเหล่านี้ อาจมี

การผ่อนปรนข้อจำกัดเหล่านี้บ้างหลังจากมีการพิจารณาข้อเสนอแนะทั้งหมดแล้วต้องทำการเลือกวิธีการที่ดีที่สุดที่เป็นแผนการปฏิบัติ ต้องมีการพัฒนาระเบียบวิธีการในการตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์เพื่อดูว่าแผนการมีประสิทธิผลและมีการกระทำตามแผนและประสานกันกับแผนการเริ่มแรกหรือไม่ ต้องมีการรวบรวมสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอและจัดอย่างเป็นระบบตลอดจนมีการนำมาใช้งานอย่างเต็มที่ในการวางแผนงาน ต้องมีการพิจารณาถึงสิ่งที่จะต้องกระทำกับสิ่งที่น่ากระทำ ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด และเป็นไปไม่ได้ที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างในเวลาเดียวกัน ต้องพยามหาความสมดุลระหว่างเป้าหมายกับทรัพยากร การตั้งเป้าหมายที่สูงเกินไปเป็นการสวนทางกับการเพิ่มผลผลิตจะต้องมีการสร้างระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิผลเพื่อสื่อสารเป้าหมายของแผนการไปสู่ทุกส่วนขององค์กร ทรัพยากรทางด้านวัสดุอาจมีจำกัดแต่ความสามารถของมนุษย์มีไม่จำกัด ดังนั้น จึงมีทางเป็นไปได้เสมอในการปรับปรุงซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาความสามารถของมนุษย์อย่างสม่ำเสมอ

2. การลงมือปฏิบัติ (Do) เพื่อให้มั่นใจว่ามีการนำแผนการมาปฏิบัติอย่างถูกต้องจึงจำเป็นต้องมีขั้นตอนในการสร้างความมั่นใจว่าฝ่ายที่รับผิดชอบในการนำแผนการไปปฏิบัติได้รับทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนการนั้น ๆ การสร้างความมั่นใจว่ามีการติดต่อสื่อสารไปยังฝ่ายที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม การจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการเพื่อการนำแผนการนั้น ๆ มาปฏิบัติ และการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในเวลาที่เหมาะสม

3. การตรวจสอบ (Check) เมื่อทำการตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามแผน ต้องมีการประเมินการปฏิบัติตามแผนหรือไม่ และตัวแผนการเองมีความเหมาะสมหรือไม่การที่ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้เป็นเพราะไม่ปฏิบัติตามแผนการ ความไม่เหมาะสมของแผนการ หรือจากทั้งสองประการรวมกัน เป็นเรื่องที่จะต้องหาว่าสาเหตุมาจากประการไหนเนื่องจากการปฏิบัติการแก้ไขจะแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ถ้าความล้มเหลวมาจากแผนการไม่เหมาะสม อาจเป็นผลมาจากสาเหตุความผิดพลาดในการทำความเข้าใจกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่ การเลือกเทคนิคที่ใช้ผิด เนื่องจากมีข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอและมีความรู้ในขั้นตอนการวางแผนไม่เพียงพอ การประเมินผลกระทบจากการปฏิบัติตามแผนผิดพลาด หรือประเมินความสามารถของบุคลากรที่ต้องนำแผนมาใช้ผิดพลาดถ้าความล้มเหลวจากการไม่ปฏิบัติตามแผน อาจเป็นผลมาจากสาเหตุขาดความตระหนักถึงความจำเป็นในการปรับปรุง การติดต่อสื่อสารที่ไม่เหมาะสมและมีความเข้าใจในแผนไม่เพียงพอการให้การศึกษาและการฝึกอบรมไม่เพียงพอ ปัญหาเกี่ยวกับตัวผู้นำ

และการประสานงานระหว่างการปฏิบัติ หรือการประเมินทรัพยากรที่ต้องใช้น้อยเกินไป

4. การปฏิบัติการแก้ไข (Act) ขณะเมื่อทำการปฏิบัติการแก้ไขมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องแยกแยะให้ชัดเจนระหว่างการกำจัดปรากฏการณ์หรืออาการของปัญหาและการกำจัดสาเหตุ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า มีงานจำนวนมากมายที่ทำเป็นประจำในงานชนิดนี้ การกำจัดแค่อาการไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาที่มีอยู่ เป็นเพียงแค่การเลื่อนการแก้ปัญหาออกไปเท่านั้น ดังนั้น ถ้าความล้มเหลวมาจากการวางแผนที่ไม่เหมาะสมการทบทวนแผนการเท่านั้นไม่เพียงพอต่อการแก้ปัญหา ต้องมีการปรับปรุงคุณภาพของกระบวนการวางแผนโดยการหาปัจจัยที่ไม่เหมาะสม สาเหตุของการวางแผน และทำการปฏิบัติการแก้ไข ความก้าวหน้าของการปรับปรุงจะเกิดขึ้นได้โดยการกำจัดสาเหตุมิใช่กำจัดอาการ และเมื่อไม่สามารถบรรลุถึงเป้าหมายไว้ ควรมีการวิเคราะห์หาเหตุและมีการทบทวนแผนการดังเช่นที่กล่าวมาในหัวข้อการตรวจสอบ สาเหตุอาจมาจากตัวแผนการที่ไม่เหมาะสมหรือมีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง ดังนั้น เพื่อทำการปรับปรุง ต้องมีการชี้แจงสาเหตุแห่งความล้มเหลวอย่างถูกต้องและมีการเปลี่ยนแปลงแผนเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ควรมีการวางแผนการปรับปรุงคุณภาพเป็นรายปีและมีการทบทวนทุกปี เพื่อให้มั่นใจว่าแผนการดังกล่าวมีความไว้วางใจและเหมาะสม (อ้างถึงใน สุรศักดิ์ เวชกุล, 2551)

Tozava (2544 : 117 - 122) กล่าวว่า วงจรคุณภาพ คือ กระบวนการทำงานที่เปรียบกับวงล้อที่เต็มไปด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การดำเนินตามแผน การตรวจสอบ การปรับปรุงแก้ไข เมื่อวงล้อหมุนไป 1 รอบ จะทำให้งานบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ และหากการดำเนินงานนั้นเกิดการสะดุด แสดงว่ามีบางขั้นตอนหายไป เช่น ส่วนของการวางแผนหายไป เรียกว่า ประเภทไม่มีแผนการ ถ้าในส่วนของตรวจสอบหรือปรับปรุงแก้ไขหายไป จะเรียกว่า พวกทำแล้วทิ้ง ซึ่งในกระบวนการทำงานของวงจรคุณภาพนั้นประกอบด้วย

1. การวางแผน (Plan) การวางแผน คือ การตั้งเป้าหมาย วางวัตถุประสงค์ เพราะการควบคุมดูแล คือ กระบวนการที่จำเป็นเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย ดังนั้น หากไม่มีวัตถุประสงค์เสียแล้ว ไม่ว่าจะป่าวร้องว่าต้องควบคุมวงจรคุณภาพ ก็ไม่รู้ว่าทำไปเพื่ออะไร หรือจะเริ่มอย่างไรเมื่อตั้งเป้าหมายเสร็จแล้ว ก็ต้องมากำหนดแผนการว่าอะไรจะต้องทำเมื่อไร เป็นตารางเทียบระหว่างงานกับเวลาที่หลายคนนึกภาพกันออก แต่จริง ๆ แล้วการวางแผนไม่ใช่จบแค่นั้น การวางแผนต้องครอบคลุมว่า ใครจะทำ ทำอะไร ต้องให้เสร็จเมื่อไร จะทำอย่างไร อะไรต่าง ๆ ที่ครอบคลุมถึงการแบ่งหน้าที่ วิธีการ และอื่น ๆ ให้ครบถ้วนด้วย

2. ลองทำ (Do) การลองทำ คือ ก่อนจะลงมือทำได้นั้น แท้จริงแล้วต้องเตรียมวัตถุดิบ เตรียมขั้นตอนต่าง ๆ เสียก่อน หากจะลงมือทำเรื่องใหม่ ๆ ก็ต้องเตรียมไปรับการฝึกหรืออบรมเสียก่อน ขั้นตอนการเตรียมเหล่านี้รวมอยู่ในการลองทำนี้ด้วย ซึ่งต้องมีการตระเตรียมเสียก่อนให้พร้อม จึงจะสามารถลองทำตามแผนได้

3. ตรวจสอบ (Check) การตรวจสอบ คือ การพิจารณาว่า ผลจากการลองทำนั้น ก่อให้เกิดสิ่งทีวางแผนว่าจะได้รับหรือไม่ ดังนั้น หากการวางแผนไม่มีการกำหนดว่าจะต้องได้อะไรเมื่อไร ตัวเลขของอะไรที่ควรยึดเป็นเป้าหมายไว้เสียตั้งแต่ต้นก็จะไม่มีอะไรมาเป็นตัวเทียบได้ว่าผลจากการลองทำนั้นได้ตามจริง ตามแผนหรือไม่ จะได้ก็เพียงแต่ว่ามันก็เป็นไปตามแผนหรือไม่ค่อยจะได้ผลสักเท่าไร

4. ปรับใช้ (Act) จากผลของการตรวจสอบ ก็ไม่ควรวางใจในทันทีหากผลที่ได้เป็นไปตามแผน เพราะอาจบังเอิญดีครั้งนี้เพียงครั้งเดียว พอทำครั้งต่อ ๆ ไปอาจใช้ไม่ได้ก็ได้ หากไม่มีการนำกระบวนการที่ได้ลองทำไปมากำหนดให้เป็นรูปแบบใหม่ของการทำงาน ปัจจุบัน หากผลของการตรวจสอบพบว่าสิ่งที่ลองทำไปนั้นไม่ก่อให้เกิดผลที่ตั้งไว้ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการที่คิดไว้แล้วมาลองทำใหม่ นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการของการลองทำแล้ว การพิจารณาว่าทำไมกระบวนการเดิมจึงไม่ได้ผลตามแผน การหาสาเหตุที่แท้จริงเพื่อหากระบวนการแก้ปัญหาจนถึงรากก็เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจะนำไปถึงการวางแผนใหม่ แล้วลองทำใหม่ ลองตรวจสอบดูใหม่ หรือวงจรคุณภาพรอบใหม่ เพื่อหาเป้าหมายและกระบวนการอันถูกต้องแท้จริงหนึ่ง เรามักจะพูดถึงวงจรแห่งการควบคุมดูแลกันว่า PDCA จนบางครั้งเราไปนึกเอาเองว่าวงจรนี้ต้องเริ่มจาก P เสมอไป จริง ๆ แล้วนั้นไม่จำเป็น วงจรแห่งการควบคุมดูแลนั้นเป็นวงกลม ที่ไม่มีต้น ไม่มีปลาย จึงบอกไม่ถูกว่าอะไรเป็นขั้นตอนแรก และอะไรเป็นขั้นตอนสุดท้าย อย่างเช่น การวางแผนจะทำอะไรบางอย่าง บางครั้งต้องมีการตรวจสอบเสียก่อนแล้วจึงจะวางแผนและลงมือทำได้ ดังนั้น ในบางเรื่องวงจรนี้ก็อาจเริ่มจาก CAPDCA อย่างนี้ก็เป็นได้ (อ้างถึงใน นิภทรา สังข์ขันธ์, 2549)

Melnyk and Denzler (ม.ป.ป. ; อ้างถึงใน เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ.2545 : 98 - 99) กล่าวถึงแนวคิดของเดมมิ่งว่าผู้บริหารระดับสูงต้องมีบทบาทหลายด้าน และการจัดการคุณภาพที่ประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยหลักการที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) หมายถึง วางแผน โดยใช้ข้อมูลที่มีอยู่หรือ อาจเก็บรวบรวมขึ้นมาใหม่ก่อนนั้นอาจทดสอบเพื่อเป็นการนำร่องก่อนก็ได้

ขั้นตอนที่ 2 การทำ (Do) หรือลงมือทำ หมายถึง ลงมือเอาแผนไปทำ ซึ่งอาจทำ ในขอบข่ายเล็ก ๆ เพื่อทดลองดูก่อน

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบ (Check) หมายถึง การตรวจสอบ หรือสังเกตสิ่ง ที่เกิดขึ้นว่ามีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใดและเป็นไปในทางใด

ขั้นตอนที่ 4 การแก้ไข (Act) หรือลงมือแก้ไข (Corrective Action) หมายถึง หลังจากที่ได้ศึกษาผลลัพธ์ดูแล้ว อาจไม่เป็นไปตามที่ต้องการหรือมีปัญหาที่ต้องแก้ไข ก็ต้องดำเนินการแก้ไขตามที่จำเป็น จากนั้นก็สรุปเป็นบทเรียนและพยากรณ์เพื่อเป็นพื้นฐาน ในการคิดหาวิธีการใหม่ ๆ ต่อไป การลงมือปฏิบัติดังกล่าวนี้เรียกว่า วงล้อเดมมิง (อ้างถึงใน นิภัทรฯ สังข์มณี. 2549)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) หมายถึง วงจรที่ใช้สำหรับการบริหาร ระดับสูงต้องมีบทบาทหลายด้านและการจัดการคุณภาพที่ประสบความสำเร็จ ซึ่ง ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินการตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) และ การปรับปรุงแก้ไข (Act) เมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำไปเรื่อย ๆ จะทำให้เกิดการปรับปรุงงานและ ระดับผลลัพธ์ที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งหลักการดังกล่าวหากนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบท ของสถานการณ์การส่งออกทางการเมือง พร้อมทั้งจะช่วยพัฒนาบุคลากรและองค์กร ทางการเมืองให้มีคุณภาพ

3. นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเมือง

สำหรับคำว่านวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเมืองนั้น จากการค้นคว้ายังไม่พบการ ให้คำจำกัดความจากนักวิชาการมากเท่าใด แต่หากพิจารณาถ้อยคำดังกล่าวแล้วสามารถแยก คำนี้ออกเป็น 2 ส่วน คือ คำว่า “นวัตกรรมการเรียนรู้” และ คำว่า “การเมือง” ดังนั้นจึงพอ จะอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. นวัตกรรม (Innovation) ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คำว่า Innovare แปลว่า ทำสิ่งใหม่ขึ้นมา นอกจากนั้นคำว่า นวัตกรรมนี้ยังมีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (2549) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมไว้ว่า นวัตกรรม คือสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ และสังคม

Hughes (1987 : 67) ได้ให้ความหมายของนวัตกรรมไว้ว่า “เป็นการนำเอาวิธีการใหม่มาปฏิบัติหลังจากที่ได้ผ่านการทดลองและได้รับการพัฒนามาเป็นตำแล้ว และมีความแตกต่างจากการปฏิบัติเดิมที่เคยปฏิบัติมา”

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์และคณะ (2553 : 39) ได้ให้ความหมายของ นวัตกรรม หมายถึงสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นจากการใช้ความรู้ ทักษะประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ ในการพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ บริการใหม่ หรือกระบวนการใหม่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (2542) ให้ความหมายไว้ว่า นวัตกรรม (Innovation) มาจากคำบาลีว่า นวต + คำสันสกฤตว่า กรุม และ คำภาษาอังกฤษว่า (Innovation) หมายถึง สิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแปลไปจากเดิม ซึ่งอาจจะเป็นความคิดคิด วิธีการ หรืออุปกรณ์ เป็นต้น นวัตกรรมการเรียนรู้ (Learning Innovation) มาจากคำบาลีว่า นวต + คำสันสกฤตว่า กรุม และ คำภาษาอังกฤษว่า (Innovation) หมายถึง สิ่งที่ทำขึ้นใหม่หรือแปลไปจากเดิม ซึ่งอาจจะเป็นความคิด วิธีการ หรืออุปกรณ์ ที่นำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดความคิดใหม่ วิธีการสอนใหม่ หรือ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ และการพัฒนาวิชาเทคนิค (Technological innovation) เกี่ยวกับ วิชาช่างทางอุตสาหกรรม ดังนั้น นวัตกรรมการเรียนรู้ จึงเป็น แนวคิด การปฏิบัติ เป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้ ในฐานะที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ หรือแนวคิดใหม่ ๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดการยอมรับหรือปฏิเสธในนวัตกรรมนั้น ๆ

โกศล ศีลธรรม (2548 : 154-156) ได้กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาและปรับปรุง นวัตกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนา และปรับปรุงนวัตกรรมการเรียนรู้ เป็นนำสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคม และการจัดการเรียนรู้ ซึ่งในปัจจุบันนวัตกรรมเป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปว่า นวัตกรรมกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการระบบเศรษฐกิจ สังคมฐานความรู้

ไพรัช รัชพงษ์ (2548 : 55 - 59) กล่าวว่า นวัตกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การนำพลวัตของเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยีชีวภาพ โลหะ และวัสดุ เทคโนโลยีสารสนเทศ และนาโนเทคโนโลยีมาใช้ และสร้างให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติ ทั้งในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ใหม่ กระบวนการใหม่ หรือธุรกิจใหม่ อันจะผลส่งให้ภาคเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศเจริญเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืน บทบาทสำคัญในการพัฒนา และปรับปรุงนวัตกรรมการเรียนรู้จะก่อให้เกิดความมั่นคงให้กับองค์กร และประเทศ และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตความได้เปรียบในการแข่งขัน จึงไม่ได้เป็นเพียงแค่การสร้างเทคโนโลยีใหม่ แต่รวมไปถึง

การประยุกต์ และการผนวกเทคโนโลยีที่มีอยู่ (Existing Technologies) ดังนั้น เทคโนโลยีจึงนิยามถึงความรู้ (Knowledge) กระบวนการ (Processes) วิธีการ (Methods) เครื่องมือ (Tool) และระบบ (Systems) เพื่อสร้างนวัตกรรมและการเพิ่มผลิตภาพ และสร้างศักยภาพให้กับชาติ แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงนวัตกรรมการเรียนรู้ เป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาการเทคโนโลยีการเรียนรู้ ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหาร ด้านการบริการ ด้านการบริการ และด้านการจัดการเรียนการสอน

2. การเมือง (Political) การเมือง หมายถึง กิจกรรมที่มนุษย์กระทำ รักษาคุณสมบัติที่ดี และปรับปรุงกฎทั่ว ๆ ไป ซึ่งมนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ภายใต้กฎเหล่านั้น การเมืองมีความเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ของความขัดแย้ง และความร่วมมือในสังคม จากการศึกษาที่เห็นที่ตรงกันข้ามกัน ความต้องการที่ต่างกัน การแข่งขันกัน และความสนใจที่แตกต่างกัน การเมืองจึงเป็นเรื่องของการแสวงหาวิธีที่จะยุติปัญหาและทำความเข้าใจกันท่ามกลางความขัดแย้งกันในสังคม ทั้งนี้ได้มีการให้คำจำกัดความที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเมืองไว้ 2 ความหมาย คือ “การเมืองเป็นเรื่องของการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม” และ “การเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจ”

2.1 การเมืองเป็นเรื่องของการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม (Politics as the Making of Common Decisions) กลุ่มคนต่าง ๆ บ่อยครั้งที่ตัดสินใจในประเด็นที่มีผลต่อชีวิตของพวกเขาเอง เช่น ครอบครัวหนึ่งต้องตัดสินใจว่าจะไปอยู่ที่ไหน และควรจะใช้กฎเช่นใดเพื่อที่จะปกครองลูก ๆ ของพวกเขา ต้องทำอย่างไรที่จะรักษางบดุลของบ้าน และอื่น ๆ เช่นเดียวกับที่ประเทศหนึ่งต้องตัดสินใจว่าจะตั้งสวนสาธารณะไว้ที่ใด ควรจะเป็นพันธมิตรกับใครในช่วงที่เกิดสงคราม ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการทำให้เกิดการกำหนดชุดนโยบายสำหรับกลุ่มคน การตัดสินใจเพียงสิ่งเดียวก็มีผลต่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มนั้น ๆ

2.2 การเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจ (Politics as the Exercise of Power) หลายครั้งที่การเมืองจะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจโดยคนหนึ่งคนหรือคนหลายคน เหนือคนอื่น ๆ อำนาจคือ ความสามารถของคนหนึ่งคนใดที่จะทำให้คนอื่น ๆ ทำสิ่งที่เขาปรารถนาเป็นครั้งแรก ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด ๆ การเมืองจึงมักจะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ ไม่ว่าจะเป็นการบังคับ (Coercion) หมายถึง ให้คนอื่นกระทำบางสิ่งบางอย่างในสิ่งที่เขาไม่ต้องการกระทำหรือการจูงใจ (Persuasion) หมายถึง การชักชวนให้คนอื่นกระทำในสิ่งที่เขาปรารถนาจะทำ โดยการวางเงื่อนไขที่จะมีตัวเลือกที่ไม่น่าสนใจ และมีทางเลือกที่มีเหตุผลและเหมาะสมไว้เป็นทางเลือกที่เหลืออยู่ ทั้งหมดนี้เป็นความหมายของการเมืองที่มีการตีความกัน หรือจะพูดได้อีก

นัยหนึ่งว่า การเมือง คือ การแสวงหา รักษา และใช้อำนาจอิทธิพลและประโยชน์ เพื่อตนเอง หรือส่วนรวม หรือทั้งสองอย่าง โดยมีประโยชน์เกี่ยวคู่กัน การเมือง หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ หรือการมีอิทธิพล โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เพื่อธำรงรักษาไว้หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เกี่ยวข้องต้องการ โดยมีกระบวนการทำให้สมาชิกในสังคมบรรลุความต้องการร่วมกัน ส่วนความคิดเห็นที่แตกต่างก็สามารถรวมกันได้ เพื่อให้ความเป็นระเบียบและสงบสุขของสังคม (บุญอริ ยีหมะ. 2554 : 244 - 246)

ชลธิศ ชีระวุฒิ (2551 : 278 - 280) อธิบายถึงความหมายของ “การเมือง” ว่าในความหมายที่ผูกติดกับระบบการเมืองและ/หรือรัฐ การเมือง คือ การจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าหรือทรัพยากร โดยมีอำนาจที่เป็นที่ยอมรับกันมาทำให้เกิดการปฏิบัติตาม หรือการเมืองเป็นเรื่องของการที่มีคนกลุ่มหนึ่งใช้อิทธิพลต่อคนอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม สิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมในที่นี้มีได้หลายอย่าง เช่น อำนาจ ความศรัทธา นับถือ ความยุติธรรม ความนิยมชมชอบ ความอยู่ดีกินดี ความมั่งคั่ง ความรอบรู้ ทักษะ เป็นต้น ในความหมายนี้ การเมืองจะถูกตีกรอบเอาไว้ว่า เป็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระบบการเมือง ซึ่งสามารถแยกออกจากความสัมพันธ์ของมนุษย์ในระบบย่อยอื่น ๆ ของสังคมได้ โดยที่ระบบการเมืองจะมีเป้าหมายในตัวเองที่แตกต่างจากระบบย่อยอื่น ๆ ของสังคม เช่น ระบบวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ฯลฯ

David Easton กล่าวว่า การเมือง เป็นเรื่องของการใช้อำนาจหน้าที่ในการจัดสรร แจกแจงสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ ในสังคม

John Redekop กล่าวว่า การเมืองหมายถึง กิจกรรมทั้งหลายซึ่งมีเป้าประสงค์หลักอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง คือ ต้องการปรับเปลี่ยนหรือมีอิทธิพลต่อโครงสร้างหรือกระบวนการปกครอง ต้องการมีอิทธิพลต่อหรือเปลี่ยนตัวผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ ต้องการมีอิทธิพลต่อการปฏิบัตินโยบาย ต้องการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นแก่สาธารณะที่มีต่อการปกครอง กระบวนการ บุคคลและนโยบายสาธารณะ หรือต้องการมีอิทธิพลหรืออำนาจในรัฐบาล (อนุสรณ์ ลีมณี. 2542 : 186)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการเมือง หมายถึง บรรดาความคิด วิธีการ สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่จากความคิดสร้างสรรค์พร้อมที่ได้จากการพัฒนาในสิ่งที่เป็นประโยชน์อันเกี่ยวเนื่องกับที่เกิดจากการจูงใจ เกิดการตัดสินใจหรือสิ่งอื่นในอันที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้กิจกรรมทางการเมือง เช่น อำนาจการปกครอง นโยบายสาธารณะ การแบ่งปันทรัพยากรหรือผลประโยชน์ทางการเมือง เป็นต้น

4. การยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไข โดยผู้ทรงคุณวุฒิจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) แล้วนำไปให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ประเมินรูปแบบ (Model) พร้อมทั้งชี้แจงแสดงความคิดเห็นในการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบตามแผนภูมิภาพประกอบแสดงความเชื่อมโยงโดยใช้หลักการสำคัญและการอภิปราย ปรับปรุงแก้ไข ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติมต่อกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ติดต่อเป็นรายบุคคลไว้แล้ว

ผลการประเมินรูปแบบ (Model) โดยผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาตามข้อมูลการถอดบทเรียน (Lesson Learned) จากการสนทนากลุ่มที่อาศัยกรอบแนวคิดตามหลักการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งมีผลการประเมินรูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 18 ผลสรุปการประเมินรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 19 คน

รายการ/ด้าน	$\bar{X}$	S.D.	อันดับที่	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านความเป็นไปได้	4.11	0.43	2	มาก
2. ด้านความเหมาะสม	4.00	0.45	4	มาก
3. ด้านความถูกต้อง	4.16	0.44	1	มาก
4. ด้านอรรถประโยชน์	4.06	0.44	3	มาก
รวม	4.08	0.44	-	มาก

จากตารางที่ 18 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.44) ถ้าพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านความถูกต้อง ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = 0.44) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.43) ด้านอรรถประโยชน์ ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.44) และด้านความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.45)

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมระดับมาก

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยนำมาสรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์การวิจัย
2. สมมติฐานการวิจัย
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. สรุปผลการวิจัย
6. อภิปรายผล
7. ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. เพื่อสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ได้ตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยภายนอกบุคคล และปัจจัยสภาพทางการเมือง มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเหมาะสมในระดับมาก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้มีประชากรในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่มิสทธิ์เลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี พ.ศ. 2558 โดยมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น จำนวน 15,429,425 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนผู้มีอายุระหว่าง 18 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่มิสทธิ์เลือกตั้ง ซึ่งมีภูมิลำเนาและอาศัยอยู่จริงในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 400 คน

2.1 กลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มที่ 1 สำหรับการให้ข้อมูลเพิ่มเติม

ในระยะที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มที่ 1 มีจำนวน 8 คน เลือกมาโดยเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

2.1.1 นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการการสอนรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 5 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโท หรือปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 2 คน

2.1.2 บุคคลที่ผ่านการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2 คน

2.1.3 ประชาชนชาวบ้าน โดยมีอายุไม่ต่ำกว่า 55 ปี และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2 คน

2.1.4 ผู้นำท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 2 คน

2.2 กลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มที่ 2 สำหรับการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD)

ในระยะที่ 3 ขั้นตอนที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มที่ 2 จำนวน 15 คน เลือกมาโดยเจาะจง (Purpose Sampling) โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้

2.2.1 นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนวิชา รัฐศาสตร์ หรือรัฐประศาสนศาสตร์ ไม่น้อยกว่า 5 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 5 คน

2.2.2 บุคคลที่ผ่านการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือสมาชิกสภาจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 คน

2.2.3 ผู้นำท้องถิ่น ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 5 คน

2.3 กลุ่มเป้าหมาย ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มที่ 3 สำหรับยืนยันรูปแบบ (Model) การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้เทคนิค กระบวนการเชิงพินิจ (Rational Technique) ในระยะที่ 3 ขั้นตอนที่ 3 โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 19 คน เลือกมาโดยเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์ในข้อ 2.2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

เป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือมาจากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเครื่องมือนี้มาปรับข้อความเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการวิจัยในครั้งนี้ ภายใต้การควบคุมดูแลและให้คำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีลักษณะดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 เป็นข้อความที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมือง แบ่งออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อความเกี่ยวกับปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ข้อความเกี่ยวกับความคิดเห็น ปัจจัยภายในของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม มี 4 ปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ ได้แก่ ความสนใจในการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และการเห็นคุณค่าทางการเมือง

ตอนที่ 2 เป็นข้อความเกี่ยวกับปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นปัจจัยภายนอกของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม มี 4 ปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ ได้แก่ วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย การกล่อมเกลารวมทางการเมือง การส่งเสริมจากภาครัฐ และการส่งเสริมจากภาคประชาสังคม

ตอนที่ 3 เป็นข้อความเกี่ยวกับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการเมือง ประกอบด้วย แบบสอบถามเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางการเมือง การบริหาร มี 4 ปัจจัยย่อย ได้แก่ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อผู้นำการเมือง ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง

สภาพแวดล้อมทางการเมืองและการพัฒนาทางการเมือง

ตอนที่ 4 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย แบบสอบถามเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ มี 7 ข้อบังคับ ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมือง การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้ง การเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมือง และกลุ่มทางการเมือง การติดต่อประสานงานกับนักการเมือง การชุมนุมทางการเมือง และการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

การจัดกระทำข้อมูลเพื่อเตรียมการวิเคราะห์ ดังนี้

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Check List) ทำการลงรหัสข้อมูลตามคุณลักษณะของข้อมูล
2. แบบสอบถาม ประเภทการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน เป็นแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งมีหลักเกณฑ์การให้คะแนนในการวัดระดับความคิดเห็น/พฤติกรรมตามมาตรวัดแบบลิเคอร์ท (Likert Scale) (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2553 : 85) แบ่งค่าของคำตอบเป็น 5 ระดับ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 19 ระดับคะแนนความคิดเห็นและพฤติกรรม

เกณฑ์ความคิดเห็น/พฤติกรรม	ระดับคะแนน
เห็นด้วยมากที่สุด/เป็นจริงมากที่สุด	5
เห็นด้วยมาก/เป็นจริงมาก	4
เห็นด้วยปานกลาง/เป็นจริงปานกลาง	3
เห็นด้วยน้อย/เป็นจริงน้อย	2
เห็นด้วยน้อยที่สุด/เป็นจริงน้อยที่สุด	1

จากนั้นทำการแบ่งช่วงระดับคะแนนด้วยวิธีการหาความกว้างของอันตรภาคชั้น (ริงสรณ์ สิงห์เลิศ, 2551 : 335) ออกเป็น 5 ช่วง เพื่อแปลความหมายจากผลคะแนนเฉลี่ย ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด-คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนช่วงที่ต้องการ}}$$

$$\begin{aligned} \text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} &= \frac{5-1}{5} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

จึงทำการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00	หมายถึง ระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20	หมายถึง ระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40	หมายถึง ระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60	หมายถึง ระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80	หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพแบ่งออกได้ดังนี้

2.1 การสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การดำเนินการวิจัยในระยะนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีวิธีการ คือผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) เพื่อวิพากษ์และอภิปรายเพื่อให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์

2.2 การยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในระยะนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคกระบวนการเชิงพินิจ (Rational Technique) โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Connoisseurship) เพื่อยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบ (Model) วิเคราะห์การประเมินรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อยืนยันความถูกต้องเหมาะสมของรูปแบบ โดยใช้หลักการของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 2005) เป็นกรอบในการตรวจสอบคุณภาพการประเมินเพื่อยืนยัน โดยมีองค์ประกอบทั้งหมด 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

2.2.1 ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) เป็นส่วนแรกที่จะประเมินได้ว่ารูปแบบมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริง ประหยัดสำหรับการลงทุน คุ่มค่าและเหมาะสม

2.2.2 ด้านความเหมาะสม (Propriety) เป็นส่วนที่สองของการประเมินได้ว่ารูปแบบเมื่อนำไปใช้แล้วคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล ไม่ทำให้เกิดผลเสียหายนับกับผู้ใด

2.2.3 ด้านอรรถประโยชน์ (Utility) เป็นส่วนที่สามที่สามารถประเมินได้ว่า รูปแบบให้ข้อมูลได้ ตรงตามผู้เกี่ยวข้องอย่างไร นำไปใช้ประโยชน์สำหรับการพัฒนาและปรับปรุงได้จริง โดยเฉพาะถ้าสามารถใช้ข้อมูลช่วยในการปรับปรุงตนเองในระดับบุคคล

2.2.4 ด้านความถูกต้อง (Accuracy) เป็นส่วนสุดท้ายที่สามารถประเมินได้ว่า รูปแบบมีความถูกต้องให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้ กล่าวคือ ตัวบ่งชี้และปัจจัยสามารถวัดได้จริง ได้ข้อมูลตามความเป็นจริง ผลการประเมินมีความเป็นปรนัย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง ด้านการติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง และด้านการชุมนุมทางการเมืองเมื่อเรื่องลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมืองรองลงมาคือด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง การใช้สิทธิเลือกตั้ง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ปัจจัยพยากรณ์ หรือ ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย ปัจจัยหลัก 3 ด้าน แต่ละด้านประกอบด้วยปัจจัยย่อยหรือตัวบ่งชี้ 12 ตัว ได้แก่

2.1 ปัจจัยด้านภายในของบุคคล ประกอบด้วย ปัจจัยย่อยหรือตัวบ่งชี้ 4 ตัว

ได้แก่ความสนใจในการเมืองพฤติกรรมทางการเมืองอุดมการณ์ทางการเมืองการเห็นคุณค่าทางการเมือง

2.2 ปัจจัยด้านภายนอกของบุคคล ประกอบด้วย ปัจจัยย่อยหรือตัวบ่งชี้ 4 ตัว

ได้แก่วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยการกล่อมเกลາทางการเมืองการส่งเสริม

จากภาครัฐและการส่งเสริมจากภาคประชาสังคม

2.3 ปัจจัยด้านสภาพทางการเมือง ประกอบด้วย ปัจจัยย่อยหรือตัวบ่งชี้ 4 ตัว ได้แก่ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง สภาพแวดล้อมทางการเมืองและการพัฒนาทางการเมือง

สำหรับปัจจัยที่ดูพยากรณ์หรือตัวแปรตาม คือ การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ 7 ตัว ได้แก่ 1) การติดตามข่าวสารทางการเมือง 2) การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง 3) การใช้สิทธิ์เลือกตั้ง 4) การเข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มการเมืองและพรรคการเมือง 5) การติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง 6) การชุมนุมทางการเมืองแล้ว 7) การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

เมื่อดำเนินการศึกษาในขั้นตอนนี้ ผลการคัดสรรปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ดำเนินการโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) พบว่า ได้ปัจจัยพยากรณ์หรือตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวพยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเรียงลำดับค่านำหนักสัมประสิทธิ์ของการพยากรณ์จากมากไปน้อย ได้แก่ ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมืองการส่งเสริมจากภาครัฐการเห็นคุณค่าทางการเมืองอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมืองการพัฒนาการเมืองสภาพแวดล้อมทางการเมืองวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการส่งเสริมจากภาคประชาสังคม

สำหรับปัจจัยพยากรณ์หรือตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวพยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3 ตัว ได้แก่ การกล่อมเกลางานทางการเมืองความสนใจทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมือง

3. ผลการสร้างรูปแบบและการยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแบ่งเป็นดังนี้

3.1 ผลการสร้างรูปแบบ ได้ดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัยหรือตัวบ่งชี้การแสดงออกทางการเมือง จากการคัดสรรด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และการสนทนากลุ่ม พบว่า ปัจจัยหรือตัวบ่งชี้การแสดงออกทางการเมืองทั้ง 12 ปัจจัย เป็นปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ที่นำมาพยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ และต้องเพิ่มปัจจัยอื่น ๆ เข้าไปด้วย เพื่อให้กระบวนการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนมีมากขึ้น ได้แก่ความร่วมมือกันเริ่มจากระดับปัจเจกบุคคล องค์กรในชุมชน จนกระทั่งฝ่ายรัฐบาล

(นโยบายสาธารณะ) ร่วมกันพัฒนากลยุทธ์หรือตัวบ่งชี้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดปัจจัยทั้ง 12 ปัจจัย เปิดโอกาสให้ประชาชน องค์กรภาคชุมชน มีกิจกรรมทางการเมืองในกรอบของกฎหมาย นำไปสู่การเกิดกิจกรรมทางการเมืองและเป็นปัจจัยต่อการแสดงออกทางการเมือง เสริมสร้างคนชุมชนให้มีแรงจูงใจ เพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาประชาธิปไตย ด้วยหลักคุณธรรมจริยธรรม ภายใต้อุดมการณ์ที่ก้าวหน้า นำไปสู่นวัตกรรมการเรียนรู้การเมือง ส่งผลไปสู่การแสดงออกทางการเมือง นอกจากนั้นยังต้องส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการรับรู้ ตระหนัก ให้การยอมรับและนำไปสู่การปฏิบัติภายใต้หลักการ P-D-C-A เพื่อให้ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2 การยืนยันรูปแบบผลการประเมินรูปแบบ (Model) โดยผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาตามข้อมูลการถอดบทเรียน(Lesson Learned) จากการสนทนากลุ่มที่อาศัยกรอบแนวคิดตามหลักการบริหารจัดการภาครัฐ ซึ่งมีผลการประเมินรูปแบบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถ้าพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้ดังนี้ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง ด้านอรรถประโยชน์และด้านความเหมาะสม

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมระดับมาก

อภิปรายผล

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้พบประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีระดับการแสดงออกทางการเมืองโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง ด้านการติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง และด้านการชุมนุมทางการเมืองเมื่อเรียงลำดับด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมืองรองลงมาคือด้านการรณรงค์ออกเสียงเลือกตั้ง

การใช้สิทธิเลือกตั้ง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมือง และกลุ่มการเมือง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูสิทธิ์ ชันติกุล (2553 : 330) ได้ทำการศึกษา เรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตคูสิต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานคร มีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ส่วนรายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียง 2 ระดับเท่านั้น ได้แก่ ระดับปานกลาง และต่ำซึ่งรายด้านที่อยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง และด้านการสนทนาเรื่องการเมือง ส่วนรายด้านที่อยู่ระดับต่ำ ได้แก่ ด้านการชุมนุมทางการเมือง ด้านการติดต่อกับนักการเมือง และด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ ทั้งนี้ผลการวิจัยยังพบประเด็นที่น่าสนใจคือประชาชนพร้อมที่จะเลือกไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองใด ๆ เลย หากกิจกรรมทางการเมืองนั้นไม่ได้มีการบังคับโดยกฎหมายแต่สอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวภา ประคองศิลป์และคณะ (2554 : 214) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของผู้บริหารสถานศึกษา / คณะกรรมการสถานศึกษา ครู และนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษา/คณะกรรมการสถานศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในเชิงนโยบายของโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่ครูจัดให้แก่นักเรียนโดยภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับมาก การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยที่นักเรียนมีส่วนร่วมปฏิบัติโดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมาก

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ระดับผลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ที่ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 3.74 และเมื่อพิจารณาระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นรายด้านและรายชื่อสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง

พบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง โดยรวม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่จะนิยมที่จะติดตามข่าวสารทางด้านการเมืองอยู่มาก นั่นอาจเป็นเพราะในช่วงระยะเวลาหลังปี 2549 เป็นต้นมา เกิด

เหตุการณ์ที่สำคัญทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น การชุมนุมทางการเมือง การต่อสู้ทางการเมืองหรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เช่น เหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองผ่านสี่เสื่อ กลุ่ม นปช. กลุ่ม กปปส. เป็นต้น หรืออีกสาเหตุคือการได้รับบรรดประ โยชน์ที่ได้รับจากการเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วได้รับการตอบสนองความต้องการของคนผ่านนโยบายสาธารณะจากรัฐบาลที่ผ่านๆ มา จึงทำให้คนภาคตะวันออกเฉียงเหนือหันมาสนใจที่จะติดตามข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งห้าข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ข้อ คือ ข้อที่ 1.การติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองจากสื่อโทรทัศน์ ข้อที่ 3.การติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองจากการสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนในชุมชน ข้อที่ 4.การติดตามเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองการปกครองผ่านทางหนังสือพิมพ์ วารสารหรือบทความอื่น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ คือ ข้อที่ 5. การติดตามข่าวสารทางการเมืองผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์และสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ ข้อที่ 2 การติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองผ่านเสียงตามสายในชุมชน เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองจากสื่อโทรทัศน์ การติดตามเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองการปกครองผ่านทางหนังสือพิมพ์ วารสารหรือบทความ และการติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองจากการสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย (2557 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน ได้แก่ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อสารมวลชน และความรู้สึกที่ดีต่อชุมชนแต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูสิทธิ์ ชันติกุล (2553 : 330) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตคูสิตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเขตคูสิต กรุงเทพมหานครมีส่วนร่วมทางการเมือง ในรายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียง 2 ระดับเท่านั้นได้แก่ ระดับปานกลาง และต่ำ ซึ่งรายด้านที่อยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ระดับผลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ระดับ 3.83

2. ด้านการรณรงค์หาเสียง

พบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านการรณรงค์หาเสียง โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.74$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งห้าข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 4 ข้อ คือ ข้อที่ 1. การเคยแนะนำให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามสิทธิ์ข้อที่ 3. การหาเสียงด้วยการเคาะประตูบ้านเป็นการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งอีกวิธีหนึ่งข้อที่ 4. ในช่วงเวลาใกล้วันเลือกตั้งท่านเคยได้รับเสียงตามสายให้ไปเลือกตั้งและข้อที่ 5. การรณรงค์หาเสียงเพื่อชี้แจงนโยบายพรรคหรือแนวทางการทำงานของผู้สมัคร เป็นสิ่งสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง อยู่ในระดับปานกลางจำนวน 1 ข้อ คือ ข้อที่ 2. การไปลงคะแนนเสียงผู้สมัครเพราะคำชี้แนะหรือเชิญชวนจากการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ การรณรงค์หาเสียงเพื่อชี้แจงนโยบายพรรคหรือแนวทางการทำงานของผู้สมัคร เป็นสิ่งสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเลือกตั้งในช่วงเวลาใกล้วันเลือกตั้งท่านเคยได้รับเสียงตามสายให้ไปเลือกตั้งและการเคยแนะนำให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตามสิทธิ์ตามลำดับสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรา พรหมขุติมา (2541 : 74) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจที่ทำให้ประชาชนในชุมชนแออัด ไปเลือกตั้งเพราะอยากได้ผู้แทนดี ดังนั้น คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ได้รับการเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ดีการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะได้รับเลือกตั้งหรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับนำในชุมชน การรณรงค์หาเสียงของผู้สมัครและบทบาทของผู้สมัครรับเลือกตั้งด้วย สำหรับพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในชุมชนแออัด จะพบเห็นพฤติกรรมแจกเงินมากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ประชาชนในชุมชนแออัดไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมการแจกเงินของผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือหัวคะแนน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าระดับผลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการรณรงค์หาเสียง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 3.74

3. ด้านการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง

พบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งเจ็ดข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 6 ข้อ คือข้อที่ 1. การไปใช้สิทธิ์ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นข้อที่ 2. การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งในระดับชาติทุกครั้ง ข้อที่ 3. การได้ชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและ

ระดับชาติ ข้อที่ 5. การประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเพื่อกระตุ้นให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ข้อที่ 6. การเห็นด้วยกับการเสียสิทธิหากไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สส, สว. และข้อที่ 7. รัฐออกกฎหมายที่เข้มงวดกับผู้สมัครแล้วทำผิดกฎหมาย อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อที่ 4. การเคยเข้าร่วมการณรงค์เลือกตั้งหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติเมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 1. การไปใช้สิทธิทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ข้อที่ 2. การไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับชาติทุกครั้งและข้อที่ 3. การได้ชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ จริยา เจริญสุทใส (2538 : 74) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเปิดรับข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนในกรุงเทพมหานคร ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจทางการเมือง เพศและระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนมีทัศนคติต่อการซื้อขายคะแนนเสียงเป็นเรื่องธรรมดาและความสำนึกทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย อยู่ในระดับปานกลาง พร้อมทั้งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูสิทธิ์ ชันติกุล (2553 : 330) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานครมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ส่วนรายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียง 2 ระดับเท่านั้น ได้แก่ ระดับปานกลาง และต่ำ ซึ่งรายด้านที่อยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง และด้านการสนทนาเรื่องการเมือง ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ระดับผลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 3.73

4. ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง

พบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง 2.83 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งห้าข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 1. การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหนึ่ง ในช่วงระหว่างการรณรงค์หาเสียงของนักการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติ ข้อที่ 2. การเคยร่วมหา

เสียงให้กับนักการเมืองหรือกลุ่มทางการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติด้วยการตีพิมพ์หาเสียงติดสติ๊กเกอร์และข้อที่ 3. การเคยเข้าร่วมประชุมทางการเมืองของพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ จำลอง พรหมสวัสดิ์ (2554 : 232) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช 2551-2553 พบว่า ผลการศึกษาพบว่า บริบททางการเมืองมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช 2551-2553 มาก ประชาชนเข้าไปมีบทบาทสำคัญเป็นผู้เล่นไม่ใช่ผู้ดูตามแนวคิดของการเมืองแนวใหม่หรือการเมืองภาคประชาชน ประกอบกับชนชั้นกลางในช่วงที่ทำการศึกษามีความกระตือรือร้นและมีจิตสำนึกทางการเมืองมาก ขณะเดียวกันไม่ต้องการเห็นรัฐบาลมีพฤติกรรมการคอร์รัปชันเงินนโยบายและการขัดกันของผลประโยชน์อย่างกว้างขวาง บริบททางสังคมมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช 2551-2553 ค่อนข้างมากเนื่องจากบริบทสังคมไทยระยะหลังสังคมพหุนิยม และพหุวัฒนธรรมเป็นสังคมข่าวสารข้อมูลทำให้ชนชั้นกลางสนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองและมีการรวมกลุ่มเป็นแนวร่วมกับกลุ่มการเมืองอื่น ๆ เป็นต้นดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ระดับผลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ 2.83

5. ด้านการติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง

พบว่าระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.11$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งห้าข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 1 ข้อ คือ ข้อที่ 4. การให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักการเมืองท้องถิ่นในการดำเนินตามนโยบายของรัฐบาล เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านฯ อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 4 ข้อ คือ ข้อที่ 1. การเขียนเรื่องร้องทุกข์เสนอปัญหาไปยังนักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ ข้อที่ 2. การโทรศัพท์ติดต่อกับกรรมการชุมชนหรือนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อเสนอปัญหาภายในชุมชน ข้อที่ 3. การติดต่อประสานงานไปยังพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพื่อเสนอปัญหาหรือร้องทุกข์ในแก้ปัญหาและขอความช่วยเหลือและข้อที่ 5. การมีโอกาสพบปะพูดคุยกับกรรมการชุมชนนักการเมืองท้องถิ่นเสมอ เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 4. การให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือนักการเมืองท้องถิ่นในการดำเนินตาม

นโยบายของรัฐบาล เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านข้อที่ 5. การมีโอกาสพบปะพูดคุยกับ กรรมการชุมชนนักรการเมืองท้องถิ่นเสมอ และข้อที่ 3. การติดต่อประสานงานไปยังพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพื่อเสนอปัญหาหรือร้องทุกข์ในแก้ปัญหาและขอความช่วยเหลือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจิตราวาศ์สุโร (2556 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเองศึกษากรณีรูปแบบการปกครอง กรุงเทพมหานครมีวัตถุประสงค์ได้การศึกษาอยู่ 2 ประการประการที่หนึ่งเพื่อศึกษาถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเองศึกษากรณีรูปแบบการปกครอง กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งมีความสำคัญต่อการปกครองท้องถิ่นประการที่สอง เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนใน กรุงเทพมหานครการมีตำแหน่งในสมาชิกสภาเขตการได้รับการฝึกอบรมและการรับรู้ข่าวสาร ตลอดจนการมีความสัมพันธ์กับข้าราชการและนักการเมืองท้องถิ่นและสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรา พรหมขุติมา (2541: 74) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิจัยพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของ ประชาชนในชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนแออัด จะมีบทบาทแก่กิจกรรมเฝ้ามองดูมากกว่าจะมีบทบาทในกิจกรรมเชื่อมโยงหรือเป็นกิจกรรมเข้าสู่การเมือง ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ระดับผลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับ พรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ 3.11

6. ด้านการขุมนุมทางการเมือง

พบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการขุมนุมทางการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.03$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งห้าข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 6.การเห็นด้วยกับการเรียกร้องหรือขุมนุมทาง ข้อที่ 1.การเข้ากั กลุ่มเพื่อนนัดพูดคุยกันเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองและปัญหาสังคมเสมอและข้อที่5. การเข้าร่วมขุมนุมฟังการปราศรัยของนักการเมืองท้องถิ่นหรือนักการเมืองระดับชาติ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของภูสิทธิ์ ชันติกุล (2553 : 330) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อค้นหาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง 3) เพื่อสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชนในเขตดุสิตผลการศึกษาดังนี้ ประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานครมีส่วนร่วมทางการเมือง

เมืองในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ส่วนรายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพียง 2 ระดับเท่านั้น ได้แก่ ระดับปานกลาง และค่าซึ่งรายด้านที่อยู่ระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง และด้านการสนทนาเรื่องการเมือง ส่วนรายด้านที่อยู่ระดับต่ำ ได้แก่ ด้านการชุมนุมทางการเมือง ด้านการติดต่อกับนักการเมือง และด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ระดับผลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยที่ 3.03

7. ด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง

พบว่า ระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}= 3.41$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อทั้งหกข้อ พบว่า อยู่ในระดับมาก จำนวน 3 ข้อ คือข้อที่ 1. พรรคการเมืองมีความจำเป็นต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยข้อที่ 2. นักการเมืองทุกคนควรสังกัดพรรคการเมือง และข้อที่ 5 การเห็นด้วยที่จะทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็งอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 3 ข้อ คือ ข้อที่ 3. การเห็นด้วยกับการที่ใช้เงินจากรัฐอุดหนุนให้พรรคการเมืองข้อที่ 4. การเห็นด้วยกับการที่พรรคการเมืองจัดงานระดมหาทุน หรือมีผู้บริจาคเงินให้กับพรรคการเมืองและข้อที่ 6.การคิดว่าประชาชนทุกคนควรเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง เมื่อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 1. พรรคการเมืองมีความจำเป็นต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย ข้อที่ 2.นักการเมืองทุกคนควรสังกัดพรรคการเมืองและข้อที่ 5. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาหิต นครราช (2546 : 132) ได้ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนาประชาธิปไตยนักเรียนด้วยการจัดกิจกรรมโดยเน้นกระบวนการกลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า สามารถพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนได้เป็นอย่างดี การจัดกิจกรรมต่อเนื่องเป็นกิจกรรมที่ยั่งยืนถาวร มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ปกครองและกรรมการหมู่บ้าน ด้านพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ด้านการระดมทุน สวมักศิษรรม ส่วนด้านปัญญาธรรม ความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย แต่ก็มีแนวโน้มเป็นที่น่าพอใจมากขึ้นหลังการพัฒนา นักเรียนกล้าแสดงออก เสนอความคิดเห็น และมีเหตุผลมากขึ้นส่วนพฤติกรรมด้านระบบประชาธิปไตยที่น่าพอใจ มาก คือการรวมกลุ่มและยินดีปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มด้วยความสมัครใจ การช่วยเหลือกันในกลุ่ม การเลือกตั้งตัวแทนกลุ่มในโรงเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จำลอง พรหมสวัสดิ์ (2554 : 232)

ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางกับการเมืองในระบบประชาธิปไตยของไทยในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช 2551-2553 พบว่า ผลการศึกษาพบว่าบริบททางสังคมมีผลต่อพฤติกรรมการเมืองของชนชั้นกลางในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลช่วงพุทธศักราช 2551-2553 ค่อนข้างมากเนื่องจากบริบทสังคมไทยระยะหลังสังคมพหุนิยม และพหุวัฒนธรรมเป็นสังคมข่าวสารข้อมูลทำให้ชนชั้นกลางสนใจติดตามข่าวสารทางการเมืองและมีการรวมกลุ่มเป็นแนวร่วมกับกลุ่มการเมืองอื่น ๆ ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ระดับผลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 3.41

ส่วนระดับการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนที่มีระดับการแสดงออกทางการเมืองที่ต่ำที่สุดคือ ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง มีผลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.83$, S.D. = 1.24) แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่ยังไม่กล้าที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง อาจเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น คนอีสานนั้นอาจคิดว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัวเกินไปที่เข้าไปร่วมกิจกรรมการเมือง หรือ ประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ยังมีอาชีพเกษตรกรรม มีฐานะยากจนต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ อาจไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองแล้วทำให้ขาดรายได้ที่จะจุนเจือเลี้ยงชีพครอบครัวที่อาจต้องทำให้ครอบครัวขาดสน หรืออีกสาเหตุคือพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองในสายตาของคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นอาจเป็นเรื่องของผลประโยชน์ที่เป็นของนักการเมืองโดยตรง ประชาชนทั่วไปอาจจะยังไม่มีความจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองที่อาจอยู่ห่างไกลตัวเกินไป เมื่อเป็นแบบนี้จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงสนใจเพียงแต่การติดตามข่าวสารทางการเมืองจากสื่อต่าง ๆ ที่สามารถติดตามได้เท่านั้นเอง

3. ผลการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีดังต่อไปนี้

3.1 ปัจจัยหลักด้านภายในของบุคคลหรือประชาชน

ประกอบด้วย ปัจจัยย่อย หรือตัวบ่งชี้ 2 ตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งประกอบด้วย การเห็นคุณค่าทางการเมืองและอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย จากข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประชาชนโดยภาพรวมเข้าใจพื้นฐานความเป็นพลเมือง

ในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วย การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การเคารพสิทธิเสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม และการรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม (การสนทนากลุ่ม. 23 เมษายน 2559) จึงทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าทางการเมือง ส่วนการที่ประชาชนมีอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น อาจจะเป็นเพราะว่า ในปัจจุบันทั้งในสังคมในเมืองและชนบท มีระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพที่กระจายอยู่ทั่วไป ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต และมือถือ (และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของประชาชน) ทำให้ประชาชนได้รับความรู้ ความเข้าใจ ในการเมืองในแบบประชาธิปไตย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการของ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2523 : 235 - 236) และ แคนสว่างวัฒน์ (2546 : 9) ที่กล่าวว่า อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นระบบความเชื่อของบุคคลในทางการเมืองที่บุคคลยอมรับและใช้เป็นหลักเกณฑ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เพื่ออธิบายตัดสินใจ และยึดถือปฏิบัติร่วมกันของการกระทำกิจกรรมทางการเมือง

3.2 ปัจจัยด้านภายนอกบุคคลที่เป็นปัจจัยหลักด้านที่ 2

พบว่า มีปัจจัยย่อยหรือตัวบ่งชี้ 3 ตัว ที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ การส่งเสริมจากภาครัฐ วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และการส่งเสริมจากภาคประชาสังคม จากข้อค้นพบดังกล่าว อาจจะเนื่องจากภาครัฐบาล ได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายให้ประชาชนแสดงออกทางการเมืองหรือให้มีส่วนร่วมทางการเมืองในเชิงบวก โดยนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สื่อทางโทรทัศน์ ประชาพิจารณ์ รมรงค์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และโปสเตอร์ เป็นต้น (การสนทนากลุ่ม. 23 เมษายน 2559) และในขณะเดียวกันภาคประชาสังคมก็มีบทบาทที่รวมกันเป็นกลุ่มของประชาชน เพื่อผลักดันต่อสู้ให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันสำหรับประชาชน ตลอดจนการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เพราะประชาชนเชื่อมั่นว่า ประชาธิปไตยสามารถแก้ปัญหาของชาติได้ แม้จะเกิดวิกฤตก็ตามที (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. 2549 : 595, ลิขิต ชีราวสิน. 2529 : 16)

3.3 ปัจจัยด้านสภาพทางการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยหลักด้านที่ 3

พบว่า มีปัจจัยย่อยหรือตัวบ่งชี้ 4 ตัว ที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ประกอบด้วย ความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง ความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง การพัฒนาทางการเมือง และสภาพแวดล้อมทางการเมือง จากปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ดังกล่าว มีเหตุผลสนับสนุนดังนี้ ตัวบ่งชี้ด้านความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้มีน้ำหนักของ

สัมประสิทธิ์การพยากรณ์มากที่สุด ทั้ง 12 ตัว แสดงว่า ตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่สุดตามความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาจจะเนื่องมาจากนักการเมืองคนใดคนหนึ่งหรือพรรคการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่ง ประชาชนเชื่อว่า บุคคลหรือพรรคนั้น ๆ สามารถนำพาการดำเนินชีวิตของประชาชนมีความสุขสบายขึ้น หรือมีสถานะทางเศรษฐกิจสูงขึ้น (Letter: 1968 : 118) นอกจากนั้นแล้ว โรเบิร์ตดาร์ล (Robert A. Dahn. 1961 : 20) ได้กล่าวสนับสนุนว่าการที่บุคคลมีความนิยมชมชอบหรือศรัทธา เชื่อถือในบุคคลที่เป็นนักการเมืองคนใดคนหนึ่งหรือพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง เป็นกรณีพิเศษจะมีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมหรือแสดงออกทางการเมืองของบุคคลนั้น ๆ

ส่วนปัจจัยพยากรณ์หรือตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวพยากรณ์การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีจำนวน 3 ตัว ได้แก่ การกล่อมเกลາทางการเมือง ความสนใจทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมือง แต่ทั้ง 3 ตัวบ่งชี้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอให้ทั้ง 3 ตัวบ่งชี้ เป็นปัจจัยที่ส่งผลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (การสนทนากลุ่ม. 23 เมษายน 2559) อาจจะเนื่องมาจากการเรียนรู้ทางการเมือง (Political Learning) จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งหรือเรียกว่า สังคมประกิตทางการเมือง โดยที่มนุษย์ได้รวมตัวอยู่ร่วมกันในสังคมการเมือง ดังนั้น การกล่อมเกลາทางการเมืองจัดเป็นเครื่องมือของการถ่ายทอดแบบแผนของความคิดและความเชื่อในทางการเมือง สำหรับความสนใจทางการเมืองนั้น บุคคลได้ไปใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งในทุกระดับ อาจด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงออกซึ่งพื้นฐานถึงความสนใจ ต้องมีการแสดงออกทางการเมืองภายใต้ระบบประชาธิปไตย จากเหตุผลทั้งสองปัจจัยอาจจะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมทางการเมืองหรือพฤติกรรมที่กล้าแสดงออกทางการเมืองของบุคคล ซึ่งเรียกว่าทฤษฎีการป้องกันสิทธิ กล่าวคือ เป็นการแสดงสิทธิพึงมีพึงได้ของตนเอง (คุณากร กรสิงห์. 2557 : 3) เหตุผลดังที่กล่าวมาแล้ว จึงกล่าวได้ว่า ปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ทั้ง 3 ตัวบ่งชี้ เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. ผลการสร้างรูปแบบและการยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า

4.1 การสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผลการวิเคราะห์การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) ผู้วิจัยได้สรุปผลเพื่อทำข้อค้นพบจากระยะที่ 1 และจากระยะที่ 2 (ขั้นตอนที่ 1)

เพื่อสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

4.1.1 ระดับปัจเจกบุคคล องค์กรในชุมชนจนกระทั่งรัฐบาล (นโยบาย สาธารณะ) ต้องร่วมกันพัฒนากลยุทธ์หรือตัวบ่งชี้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดปัจจัยทั้ง 12 ปัจจัย

4.1.2 เปิดโอกาสให้ประชาชนองค์กรภาคชุมชนมีกิจกรรมทางการเมือง ในกรอบของกฎหมาย

4.1.3 เสริมสร้างคนชุมชนให้มีแรงจูงใจ เพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนา ประชาธิปไตย ด้วยหลักคุณธรรมจริยธรรม ภายใต้จุดยืนที่ก้าวหน้า นำไปสู่นวัตกรรม การเรียนรู้การเมือง .

4.1.4 ใช้หลักการ P-D-C-A เพื่อให้เกิดการรับรู้ ตระหนัก ให้การยอมรับแล้ว นำไปสู่การปฏิบัติและส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4.2 ผลการยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า ผลการประเมินรูปแบบ (Model) โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Connoisseurship) ได้พิจารณาตามข้อมูลการถอดบทเรียน(Lesson Learned) จากการสนทนากลุ่มที่อาศัยกรอบแนวคิดตามหลักการบริหารจัดการภาครัฐนอกจากที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบ (Model) ยังได้ข้อสรุปจากการประเมิน โดยใช้หลักของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 2005) ที่พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริง คุ่มค่า และเหมาะสม คำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล ไม่ทำให้เกิดผลเสียให้กับผู้ใด สามารถใช้ข้อมูลในการปรับปรุง ตนเองในระดับบุคคลได้ และสามารถวัดได้ตามสภาพที่เป็นจริง และมีความเป็นปรนัยกล่าว โดยสรุป รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลของการวิจัย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 3 ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยภายในบุคคล ปัจจัยภายนอกบุคคลและปัจจัยสภาพทางการเมือง ตลอดทั้งปัจจัยย่อยทั้ง 12 ปัจจัย ล้วนร่วมกันส่งผล

ต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งสิ้นควรเสนอให้หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ องค์กรอิสระที่เกี่ยวกับการเมือง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง หน่วยงานระดับกลาง ระดับภูมิภาคของรัฐ สถาบันการศึกษา พรรคการเมือง กลุ่มการเมือง หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการ แสดงออกทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศได้ ผลการวิจัยทำให้ค้นพบรูปแบบที่เหมาะสมระดับมาก ในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.2 รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นรูปแบบที่คัดสรรปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เราสามารถนำเอาปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ ทั้ง 12 ตัว ไปขยายผลในการที่จะพัฒนาการแสดงออกหรือการมีส่วนร่วมของประชาชน ในประเทศพร้อมทั้งจะเป็นรูปแบบที่นำไปใช้ได้ ในทางปฏิบัติจริง คุ่มค่า และเหมาะสม ผู้ดำเนินการ โครงการพัฒนาศักยภาพ การแสดงออกทางการเมืองของประชาชนจะต้องนำ หลักการวงจรของ เดมิง(Deming Cycle) ไปศึกษาแต่ละขั้นตอน คือ P-D-C-A ให้เข้าใจเพื่อนำไปดำเนินการได้อย่างคุ้มค่า

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของสตรีในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของเยาวชนที่มีสิทธิในการเลือกตั้ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.4 ควรศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุของการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

กมล สมวิเชียร. (2516). ประชาธิปไตยกับสังคมไทย (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2553). การใช้ SPSS for windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ : ธรรมสาร.

กรมการปกครอง. (2538). การพัฒนาประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนระดับอำเภอ. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย. (2538). รายงานการวิจัยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. กรุงเทพฯ : ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง.

กรรณิกา ชมดี. (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจศึกษาเฉพาะกรณี : โครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กระมล ทองธรรมชาติ. (2515). การเมืองและประชาธิปไตยของไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

_____. (2531). การเลือกตั้ง พรรคการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล. กรุงเทพฯ : มาสเตอร์เพลส.

กฤษณี คำชาย. (2545). พฤติกรรมกับการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

เกษม จันทรแก่้ว. (2545). สิ่งแวดล้อมเทคโนโลยีและชีวิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. (2545). หลักการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2548). หลักรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ขัตติยา กรรณสูต. (2535). สตรีกับการเมือง บทความวิชาการพัฒนาสังคม : แนวคิดและการปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

คมคาย อัครพิมพ์. (2554). ยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในจังหวัดมหาสารคาม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

คุณากร กรสิงห์. (2557). การศึกษาเปรียบเทียบการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครสวรรค์. นครสวรรค์. องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครสวรรค์.

จรรยา สุภาพ. (2533). สารานุกรมรัฐสภา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชจำกัด. 2533.

_____. (2527). หลักรัฐศาสตร์ฉบับพื้นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

_____. (2528). ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

_____. (2538). ลัทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 5.). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

จรรยา สุภาพ. (2535). ระบบการเมืองเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.

จันทนา สุทธิจารี. (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ : (ม.ป.ท.).

จิรโชค (บรรพต) วีระสัย. (2538). รัฐศาสตร์ทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : แสงจันทร์การพิมพ์.

จิรโชค (บรรพต) วีระสัย, สุรพล ราชภัณฑารักษ์, สุรพันธ์ ทับสุวรรณ. (2542). รัฐศาสตร์ทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (2527). การบริหารการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

_____. (2547). การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบทในการบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2526). การเมืองเปรียบเทียบ : ทฤษฎีและแนวความคิด. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2533). การเมืองกับการบริหาร. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.

_____. (2523). ประชาธิปไตย: คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ดวงดีการพิมพ์.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช และจัตติยา วรรณสุต. (2532). เอกสารการเมืองการปกครองไทย (พ.ศ. 2417 - 2477). กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

- ชูเกียรติ ภัยลี. (2536). การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกัน
ปราบปรามอาชญากรรมระหว่างเขตพื้นที่ที่มีการปฏิบัติงานกับพื้นที่ที่ไม่มีการ
ปฏิบัติงานของตำรวจชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
วิทยานิพนธ์ ปร.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2553). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : ไทเนรมิตกิจ อินเตอร์
โปรเกรสซีฟ.
- ชลทิศ ธีระฐิติ. (2551). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พิมพ์ครั้งที่ 1 (ปรับปรุง). นนทบุรี:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ณัชจิรา นาคศิริ. (2557). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ
มหาวิทยาลัยบูรพา. วิทยานิพนธ์ : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล. (2552). การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัย
ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี.
- ณรงค์ สีนสวัสดิ์. (2539). การเมืองไทย : การวิเคราะห์เชิงจิตวิทยา. กรุงเทพฯ : วัชรินทร์
การพิมพ์.
- ณรงค์ สีนสวัสดิ์. (2523). ผู้นำการเมือง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- คุณฎี อายุวัฒน์. (2550). กระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม. ขอนแก่น :
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- แดน สว่างวัฒน์. (2546). อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของสมาชิกสภาองค์การบริหาร
ส่วนตำบลจังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (รัฐศาสตร์)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เดือนจิตร วงศ์สวัสดิ์. (2548). การศึกษาเจตคติที่มีต่อการใช้สิ่งเสพติดของนักศึกษาการศึกษา
นอกโรงเรียน โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน
จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (หลักสูตรและการสอน)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2553). การศึกษาเพื่อพัฒนาดัชนีวัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี.
กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

- ถวิลวดี บุรีกุลและคณะ. (2546). โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและ
ความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ. ชุดโครงการวิจัยเรื่อง
การติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2525). รัฐศาสตร์ : สถานภาพและพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ :
บรรณกิจ.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2543). รัฐศาสตร์ ทฤษฎีความคิด ปัญหาสำคัญและแนวศึกษาวิเคราะห์
ทางการเมือง. กรุงเทพฯ : จัดพิมพ์โดยสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิด้า ครั้งที่ 4 :
- ทิสนา แคมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล. (2557). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอก
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยของ กศน.ตำบล: การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์
องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิจัยปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราวัลย์ สุรงค์สุริยกุล. (2557). รูปแบบการจัดการคุณภาพโดยรวมในสถานศึกษา สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. กรุงเทพฯ : บริหารการศึกษา มศว.
- นิภัทรา สังข์มณี. (2549). การใช้วงจรคุณภาพในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร
สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 1-2 ตามทัศนะของครูวิชาการ สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษากาญจนบุรี. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2550). เอกสารประกอบการแสดงปาฐกถาพิเศษ “วัฒนธรรมทางการเมือง
เมืองไทย” ใน เอกสารการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 9 เรื่อง
วัฒนธรรมการเมือง จริยธรรม และการปกครอง. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). แนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
ในงานพัฒนาชุมชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ :
ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.
- _____. (2547). กลวิธี แนวทาง วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา
ชุมชน. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). กลวิธีแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงาน
พัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.

- บรรจง กลิ่นสงวน. (2547). การกล่อมเกลாதางการเมืองและทัศนคติทางการเมืองแบบ
ประชาธิปไตยของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัย
 เกษตรศาสตร์.
- บรรพต วีระสัย,สุรพล ราชภัณฑาทักษ์ และสุรพันธ์ ทับสุวรรณ. (2528). รัฐศาสตร์ทั่วไป.
 พิมพ์ครั้งที่ 7 กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชนจำกัด.
- บุญอริ ยี่หมะ. (2554). ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ :
 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และคณะ. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : สถาบัน
 พระปกเกล้า.
- ประจิตร มหาหิง. (2529). สังคมวิทยาการเมือง : แนวคิดทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. ปัตตานี :
 แผนกวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี.
- ประทีป สยามชัย. (2526). สารัตถทางสังคมวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์
 การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ประสาร ทองภักดี, พ.ท. (2525). หลักการปกครอง (หลักรัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 รุรกิจบัณฑิตย.
- ปัญญา ทองนิล. (2553). รูปแบบการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดยการบูรณาการแบบ
 สอดแทรก สำหรับนักศึกษาครูเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 รุรกิจบัณฑิตย.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว และสายทิพย์ สุคติพันธ์. (2526). การเมืองของเด็กกระบวนการสังคมประกิต
 ทางการเมือง. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. (2545). สังคมวิทยาการเมือง(Polttical Sociology). ขอนแก่น : คลังนา.
- พิบูลย์ ไชยคุณ. (2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในเขตป่า
 สงวนแห่งชาติ ป่าแควระบบ-สียัด : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการปรับปรุงป่าสงวน
 แห่งชาติ ป่าแควระบบสียัด (1), (2). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2541). การมีส่วนร่วมของประชาชน . วารสารพัฒนาชุมชน 3. ปีที่ 3
 ฉบับที่ 3, กุมภาพันธ์.

ภูสิทธิ์ ชันติกุล. (2553). รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เขตคูสิต

กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ : สวนสุนันทา.

มานิตย์ จันทร์จำเริญ. (2545). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปราม

อาชญากรรมในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจห้วยขวาง. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

มาลี สืบกระแสน. (2552). การพัฒนารูปแบบองค์การแห่งการเรียนรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญา ปร.ด. (การบริหารการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี.(2546). หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ :

ห้างหุ้นส่วนจำกัด นิติบุคคลไทยอนุเคราะห์ไทย.

เยาวภา ประคองศิลป์และคณะ. (2554). ศึกษาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทาง

การเมืองแบบประชาธิปไตยของการศึกษาขั้นพื้นฐาน. งานวิจัย.ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

รังสรรค์ สิงห์เลิศ. (2551). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์. มหาสารคาม :

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ :

นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

รุจยา อากาศ. (2526). กษัตริย์และรัฐสภาอังกฤษกับการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ (ค.ศ. 1688).

ใน วุฒิชัย มูลศิลป์ และ โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (บรรณาธิการ) การปฏิวัติครั้งสำคัญ
ของโลก. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.

รสริน เจริญไชสง. (2556). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการไตร่ตรองเชิง

วิพากษ์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนของนักศึกษาครู.
วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. (2546). การปฏิรูประบบราชการภายใต้กระแสการจัดการภาครัฐใหม่

และข้อวิพากษ์. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์การพิมพ์จำกัด.

_____. (2548). หลักรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย

อุบลราชธานี.

- ล่อง วจนะสาริกากุล. (2557). การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. ลิจิต ซีระเวคิน. (2548). การเมืองการปกครองของไทย. พิมพ์ครั้งที่ 7, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2545). คุณภาพคือบูรณาการ. กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย - ญี่ปุ่น).
- วรทิพย์ มีมาก และชีวินทร์ ฉายาขวลิต. (2547). หน้าที่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข. กรุงเทพฯ : ไร่ไทยเพรส.
- วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. (2544). วัฒนธรรมทางการเมือง การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : วิ.เจ.พรินต์ติ้ง.
- วัชรายุทธ บุญมา. (2550). รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษานานาชาติ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิสุทธ์ โภชิตแทน. (2554). ประชาธิปไตย : แนวความคิดและตัวแบบประชาธิปไตยในอุดมคติ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริกุล กสิวิวัฒน์. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างไร. กรุงเทพฯ : วารสารพัฒนาชุมชน. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2552). ทฤษฎีการประเมิน. พิมพ์ครั้งที่ 7" กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2545). การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ธรรมดาเพลส.
- _____. (2545). การศึกษาเพื่อพัฒนาดัชนีวัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี รายงานการวิจัยเสนอ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ
- สถิตย์ นิยมญาติ. (2524). สังคมวิทยาการเมือง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สนุก สิงห์มาตร และ ศัญญา เคนาภูมิ. (2558). ประชาธิปไตยกินได้ : ของจริงหรือแค่วาทกรรมการเมือง. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ 2 ฉบับที่ 2(4) เดือน กุมภาพันธ์. 2558.
- สำราญ มีแจ้ง. (2551). สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัย ทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สมเกียรติ วันทะนะ. (2544). **อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย**. นครปฐม : ศูนย์ส่งเสริม
และฝึกอบรม การเกษตรแห่งชาติ วิทยาเขตกำแพงแสน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมศักดิ์ มธุรสสุวรรณ. (). **การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับโรงเรียนสังกัดองค์กร
ตั้งมณฑลกรุงเทพฯ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมบัติ ดำรงธัญวงศ์. (2550). **นโยบายสาธารณะ: แนวความคิดการวิเคราะห์และกระบวนการ**.
พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2548). **การเมืองการปกครองไทย**. กรุงเทพฯ : คณะรัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2549). **การเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม.
- สมบัติ ดำรงธัญวงศ์. (2539). **ทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร**.
กรุงเทพฯ : เอส แอนด์ จี กราฟฟิค.
- _____. (2553). **การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา**. กรุงเทพฯ : คณะรัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- _____. (2549). **นโยบายสาธารณะ : แนวความคิด การวิเคราะห์และกระบวนการ**.
พิมพ์ครั้งที่ 14 . กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- สวณิต ชมาภัย และ ระวีวรรณ ประกอบผล (แปล). (2537). **แบบจำลองการสื่อสาร สำหรับศึกษา
การสื่อสารมวลชน**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สหชัย สืบด้วง, ร.ต.อ. (2545). **การมีส่วนร่วมของโรงเรียนมัธยมศึกษาในงานตำรวจชุมชน
สัมพันธ์ : กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตธนบุรี**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2559). **การสร้างกลยุทธจากฐานการวิจัยเชิงสำรวจทางการบริหาร**.
วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ 35 ฉบับที่ 1
มกราคม - กุมภาพันธ์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2532). **สังคมวิทยาการเมือง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา
การพิมพ์.
- สากล สถิตวิทยานันท์. (2542). **สังคมวิทยากับปัญหาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิพันธ์ พุทธหุน. (2531). **ทฤษฎีพัฒนาการเมือง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. .

สิทธิศักดิ์ พัฒนชัย. (2557). รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน :

กรณีศึกษาเทศบาลตำบลงเปือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์. บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุชุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ. (2543). การเมืองและการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 14.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุชุม นวลสกุล, รศ., ดร., วิทยา นภาศิริกุลศกกิจ, รศ., ดร., และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, รศ., ดร. (2531).

การเมืองและการปกครองไทย. กรุงเทพฯ : แสงจันทร์การพิมพ์.

สุชุม นวลสกุล. (2523). ทฤษฎีการเมืองแห่งนวสมัย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สุชุม นวลสกุล และวิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ. (2543). การเมืองและการปกครองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 14.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุจิต บุญบงการ. (2542). การพัฒนาทางการเมืองของไทย : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบัน

ทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2547). การมีส่วนร่วมทางการเมืองกับพัฒนาการทางการเมือง. นนทบุรี :

สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.

สุจิต บุญบงการ และพรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2527). พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ของคนไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุเมธ ทรายแก้ว. (2547). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ
จัดการทรัพยากรธรรมชาติจังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสนห์ จามริก (แปล). (2515). ความคิดทางการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรศักดิ์ เวชกุล. (2551). การศึกษาสภาพและแนวทางในการส่งเสริมการปฏิบัติงานวิชาการของ

ครูผู้สอนตามบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในโรงเรียน : กรณีศึกษาในโรงเรียนบ้านดอย
ช้าง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 2. วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงราย.

สุวรา ประทานวโรปัญญา. (2557). รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพนักงาน บริษัท

ทุนขนาด จำกัด. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

อังคณา กรัณยาธิกุล. (2554). รูปแบบการเรียนรู้บนเครือข่ายแบบปรับเหมาะเพื่อพัฒนา

ความสามารถทางการคิดของนักศึกษาครู. กรุงเทพฯ. : สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่ง
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อนุภาพ ทิรลาภ. (2528). การวิเคราะห์เชิงสมมุติฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา

ชนบทศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2542). รัฐ สังคม และการเปลี่ยนแปลง : การพิจารณาในเชิงอำนาจนโยบาย

และเครือข่าย ความสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2546). การวิเคราะห์เชิงสมมุติฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท

ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
ปลัดกระทรวงยุติธรรม.

อริสรา คำขารี. (2546). เจตคติของวัยรุ่นและผู้ใหญ่ต่อการแต่งกายแฟชั่นสายเดี่ยว.

มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อรพินท์ สุทธิพันธ์. (2533). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ในกิจกรรมเพิ่มพูนรายได้. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ศึกษาศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชน)
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อนันท์ อาภาภิรม. (2528). รัฐศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.

อุทุมพร จามรมาน. (2541). โมเดล. วารสารวิชาการ.

เอกภาพ พลซื่อ. (2526). รูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี

จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์. มหาสารคาม. มหาวิทยาลัยราชมหาสารคาม.

Almond, G.A. and B.G. Powell. (1967). *Comparative Political Today*. Boston : Little,

Brown and Co.

Almond, Gabriel A. and Powell, Bingham G., Jr. (1966). **Comparative Politics : A**

Developmental Approach. Canada: Little Brown.

Almond, Gabriel A. and Jr. B.G. Powell. (1980). **Comparative Political Today : A View .**

Boston : Little Brown and Company.

Angus Campbell. (1968). **Political Efficacy. In measure of political attitudes.**

The Institute for Social Research. New York : Knopt.

- Brown, W. and Moberg, D. (1980). **Organization Theory and Management: A macro Approach**. New York: Wiley & Sons.
- Brown, W.B., and Moberg, D.J. (1980). **Organization theory and management: Approach**. New York : John Wiley and Sons.
- Campbell Angus, Philip E. Converse, Warren E. Miller, and Donald E. Stokes. (1960).
The American voter. New York : John Wiley and Sons, Inc.
- Cohen and Uphoff. (1957). **Participation's Place in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity**. Massachusetts : Addison-Wesley Publishing.
- Corsini and Auerbach. (1996). **Concise Encyclopedia of Psychology, Second Edition..**
- David E. Apter. (1999). **Introduction to Political Analysis**. Boston : Irwin McGraw - Hill, Inc
- David Easton and Jack Dennis. (1969). **Children in the political system : Origin of political legitimacy**. New York : Mc Graw Hill.
- David F. Roth and Frank L. Wilson. (1980). **The comparative study of Politics**. 2nd ed. Engle Wood Cliffs, New York : Prentice-Hall.
- Dubin, Robert. (1961). **The World of Work : Industrial Hall, Inc., Englewood Cliffs**.
- Easton, David. (1953). **The Political System**. New York : Knopf.
- Easton, L.B. (2003). **Tuning protocols**. Journal of Staff Development.
- G.A. Jacobsen and M.H. Lipman. (1969). **Political Science**. New York : Barnes and Noble.
- Gabriel Almond. (1997). **The functional approach to comparative political**. Now York : Prentice-Hall.
- Gabriel, A. Almond and G. Bingham Powell, Jr. (1966). **Comparative Politics A Development Approach**. Boston and Toronto : Little Brown and Co.
- Hiemstra, R. Self-directed learning. In T. Husen and T. N. Postlethwaite. (1994).
The International Encyclopedia of Education (second edition). Oxford : Pergamon Press.
- James R. Townsend. (1967). **Political Participation in Communist China**. Berkley and Los Angeles : University of California Press.
- Joyce, Bruce and Weil. Marcsha. (1986). **Model of Teaching**. 3rd ed London : Prentice-Hall.

- Keeves P.J. (1988). **Educational research, methodology and measurement : An international handbook.** Oxford : Pergamon Press.
- Keeves, J. B. Models and model building. In J. P. Keeves, (Ed.), (1988). **Educational Research Methodology, Approach.** New York: McGraw-Hill.
- Lester W. Milbrath and M. L. Goel. (1977). **Political Participation : How and Why Do People Get Involved in Politics.** Chicago : Rand McNally College Publishing Company.
- Lyman Tower Sargent. (1972). **Contemporary Political Ideologies.**
- Milbrath, L., and Goel, M. (1977). **Political participation: How and why do people get involved in politics.** Boston : Rand McNally College.
- Norman H. Nie and Sidney Verba. (1975). **Political Participation : in Handbook Political Sciences : Non Government Politic Reading by Greentein, I. Fred and Polsby.** W. Nelson. Massachusett : Adison Wesley.
- Norman H. Nie and Sidney Verba. (1975). **Political Participation : in Handbook of Political. Science. V. 4. edited by Fred I. Greenstein and Nelson W. Polsby : 9-12** Massachusett : Addison Wesley.
- Raven and Rubin. (1999). **Social Psychology.** New York : Harcourt Brace College Publishers.
- Robert A. Dahl. (1966). **A Political opposition in Western Democracies.** New Haven : Yale University Press.
- Robert. A Dahl. (1961). **Modern Politicat Analysis** N.J. : Prentice Hall.
- Roth, David F. and Wilson, Frank L. (1980). **The Comparative Study of Politics.** Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall.
- Samuel, Hunting and Joan Nelson. (1968). **No Easy Choice.** Mass L Harvard University Press.
- Stoner, A.F., and Wankel, C. (1986). **Management.** 3 rd ed. New Delhi : Prentice - Hill.
- Willer, R.H. (1967). **Leader and leadership process.** Boston : Irwin / McGraw-Hill.

ภาคผนวก ก

หนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัย
และหนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ที่ รศ.รปค. ๐๑๙๔/๒๕๕๘

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม ๔๕๐๐๐

๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง ขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เรียน .....

ด้วย ดาบตำรวจสฤกษ์ สิงห์มาตร รหัสประจำตัว ๕๗๙๒๒๒๐๙๐๑๒๕ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงขออนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งที่อาศัยในเขต ๕ จังหวัด จำนวน ๔๐๐ กลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปทำการวิจัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ฤภาค)
คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

โทร. ๐๔๓-๗๒๒๕๕๕

โทรสาร ๐๔๓-๗๒๒๕๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ที่ รศ.รปศ. ว ๐๐๒๖/๒๕๕๘

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร

ด้วย คาบตำรวจสนุก สิงห์มาตร รหัสประจำตัว ๕๗๙๒๖๒๐๙๐๑๒๕ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา
- ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
- ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย
- อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ที่ รศ.รปศ.ว ๐๐๒๖/๒๕๕๘

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน รองอธิการบดี ดร. ชูภาพร ชูภาส

ด้วย คาบตำรวจสนุก สิงห์มาตร รหัสประจำตัว ๕๗๙๒๒๐๙๐๑๒๕ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา
 ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
 มา ณ โอกาสนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชูภาพร ชูภาส)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ที่ ร.ร.บค.ว ๐๐๒๑/๒๕๕๘

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพรรณ อมัยคง

ด้วย คาบตำรวจสนุก สิงห์มาตร รหัสประจำตัว ๕๗๙๒๒๒๐๙๐๑๒๕ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา
 ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
 ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย
 อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
 มา ณ โอกาสนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาค)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ที่ รศ.รปศ.ว ๐๐๒๖/๒๕๕๘

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล กรดำ**

ด้วย คาบตำรวจสนุก สิ่งที่มาตรา รหัสประจำตัว ๕๗๙๒๖๒๐๙๐๑๒๕ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ
- ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา
  - ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
  - ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย
  - อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ที่ รศ.รปค.ว ๐๐๒๖/๒๕๕๗

วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๗

เรื่อง เรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์หลัด

ด้วย คณาจารย์ คณาจารย์ สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการศึกษานอกเวลาราชการ ศูนย์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัย

- เพื่อ ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ภาษา
- ตรวจสอบด้านการวัดและประเมินผล
- ตรวจสอบด้านสถิติ การวิจัย
- อื่นๆ ระบุ.....

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ขอขอบคุณ
มา ณ โอกาสนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาพร)

คณบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยและแบบการประเมินรูปแบบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่องรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เรียน ผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่าน

1.แบบสอบถามนี้เป็นงานวิจัยประกอบการทำ วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.ผู้ตอบแบบสอบถามคือ ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.แบบสอบถามมี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 มีทั้งหมด 3 ส่วน เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายใน

ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายนอก

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเมือง

ตอนที่ 3 มีทั้งหมด 7 ด้านเป็นการแสดงออกทางความคิดเห็น หรือการรับรู้ หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการเมือง ประกอบด้วย

ด้านที่ 1 การติดตามข่าวสารทางการเมือง

ด้านที่ 2 การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

ด้านที่ 3 การใช้สิทธิ์เลือกตั้ง

ด้านที่ 4 การเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง

ด้านที่ 5 การติดต่อและประสานงานกับนักการเมือง

ด้านที่ 6 การชุมนุมทางการเมือง

ด้านที่ 7 การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

4.การตอบแบบสอบถามครั้งนี้ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็น การรับรู้ หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการเมือง ในสถานการณ์ต่าง ๆ แล้วทำเครื่องหมาย ตรงกับความคิดเห็น การรับรู้ หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของท่าน โดยกำหนดตามความหมาย ดังนี้

- 5 หมายถึง มีความเป็นจริงมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเป็นจริงมาก
- 3 หมายถึง มีความเป็นจริงปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเป็นจริงน้อย
- 1 หมายถึง มีความเป็นจริงน้อยที่สุด

5.การตอบแบบสอบถามครั้งนี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อใด ๆ ในทางลบต่อท่าน จึงขอความกรุณาตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความคิดเห็นที่เป็นจริงของท่าน คำตอบของท่านจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความอนุเคราะห์ของท่านมา ณ ที่นี้

สนุก สิงห์มาตร

นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเขียนเครื่องหมาย / ลงใน [ ] หน้าข้อความที่ตรงกับข้อมูลส่วนตัวของท่าน

1. เพศ ชาย
 หญิง
2. อายุ อายุ 18-30 ปี
 31-45 ปี
 สูงกว่า 45 ปี
3. ระดับการศึกษา ประถมศึกษา
 มัธยมศึกษาตอนต้น
 มัธยมศึกษาตอนปลาย
 อนุปริญญา
 ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี
5. อาชีพ นักศึกษา
 ค้าขาย
 รับจ้างทั่วไป
 เกษตรกร
 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ
 5. อื่นๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงออกทางการเมือง

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายในบุคคล

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
			4	3	2	1
ด้านความสนใจในการเมือง						
1.	ท่านพุดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองภายในครอบครัวเสมอ					
2.	ท่านติดตามข่าวสารทางการเมืองจากสื่อวิทยุโทรทัศน์หนังสือพิมพ์วารสารบทความวิชาการเป็นประจำ					
3.	ท่านติดตามรายการ “เดินหน้าประเทศไทย กับนายฯ ท่านประยุทธ์” เป็นประจำทุกสัปดาห์					
4.	ท่านสนใจที่อาสารับใช้ประชาชน					
5.	ท่านสนใจสมัครเข้าพรรคหรือกลุ่มการเมือง					
6.	เมื่อมีการเลือกตั้งท้องถิ่นหรือระดับชาติ ท่านเฝ้าติดตามข่าวสารผลการเลือกตั้งเสมอ					
7.	หากท่านมีโอกาสเข้าไปมีบทบาททางการเมืองเช่นการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ การเลือกตั้งการฟังปราศรัยของนักการเมืองการไปเลือกตั้งการชุมนุมประท้วงรวมถึงการเคลื่อนไหวเรียกร้องต่าง ๆ ท่านจะเข้าร่วมเสมอ					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
			4	3	2	1
ด้านพฤติกรรมการเมือง						
1.	ท่านคิดว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่มีความสำคัญอันดับแรกในการปลูกฝังทัศนคติทางการเมืองให้กับเยาวชนที่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองในอนาคต					
2.	ท่านคิดว่าปัจจุบันคนไทยยังมีค่านิยมเคารพนับถือคนที่มีเงินฐานะชนชั้นสูงทางสังคมตำแหน่งหน้าที่การงานระดับสูงอย่างเช่นเดิม					
3.	ปัญหาทางเศรษฐกิจความเป็นอยู่เรื่องปากท้องของประชาชนไม่ส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน					
4.	ท่านมีความเชื่อที่ว่าการเมืองไทยเป็นเรื่องของชนชั้นนัทหารนักธุรกิจผู้มีการศึกษาสูงเท่านั้น					
5.	ภายในครอบครัวของท่านใช้หลักการเคารพในเสียงข้างมากในการตัดสินใจร่วมกันหรือไม่เพียงใด					
6.	การแสดงออกซึ่งความไม่เป็นธรรมหรือการมี 2 มาตรฐานในสังคมไทยก่อให้เกิดการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนออกมาเสมอ					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
			4	3	2	1
7	ท่านคิดว่าการเคลื่อนไหวขุมหนุมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ ย่อมมีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่กับเป้าหมายในการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองนั้น ๆ เสมอ					
ด้านอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย						
1	หลักเสรีภาพนั้นเป็นการที่บุคคลกระทำสิ่งใดก็ได้ที่เหมาะสมกับตนเองไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าจะกระทบหรือละเมิดผู้อื่นด้วย					
2	การเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรมทำให้ได้ผู้แทนที่ถูกต้องตามแนวคิดของประชาธิปไตย					
3	ท่านคิดว่าหากถึงเวลาที่จะต้องเสียผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้มากน้อยเพียงใด					
4	ประชาธิปไตยต้องคำนึงถึงเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมมากที่สุด					
5	รัฐบาลที่มีการบริหารประเทศที่โปร่งใสตรวจสอบได้เป็นสิ่งสำคัญในระบอบประชาธิปไตย					
6	อำนาจอธิปไตยถือเป็นอำนาจสูงสุดของประชาชนอันเป็นหัวใจของประชาธิปไตย					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
			4	3	2	1
ด้านการเห็นคุณค่าทางการเมือง						
1	การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นนับเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง					
2	ทุกคนมีความเสมอภาคกันตามกฎหมายไม่ว่าจะอยู่ในฐานะแตกต่างกันอย่างไร					
3	ท่านเชื่อในหลักการปกครองอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนยึดมั่นในเสียงส่วนใหญ่เคารพเสียงส่วนน้อย					
4	ท่านเชื่อในการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยจะนำมาซึ่งความสันติสุขให้สังคม					
5	ท่านยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ๆ เสมอแม้ว่าจะแตกต่างจากตนเอง					
6	ท่านเชื่อในคุณค่าของการปกครองระบอบประชาธิปไตย					
7	การปฏิบัติตามกฎหมายของสังคมทำให้เกิดความเรียบร้อยและสงบสุข					

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกบุคคล

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
ด้านวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย						
1.	ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสามารถสร้างความกลมเกลียวเหนียวแน่นให้กับคนในชาติได้					
2.	การช่วยเหลือเกื้อกูลกันหรือระบบอุปถัมภ์นั้นยังเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติกันอยู่ในสังคมไทย					
3.	ระบบพรรคพวกหรือญาติินั้นถือเป็นค่านิยมที่มีความสำคัญทางการเมืองในสังคมปัจจุบัน					
4.	ทุกคนเกิดมาไม่ว่าจะเป็นคนรวยหรือคนจนต้องได้รับความยุติธรรมเท่าเทียมกัน					
5.	กฏกติกากฎหมายในปัจจุบันสามารถแก้ปัญหาสถานการณ์ทางการเมืองของไทยได้					
ด้านการถ่อมเกลตาทางการเมือง						
1.	ท่านมีความเชื่อในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเหมาะสมกับประเทศไทยและเมื่อมีโอกาสสนทนากับกลุ่มเพื่อน ๆ เกี่ยวกับการเมืองท่านได้ถ่ายทอดความรู้นี้					
2.	เมื่อบิดามารดาหรือเพื่อน ๆ ของท่านได้แสดงความคิดเห็นขัดแย้งท่านจะแสดงเหตุผลที่เปิดกว้างให้ฟังอย่างประชาธิปไตย					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
3.	ท่านกับคนในครอบครัวหรือเพื่อน ๆ ได้เคยร่วมกันวิจารย์การทำงานของรัฐบาล รวมทั้งสถานการณ์ทางการเมืองเสมอ					
4	เมื่อบิดามารดาหรือเพื่อน ๆ ของท่านได้ตำหนิเรื่องใดเรื่องหนึ่งท่านได้มีโอกาศชี้แจงเหตุผลเสมอ					
5	ท่านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นที่สำคัญบางอย่างในครอบครัว เช่นการวางแผนครอบครัวการไปเที่ยวการท่องเที่ยวอาหาร เป็นต้น					
6	เมื่อท่านมีโอกาศดำเนินกิจกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งส่วนหนึ่งนั้นเป็นผลมาจากการตัดสินใจร่วมกันในครอบครัว					
7	เมื่อท่านมีโอกาศท่านจะพูดคุยปัญหาทางการเมืองร่วมกันภายในครอบครัว และรับฟังความคิดเห็นอย่างประชาธิปไตย					
ด้านการส่งเสริมจากภาครัฐ						
1	ท่านเคยได้รับเอกสารหรือหนังสือเกี่ยวกับการเมืองการปกครองจากส่วนราชการ					
2	ท่านเคยได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครองจากภาคราชการ					
3	ภายในครอบครัวของท่านเคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการเมืองการปกครองจากหน่วยงานของรัฐ					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
4	ท่านคิดว่าการส่งเสริมการแสดงออกทางการเมืองเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐบาล/ราชการ					
5	ท่านคิดว่ามีความจำเป็นเพียงใดที่ประชาชนต้องได้รับส่งเสริมทางการเมืองจากรัฐบาล/ราชการ					
6	หน่วยงานของรัฐมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยกับประชาชน					
ด้านการส่งเสริมจากภาคประชาสังคม						
1	คนในสังคมมีการส่งเสริมให้ความรู้เรื่องการเมืองอย่างเพียงพอ					
2	ภาคประชาสังคมจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมจากภาคประชาสังคมด้วยกัน					
3	ภาครัฐและส่วนราชการต้องให้ผู้นำชุมชนและหัวหน้าครอบครัวเพิ่มการเรียนรู้การเมืองแบบประชาธิปไตย					
4	มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางการเมืองระหว่างคนในชุมชนของท่าน					
5	บุคคลในสังคมเมืองต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการเมืองกับบุคคลในสังคมชนบทอย่างสม่ำเสมอ					

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
6	ภาคเอกชนควรให้ความร่วมมือกับภาครัฐ และราชการให้การส่งเสริมการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นอย่างดี					
7	ท่านเคยได้รับการส่งเสริมทางการเมืองจากองค์กรภาคประชาสังคมหรือองค์กรการกุศล อยู่เสมอ					

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยสภาพทางการเมือง

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
ด้านความเลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง						
1.	ท่านมีความนิยมชมชอบต่อนักการเมืองเป็นการเฉพาะตัวคนใดคนหนึ่ง					
2.	นักการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นคนที่น่าเชื่อถือและไว้ใจได้ทุกคน					
3.	ท่านเขียนเรื่องร้องทุกข์เสนอปัญหาไปยังนักการเมืองท้องถิ่น หรือระดับชาติ					
4.	นักการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นคนที่เสียผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าคนทั่วไป					
5.	ท่านเคยช่วยผู้สมัครที่ท่านขึ้นชื่อบหาเสียงโดยไม่หวังค่าตอบแทน					
6.	นักการเมืองที่ท่านขึ้นชื่อบต้องเป็นคนมีความรู้สูงการศึกษาดี มีธรรมะในตัวเองสูง					
7.	นักการเมืองที่ท่านนิยมจะต้องเป็นผู้มีฐานะดี ช่วยเหลือผู้คนได้					
8.	คนที่จะเป็นนักการเมืองต้องเป็นผู้รอบรู้ในทุก ๆ เรื่อง					
9.	นักการเมืองต้องรู้และชำนาญเรื่องการเมืองการปกครอง					
ด้านความเลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง						
1.	พรรคการเมืองควรเป็นสถาบันที่มีคุณค่าในสังคมที่ควรสนับสนุนให้มีความเข้มแข็ง					

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
2.	ท่านมีความนิยมในพรรคการเมืองบางพรรคเป็นพิเศษ					
3.	ท่านเชื่อในศักยภาพของพรรคการเมืองในประเทศไทยว่ามีคุณภาพ					
4.	นักการเมืองที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งระดับชาติควรจะต้องสังกัดพรรคการเมือง					
5.	พรรคการเมืองคือองค์กรที่ส่งเสริมการเมืองการปกครองได้ดีอีกทางหนึ่ง					
6.	ท่านเคยช่วยพรรคการเมืองที่ท่านชื่นชอบหาเสียงโดยไม่หวังค่าตอบแทนใด					
7.	ท่านเคยบริจาคเงินสมทบสนับสนุนพรรคการเมืองหรือไม่เพียงใด					
8.	ท่านเขียนเรื่องร้องทุกข์เสนอปัญหาไปยังพรรคหรือหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ					
ด้านการสภาพแวดล้อมทางการเมือง						
1.	การชุมนุมประท้วงของประชาชนในกลุ่มการเมืองต่าง ๆ มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและเสถียรภาพของรัฐบาล					
2.	เมื่อรัฐบาลใดรัฐบาลหนึ่งมีพรรคร่วมหลายพรรคก็มีการต่อรองผลประโยชน์กันมากส่งผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาลนั้น ๆ					
3.	ทหารมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเมืองไทย					

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
4	ปัญหาอาชญากรรมปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนและสังคมมีผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาล					
5	เมื่อเศรษฐกิจของโลกผันผวนมักจะทำให้การเมืองของประเทศไทยผันผวนไปด้วย					
6	ถ้าหากรัฐบาลละเลยการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนก็จะผลเสียต่อเสถียรภาพของรัฐบาล					
7	ปัญหาเศรษฐกิจเรื่องปากท้องของประชาชนมีผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาล					
ด้านการพัฒนาการทางการเมือง						
1	การเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นหรือร้องเรียนความเดือดร้อนเป็นการสะท้อนความเป็นประชาธิปไตยมาก					
2	การที่ประชาชนมีทัศนคติเกี่ยวกับการเมืองว่าเป็นเรื่องของผู้นำทางการเมืองและนักการเมืองหรือชนชั้นสูงเท่านั้น					
3	ความต้องการในการแสดงออกทางการเมืองเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมและไม่จำกัดขอบเขต					
4	การส่งเสริมและพัฒนาเกี่ยวกับการเมืองให้ประชาชนจะเป็นแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง					

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
5	กรรมการชุมชนหรือตัวแทนของประชาชน ต้องเพิ่มการตรวจสอบการทำงานของ หน่วยงานภาครัฐ					
6	การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นทำให้ ประชาชนตื่นตัวทางการเมืองและเข้ามามี ส่วนร่วมทางการเมืองถือเป็นแนวทางการ พัฒนาที่เหมาะสมและถูกต้องตามหลักการ แบบประชาธิปไตย					

ตอนที่ 3 มีทั้งหมด 6 ด้าน เป็นการแสดงออกทางความคิดเห็น การรับรู้หรือการเข้าไป
มีส่วนร่วมทางการเมือง ประกอบด้วย

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
การติดตามข่าวสารทางการเมือง						
1.	ได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองผ่านสื่อโทรทัศน์					
2.	ได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองโดยผ่านเสียงตามสายในชุมชน					
3.	ได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองจากการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนในชุมชน					
4.	ได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองได้จากสื่อหนังสือพิมพ์และวารสารอื่น ๆ					
5.	ได้ติดตามข่าวสารทางการเมืองการปกครองจากสื่อวิทยุชุมชนและสังคมออนไลน์ (มือถือ)					
ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง						
1.	ท่านเคยแนะนำให้ผู้อื่นลงคะแนนเสียงตามสิทธิของประชาชน					
2.	ท่านไปลงคะแนนเสียงผู้สมัครเพราะคำชี้แนะหรือเชิญชวนจากการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง					
3.	การหาเสียงด้วยการเคาะประตูบ้านเป็นการรณรงค์หาเสียงอีกวิธีหนึ่ง					

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
5	การรณรงค์หาเสียงเพื่อชี้แจงนโยบายพรรคหรือแนวทางการทำงานของผู้สมัคร เป็นสิ่งสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง					
ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง						
1	ท่านไปใช้สิทธิทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น					
2	ท่านไปใช้สิทธิเลือกตั้งในระดับชาติทุกครั้ง					
3	ท่านได้ชักชวนเพื่อนบ้านไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ					
4	ท่านเคยเข้าร่วมการรณรงค์เลือกตั้งหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ					
5	ท่านประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเพื่อกระตุ้นให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ					
6	ท่านเห็นด้วยกับการเสีสิทธิหากไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สส, สว.					
7	รัฐออกกฎหมายที่เข้มงวดกับผู้สมัครแล้วทำผิดกฎหมาย					
ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมกับพรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง						
1	ท่านสมัครเป็นสมาชิกพรรคใดพรรคการเมืองหนึ่งในช่วงระหว่างการรณรงค์หาเสียงของนักการเมืองท้องถิ่นและระดับชาติ					

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
2	ท่านสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเมืองเช่น กลุ่มชม. (กลุ่มเสื้อเหลือง) หรือกลุ่ม นปช. (กลุ่มเสื้อแดง) หรือกลุ่มอื่น ๆ การชุมนุมประท้วง					
3	ท่านเคยร่วมหาเสียงให้กับนักการเมืองหรือ กลุ่มทางการเมืองท้องถิ่นและการเมือง ระดับชาติด้วยการติดป้ายหาเสียงติดสติ๊กเกอร์					
4	ท่านบริจาคเงินช่วยเหลือพรรคการเมือง หรือกลุ่มทางการเมือง					
5	ท่านเข้าร่วมประชุมทางการเมืองของพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมือง					
ด้านการติดต่อกับนักการเมือง						
1	ท่านเขียนเรื่องร้องทุกข์เสนอปัญหาไปยัง นักการเมืองท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ					
2	ท่านโทรศัพท์ติดต่อกับกรรมการชุมชนหรือนักการเมืองท้องถิ่นเพื่อเสนอปัญหาภายในชุมชน					
3	ท่านติดต่อประสานงานไปยังพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งเพื่อเสนอปัญหาหรือ ร้องทุกข์ในแก้ปัญหาและขอความช่วยเหลือ					
4	ท่านให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือนักการเมืองท้องถิ่นในการดำเนินตาม นโยบายของรัฐบาลเช่น โครงการกองทุน หมู่บ้าน					

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
5	ท่านมีโอกาสพบปะพูดคุยกับกรรมการชุมชนนักการเมืองท้องถิ่นเสมอ					
ด้านการชุมชนทางการเมือง						
	ท่านกับกลุ่มเพื่อนนัดพูดคุยกันเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองและปัญหาสังคมเสมอ					
	ถ้ามีการทางการเมืองท่านจะเข้าร่วมชุมนุมอยู่เสมอ					
	ท่านเคยเข้าร่วมลงชื่อขับไล่การทำงานของนักการเมืองระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ					
	ท่านเคยเข้าร่วมชุมนุมประท้วงเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่ทุจริต					
	ท่านเข้าร่วมชุมนุมฟังการปราศรัยของนักการเมืองท้องถิ่นหรือนักการเมืองระดับชาติ					
	ท่านเห็นด้วยกับการเรียกร้องหรือชุมนุมทางการเมือง					
ด้านการสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง						
	พรรคการเมืองมีความจำเป็นต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย					
	นักการเมืองทุกคนควรสังกัดพรรคการเมือง					
	ท่านเห็นด้วยกับการที่ใช้จ่ายเงินจากรัฐอุดหนุนให้พรรคการเมือง					
	ท่านเห็นด้วยกับการที่พรรคการเมืองจัดงานระดมหาทุน หรือมีผู้บริจาคเงินให้กับพรรคการเมือง					

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		5	4	3	2	1
5	ท่านเห็นด้วยที่จะทำให้พรรคการเมืองเข้มแข็ง					
6	ท่านคิดว่าประชาชนทุกคนควรเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง					

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมือง

ประเด็นที่ 1 ปัจจัยภายในบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยความสนใจในการเมือง พฤติกรรมการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการเห็นคุณค่าทางการเมือง ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมประการใดบ้าง

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยภายนอกบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย วัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย การกล่อมเกลาทางการเมือง การส่งเสริมจากภาครัฐและการส่งเสริมจากภาคประชาสังคม ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมประการใดบ้าง

ประเด็นที่ 3 ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการเมือง ซึ่งประกอบไปด้วย ความเหลื่อมใสศรัทธาต่อนักการเมือง ความเหลื่อมใสศรัทธาต่อพรรคการเมือง สภาพแวดล้อมทางการเมืองและการพัฒนาการเมือง ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมประการใดบ้าง

ประเด็นที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการคัดสรรปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางการเมืองและเพื่อสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคผนวก ค

ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางภาคผนวกที่ 1 ค่าความสอดคล้อง (Item Objective Congruence : IOC)

แบบสอบถาม ข้อที่	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1 a	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	0	1	1	4	.80	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	-1	0	1	3	.60	ใช้ได้
5	1	1	0	1	1	4	.80	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
1 b	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	0	1	4	.80	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	0	-1	1	3	.60	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
1 c	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	0	0	1	3	.60	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
1 d	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	0	-1	1	3	.60	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้

แบบสอบถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
6	-1	1	1	1	1	4	.80	ใช้ได้
7	1	1	1	1	0	4	.80	ใช้ได้
1 e	1	1	1	1	0	4	.80	ใช้ได้
2	0	1	1	1	0	3	.60	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	0	1	1	1	4	.80	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
1 f	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	0	0	1	1	1	3	.60	ใช้ได้
7	1	1	1	0	1	4	.80	ใช้ได้
1 g	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	1	0	1	1	4	.80	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	0	4	.80	ใช้ได้
1 h	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	0	1	4	.80	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
7	0	0	1	1	1	3	.60	ใช้ได้

แบบสอบถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
1 i	1	1	1	-1	1	3	.80	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	1	1	0	1	5	.80	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	-1	1	1	4	.80	ใช้ได้
6	0	1	1	1	1	4	.80	ใช้ได้
7	1	1	1	1	-1	4	.80	ใช้ได้
8	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
9	1	1	-1	1	1	4	.80	ใช้ได้
1 j	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	1	0	0	1	3	.60	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	1	1	0	0	1	3	.60	ใช้ได้
7	1	1	1	-1	1	4	.80	ใช้ได้
8	0	1	1	1	-1	3	.60	ใช้ได้
1 k	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	0	1	0	1	3	.60	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
1 l	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	1	0	0	1	3	.60	ใช้ได้

แบบสอบถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
4	1	1	1	0	1	4	.80	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	0	4	.80	ใช้ได้
1 m	0	1	1	1	1	4	.80	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	0	1	1	1	4	.80	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
1 n	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
1 o	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	0	0	1	3	.60	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	1	1	0	4	.80	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
1 p	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	1	0	0	1	1	3	.60	ใช้ได้
4	1	1	1	1	-1	4	.80	ใช้ได้
5	1	1	1	0	1	4	.80	ใช้ได้
1 q	-1	1	1	1	1	4	.80	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้

แบบสอบถาม	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					รวม	ค่า IOC	สรุปผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5			
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	1	-1	1	4	.80	ใช้ได้
5	1	1	1	-1	1	4	.80	ใช้ได้
1r	1	1	1	-1	1	4	.80	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
3	0	1	0	1	1	3	.60	ใช้ได้
4	1	1	0	1	1	4	.80	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
1s	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
2	1	0	0	1	1	3	.60	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้
4	1	1	1	1	-1	4	.80	ใช้ได้
5	1	1	1	-1	1	4	.80	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	5	1	ใช้ได้

ผลการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence) ของข้อคำถามแต่ละข้อเพื่อเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป ปรากฏว่า ข้อคำถามทั้ง 121 ข้อสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมด

ภาคผนวก ง

คำอธิบายจำแนกและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

```

RELIABILITY
/VARIABLES=a1 a2 a3 a4 a5 a6 a7 b1 b2 b3 b4 b5 b6 b7 c1 c2 c3 c4 c5 c6 d1
d2 d3 d4 d5 d6 d7 e1 e2 e3 e4 e5 f1 f2 f3 f4 f5 f6 f7 g1 g2 g3 g4 g5 g6 h1
h2 h3 h4 h5 h6 h7 i1 i2 i3 i4 i5 i6 i7 i8 i9 j1 j2 j3 j4 j5 j6 j7 j8 k1 k2
k3 k4 k5 k6 k7 l1 l2 l3 l4 l5 l6 m1 m2 m3 m4 m5 n1 n2 n3 n4 n5 o1 o2 o3 o4
o5 o6 o7 p1 p2 p3 p4 p5 q1 q2 q3 q4 q5 r1 r2 r3 r4 r5 r6 s1 s2 s3 s4 s5 s6
/SCALE('ALL VARIABLES') ALL/MODEL=ALPHA
/STATISTICS=DESCRIPTIVE SCALE
/SUMMARY=TOTAL .

```

Reliability

[DataSet1] G:\SNOOK\Rel Abill.sav

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	52	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	52	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.967	121

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
a1	3.50	1.076	52
a2	3.71	.800	52
a3	2.90	1.176	52
a4	3.35	1.064	52
a5	2.71	1.348	52
a6	3.71	.977	52

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
a7	3.00	1.048	52
b1	4.04	.816	52
b2	3.92	.860	52
b3	4.21	.723	52
b4	4.19	.793	52
b5	3.88	.922	52
b6	3.96	1.009	52
b7	3.96	1.028	52
c1	3.85	1.036	52
c2	4.12	1.003	52
c3	4.02	.852	52
c4	4.25	.926	52
c5	4.48	.700	52
c6	4.42	.696	52
d1	4.37	.817	52
d2	4.27	.992	52
d3	4.15	.777	52
d4	4.13	1.103	52
d5	4.10	.846	52
d6	4.06	.916	52
d7	3.90	1.142	52
e1	4.19	.793	52
e2	4.08	.837	52
e3	4.00	.907	52
e4	4.13	.991	52
e5	3.52	1.196	52
f1	3.77	1.041	52

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
f2	3.87	.950	52
f3	3.42	1.144	52
f4	3.75	.926	52
f5	3.73	1.050	52
f6	3.98	.918	52
f7	3.65	1.008	52
g1	3.06	1.127	52
g2	3.12	1.022	52
g3	3.08	1.026	52
g4	3.81	.793	52
g5	3.75	.926	52
g6	3.31	1.039	52
h1	3.38	1.032	52
h2	3.63	.886	52
h3	4.02	.804	52
h4	3.50	1.111	52
h5	3.44	1.145	52
h6	3.88	.878	52
h7	3.10	1.209	52
i1	3.15	1.243	52
i2	3.17	1.043	52
i3	2.67	1.368	52
i4	3.04	1.236	52
i5	2.81	1.429	52
i6	3.98	.779	52
i7	3.31	1.039	52
i8	4.08	.904	52

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
i9	3.94	.916	52
j1	4.10	.869	52
j2	3.06	1.243	52
j3	3.27	.910	52
j4	3.96	.766	52
j5	3.87	.715	52
j6	3.04	1.188	52
j7	2.37	1.456	52
j8	2.48	1.421	52
k1	3.96	.885	52
k2	3.77	.983	52
k3	3.75	1.007	52
k4	3.90	.955	52
k5	3.77	1.022	52
k6	4.08	.737	52
k7	4.00	.970	52
l1	4.06	.916	52
l2	3.50	1.146	52
l3	3.60	.934	52
l4	3.83	.923	52
l5	3.75	1.046	52
l6	3.96	.969	52
m1	3.94	1.127	52
m2	3.29	1.143	52
m3	3.29	.915	52
m4	3.48	1.111	52
m5	3.13	1.329	52

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
n1	3.60	1.142	52
n2	3.21	1.446	52
n3	3.87	.991	52
n4	3.81	.908	52
n5	3.88	.832	52
o1	4.40	.721	52
o2	3.96	1.066	52
o3	4.02	1.038	52
o4	3.15	1.211	52
o5	3.40	1.317	52
o6	3.73	1.300	52
o7	3.63	1.205	52
p1	2.73	1.416	52
p2	2.62	1.444	52
p3	2.60	1.361	52
p4	2.33	1.543	52
p5	2.56	1.514	52
q1	2.96	1.427	52
q2	2.81	1.344	52
q3	2.75	1.281	52
q4	3.60	1.241	52
q5	3.13	1.372	52
r1	2.96	1.236	52
r2	2.60	1.287	52
r3	2.54	1.639	52
r4	2.75	1.519	52
r5	2.94	1.274	52

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
r6	3.15	1.377	52
s1	3.90	1.053	52
s2	3.81	.908	52
s3	3.13	1.221	52
s4	2.77	1.262	52
s5	3.69	1.164	52
s6	3.08	1.467	52

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	426.27	3482.789	.434	.967
a2	426.06	3503.467	.369	.967
a3	426.87	3477.217	.436	.967
a4	426.42	3468.249	.556	.967
a5	427.06	3472.722	.406	.967
a6	426.06	3489.271	.423	.967
a7	426.77	3480.612	.464	.967
b1	425.73	3507.103	.324	.967
b2	425.85	3521.152	.330	.967
b3	425.56	3513.350	.294	.967
b4	425.58	3500.445	.405	.967
b5	425.88	3510.065	.258	.967
b6	425.81	3503.374	.290	.967
b7	425.81	3497.605	.330	.967

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
c1	425.92	3507.523	.248	.967
c2	425.65	3504.858	.279	.967
c3	425.75	3500.975	.371	.967
c4	425.52	3522.098	.434	.967
c5	425.29	3537.072	.369	.968
c6	425.35	3525.133	.436	.967
d1	425.40	3508.598	.556	.967
d2	425.50	3513.392	.406	.967
d3	425.62	3516.477	.238	.967
d4	425.63	3487.178	.389	.967
d5	425.67	3499.636	.386	.967
d6	425.71	3504.209	.313	.967
d7	425.87	3486.040	.294	.967
e1	425.58	3518.523	.405	.967
e2	425.69	3515.786	.258	.967
e3	425.77	3513.828	.290	.967
e4	425.63	3511.099	.417	.967
e5	426.25	3482.623	.389	.967
f1	426.00	3484.510	.435	.967
f2	425.90	3482.834	.493	.967
f3	426.35	3465.094	.540	.967
f4	426.02	3513.784	.324	.967
f5	426.04	3486.234	.417	.967
f6	425.79	3500.758	.345	.967
f7	426.12	3507.986	.252	.967

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
g1	426.71	3485.856	.390	.967
g2	426.65	3462.427	.628	.967
g3	426.69	3463.158	.620	.967
g4	425.96	3498.940	.421	.967
g5	426.02	3517.784	.423	.967
g6	426.46	3479.822	.474	.967
h1	426.38	3485.967	.427	.967
h2	426.13	3493.923	.423	.967
h3	425.75	3489.681	.513	.967
h4	426.27	3470.279	.516	.967
h5	426.33	3471.244	.493	.967
h6	425.88	3502.379	.345	.967
h7	426.67	3458.538	.556	.967
i1	426.62	3468.241	.473	.967
i2	426.60	3458.442	.648	.967
i3	427.10	3434.128	.643	.967
i4	426.73	3461.808	.520	.967
i5	426.96	3435.842	.604	.967
i6	425.79	3499.660	.420	.967
i7	426.46	3469.783	.557	.967
i8	425.69	3516.139	.568	.967
i9	425.83	3506.381	.293	.967
j1	425.67	3500.303	.369	.967
j2	426.71	3462.641	.512	.967
j3	426.50	3477.275	.568	.967

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
j4	425.81	3505.021	.369	.967
j5	425.90	3491.147	.561	.967
j6	426.73	3445.181	.663	.967
j7	427.40	3458.755	.457	.967
j8	427.29	3430.915	.637	.967
k1	425.81	3512.002	.250	.967
k2	426.00	3499.255	.334	.967
k3	426.02	3498.882	.328	.967
k4	425.87	3530.236	.464	.968
k5	426.00	3487.569	.418	.967
k6	425.69	3515.394	.264	.967
k7	425.77	3492.612	.397	.967
l1	425.71	3514.601	.248	.967
l2	426.27	3470.632	.497	.967
l3	426.17	3466.264	.654	.967
l4	425.94	3488.526	.456	.967
l5	426.02	3488.607	.400	.967
l6	425.81	3493.374	.390	.967
m1	425.83	3478.813	.443	.967
m2	426.48	3461.941	.563	.967
m3	426.48	3458.451	.741	.967
m4	426.29	3474.562	.483	.967
m5	426.63	3440.785	.619	.967
n1	426.17	3463.322	.554	.967
n2	426.56	3487.271	.291	.967

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
n3	425.90	3490.598	.405	.967
n4	425.96	3507.998	.281	.967
n5	425.88	3492.888	.462	.967
o1	425.37	3522.315	.279	.967
o2	425.81	3497.766	.318	.967
o3	425.75	3484.858	.433	.967
o4	426.62	3447.379	.634	.967
o5	426.37	3441.962	.617	.967
o6	426.04	3488.234	.320	.967
o7	426.13	3486.629	.358	.967
p1	427.04	3439.646	.586	.967
p2	427.15	3442.625	.557	.967
p3	427.17	3454.381	.517	.967
p4	427.44	3425.585	.615	.967
p5	427.21	3426.248	.624	.967
q1	426.81	3447.335	.535	.967
q2	426.96	3457.489	.505	.967
q3	427.02	3460.490	.510	.967
q4	426.17	3471.362	.452	.967
q5	426.63	3436.354	.627	.967
r1	426.81	3445.256	.636	.967
r2	427.17	3437.832	.659	.967
r3	427.23	3419.357	.611	.967
r4	427.02	3431.706	.590	.967
r5	426.83	3439.518	.655	.967

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
r6	426.62	3448.163	.550	.967
s1	425.87	3487.727	.404	.967
s2	425.96	3490.273	.447	.967
s3	426.63	3463.727	.514	.967
s4	427.00	3444.000	.631	.967
s5	426.08	3470.308	.491	.967
s6	426.69	3441.629	.554	.967

Scale Statistics

Mean	Variance	Std. Deviation	N of Items
429.77	3539.044	59.490	121

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก จ

แบบประเมินและตารางคะแนนการประเมินรูปแบบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบประเมิน

ตารางภาคผนวกที่ 2 รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

องค์ประกอบของการประเมินรูปแบบ (Model)	ระดับการประเมิน				
	5	4	3	2	1
1.รูปแบบมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริง ประหยัดสำหรับการลงทุน คุ่มค่าและมีความ เหมาะสม					
2.รูปแบบเมื่อนำไปใช้แล้วคำนึงถึงสิทธิส่วนบุคคล และไม่ทำให้เกิดความเสียหายให้กับบุคคลใด					
3.นำรูปแบบไปใช้ประโยชน์สำหรับการพัฒนาและ ปรับปรุงได้จริง โดยเฉพาะถ้าสามารถใช้ องค์ประกอบ(ส่วนประกอบของรูปแบบ) ช่วยใน การปรับปรุงตนเองในระดับบุคคล					
4.รูปแบบมีความถูกต้องในด้านข้อมูล (ส่วนประกอบ) ที่น่าเชื่อถือได้ กล่าวคือ บังคับหรือ ตัวบ่งชี้สามารถวัดได้จริง ได้ข้อมูลตามสภาพความ เป็นจริง ผลการวัดและประเมินมีความเป็นปรนัย					

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณที่กรุณาตอบแบบประเมิน

ตารางคะแนนการประเมินรายด้านและรายชื่อของผู้ทรงคุณวุฒิ

ตารางภาคผนวกที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านความเป็นไปได้ (Feasibility)

ผู้ทรงคุณวุฒิ	คะแนนเต็ม(5)	$\bar{X}$	ระดับการประเมินรูปแบบ
คนที่ 1	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 2	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 3	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 4	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 5	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 6	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 7	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 8	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 9	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 10	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 11	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 12	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 13	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 14	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 15	5	-	เหมาะสมมากที่สุด
คนที่ 16	4	-	เหมาะสมมากที่สุด
คนที่ 17	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 18	5	-	เหมาะสมมากที่สุด
คนที่ 19	4	-	เหมาะสมมาก
โดยรวมทุกคน	78	4.11	เหมาะสมมาก

จากตาราง ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) อยู่ในระดับที่มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}=4.11$)

ตารางภาคผนวกที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านความเหมาะสม
(Propriety)

ผู้ทรงคุณวุฒิ	คะแนนเต็ม(5)	$\bar{X}$	ระดับการประเมินรูปแบบ
คนที่ 1	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 2	5	-	เหมาะสมมากที่สุด
คนที่ 3	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 4	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 5	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 6	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 7	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 8	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 9	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 10	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 11	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 12	5	-	เหมาะสมมากที่สุด
คนที่ 13	5	-	เหมาะสมมากที่สุด
คนที่ 14	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 15	5	-	เหมาะสมมากที่สุด
คนที่ 16	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 17	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 18	4	-	เหมาะสมปานมาก
คนที่ 19	4	-	เหมาะสมมาก
โดยรวมทุกคน	80	4.00	เหมาะสมมาก

จากตาราง ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบด้านความเหมาะสม (Propriety)
อยู่ในระดับที่มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ = 4.00)

ตารางภาคผนวกที่ 5 ผลการประเมินรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านความถูกต้อง
(Accuracy)

ผู้ทรงคุณวุฒิ	คะแนนเต็ม(5)	$\bar{X}$	ระดับการประเมินรูปแบบ
คนที่ 1	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 2	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 3	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 4	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 5	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 6	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 7	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 8	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 9	5	-	เหมาะสมมากที่สุด
คนที่ 10	5	-	เหมาะสมมากที่สุด
คนที่ 11	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 12	5	-	เหมาะสมมากที่สุด
คนที่ 13	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 14	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 15	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 16	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 17	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 18	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 19	5	-	เหมาะสมมากที่สุด
โดยรวมทุกคน	79	4.16	เหมาะสมมาก

จากตาราง ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบด้านความถูกต้อง (Accuracy) อยู่ใน
ระดับที่มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}=4.16$)

ตารางภาคผนวกที่ 6 ผลการประเมินรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชน
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านความอรรถประโยชน์
(Utility)

ผู้ทรงคุณวุฒิ	คะแนนเต็ม(5)	$\bar{X}$	ระดับการประเมินรูปแบบ
คนที่ 1	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 2	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 3	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 4	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 5	5	-	เหมาะสมมากที่สุด
คนที่ 6	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 7	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 8	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 9	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 10	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 11	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 12	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 13	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 14	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 15	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 16	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 17	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 18	4	-	เหมาะสมมาก
คนที่ 19	4	-	เหมาะสมมาก
โดยรวมทุกคน	77	4.06	เหมาะสมมาก

จากตาราง ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบด้านอรรถประโยชน์ (Utility)
อยู่ในระดับที่มีความเหมาะสมมาก ($\bar{X}=4.06$)

ภาคผนวก ฉ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 1 รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ ระยะที่ 1 แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 2 คน รวม 8 คน เพื่อค้นหาปัจจัยคัดสรรการแสดงออกทางการเมือง มีดังนี้

กลุ่มที่ 1 อาจารย์ด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ประกอบด้วย

1. ผศ.ดร.จรัส บุคคาพงษ์ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร
2. ผศ.ดร.สุรสิทธิ์ ไกรสิน อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

กลุ่มที่ 2 นักการเมืองระดับชาติ ประกอบด้วย

- 3.ดร.วิญญู ยุพฤทธิ อติต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดยโสธร
- 4.นายวิฑูรย์ วงษ์ไกร อติต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดยโสธร

กลุ่มที่ 3 ประชาชนชาวบ้าน ประกอบด้วย

- 5.นายดิเรก ศรีวะ โสภา นักคิคนักเขียน/ข้าราชการบำนาญ
- 6.นายคิต จินดากุล นักเขียน/นักหนังสือพิมพ์

กลุ่มที่ 4. นักการเมืองท้องถิ่น/ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย

- 7.นายอดิศักดิ์ พรมทา เลขานุการ นายองค์การบริหารส่วนจังหวัด มุกดาหาร
- 8.นายเผด็จ สลักศิลป์ นายองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภอนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิสนทนากลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion : FGD) เพื่อสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย

1. ผศ.ดร.คุณฉวีวัฒน์ แก้วอินทร์ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตลานช้าง จังหวัดเลย
2. ดร.ประมุข ศรีชัยวงษ์ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
3. ดร.พีรยุตม์ สังฆะมณี อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
4. นายวิฑูรย์ วงษ์ไกร อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดยโสธร
5. นายพิภฏ ศรีชนะ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดยโสธร
6. นายรัชชัย ขยันทำ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร
7. นายเทิดแผ่นดินทอง ธารชัย นักสื่อสารมวลชน จังหวัดกาฬสินธุ์
8. นายอวยชัย สุทธิอาคาร อดีต รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดยโสธร
9. ดร.ตฤณ สุภโชคอุดมัย อาจารย์โรงเรียนนาแกพิทยาคม จ.นครพนม
10. นายอนุชิต ลีลาศสง่างาม แกนนำชุมชน/นักต่อสู้เพื่อสังคมจังหวัดอุบลราชธานี
11. ดร.สลา คุณวุฒิ นักแต่งเพลง/ศิลปินเพื่อสังคม
12. นายพิทักษ์ ศรีวะสุทธิ แกนนำชุมชน
13. ดร.สุพัฒนา ทองท่ามา นักธุรกิจ จังหวัดขอนแก่น
14. ดร.บุญมา พันดวง อดีตประธานหอการค้าจังหวัดบึงกาฬ
15. นายธวัช โพธิ์เงิน แกนนำชุมชน/นักเคลื่อนไหวทางการเมือง

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 3 รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อยืนยันรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 19 คน ประกอบด้วย

1. นายพิภฏ ศรีชนะ อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดยโสธร
2. ผศ.ดร.จรัส บุคดาพงษ์ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร
3. ว่าที่ ร.ต.ดร.พิจิต กัญยาวรรณ ปลัดเทศบาลตำบลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร
4. ดร.ธีรภัทร์ ถิ่นแสนดี อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. ดร.สุวัฒน์ จิตต์จันทร์ ทนายความและแกนนำชุมชน
6. ดร.พงษ์นันทิกาญจน์ พรหมนิล แกนนำชุมชน จังหวัดกาฬสินธุ์
7. ดร.สถิรพร นาคสุข นายกองกิจการบริหารส่วนจังหวัดยโสธร
8. พ.ต.ท.สิทธิศักดิ์ คำศรี สารวัตรป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรเมืองยโสธร
9. นายอดิศักดิ์ พรมทา เลขานุการ นายกองกิจการบริหารส่วนจังหวัดมุกดาหาร
10. นายสุภโชค เสน่หา กำนันตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด
11. ดร.ประมุข ศรีชัยวงศ์ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
12. ดร.สถา คุณวุฒิ นักแต่งเพลง/ศิลปินเพื่อสังคม
13. นายนิเทศน์ สุขสมบูรณ์ ปลัดเทศบาลตำบลน้ำคำ อำเภอห้วยเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์
14. ดร.บุญมา พันดวง อดีตประธานหอการค้าจังหวัดบึงกาฬ
15. ดร.พีรยุตม์ สังฆะมณี อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
16. นายบริภัทร วงษ์ไกร แกนนำชุมชนท้องถิ่น
17. ผศ.ดร.สุรสิทธิ์ ไกรสิน อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
18. ดร.ชมกร ทยาประศาสน์ อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
19. นายบุญหลาย ศรีวะอุไร แกนนำชุมชนท้องถิ่น

ภาคผนวก ข

รายชื่อหมู่บ้านที่เก็บรวบรวมข้อมูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางภาคผนวกที่ 7 บัญชีรายชื่อหมู่บ้านที่เก็บรวบรวมข้อมูล

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมายเหตุ
เลย	วังสะพุง	ทรายขาว	หมู่ 2 บ้านทรายขาวนอก หมู่ 9 บ้านโพนทอง หมู่ 15 บ้านคอนสำราญ	
		หนองหญ้าปล้อง	หมู่ 6 บ้านศรีอุบลพัฒนา หมู่ 8 บ้านนาดอกไม้ หมู่ 11 บ้านโนนสมบูรณ์	
		ปากปวน	หมู่ 1 บ้านปากปวน หมู่ 4 บ้านวังเตือ หมู่ 5 บ้านป่าเป้า	
	เอราวัณ	เอราวัณ	หมู่ 2 บ้านหัวฝาย หมู่ 10 บ้านเหล่าใหญ่ หมู่ 12 บ้านทรัพย์เจริญ	
		ตำบลผาอินทร์แปลง	หมู่ 1 บ้านหนองใหญ่ หมู่ 4 บ้านผาอินทร์แปลง หมู่ 9 บ้านผาชำบอน	
		ผาสามยอด	หมู่ 3 บ้านโนนสวรรค์ หมู่ 5 บ้านขาม่วง หมู่ 9 บ้านไทยสามัคคี	
	ภูกระดึง	ศรีฐาน	หมู่ 4 บ้านวังยาง หมู่ 7 บ้านนาน้อย หมู่ 12 บ้านน้ำพอง	
		ผานกเค้า	หมู่ 1 บ้านผานกเค้า หมู่ 7 บ้านห้วยส้มใต้ หมู่ 10 บ้านชำไฮ	
		ห้วยส้ม	หมู่ 2 บ้านน้อยมีชัย หมู่ 4 บ้านห้วยไผ่ หมู่ 9 บ้านโนนงาม	

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมายเหตุ
บึงกาฬ	พรเจริญ	ศรีชมภู	หมู่ 2 บ้านหนองทุ่ม หมู่ 3 บ้านโนน หมู่ 5 บ้านหนองบัวน้อย	
		หนองหัวช้าง	หมู่ 3 บ้านหนองกุง หมู่ 8 บ้านนาล้อม หมู่ 10 บ้านโพนแก้ว	
		ป่าแฝก	หมู่ 3 บ้านไชยศรี หมู่ 4 บ้านน้อยพัฒนา หมู่ 6 บ้านศรีวิชัย	
	ศรีวิไล	ศรีวิไล	หมู่ 2 บ้านศรีวิไลชุมพร หมู่ 5 บ้านหนองจันทร์ หมู่ 11 บ้านศรีวิไลรุ่งเรือง	
		นาสะแบง	หมู่ 1 บ้านนาสะแบง หมู่ 4 บ้านหนองจิก หมู่ 8 บ้านสันทรายงาม	
		ชุมภูพร	หมู่ 2 บ้านโสกกาม หมู่ 5 บ้านพรสวรรค์ หมู่ 9 บ้านทุ่งสว่าง	
	บึงโขงหลง	โขงหลง	หมู่ 3 บ้านคำสมบูรณ์ หมู่ 10 บ้านโนนสวรรค์ หมู่ 16 บ้านห้วยหินลาด	
		โพธิ์หมากแข้ง	หมู่ 4 บ้านบัวโคก หมู่ 7 บ้านดงชมพู หมู่ 15 บ้านหนองบัวงาม	
		ท่าดอกคำ	หมู่ 4 บ้านหนองแสง หมู่ 6 บ้านเหล่าหมากผาง หมู่ 13 บ้านหนองฮู	

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมายเหตุ
กาฬสินธุ์	ยางตลาด	บัวบาน	หมู่ 6 บ้านโคกก่อง หมู่ 15 บ้านเชียงसान้อย หมู่ 17 บ้านโคกคำ	
		นาดี	หมู่ 2 บ้านปอแดง หมู่ 4 บ้านขมิ้น หมู่ 7 บ้านนาดี	
		คอนสมบурธุ์	หมู่ 3 บ้านหนองขาม หมู่ 7 บ้านอุ่มเม่าเหนือ หมู่ 10 บ้านโนนสมบурธุ์	
	คอนจาน	คอนจาน	หมู่ 3 บ้านกุดครอง หมู่ 6 บ้านหนองแคน หมู่ 9 บ้านหนองพอก	
		นาจำปา	หมู่ 4 บ้านโนนสมบурธุ์ หมู่ 7 บ้านนาจำปา หมู่ 9 บ้านโนนหนามแท่ง	
		ม่วงนา	หมู่ 3 บ้านนาใหญ่ หมู่ 4 บ้านนาน้อย หมู่ 7 บ้านหนองมั่ง	
	ท่าคันโท	กุงเก่า	หมู่ 1 บ้านกุงเก่า หมู่ 4 บ้านกุดขอนแก่น หมู่ 6 บ้านสร้างแก้ว	
		กุดจิก	หมู่ 2 บ้านกุดจิก หมู่ 6 บ้านแสนสุข หมู่ 8 บ้านโคกกลาง	
		นาตาล	หมู่ 4 บ้านหนองแซง หมู่ 6 บ้านแก้ง หมู่ 12 บ้านนาตาล	

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมายเหตุ
ชัยภูมิ	คอนสวรรค์	โนนสะอาด	หมู่ 2 บ้านคอนหัน หมู่ 5 บ้านโนนพันชาติ หมู่ 7 บ้านกุดโคน	
		โคกมั่งงอย	หมู่ 2 บ้านโคกมั่งงอย หมู่ 5 บ้านโศกกกแดง หมู่ 9 บ้านหนองเม็ก	
		ช่องสามหมอ	หมู่ 3 บ้านโนนประดู่ หมู่ 4 บ้านหนองโน หมู่ 9 บ้านหนองเม็ก	
	เทพสถิต	โป่งนก	หมู่ 4 บ้านนุ่งเวียน หมู่ 7 บ้านไทรงาม หมู่ 10 บ้านใหม่ชัยมงคล	
		วะตะแบก	หมู่ 1 บ้านไร่ หมู่ 3 บ้านโคกกระเบื้องไผ่ หมู่ 5 บ้านวังตาเทพ	
		บ้านไร่	หมู่ 3 บ้านไผ่ หมู่ 7 บ้านคอนทอง,คอน กลาง หมู่ 9 บ้านค้อ	
	คอนสาร	โนนสูง	หมู่ 7 บ้านคอนอุดม หมู่ 10 บ้านหนองหล่ม หมู่ 12 บ้านป่าฝ้าง	
		ทุ่งลุยลาย	หมู่ 1 บ้านทุ่งลุยลาย หมู่ 3 บ้านน้ำทิพย์ หมู่ 5 บ้านหนองเชียงรอด	
		ห้วยยาง	หมู่ 2 บ้านโนนโจด หมู่ 5 บ้านโนนสง่า หมู่ 7 บ้านโคกมะตูม	

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	หมายเหตุ
ยโสธร	เมือง	เดิด	หมู่ 1 บ้านเดิด หมู่ 7 บ้านคำแดง หมู่ 9 บ้านใหม่ชุมพร	
		ทุ่งแต่	หมู่ 4 บ้านหนองพานโดน หมู่ 7 บ้านค้ำน้ำเกลี้ยง หมู่ 10 บ้านคำเม็ก	
		ตาดทอง	หมู่ 1 บ้านตาดทอง หมู่ 6 บ้านสะเดา หมู่ 10 บ้านก.ม.3	
	มหาชนะชัย	บึงแก	หมู่ 3 บ้านยางน้อย หมู่ 5 บ้านดงจาง หมู่ 9 บ้านบึงแก	
		ฝือฮี	หมู่ 2 บ้านโนนกอย หมู่ 4 บ้านหัวดอน หมู่ 6 บ้านเปือย	
		ม่วง	หมู่ 3 บ้านเหล่าใหญ่ หมู่ 10 บ้านโคกสมบูรณ์ หมู่ 11 บ้านชัยประสิทธิ์	
	เลิงนกทา	สวาท	หมู่ 5 บ้านกุดโจด หมู่ 8 บ้านหนองสมบูรณ์ หมู่ 15 บ้านหนองเม็ก	
		ห้องแซง	หมู่ 4 บ้านหนองบึง หมู่ 6 บ้านท่าศิลา หมู่ 12 บ้านโพธิ์ทอง	
		โคกสำราญ	หมู่ 2 บ้านหนองยาง หมู่ 5 บ้านห้วยสะแบก หมู่ 11 บ้านหนองยางใต้	

ภาคผนวก ข
แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม

ประเด็นที่ 1 การพัฒนาที่ตัวปัจเจกบุคคล ความศรัทธาต่อพรรคการเมือง การเห็นคุณค่าทาง
การเมือง ความศรัทธาต่อนักการเมือง อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ความสนใจ
ในการเมืองและพฤติกรรมทางการเมือง

ข้อสรุปและเสนอแนะ

.....
.....
.....

ประเด็นที่ 2 การส่งเสริมประชาธิปไตยจากภาครัฐ การส่งเสริมจากภาครัฐ การพัฒนาการเมือง
และการกล่อมเกลາทางการเมือง

ข้อสรุปและเสนอแนะ

.....
.....
.....

ประเด็นที่ 3 การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อประชาธิปไตย การส่งเสริมจากภาค
ประชาสังคม วัฒนธรรมทางการเมืองและสภาพแวดล้อมทางการเมือง

ข้อสรุปและเสนอแนะ

.....
.....
.....

ประเด็นที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการคัดสรรปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงออกทาง
การเมืองและเพื่อสร้างรูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือ

ข้อสรุปและเสนอแนะ

.....
.....
.....

ภาคผนวก ฅ

ภาพถ่ายกิจกรรมประกอบการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

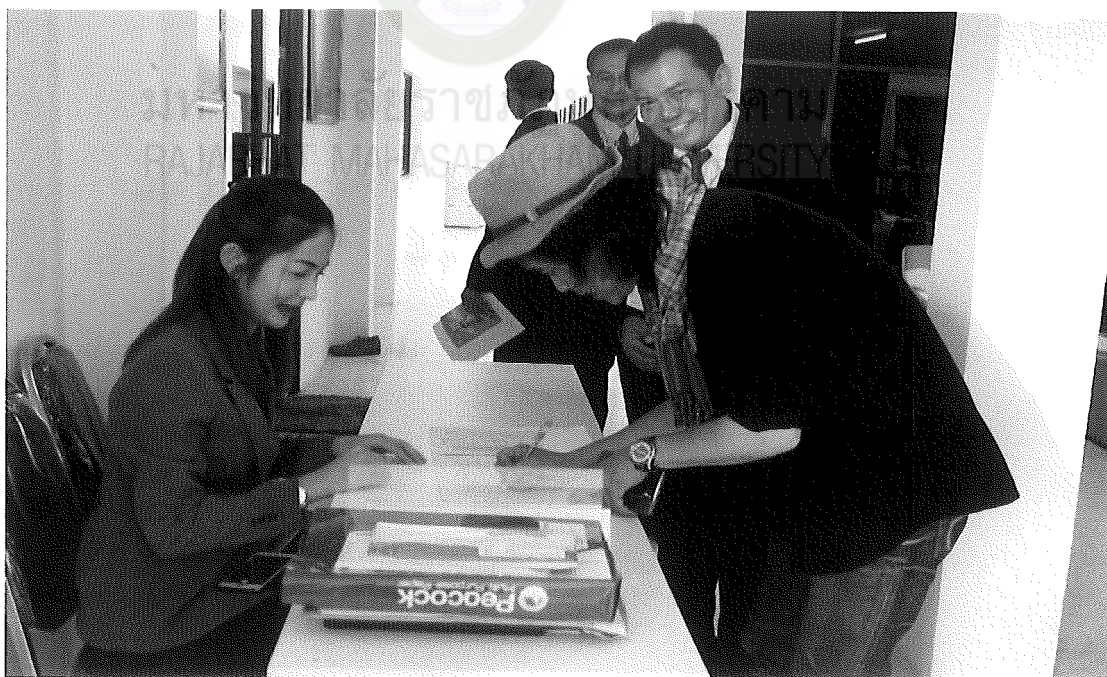
ภาพถ่ายกิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2559

ณ ห้องประชุมมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โยธธา

ลงทะเบียนผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ผู้ทรงคุณวุฒิลงชื่อเข้าร่วมกิจกรรมการสนทนากลุ่ม

พระมหาจิรายุทธ์ ปะ โยโค ผอ.วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร เป็นประธานพิธีเปิด

ผู้วิจัยนำเรียนข้อมูลเบื้องต้นในหัวข้อการสนทนากลุ่ม

กิจกรรมการนำเสนอชี้แนะในการสนทนากลุ่ม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ร่วมสังเกตการณ์และคอยให้คำแนะนำ

ผู้ทรงคุณวุฒิจากหลายพื้นที่ร่วมวิพากษ์

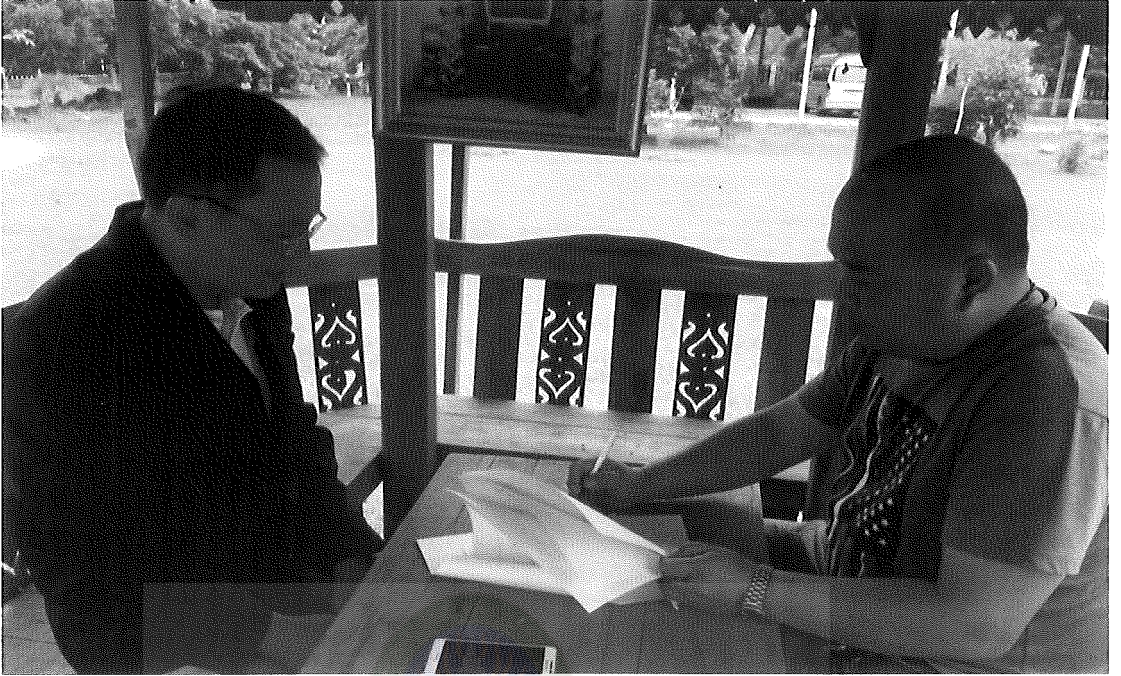

มอบของที่ระลึกให้กับผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

ถ่ายภาพร่วมกันหลังเสร็จสิ้นการสนทนากลุ่ม

ภาพถ่ายการเก็บข้อมูลการวิจัย

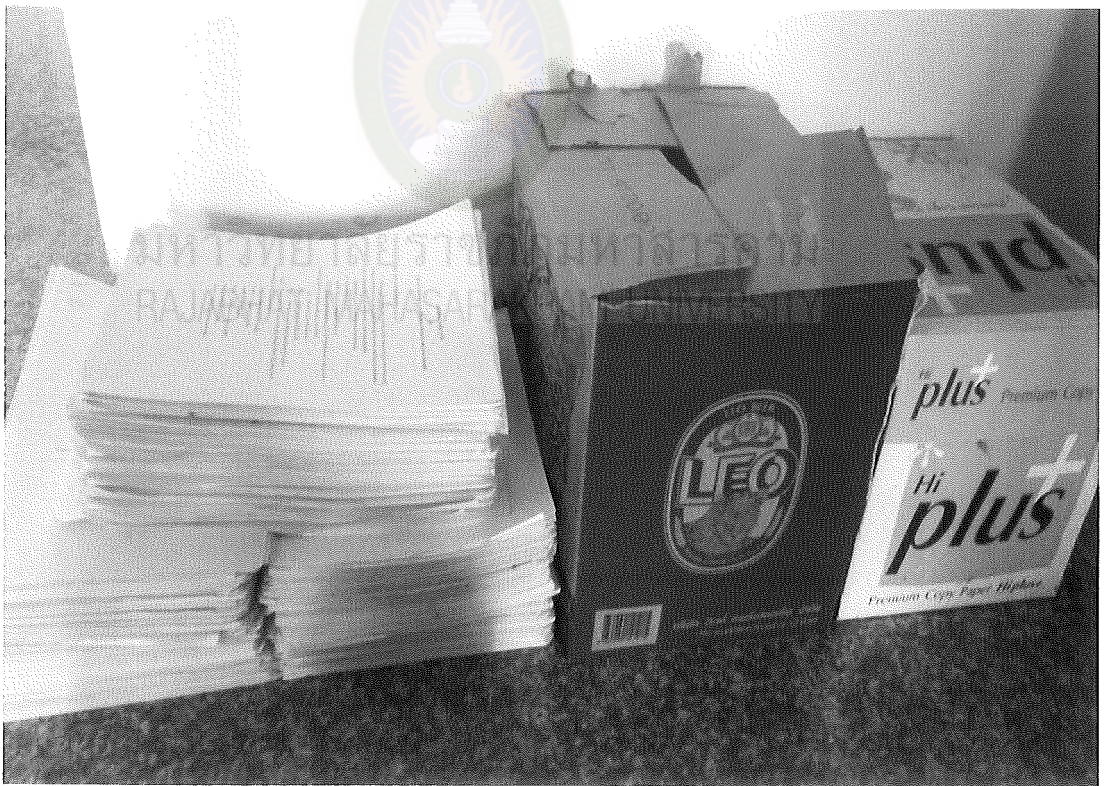
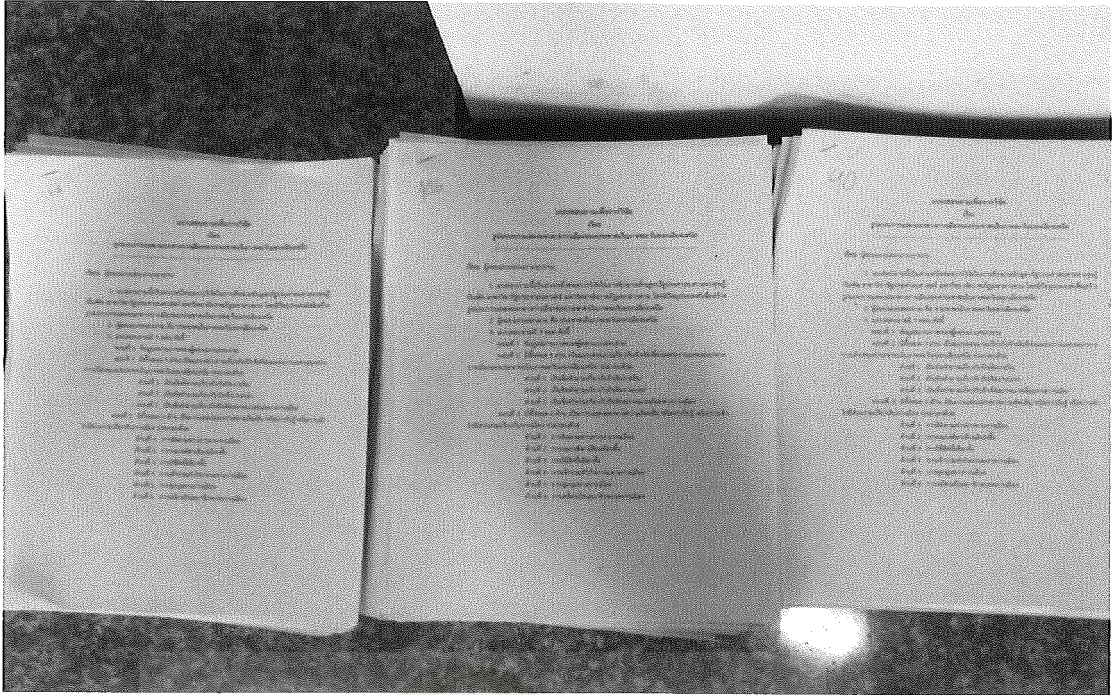
การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล

ภาพถ่ายกิจกรรมขณะเก็บข้อมูล

ภาพถ่ายการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการวิจัยสัมภาษณ์แกนนำชุมชน

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

ประวัติของผู้วิจัย

ชื่อ	ดาบตำรวจ สนุก สิงห์มาตร
วันเดือนปีเกิด	1 พฤษภาคม พ.ศ. 2512 ที่ จังหวัดร้อยเอ็ด
ที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 112 หมู่ที่ 10 ตำบลคูทุ่ง อำเภอเมืองจังหวัดยโสธร
ตำแหน่งหน้าที่	ผู้บังคับหน่วยงานป้องกันปราบปราม สถานีตำรวจภูธรเมืองยโสธร จังหวัดยโสธร
สถานที่ปฏิบัติงาน	สถานีตำรวจภูธรเมืองยโสธร ถนนแจ้งสนิท ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2530	มัธยมศึกษาปลายโรงเรียนพนมไพรวิทยาคาร อำเภอพนมไพรจังหวัดร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2544	ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
พ.ศ. 2556	ปริญญาโท มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
พ.ศ. 2559	รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (รป.ด.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม